

Školy a školská zařízení 2022/23

Analytická část

Obsah:

1. Předškolní vzdělávání	2
Shrnutí.....	2
Úvod	3
1.1 Mateřské školy - školy, třídy, učitelé a děti	3
1.2 Věkové složení dětí v mateřských školách	10
1.3 Děti s cizím státním občanstvím v mateřských školách.....	14
1.4 Děti se zdravotním postižením v mateřských školách	18
1.5 Předškolní vzdělávání na základních školách	21
2. Základní vzdělávání.....	27
Shrnutí.....	27
Úvod	29
2.1 Základní vzdělávání dle druhu školy a formy.....	29
2.2 Základní školy – klíčové údaje za školní rok 2022/2023	31
2.3 Základní školy podle typu a zřizovatele – školy a třídy.....	32
2.4 Učitelé a asistenti pedagogů na základních školách	35
2.5 Žáci v základních školách – základní ukazatele	41
2.6 Základní školy v regionálním srovnání – základní ukazatele	46
2.7 Žáci nově přijatí do 1. ročníků základních škol	48
2.8 Žáci s individuálním vzděláváním a vzdělávající se v zahraničí	50
2.9 Žáci opakující ročník	53
2.10 Přestupy na víceletá gymnázia nebo osmileté konzervatoře	55
2.11 Žáci, kteří ukončili povinnou školní docházku.....	57
2.12 Žáci s cizím státním občanstvím na základních školách	59
2.13 Žáci na základních školách se zdravotním postižením	64
3. Střední školy	68
Shrnutí.....	68
Úvod	70
3.1 Školy, žáci a učitelé celkem	70
3.2 Žáci středních škol dle druhů a oborů vzdělávání	73
3.3 Žáci středních škol dle zdravotního postižení a integrace.....	82
3.4 Žáci středních škol dle státní příslušnosti	85
4. Konzervatoře	89
Shrnutí.....	89
Analýza	90
5. Vyšší odborné školy.....	94
Shrnutí.....	94
Analýza	95

1. Předškolní vzdělávání

Shrnutí

Ve školním roce 2022/23 navštěvovalo **mateřské školy** celkem **369 205 dětí**. Oproti předchozímu školnímu roku je to o 8 715 dětí více. Tento nárůst, který byl nejvyšší za posledních devět let, byl ovlivněn příchodem dětí ukrajinských uprchlíků na naše školy. Počet dětí s **cizím státním občanstvím** byl v září 2022 celkem 19 567, což je 3,6krát více než před deseti lety. Mezi školními roky 2012/13 a 2019/20 poměrně rychle rostl, v době pandemie nepatrně poklesl, do září 2021 se však opět zvýšil. Mezi posledními dvěma školními roky narostl o více než tři pětiny. Podíl dětí s cizí státní příslušností tak v uplynulém školním roce činil 5,3 % oproti 3,4 % ve školním roce 2021/22 a 1,5 % před deseti lety.

Mezi dětmi v mateřských školách s jiným než českým státním občanstvím dlouhodobě převažují na prvních třech místech **Ukrajinci, Vietnamci a Slováci** – ve školním roce 2022/23 dohromady tvořili čtyři pětiny všech cizinců. Vzhledem k politické situaci bylo k 30. září 2022 mezi dětmi s cizí státní příslušností v mateřských školách v ČR pochopitelně zdaleka nejvíce dětí ukrajinského státního občanství (54,8 % oproti 25,2 % v předcházejícím školním roce). Do školního roku 2018/19 však mezi cizinci převažovaly děti s vietnamským občanstvím. Podíl dětí z Ukrajiny ze všech dětí tak rostl nejrychleji nejen mezi posledními dvěma školními roky v důsledku vypuknutí války, ale již v dřívějším období poslední dekády.

Mezi školními roky 2012/13 až 2017/18 rostl podíl **dětí v mateřských školách mladších tří let**. Jejich absolutní počet se v tomto období zvýšil o 42,3 %. V dalších školních letech však jejich počet klesal a celkem se snížil o 29,4 %. Největší propad zaznamenal mezi školními roky 2019/20 a 2021/22, pravděpodobně vlivem pandemie onemocnění covid-19 a navýšení rodičovského příspěvku od ledna 2020.

Naopak podíl dětí, které **před zahájením školního roku již dosáhly 6 let a více** a zůstávaly v předškolním vzdělávání, ze všech dětí v předškolním vzdělávání (tj. v mateřských školách, v přípravných třídách běžných ZŠ či v přípravném stupni ZŠ speciální) vzrostl mezi školními roky 2018/19 a 2021/22 z 6,5 % na 7,4 %, v posledním školním roce nepatrně poklesl na 7,2 %. Přitom nejvýraznější nárůst zaznamenal mezi školními roky 2020/21 a 2021/22, které byly poznamenány pandemií covid-19. Mezi školními roky 2021/22 a 2022/23 se počet dětí s odkladem v předškolním vzdělávání nepatrně zvýšil, ovšem podíl takových žáků naopak mírně poklesl na 7,2 %. A to přesto, že došlo k významnému zvýšení počtu cizinců v mateřských i základních školách, kteří se mohou potýkat s jazykovou bariérou. Na druhou stranu již opadl vliv pandemie covid-19 a bez přílivu Ukrajinců na naše školy by se mohl podíl dětí s odkladem snížit.

Ve školním roce 2022/23 bylo u nás celkem 418 základních škol běžných se zřízenými **přípravnými třídami**, což je o 15,5 % více než v předchozím školním roce. V nich bylo 507 přípravných tříd a chodilo do nich **6 463 dětí**. Více než tři pětiny z nich byli chlapci (62,4 %). **Na jednoho učitele** působícího v přípravné třídě i **na jednu přípravnou třídu** připadlo v průměru shodně cca 13 dětí. Oproti tomu počet dětí připadajících na jednoho učitele v mateřské škole byl 10,7 a průměrný počet dětí ve třídě mateřské školy 21,6.

Mezi posledními dvěma školními roky se přitom navýšil podíl dětí s odkladem, které docházejí **do přípravných tříd či přípravného stupně** z 15,1 % na 18,2 % na úkor těch, kteří opakují poslední ročník mateřské školy (zbytek). Před pěti lety činil jejich podíl 14,3 %. Doplňme, že mezi žáky přípravných tříd bylo ještě ve školním roce 2021/22 celkem 92,2 % Čechů a 2,4 % Ukrajinců. K 30. 9. 2022 se podíl Čechů snížil na 88 % a 6,9 % tvořili Ukrajinci.

Na **jednu přípravnou třídu na základní škole či třídu přípravného stupně základní školy speciální** připadal ve školním roce 2022/23 nejnížší **počet prvních tříd** v kraji Karlovarském, Ústeckém a v Praze (4,1; 4,8, resp. 6,3). V těchto třech krajích si tedy rodiče častěji mohli zvolit, zda dítě s odkladem nechají v mateřské škole, nebo jej zapíší do přípravné třídy. Naopak v Jihočeském kraji dosáhl počet 1. tříd na jednu přípravnou třídu hodnoty 56,9, v Královéhradeckém kraji 49,9 a v Olomouckém 41,3. V kraji Karlovarském, Ústeckém a v Praze tak docházelo ve školním roce 2022/23 celkem 35,6 % až 44,3 % dětí s odkladem školní docházky do přípravné třídy či přípravného stupně. Oproti tomu v kraji Jihočeském byl podíl dětí s odkladem v přípravných třídách či v přípravném stupni jen 2,5 %.

Úvod

Úlohou předškolního vzdělávání je doplňovat a podporovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Spolu s rodinou má klíčový vliv na další začlenění dítěte do společnosti a budoucí školní úspěch. Velice důležitý je tento stupeň vzdělávání v práci s rodinami ze sociálně znevýhodněného prostředí, neboť zásadním způsobem napomáhá v socializaci dětí z těchto rodin.

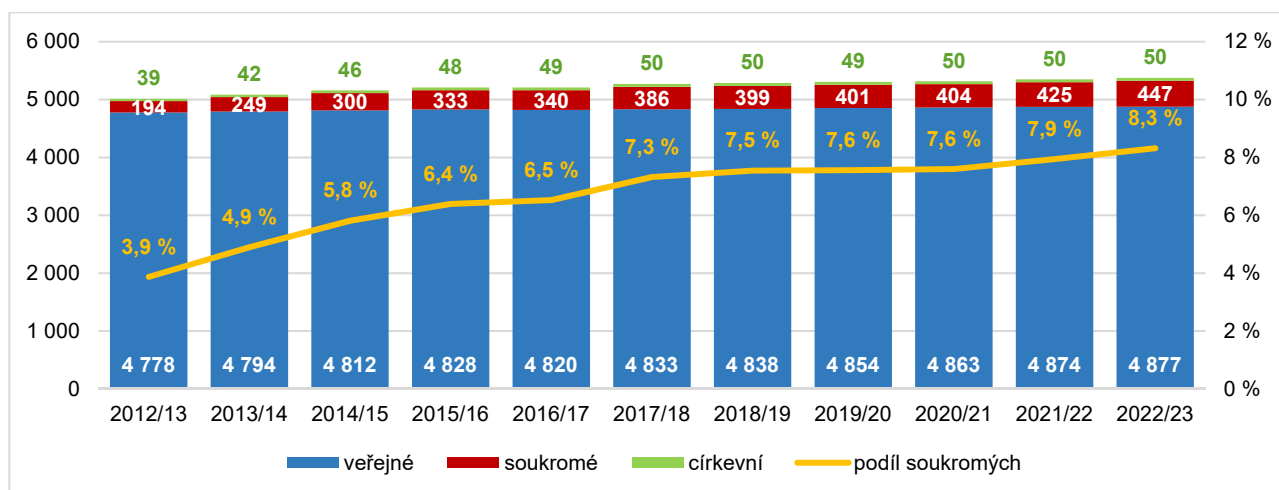
Dále v analýze se budeme zabývat pouze takovými institucemi předškolního vzdělávání, kterým byl udělen tzv. resortní identifikátor právnické osoby (RED_IZO) a které jsou tudíž vedené v rejstříku škol a školských zařízení podle § 144/1a školského zákona¹. Nespádají sem např. dětské skupiny či kluby, popř. i mateřské školy, které se nezaregistrovaly do rejstříku škol a školských zařízení a nemají tudíž oprávnění poskytovat vzdělávání v rámci povinné předškolní přípravy². Školy s právem poskytování povinné předškolní přípravy pak je možné dělit na mateřské školy, dále pak přípravné třídy základních škol a přípravný stupeň základních škol speciálních. Celkově takové instituce navštěvovalo ve školním roce 2022/23 celkem 375 936 dětí, z toho byla většina zapsána v mateřských školách (99,1 %, 369 205 dětí), zbytek docházel do přípravných tříd základních škol (6 463 dětí) nebo do přípravného stupně základních škol speciálních (268 dětí).

1.1 Mateřské školy - školy, třídy, učitelé a děti

Ve školním roce 2022/23 zajišťovalo předškolní vzdělávání v České republice celkem **5 374 mateřských škol** (pro vymezení viz úvod). Většina z nich byla **veřejného zřizovatele** (4 877, tj. 90,8 %). Jedná se téměř výhradně o školy, jejichž zřizovatelem je obec či její místní část (např. Praha 10), celkem 4 785. V Česku existuje také 84 mateřských škol, kde jsou zřizovatelem jednotlivé kraje, sedm spadajících přímo pod MŠMT a jedna mateřská škola byla zřízená Ministerstvem zemědělství.

Kromě veřejných mateřských škol se mohou děti vzdělávat i v **soukromých a církevních** mateřských školách. Tyto alternativy tvoří stále poměrně malý podíl z celkového počtu mateřských škol, i když jich neustále přibývá, především těch soukromých. Ve školním roce 2022/23 se soukromé mateřské školy podílely 8,3 % na celkovém počtu mateřských škol v porovnání s 3,9 % před deseti lety. Jejich podíl mezi všemi mateřskými školami rostl zejména do roku 2017/18, kdy dosáhl 7,3 %. Poté se růst zpomalil - viz graf 1.1.

Graf 1.1 Mateřské školy podle zřizovatele - počet škol

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

¹ Školou je myšlen právní subjekt s jedním ředitelstvím, které může zahrnovat více odloučených pracovišť, jakož i více úrovní a druhů vzdělávání.

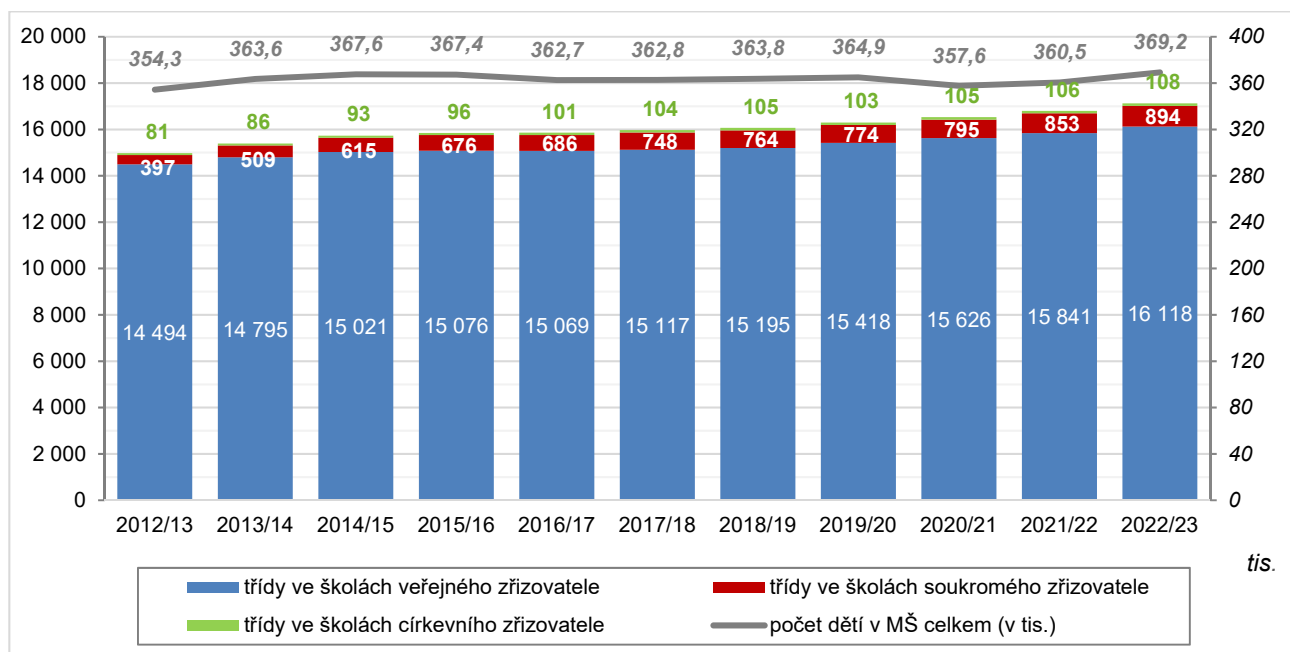
² Zajímavým fenoménem poslední doby je vznik dětských skupin při podnicích a veřejných institucích, které se tím hlásí k podpoře rodiny i k důležitosti předškolní výchovy a vzdělávání.

Nejvíce soukromých mateřských škol se dlouhodobě nachází v Praze. Ve školním roce 2022/23 jich zde bylo 117, což představovalo cca čtvrtinu všech soukromých mateřských škol v Česku (26,2 %). Druhým krajem s nejvyšším podílem soukromých mateřských škol je Středočeský kraj, ve kterém se k 30. 9. 2022 nacházela téměř pětina všech soukromých školek (19,2 % neboli 86 školek). Naopak, nejméně soukromých školek bychom našli v Karlovarském kraji (9), na Vysočině (10) a v kraji Pardubickém (11). Z těchto tří krajů navštěvoval soukromé školky nejmenší podíl dětí v kraji Pardubickém (1,4 %), méně než 2 % bylo takových dětí i na Vysočině (1,8 %). V Praze to pak byla téměř desetina (9,3 %), průměr za ČR činí 4 %.

Kromě „klasických“ mateřských škol existují i školy pro děti, které jsou dlouhodobě hospitalizované v nemocnici či psychiatrické nemocnici, v dětské léčebně či ozdravovně. Jedná se o mateřské školy při zdravotnických zařízeních, které zřizuje obec či kraj. K 30. 9. 2022 existovalo 51 takových škol, které v průběhu školního roku 2022/23 navštěvovalo v průměru 791 dětí, z toho 370 dívek.

Ve školním roce 2022/23 bylo v České republice v provozu celkem **17 120 tříd** mateřských škol, z toho 894 tříd bylo zřízených v soukromých mateřských školách a 108 v církevních. Počet tříd, podobně jako počet mateřských škol, každým rokem narůstá. Nejrychleji rostl mezi školními roky 2012/13 a 2014/15, kdy se celkově zvýšil o 5 %. Poté se růst zpomalil, a zrychlil se opět po roce 2018/19 – mezi školními roky 2019/20 a 2022/23 přibýval o 1,4 % až 1,9 % za rok. To odpovídá vývoji počtu dětí s tím rozdílem, že mezi školními roky 2019/20 a 2020/21 počet tříd stoupal, přestože počet dětí se naopak snížil³. Celkově za posledních 10 let vzrostl počet tříd o 14,3 %. Přitom tříd soukromého zřizovatele přibýlo výrazně více (vzrostl o 125,2 % na 894) než tříd zřizovatele církevního (zvýšil se o 33,3 % na 108) a veřejného (o 11,2 % na 16 118).

Graf 1.2 Mateřské školy podle zřizovatele - počet tříd

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

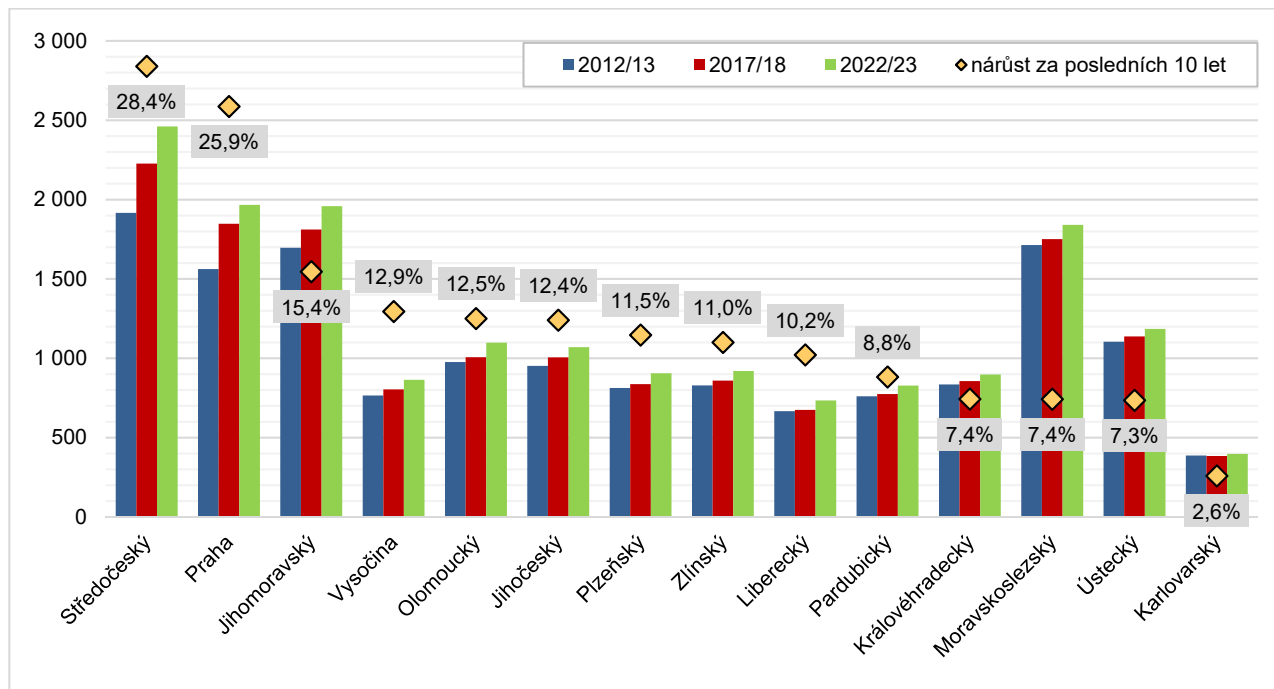
Podívejme se, jak se změnil **počet tříd** mateřských škol za posledních deset let **v jednotlivých krajích**. Absolutně i procentuálně byl tento nárůst nejvyšší ve Středočeském kraji. V porovnání se školním rokem 2012/13 se v tomto kraji v minulém školním roce nacházelo o 28,4 % tříd více (tj. o 544), viz graf 1.7. Následuje Praha, ve které vzrostl za posledních deset let počet tříd o 25,9 % (tj. o 404 tříd). V Jihomoravském kraji se počet tříd za deset let zvýšil o 15,4 % (tj. o 262 tříd). Nejnižší byl tento nárůst v kraji Karlovarském, kde za 10 let přibýlo jen deset tříd. V celé České republice se za deset let zvýšil počet tříd v mateřských školách

³ Může to být dáno obavami rodičů z onemocnění covid-19, ale také předem avizovaným navýšením rodičovského příspěvku od ledna 2020, kdy ubylo dětí mladších tří let a mírně i dětí tříletých v mateřských školách (viz dále v analýze).

o 2 148, což je o 14,3 %. Mezi školními roky 2012/13 a 2017/18 se zvýšil o 6,7 %, mezi školními roky 2017/18 a 2022/23 pak o 7,2 %.

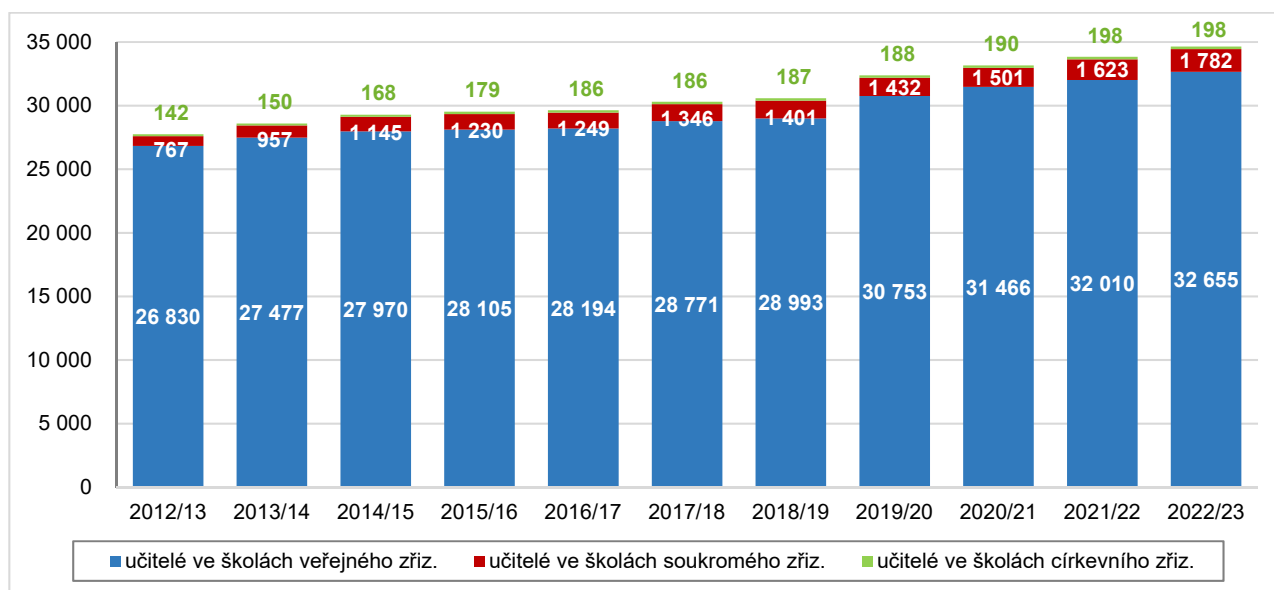
Graf 1.3 Počet tříd v mateřských školách v jednotlivých krajích
(kraje jsou seřazeny dle procentuálního nárůstu za posledních 10 let)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

S nárůstem počtu mateřských škol a především jejich tříd, se tvoří i nová pracovní místa. To znamená, že každoročně narůstá i **počet učitelů** v mateřských školách. Za posledních 10 let vzrostl přepočtený počet učitelů v mateřských školách o 24,9 %, za posledních pět let pak o 14,3 %. Jde o výrazně vyšší nárůsty, než jaké byly zaznamenány v případě počtu škol a jejich tříd, ale i dětí, které je navštěvují. K 30. 9. 2022 pracovalo na pozici učitele v mateřských školách celkem 34 634,5 osob přepočtených na plné úvazky v porovnání s 27 739,2 v roce 2012.

Graf 1.4 Mateřské školy podle zřizovatele - počet plných úvazků učitelů

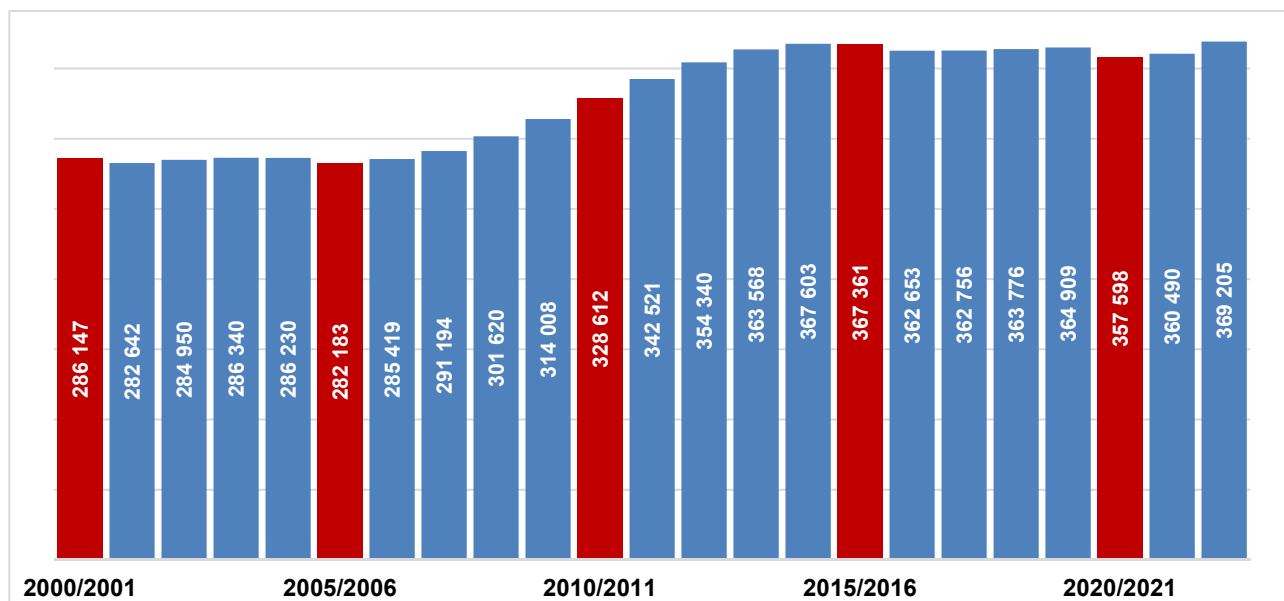
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Vzdělávání v mateřských školách je u nás téměř výhradní doménou žen. Muži tvořili ve školním roce 2022/23 dvě třetiny procenta pedagogických pracovníků mateřských škol (0,68 %). Jejich podíl má v čase tendenci mírně narůstat, přestože v předcházejícím školním roce, tj. k 30. 9. 2021, byl tento podíl o něco vyšší (0,69 %). Ve školním roce 2012/13 nicméně zaujímali muži 0,40 % všech učitelů a ve školním roce 2017/18 to bylo 0,58 %.

V krajském srovnání byl tento podíl nejvyšší v Praze, a sice 1,34 % (54,2 plného úvazku učitelů - mužů). Naopak nejnižší zastoupení mužů bylo v kraji Vysočina (0,33 %, neboli 5,7 úvazku učitelů - mužů).

Ve školním roce 2022/23 navštěvovalo mateřské školy celkem **369 205 dětí**. Oproti předchozímu školnímu roku je to o 8 715 dětí více. Tento nárůst, který byl nejvyšší za posledních devět let, byl ovlivněn přílivem dětí ukrajinských uprchlíků na naše školy. Zatímco ve školních rocích 2019/20 až 2021/22 tvořily děti cizí státní příslušnosti 3,3 až 3,4 %, ve školním roce 2022/23 to bylo 5,3 %.

Graf 1.5 Mateřské školy - počty dětí v mateřských školách (2000/01 až 2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Naopak, mezi školními roky 2019/20 a 2020/21 došlo k poklesu počtu dětí v mateřských školách, a sice o 7 311 dětí. Ten byl daný poklesem počtu dětí mladších než 3 roky a mírně i tříletých v mateřských školách. A to přesto, že jejich počet v populaci České republiky, tj. včetně těch, co nedocházejí do mateřských škol s právem poskytování předškolní přípravy, se naopak zvýšil. Jak bylo v minulých vydáních této publikace zmíněno, mohly za tím stát obavy rodičů z onemocnění covid-19, ale také navýšení rodičovského příspěvku od ledna 2020, kdy v důsledku prodloužení mateřské dovolené⁴ ubylo dětí mladších tří let (o 19,6 % oproti předchozímu roku) a mírně i dětí tříletých (o 1,6 %) v mateřských školách. Zde lze uvést, že též v dalších dvou letech (tj. mezi školními roky 2020/21 a 2021/22, jakož i 2021/22 a 2022/23) ubylo dětí mladších tří let v mateřských školách (o 5,4 %, resp. 1,9 %), počet dětí tříletých se však zvýšil (o 1,4 %, resp. 2,1 %).

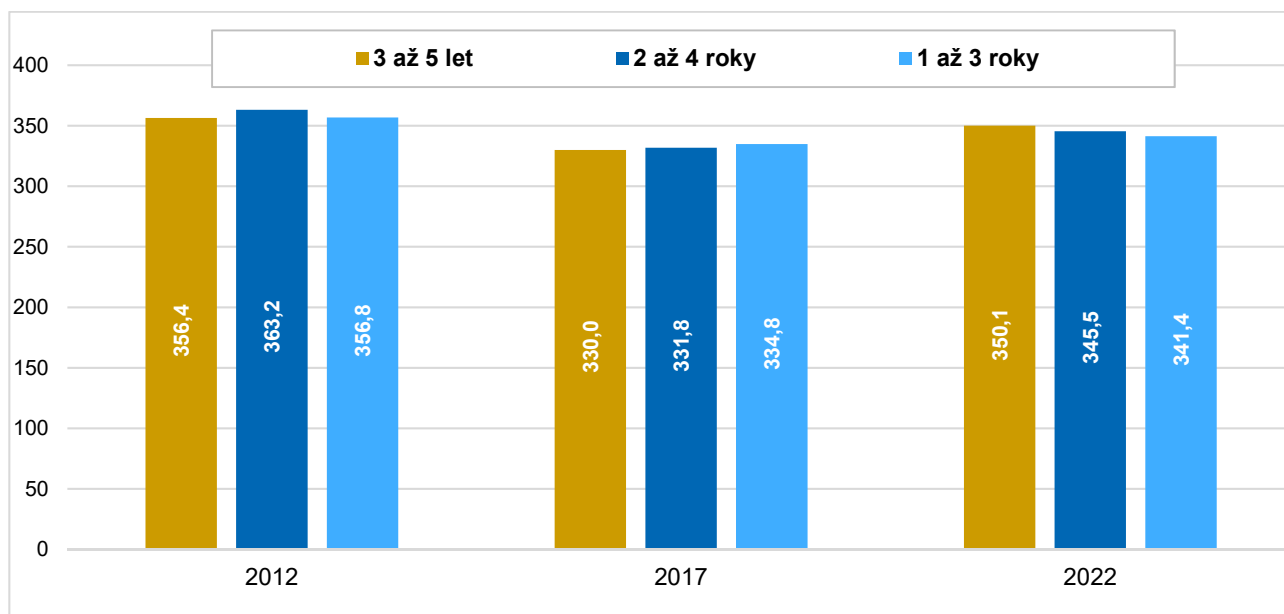
Srovnáme vývoj celkového počtu dětí v mateřských školách s vývojem populace České republiky příslušného věku. Graf 1.6 podává přehled o počtu obyvatel tří věkových kohort v České republice k 1. červenci 2012, 2017 a 2022. Skupina dětí, které k 1. červenci (tedy krátce před začátkem školního roku) dosáhly 3-5 let, představuje počet dětí ve věku, kdy obvykle chodí do školky (viz oranžový sloupec). Mladší dvě věkové skupiny (viz dva modré sloupce) představují děti, které pravděpodobně budou chodit do školky za rok, resp. za dva.

⁴ Navýšení rodičovského příspěvku se týkalo jen rodičů, kteří příspěvek stále čerpají. Rodiče si tak prodloužovali čerpání příspěvku, aby na navýšení dosáhli, a mnozí si spolu s prodloužením čerpání příspěvku prodloužili i rodičovskou dovolenou u svého zaměstnavatele, resp. začali pracovat později a mohli být s dítětem doma.

Jak je patrné, v roce 2012 bylo dětí ve věku 3-5 let méně než těch ve věku 2-4 roky, počet dětí ve věku 1-3 roky byl jen nepatrně vyšší. Jedná se o dobu, kdy ještě počet dětí v mateřských školách rostl (viz graf č. 1.5). Od školního roku 2014/15 začal počet dětí v mateřských školách mírně klesat, ale od školního roku 2016/17 do školního roku 2019/20 naopak mírně rostl. Pokud jde o počet dětí mezi obyvateli České republiky, v roce 2017 byl počet dětí ve věku 3-5 let o něco nižší než počet dětí v mladších věkových skupinách, což koresponduje se zmíněným růstem počtu dětí v mateřských školách v následujících letech. V roce 2022 pak bylo naopak dětí ve věku 3 až 5 let v populaci více než těch v mladších věkových kohortách. V příštích dvou školních rocích by proto dle vývoje populace měl počet dětí v mateřských školách mírně klesat. Nutno však říci, že na počet dětí v mateřských školách má vliv i podíl rodičů, kteří se rozhodnou své dítě do mateřské školy přihlásit. Přestože se v poslední době zdůrazňuje pozitivní vliv docházky dětí ve věku 3 a více let do školky⁵, povinný je jen poslední ročník této úrovně vzdělávání, tj. těsně před nástupem do základní školy. Navíc je počet dětí v mateřských školách ovlivněn i podílem udělených odkladů a mírou migrace (do školek docházejí též děti cizí státní příslušnosti bez trvalého pobytu v ČR, kterým byl poskytnutý azyl apod). Také připomeňme, že kromě školek vedených ve statistikách působí v České republice také různé dětské skupiny a soukromé školky bez práva poskytování povinné předškolní přípravy. Tam přitom mohou docházet též děti, které se do státních školek nedostanou (např. z důvodu nízkého věku či neadekvátního trvalého bydliště). Záleží tedy také na podílu dětí v těchto zařízeních.

Graf 1.6 Populační vývoj - počet obyvatel ČR uvedeného věku k 1. červenci vybraných roků (v tis.)

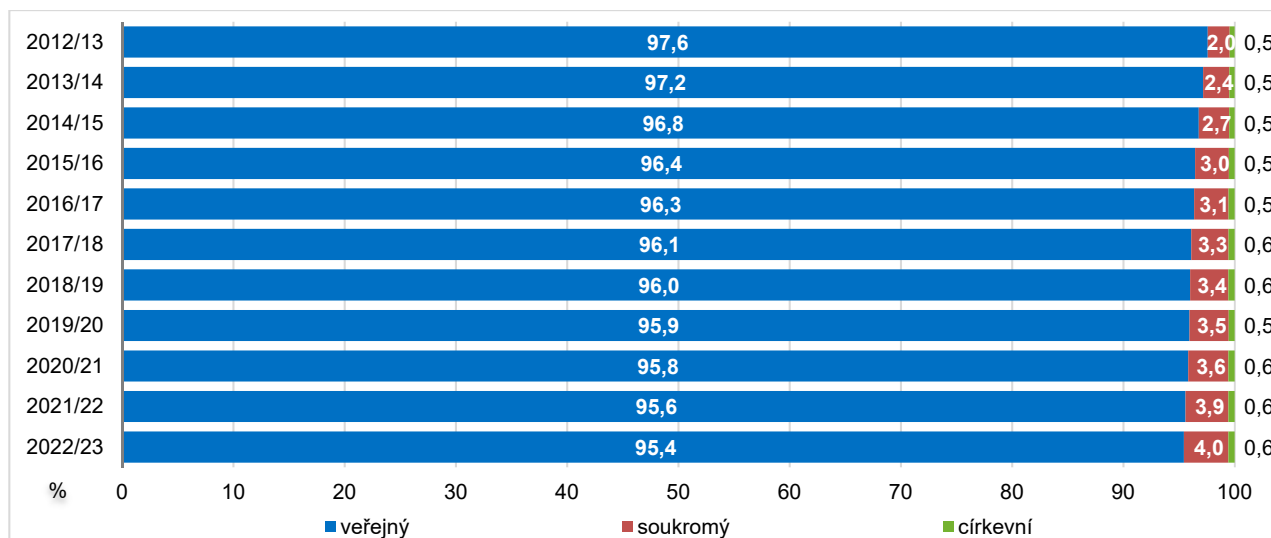

Zdroj: ČSÚ

Graf 1.7 dále znázorňuje vývoj podílu dětí ve školách jednotlivých **zřizovatelů** z celku. Lze konstatovat, že spolu s růstem podílu soukromých škol (viz graf 1.1 výše) rostl v posledních deseti letech též podíl dětí navštěvujících soukromé školky ze všech dětí v mateřských školách, celkově z 2 % ve školním roce 2012/13 na 4 % ve školním roce 2022/23. Podíl dětí v církevních školách se v posledních deseti letech pohyboval mezi 0,46 % ve školním roce 2012/13 a 0,57 % ve školních rocích 2020/21 až 2022/23. Jak je patrné, vzdělávání v církevních mateřských školách je však stále v předškolním vzdělávání okrajovou záležitostí.⁶

⁵ viz např. zde: <https://idea.cerge-ei.cz/zpravy/maminka-nebo-skolka>

⁶ Připomeňme, že ve statistikách uváděných v této publikaci nejsou zahrnuti děti navštěvující zařízení nevidovaná v Rejstříku škol, jako jsou například dětské skupiny, lesní kluby a Montessori domy, jejichž zřizovatelem jsou převážně neveřejné subjekty.

Graf 1.7 Mateřské školy – podíl dětí dle druhu zřizovatele školy (v %)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

K výše uvedeným poznatkům o počtu škol, tříd a žáků v dělení dle zřizovatele doplňme, že za uplynulých 10 let se zvýšil počet dětí **v mateřských školách veřejného zřizovatele** o 1,9 %, počet takových škol o 2,1 % a počet tříd o 11,2 %. Tomu odpovídá i snižující se počet dětí na 1 třídu a 1 učitele. Ve školním roce 2013/14 bylo v jedné třídě v průměru 23,9 dítěte a na jednoho učitele připadalo v průměru 12,9 dítěte. Poté se hodnoty obou těchto ukazatelů snižovaly až na 21,7 dítěte na 1 třídu a 10,8 dítěte na 1 učitele ve školním roce 2021/22. Ve školním roce 2022/23 pak počet žáků na jednu třídu mírně vzrostl (na 21,9), patrně zejména vlivem zařazení dětí ukrajinských uprchlíků do našich školek. Počet **soukromých mateřských škol** se oproti tomu za uplynulých 10 let více než zdvojnásobil (zvýšil se o 130,4 %). O něco menší, přesto velmi významný, nárůst zaznamenal počet tříd v soukromých mateřských školách (o 125,2 %) a dětí navštěvujících soukromé školy (o 112,2 %).

Za celou Českou republiku pak na jednu třídu v mateřských školách připadalo ve školním roce 2022/23 celkem 21,6 dítěte a na 1 učitelský úvazek 10,7 dítěte – viz tabulku 1.1.

Tab. 1.1 Mateřské školy - počet dětí na jednu třídu a na jednoho učitele podle zřizovatele školy

školský rok	celkový počet dětí		počet dětí dle druhu zřizovatele					
			veřejný		soukromý		církevní	
	na 1 třídu	na 1 učitele	na 1 třídu	na 1 učitele	na 1 třídu	na 1 učitele	na 1 třídu	na 1 učitele
2012/13	23,7	12,8	23,9	12,9	17,5	9,1	20,1	11,5
2013/14	23,6	12,7	23,9	12,9	16,9	9,0	20,2	11,6
2014/15	23,4	12,6	23,7	12,7	16,3	8,7	19,8	11,0
2015/16	23,2	12,4	23,5	12,6	16,6	9,1	19,8	10,6
2016/17	22,9	12,2	23,2	12,4	16,4	9,0	19,7	10,7
2017/18	22,7	12,0	23,1	12,1	16,2	9,0	19,5	10,9
2018/19	22,6	11,9	23,0	12,0	16,4	8,9	19,5	10,9
2019/20	22,4	11,3	22,7	11,4	16,6	9,0	19,3	10,6
2020/21	21,6	10,8	21,9	10,9	16,2	8,6	19,5	10,8
2021/22	21,5	10,7	21,7	10,8	16,3	8,6	19,3	10,3
2022/23	21,6	10,7	21,9	10,8	16,5	8,3	19,5	10,6

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Mezi školními roky 2012/13 a 2021/22 průměrný počet žáků na jednu třídu i na jednoho učitele klesal. Ve školním roce 2022/23 byl pak počet žáků na jednu třídu oproti předešlému školnímu roku nepatrně vyšší (21,6) a počet žáků na jednoho učitele se udržel na hodnotě 10,7. V případě počtu dětí na jednoho učitele i na jednu

třídou došlo přitom ve školních rocích 2019/20 a 2020/21, které nejvíce poznamenala pandemie, k výraznějšímu poklesu než v rocích předchozích. Z tabulky 1.1 je zároveň zřejmé, že úbytek dětí na jednu třídu lze pozorovat zejména u škol veřejného zřizovatele.

Z **regionálního pohledu** je logicky nejvíce mateřských škol a tříd zřízených v kraji nejlidnatějším, tj. ve Středočeském kraji. Ve školním roce 2022/23 se zde nacházelo 15,1 % ze všech mateřských škol v České republice. V absolutním vyjádření šlo o 811 mateřských škol s 2 460 třídami, které navštěvovalo 53 338 dětí. Naopak jen 126 mateřských škol najdeme v Karlovarském kraji s 397 třídami, kde se vzdělávalo 8 610 dětí (tj. 2,3 % z celku).

Tab. 1.2 Mateřské školy - počet škol, tříd, dětí a učitelů v jednotlivých krajích (2022/23)

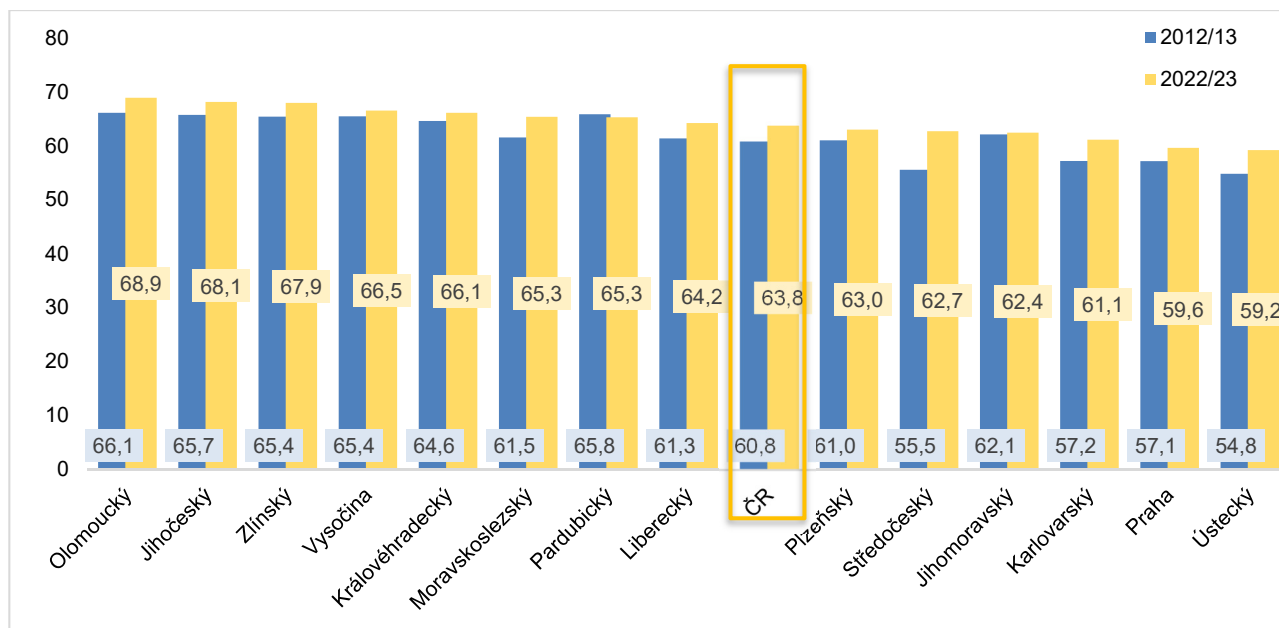
Území	Školy		Třídy		Děti		Učitelé ¹⁾		Počet dětí na 1:	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	třídu	učitele
Česká republika	5 374	100	17 120	100	369 205	100	34 635	100	21,6	10,7
Hlavní město Praha	440	8,2	1 966	11,5	43 510	11,8	4 043	11,7	22,1	10,8
Středočeský kraj	811	15,1	2 460	14,4	53 338	14,4	4 990	14,4	21,7	10,7
Jihočeský kraj	333	6,2	1 070	6,3	23 536	6,4	2 146	6,2	22,0	11,0
Plzeňský kraj	281	5,2	905	5,3	19 710	5,3	1 816	5,2	21,8	10,9
Karlovarský kraj	126	2,3	397	2,3	8 610	2,3	810,1	2,3	21,7	10,6
Ústecký kraj	359	6,7	1 185	6,9	24 650	6,7	2 434	7,0	20,8	10,1
Liberecký kraj	235	4,4	734	4,3	15 490	4,2	1 485	4,3	21,1	10,4
Královéhradecký kraj	314	5,8	897	5,2	18 828	5,1	1 811	5,2	21,0	10,4
Pardubický kraj	322	6,0	827	4,8	18 511	5,0	1 723	5,0	22,4	10,7
Kraj Vysočina	292	5,4	864	5,0	18 134	4,9	1 720	5,0	21,0	10,5
Jihomoravský kraj	684	12,7	1 958	11,4	42 422	11,5	3 928	11,3	21,7	10,8
Olomoucký kraj	389	7,2	1 098	6,4	22 848	6,2	2 185	6,3	20,8	10,5
Zlínský kraj	320	6,0	919	5,4	20 241	5,5	1 839	5,3	22,0	11,0
Moravskoslezský kraj	468	8,7	1 840	10,7	39 377	10,7	3 704	10,7	21,4	10,6

¹⁾ přepočtení na plně zaměstnané

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Nejvyšší průměrný **počet dětí na školu** byl ve školním roce 2022/23 v Praze, tj. 98,9, a v kraji Moravskoslezském, tj. 84,1. V ostatních krajích se tyto průměrné hodnoty pohybovaly od 57,5 dítěte na školu (v kraji Pardubickém) po 70,7 dítěte na školu (v kraji Jihočeském). Pokud jde o průměrný počet dětí ve třídě, tak těch bylo nejvíce v kraji Pardubickém (22,4) a nejméně v kraji Olomouckém a Ústeckém (obojí 20,8). V tomto ukazateli však rozdíly mezi jednotlivými krajemi nebyly nijak výrazné. Na jednoho učitele připadalo v průměru 10,7 dítěte. Nejvyšší byl tento poměr v kraji Zlínském a Jihočeském (u obou krajů 11 dětí na učitele) a nejnižší v kraji Ústeckém (10,1).

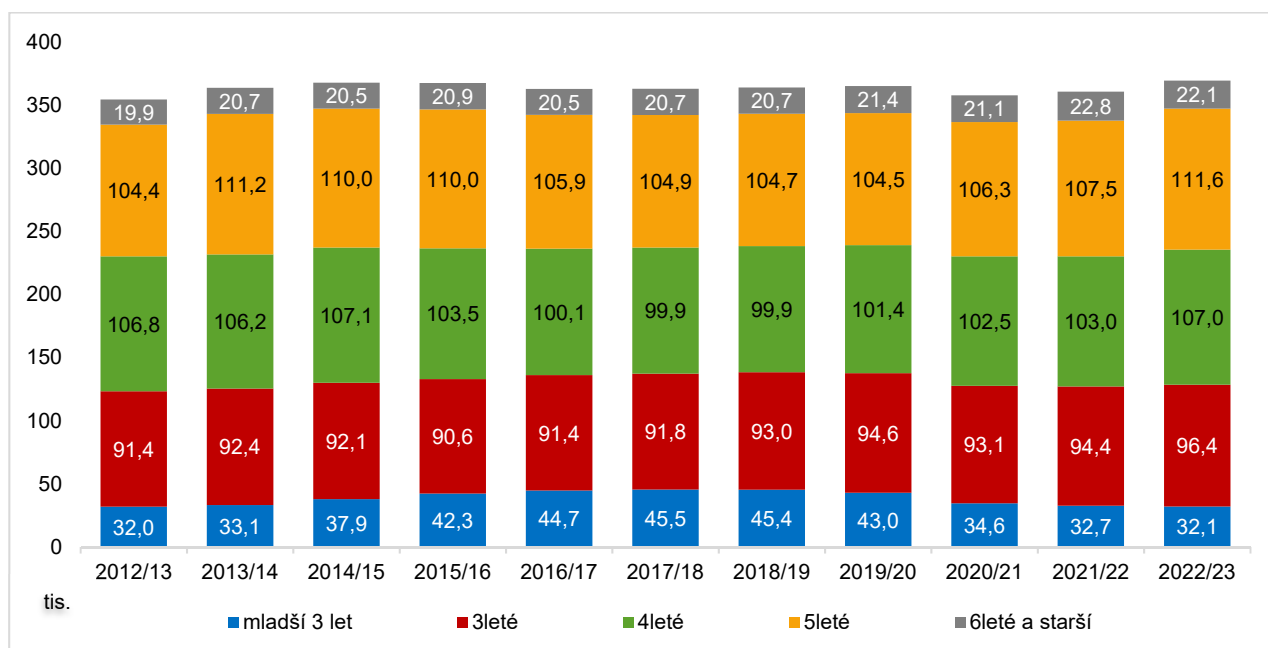
Počet tříd i žáků mateřských škol v jednotlivých krajích a jejich vývoj v čase může souviset mj. s **demografickým vývojem počtu dětí ve věku 2 až 6 let, tedy věku, kdy děti mohou docházet do školky**. Vztáhneme-li celkový počet dětí v mateřských školách k počtu dětí ve věku 2-6 let, pak téměř ve všech krajích došlo mezi školními roky 2012/13 a 2022/23 k nárůstu tohoto podílu, s výjimkou kraje Pardubického, kde podíl dětí ve věku 2-6 let navštěvujících mateřskou školu nepatrně poklesl. Téměř stejného podílu jako před deseti lety dosáhl dále kraj Jihomoravský. Naopak nejvyšší nárůst tohoto podílu najdeme v kraji Středočeském (o 7,1 procentního bodu). V porovnání s tím za celou Českou republiku došlo k nárůstu o tři procentní body. Pokud srovnáme situaci v jednotlivých krajích v roce 2022, pak nejvyšší podíl dětí ve věku 2-6 let chodí do školky v kraji Olomouckém (68,9 %) a nejnižší naopak v kraji Ústeckém (59,2 %) a v Praze (59,6 %). Zde je však dobré připomenout, že řada dětí zejména v Praze navštěvuje soukromé školky a dětské skupiny bez práva poskytování předškolní přípravy, které nejsou evidovány v rejstříku škol a nepodléhají statistickému zpracování. Zejména školám v kraji Karlovarském, Ústeckém a v Praze navíc kapacitně „ulehčují“ přípravné třídy zřízené při základních školách, které navštěvují děti s odkladem. Jak bude dále uvedeno, v těchto třech krajích pojmu třetinu až dvě pětiny dětí s odkladem, v jiných krajích tento podíl činí 2,3 % až 20,2 % (viz graf 1.27 dále v této zprávě).

Graf 1.8 Mateřské školy - poměr celkového počtu dětí v MŠ k populaci 2-6 let (v % dle kraje)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

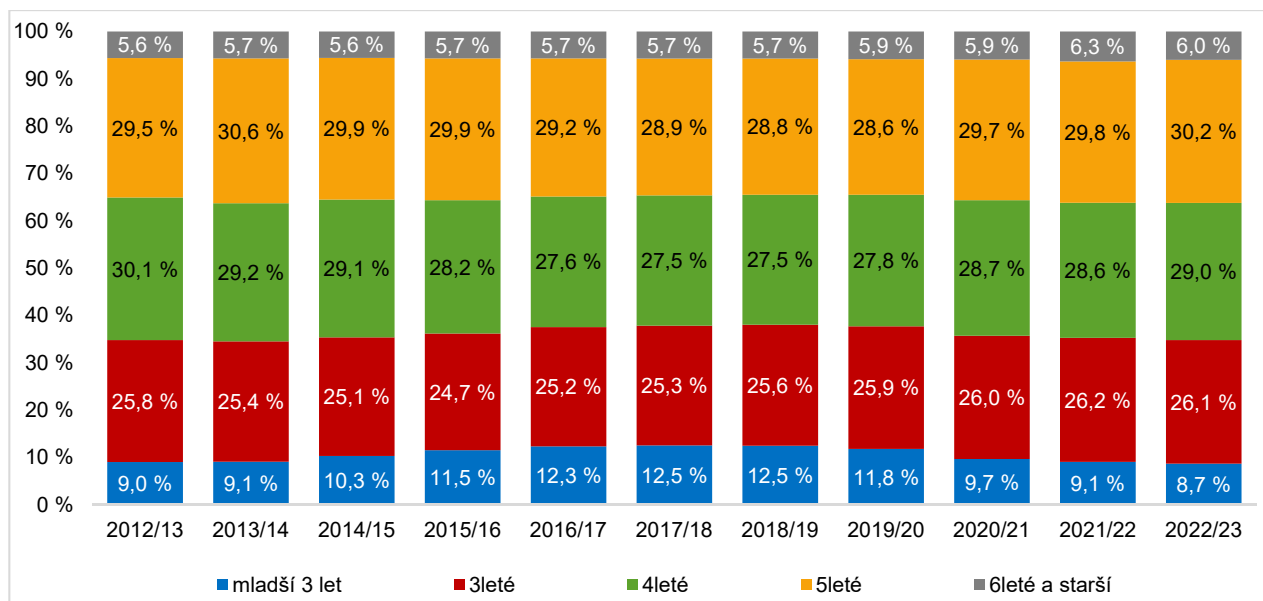
1.2 Věkové složení dětí v mateřských školách

V mateřských školách mají od školního roku 2013/14 největší zastoupení 5leté děti s 30,2% podílem ve školním roce 2022/23. Mezi školními roky 2012/13 až 2017/18 rostl podíl **dětí v mateřských školách mladších tří let**. Jejich absolutní počet se v tomto období zvýšil o 42,3 %. V dalších školních letech však jejich počet klesal a celkem se snížil o 29,4 % - viz grafy 1.9 a 1.10. Největší propad zaznamenal mezi školními roky 2019/20 a 2020/21.

Graf 1.9 Děti v mateřských školách podle věku (v tis.)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

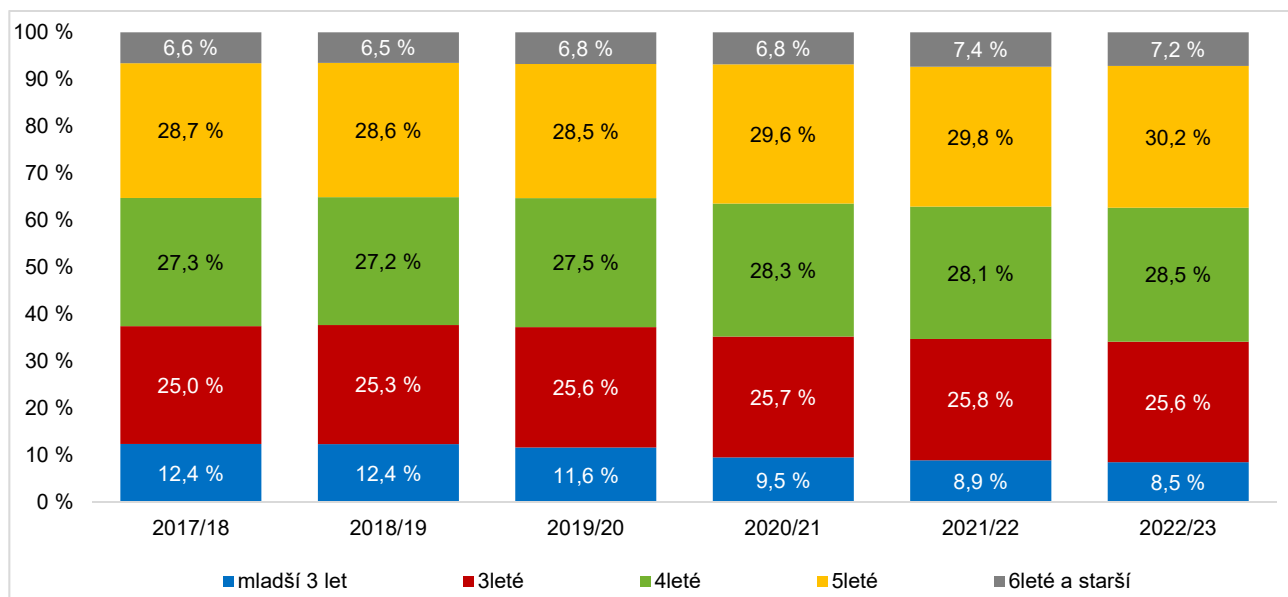
Graf 1.10 Děti v mateřských školách podle věku (v %)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

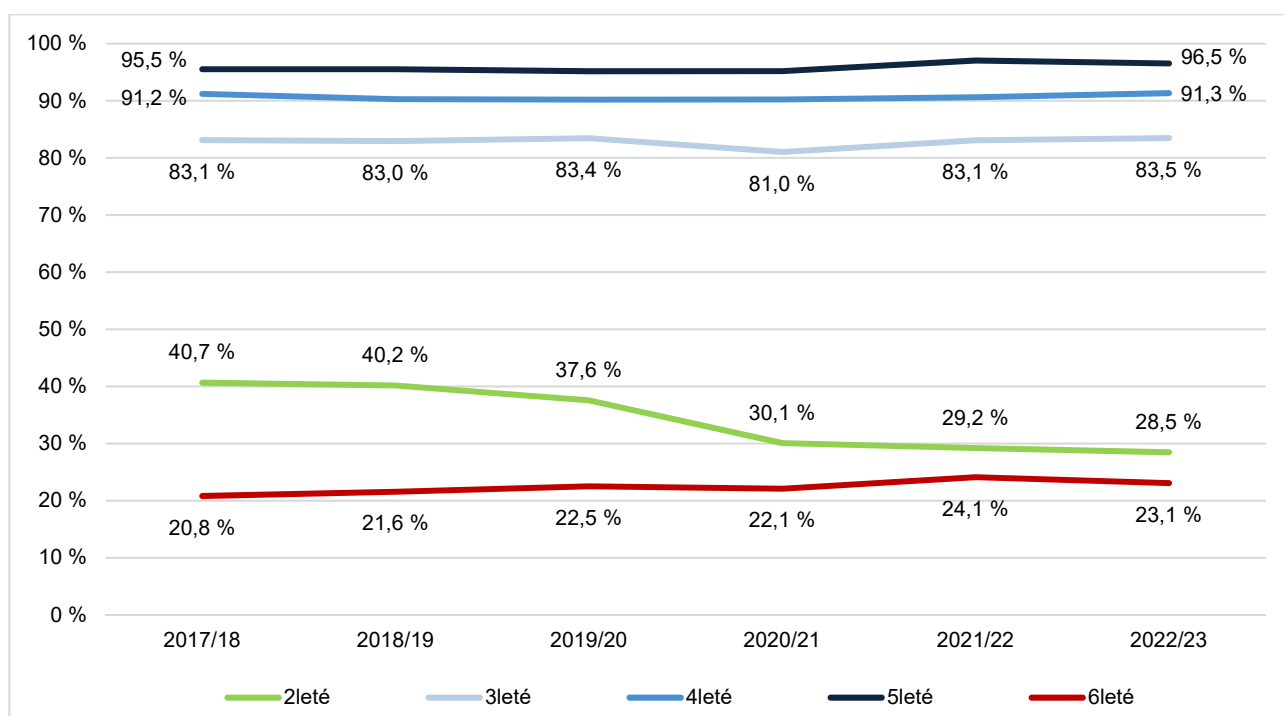
Jak již bylo výše nastíněno, na pokles počtu a podílu dětí mladších tří let ve školkách mezi lety 2019/20 a 2021/22 mohla mít vliv pandemie onemocnění covid-19, navýšení rodičovského příspěvku od ledna 2020, příp. též zrušení superhrubé mzdy a s tím spojené zvýšení čistých mezd. Mohly zde však sehrát úlohu též jiné faktory, např. převažující názor rodičů na prospěšnost umístění dítěte mladšího tří let do školky. Kromě setrvávání na rodičovské dovolené přitom mohli volit též jesle či alternativní zařízení, které není vedeno v rejstříku škol.

V posledním roce pak narostl celkový počet dětí v mateřských školách, což podpořily děti ukrajinských uprchlíků. Pochopitelně se to projevilo zejména navýšením dětí ve věku 3-5 let, tedy věku typickém pro docházku do školek. Děti mladší 3 let bývají do školek přijaty až v případě, že se dané místo neobsadí staršími dětmi. Pokud se jedná o šestileté a starší děti, bylo jich v roce 2022/23 v mateřských školách celkem 22 102, z toho dětí ve věku 7 let a více bylo pouze 136. Děti ve věku 6 let a více k 31. 8. by již dle zákona mohly navštěvovat základní školy a jedná se tedy o děti s odloženou povinnou školní docházkou. Procentuální zastoupení těchto dětí se od školního roku 2012/13 do školního roku 2020/21 pohybovalo těsně pod hranicí 6 %, v roce 2021/22 však stoupl na 6,3 %. Odborníci se shodují, že se odklady nadsoužívají a snaží se je snížit na přijatelnou úroveň. V období propuknutí pandemie covid-19 jim však jejich snahy mařila obava rodičů z uzavírání škol. Namísto přestupu do 1. třídy základní školy tak častěji pro dítě žádali o odklad. Je také možné, že vyšší nemocnost a uzavírání školek v době pandemie mohly být důvodem, že se nepodařilo některé děti včas na školu připravit. Dobrou zprávou je, že ve školním roce 2022/23 poklesl podíl šestiletých a starších dětí na 6 %, a to přesto, že tento rok byl poznamenán uprchlickou vlnou z Ukrajiny. Nutno však doplnit, že část dětí s odkladem se vzdělává též v přípravných třídách základní školy a v přípravném stupni základní školy speciální, přičemž zejména počet přípravných tříd a dětí v nich poměrně výrazně roste (za posledních pět let se téměř zdvojnásobil). Graf 1.11 proto pro doplnění ukazuje podíl dětí jednotlivých věkových kategorií ze všech dětí v předškolním vzdělávání, tedy ať již se vzdělávají v mateřské škole, nebo v přípravné třídě základní školy běžné či v přípravném stupni základní školy speciální⁷). Jak je patrné, i v tomto pohledu lze konstatovat, že se podíl dětí s odkladem (tj. šestiletých a starších) v předškolním vzdělávání oproti minulému roku mírně snížil, a sice ze 7,4 % na 7,2 %. V předcházejících čtyřech letech však byl ještě nižší (pohyboval se mezi 6,5 % a 6,8 %).

⁷ Pro více informací o přípravných třídách ZŠ a přípravném stupni ZŠ speciální odkazujeme na kapitolu 1.5.

Graf 1.11 Děti v předškolním vzdělávání (v mateřských školách, v přípravné třídě či v přípravném ročníku) podle věku (v %)

Počet dětí jednotlivých věkových kategorií v předškolním vzdělávání lze dále vztáhnout k populaci České republiky. Graf č. 1.12 uvádí, jaký podíl dětí dvouletých, tříletých, čtyřletých, pětiletých a šestiletých docházel v uplynulých šesti školních rocích do předškolního vzdělávání s právem poskytování předškolní přípravy (opět ať již do mateřské školy, přípravné třídy základní školy či přípravného stupně základní školy speciální). Jedná se o věk platný před zahájením uvedeného školního roku, u dětí ve školkách či školách k 31.8, u populace k 1. červenci. Podíly jsou tedy orientační, neboť část populace dětí uvedeného věku oslaví během letních prázdnin další narozeniny a přeřadí se tím do starší věkové skupiny. Navíc je třeba vzít v úvahu, že do populace ČR nejsou zahrnuti cizinci bez trvalého pobytu v ČR, kteří také mohou navštěvovat předškolní vzdělávání.

Graf 1.12 Podíl populace dětí uvedených věkových skupin navštěvující předškolní vzdělávání

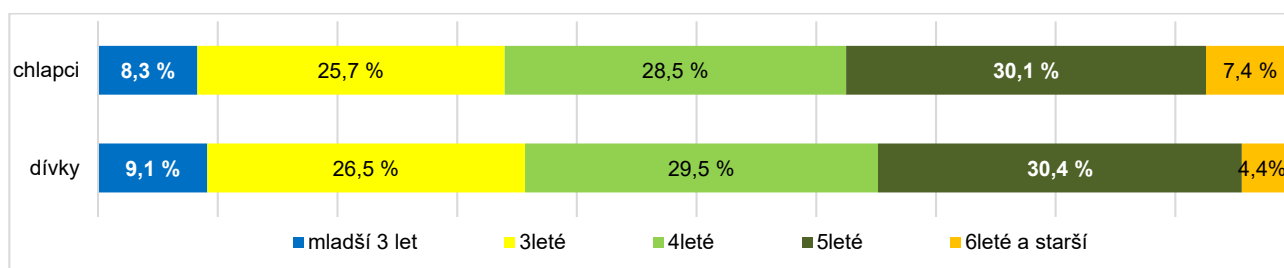
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 1.12 ukazuje, že do předškolního vzdělávání na začátku školního roku nastupuje naprostá většina dětí ve věku 4-5 let a více než čtyři pětiny z dětí tříletých⁸. Je také patrné, že zatímco podíl dvouletých dětí ve školkách s právem poskytování předškolní přípravy má od školního roku 2017/2018 tendenci se snižovat, podíl šestiletých dětí v předškolním vzdělávání stoupl mezi školními roky 2017/18 a 2021/22 z pětiny na téměř čtvrtinu. V minulém školním roce se však o jeden procentní bod snížil na 23,1 %.

Výuce v přípravných třídách a v přípravném stupni je věnována kapitola 1.5. Zde se ještě vrátíme k situaci v mateřských školách. Graf 1.13 znázorňuje **věkové složení chlapců a dívek** navštěvujících mateřské školy. Zde je zřejmé, že podíl dívek mladších tří let ze všech dívek navštěvujících mateřské školy byl o necelý procentní bod vyšší (9,1 %), než jak tomu bylo u chlapců této věkové skupiny (8,3 %). Naopak šestiletých a starších dívek bylo v mateřských školách 4,4 %, což je o tři procentní body méně než v případě chlapců (7,4 %). Častěji tak zůstávají ve školkách i po dosažení 6 let chlapci než dívky. Svůj vliv přitom sehrávají též diagnostické metody či nastavené hranice, které se zdají být vhodnější pro dívky, které v předškolním věku dospívají rychleji než chlapci.⁹

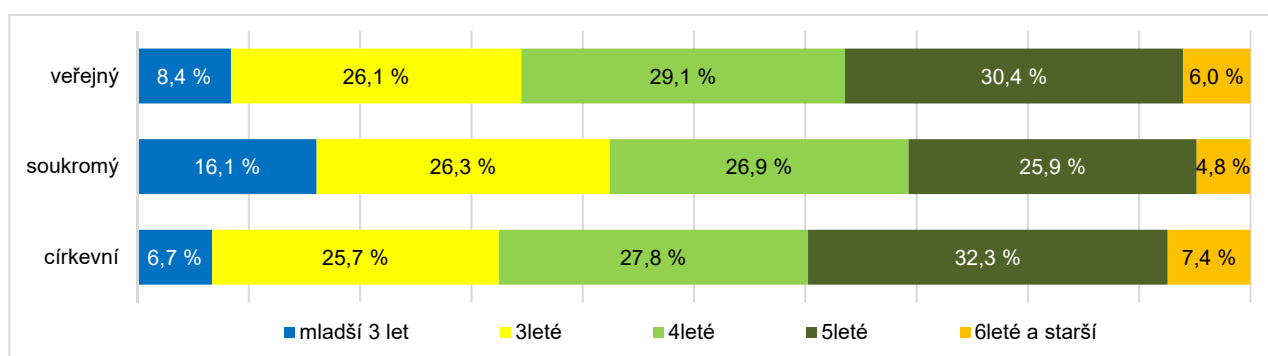
Graf 1.13 Věkové složení dětí v mateřských školách v dělení na dívky a chlapce (2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíváme-li se na školy v dělení **dle zřizovatele**, můžeme konstatovat, že ve školách soukromého zřizovatele tvořily ve školním roce 2022/23 ze všech dětí 16,1 % děti mladší tří let. Oproti tomu ve veřejných a církevních školách byl tento podíl 8,4 %, resp. 6,7 %. Mezi dětmi docházejícími do církevních škol byl pak o něco vyšší podíl šestiletých a starších (7,4 %) než ve školách soukromých (4,8 %) a veřejných (6 %) – viz graf 1.14. Dodejme, že rozdíl mezi zřizovateli najdeme i v případě, že sledujeme podíl šestiletých a starších dětí z dětí ve věku tři a více let navštěvujících mateřskou školu. U veřejných škol činí 7 %, u soukromých 6,1 % a u církevních 8,6 %. Není tak daný pouze rozdílným zastoupením dětí mladších tří let ve školkách těchto tří druhů zřizovatelů.

Graf 1.14 Věkové složení dětí v mateřských školách podle jejich zřizovatele (2022/23)

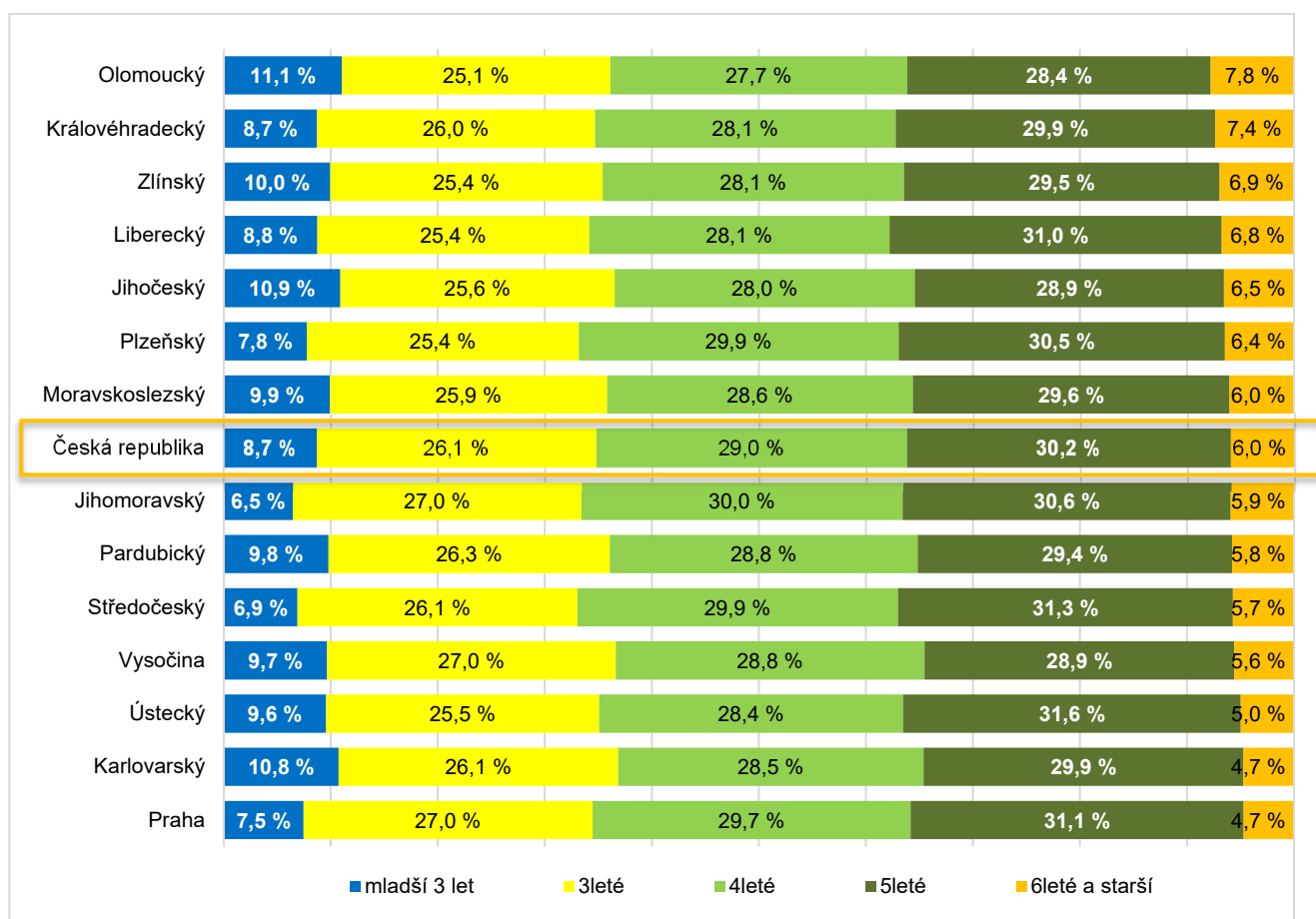
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

⁸ Zdá se, že podíl pětiletých dětí v populaci, které navštěvují předškolní vzdělávání, má tendenci v čase stoupat, přestože, jak bylo výše řečeno, tyto statistiky jsou orientační. Nutno také poznamenat, že do základní školy nastupují výjimečně i žáci, kteří ještě nedovršili 6 let. Ve školním roce 2021/22 jich bylo 563, což je 0,5 % ze žáků 1. ročníku základních škol, ve školním roce 2016/17 pak 719, tedy 0,6 % ze žáků 1. ročníku.

⁹ Viz zde: https://pages.pedf.cuni.cz/uvrv/files/2016/04/Spravedlivy_start.pdf

Poměrně značné rozdíly ve věkovém složení dětí mateřských škol najdeme též v dělení dle **krajů**. Nejvyšší podíl dětí mladších 3 let (cca 11 %) byl mezi dětmi v mateřských školách v kraji Olomouckém, Jihočeském a Karlovarském. Nejmenší byl naopak v kraji Jihomoravském a Středočeském (méně než 7,0 %). Nejvyššího podílu šestiletých a starších dětí v mateřských školách (více než 7 %) dosáhl kraj Olomoucký (7,8 %) a Královéhradecký (7,4 %). Naopak v Praze a v kraji Karlovarském byl mezi dětmi v mateřských školách ze všech krajů nejmenší podíl dětí 6letých a starších (4,7 %), podobného výsledku dosáhl ještě kraj Ústecký (5 %) - viz graf 1.15. Tuto informaci je opět nutno dát do vztahu k dostupnosti přípravných tříd, resp. přípravného stupně. Jak ukážeme v kapitole 1.5, právě kraje Praha, Karlovarský a Ústecký jsou těmi s největším podílem základních škol disponujících přípravnou třídou (30,6 %, resp. 25,0 %, resp. 23,9 %). Naopak v krajích Jihočeském, Královéhradeckém a Olomouckém je takových škol nejmenší podíl (1,5 %, resp. 1,8 %, resp. 2,7 %).

Graf 1.15 Věkové složení dětí v mateřských školách dle sídla školy (2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

1.3 Děti s cizím státním občanstvím v mateřských školách

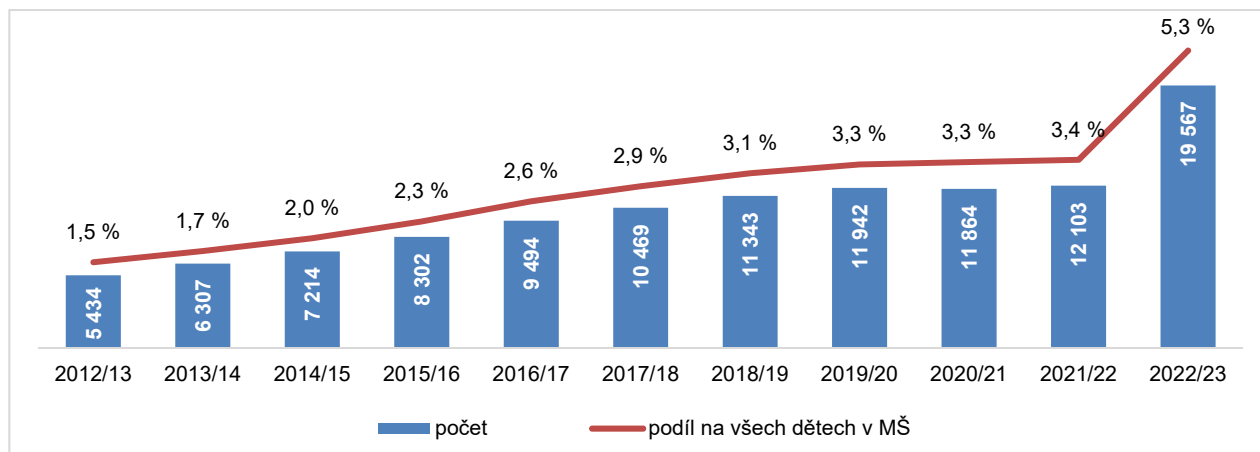
Vzhledem k tomu, že i na děti cizinců, kteří pobývají na území České republiky, se vztahuje povinná školní docházka, je důležitá také jejich předškolní příprava. U dětí s odlišným mateřským jazykem může být navíc pobyt v mateřské škole prvním setkáním s českým jazykovým prostředím. U těchto dětí se tedy jedná o velmi žádoucí formu přípravy na povinnou školní docházku, neboť snižuje jazykovou a kulturní bariéru.

Počet cizinců, stejně jako další data o žácích mateřských škol, jsou vykazována k 30. září daného školního roku. Zde je třeba upozornit, že v průběhu školního roku 2021/22 a 2022/23 Česká republika přijímala do škol děti ukrajinských uprchlíků. Vzhledem k vykazování dat dle stavu k 30. 9. daného školního roku se však všechny tyto děti započítaly až do statistik za školní rok 2022/23.

Počet dětí s **cizím státním občanstvím** byl k 30. 9. 2022 v mateřských školách 3,6krát vyšší než před deseti lety – z 5 434 ve školním roce 2012/13 se zvýšil na 19 567 ve školním roce 2022/23. Mezi školními roky 2012/13 a 2019/20 poměrně rychle rostl, v době pandemie nepatrně poklesl, k 30. 9. 2021 se však opět zvýšil. Mezi posledními dvěma školními roky pak narostl o více než tři pětiny, zejména díky přílivu dětí ukrajinských uprchlíků. Podíl dětí s cizí státní příslušností tak činil 5,3 % oproti 3,4 % ve školním roce 2021/22 a 1,5 % ve školním roce 2012/13, tedy před deseti lety.

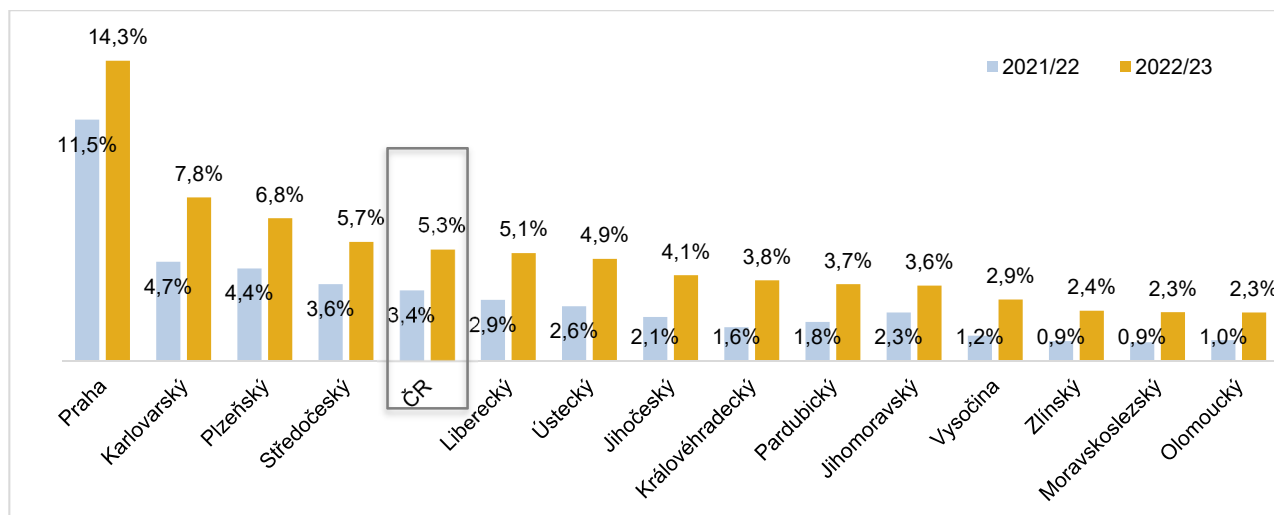
Graf 1.16 Děti s cizím státním občanstvím v mateřských školách

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Dlouhodobě je nejvyšší podíl cizinců v mateřských školách **v Praze**. K 30. 9. 2023 jich bylo 14,3 %, což je téměř třikrát vyšší podíl, než je průměr za celou Českou republiku (5,3 %). S velkým odstupem pak následoval kraj Karlovarský (7,8 %) a Plzeňský (6,8 %). Naopak nejmenší podíl dětí cizí státní příslušnosti v mateřských školách zaznamenal kraj Olomoucký (2,3 %), Moravskoslezský (2,3 %) a Zlínský (2,4 %). V ostatních krajích se podíl takových dětí pohyboval mezi 2,9 % a 5,7 % - viz graf 1.17.

Graf 1.17 Podíl dětí s cizím státním občanstvím v mateřských školách v jednotlivých krajích ČR

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 1.17 také ukazuje, jak se podíl cizinců v jednotlivých krajích zvýšil od minulého roku. V absolutním vyjádření přibýlo nejvíce dětí cizí státní příslušnosti jednoznačně v Praze (o 1 329) a v kraji Středočeském (o 1 131), v ostatních krajích již byl zaznamenán nárůst podstatně nižší (o 276 až 572 dětí v závislosti na kraji). Pokud však budeme brát v potaz relativní přírůstek, pak 2,5krát a více stoupl počet cizinců v kraji Moravskoslezském, Zlínském a na Vysočině. V těchto krajích bylo ještě minulý rok ve školkách jen cca procento cizinců, zatímco ve školním roce 2022/23 již bylo cizinců ze všech dětí v mateřských školách 2,3 % až 2,9 %.

V členění podle **zřizovatele** dosáhl ve školním roce 2022/23 k 30. září podíl dětí s cizím státním občanstvím nejvyšší hodnoty v soukromých mateřských školách (9,0 %). V církevních školách to bylo 8,1 % a nejméně (5,1 %) v mateřských školách, jejichž zřizovatelem je obec, kraj nebo MŠMT.

Tab. 1.3 Cizinci v mateřských školách podle zřizovatele (2022/23)

zřizovatel	děti v MŠ celkem	v tom dle státního občanství		podíl cizinců
		Česká republika	jiné	
veřejný	352 322	334 263	18 059	5,1%
soukromý	14 782	13 445	1 337	9,0%
církevní	2 101	1 930	171	8,1%

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Mezi dětmi v mateřských školách s jiným než českým státním občanstvím dlouhodobě převažují na prvních třech místech **Ukrajinci, Vietnamci a Slováci** (dohromady tvořili v uplynulém školním roce čtyři pětiny všech cizinců, přesně 79,2 %). Vzhledem k politické situaci bylo k 30. září 2022 mezi dětmi s cizí státní příslušností v mateřských školách v ČR pochopitelně zdaleka nejvíce dětí ukrajinského státního občanství (54,8 % oproti 25,2 % v předcházejícím školním roce). Do školního roku 2018/19 však mezi cizinci převažovaly děti s vietnamským občanstvím. Absolutní počty dětí s nejčastěji se vyskytujícím státním občanstvím, tj. s více než 100 příslušníků na našich mateřských školách k 30. 9. 2022, uvádí tabulka 1.4. Kromě údajů za školní rok 2022/23 jsou zde uvedeny informace i za vybrané předchozí školní roky (tj. před pěti a deseti lety).

Tab. 1.4 Cizinci v mateřských školách podle státního občanství

	2012/13		2017/18		2022/23	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Celkem	5 434	100,0	10 469	100,0	19 567	100,0
občané EU (mimo ČR)	1 391	25,6	3 032	29,0	3 633	18,6
občané ostatních států	4 043	74,4	7 437	71,0	15 934	81,4
Občané zemí:						
Ukrajina	1237	22,8	2 484	23,7	10 718	54,8
Vietnam	1 540	28,3	2 764	26,4	2 606	13,3
Slovensko	886	16,3	1 923	18,4	2 181	11,1
Rusko	385	7,1	681	6,5	712	3,6
Mongolsko	153	2,8	311	3,0	438	2,2
Rumunsko	77	1,4	226	2,2	392	2,0
Bulharsko	100	1,8	229	2,2	276	1,4
Moldavsko	106	2,0	163	1,6	206	1,1
Polsko	111	2,0	161	1,5	187	1,0
Maďarsko	22	0,4	92	0,9	176	0,9
Bělorusko	61	1,1	73	0,7	111	0,6
Čína	90	1,7	165	1,6	109	0,6
ostatní země	666	12,3	1 197	11,4	1 455	7,4

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

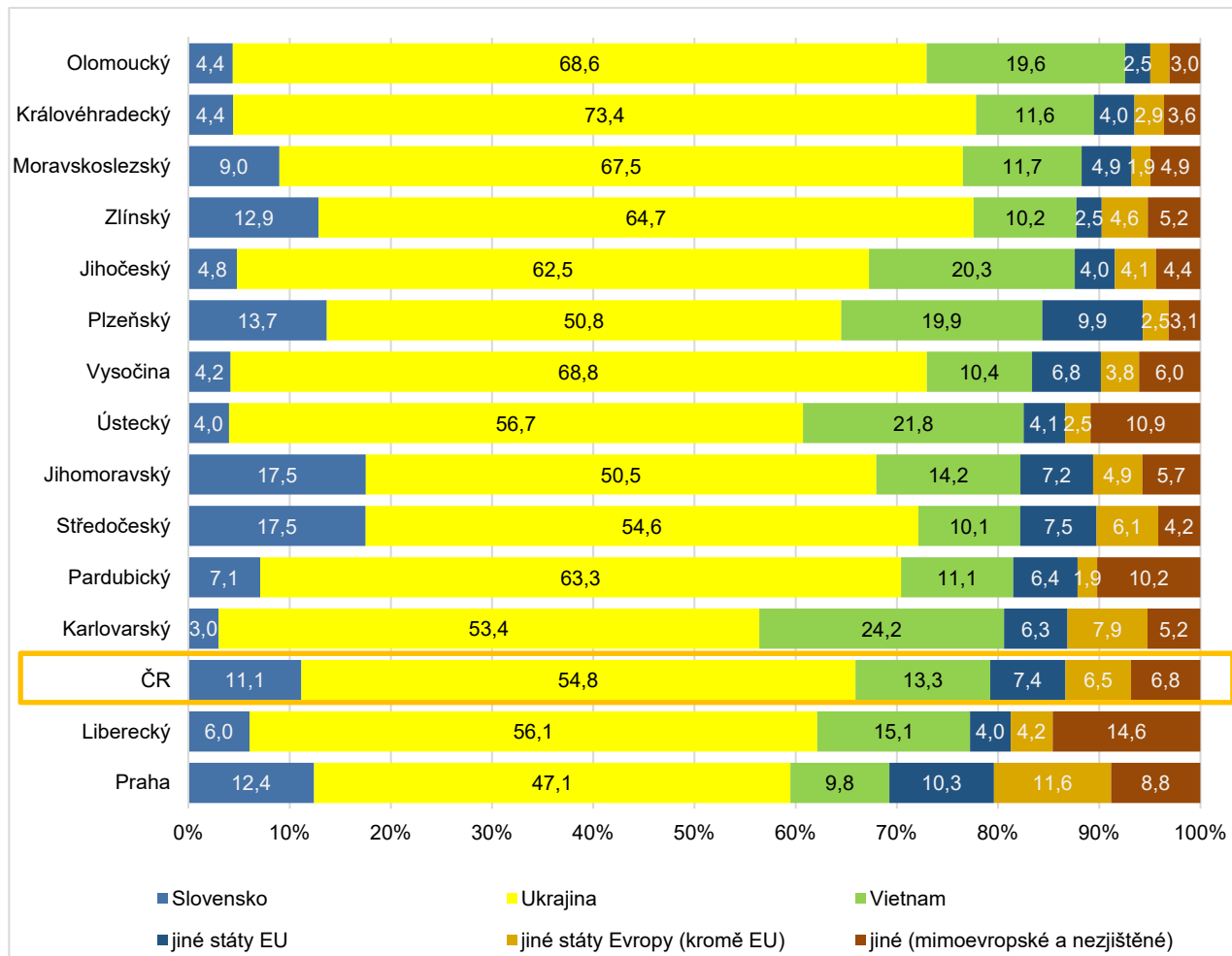
Graf 1.18 níže ukazuje podíl dětí původem ze Slovenska a ostatních států Evropské unie, z Ukrajiny a ostatních evropských států mimo EU a z Vietnamu a ostatních států mimo Evropu, a sice v dělení na jednotlivé kraje. Ty jsou řazené dle podílu, jaký tvořili ve školním roce 2022/23 cizinci původem ze Slovenska, Ukrajiny či Vietnamu (tj. součet dětí těchto tří státních příslušností) ze všech dětí cizí státní příslušnosti v mateřských školách v České republice. Tato **tři občanství** mělo v České republice celkem 79,2 % dětí cizí státní

příslušnosti docházejících do mateřských škol. Přitom v Olomouckém kraji tvořili žáci těchto tří občanství v základních školách 92,6 %. Naopak menší podíl, než je celorepublikový průměr, zaujímaly tyto skupiny cizinců mezi cizinci obecně v Praze (69,3 %) a v Libereckém kraji (77,2 %).

Pokud se jedná o žáky **slovenské státní příslušnosti**, tvořili mezi všemi žáky cizí státní příslušnosti nejvyšší podíl v kraji Středočeském (17,5 %) a Jihomoravském (17,5 %) a nejmenší naopak v kraji Karlovarském (3,0 %). V Karlovarském kraji zas tvořili mezi cizinci oproti jiným krajům výraznější podíl **Vietnamci** (24,2 %). Nejmenší podíl ze všech cizinců pak Vietnamci představovali v Praze (9,8 %), v kraji Středočeském (10,1 %) a Zlínském (10,2 %). Pokud se jedná o **Ukrajince**, po začlenění mnohých dětí ukrajinských uprchlíků do českých škol tvořili nejvyšší podíl mezi žáky cizí státní příslušnosti v kraji Královéhradeckém (73,4 %) a nejmenší naopak v Praze (47,1 %).

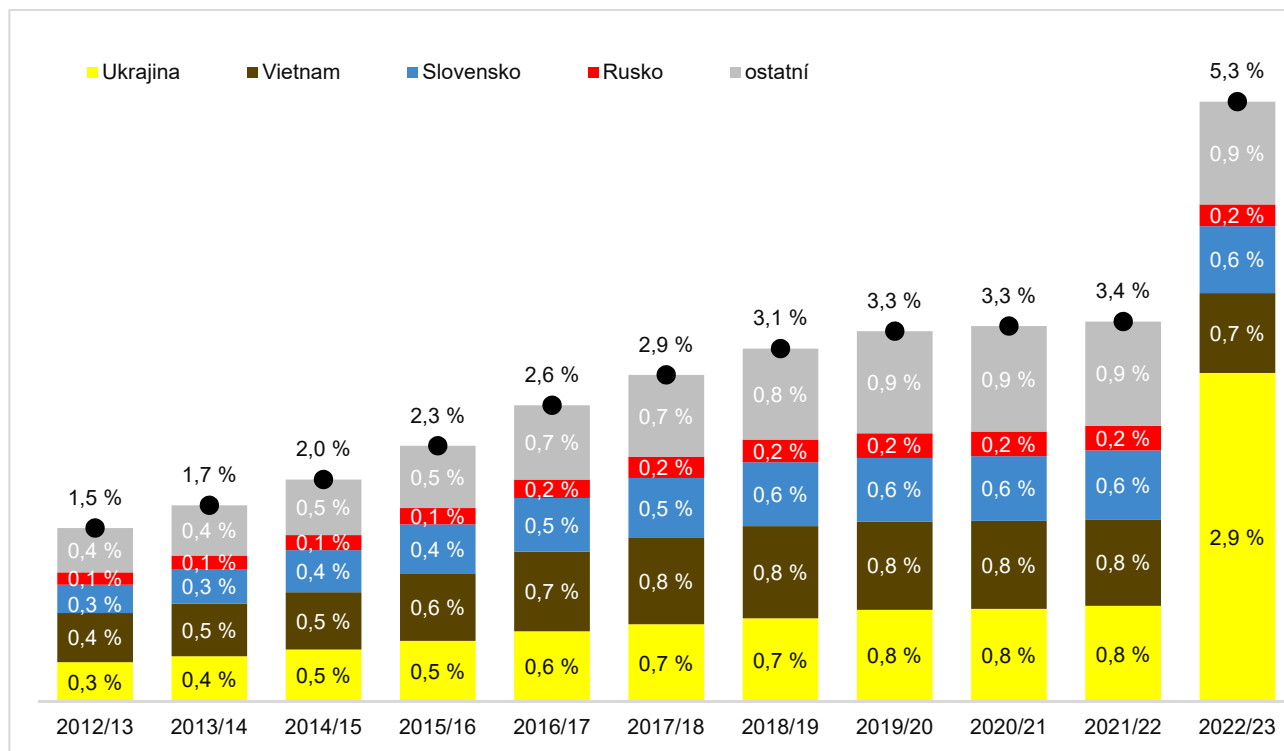
Graf 1.18 Děti s cizím státním občanstvím v mateřských školách v krajích podle občanství (2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Pokud bychom vedle výše uvedených tří hlavních státních příslušností vyčlenili ještě čtvrtou, tj. ruskou, můžeme konstatovat, že nejvyšší zastoupení mezi dětmi v mateřských školách měla v Praze. Mateřské školy v Praze vzdělávaly 66,3 % všech ruských dětí docházejících do mateřských škol s právem poskytování předškolní přípravy v ČR. Následuje Středočeský kraj, kde se vzdělávalo 12,2 % ruských dětí. Školy v ostatních krajích již vzdělávaly 5,5% a nižší podíl ruských dětí, nejnižší ty v Královéhradeckém kraji (0,4 %).

Jiný pohled přináší graf 1.19. Ten ukazuje, že na počátku školního roku 2022/23 tvořily děti ukrajinské státní příslušnosti 2,9 % ze všech dětí mateřských škol, přičemž ještě před rokem to bylo jen 0,8 %. Oproti tomu děti z Vietnamu i ze Slovenska bylo 0,7 %, resp. 0,6 % a 0,2 % tvořily děti z Ruska. Graf také ukazuje, že podíl dětí z Ukrajiny rostl nejrychleji nejen mezi posledními dvěma školními roky (tedy po vypuknutí války), ale již v dřívějším období poslední dekády.

Graf 1.19 Žáci s cizím státním občanstvím v MŠ k 30.9. (podíl z celkového počtu žáků MŠ)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

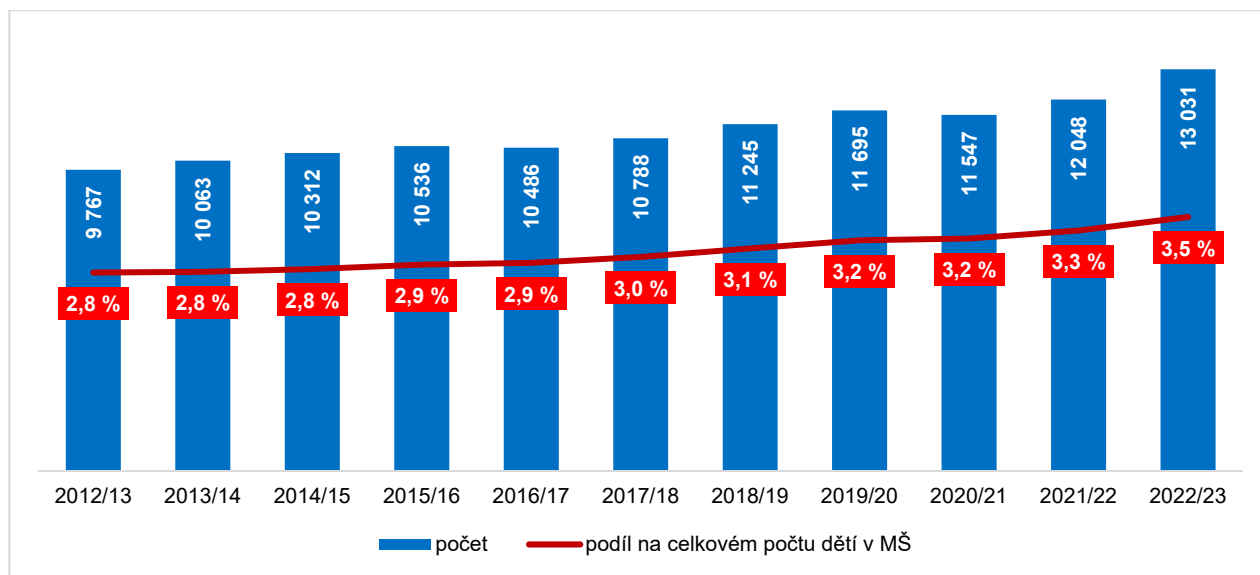
1.4 Děti se zdravotním postižením v mateřských školách

V oblasti vzdělávání se používá pojem „žáci se speciálními vzdělávacími potřebami“. Tam se vedle žáků se zdravotním postižením řadí též žáci se zdravotním znevýhodněním (tj. zdravotním oslabením, dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování) a se sociálním znevýhodněním (z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu) - viz § 16 školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.). Vzhledem k dostupnosti dat v časové řadě se však v této analýze omezíme na kategorii žáků se zdravotním postižením.

Od školního roku 2016/17, kdy byla započata realizace zákonem ukotvené inkluze dětí/žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných škol/tříd, do školního roku 2022/23 se soustavně mírně zvyšoval podíl dětí s diagnostikovaným zdravotním postižením ze všech dětí v mateřských školách (celkově z 2,9 % na 3,5 %). Zde je třeba vzít v úvahu, že inkluze do běžných tříd často vyžaduje zapojení asistenta pedagoga, a proto mohl být kladen větší důraz na diagnostiku potíží a potvrzení statusu žáka se zdravotním postižením.

V posledních deseti letech také setrvale stoupal absolutní počet žáků s diagnostikovaným postižením, ovšem s výjimkou období mezi školními roky 2019/20 a 2020/21. Spolu s úbytkem celkového počtu dětí v mateřských školách v této době nejvíce poznamenané pandemií covid-19 se též počet dětí se zdravotním postižením v mateřských školách snížil. Ve školním roce 2021/22 pak došlo oproti předchozímu školnímu roku k nárůstu počtu dětí s postižením o 501 dětí (tj. o 4,3 %) a ve školním roce 2022/23 dokonce o 8,2 %, což je za posledních minimálně 10 let nejvyšší nárůst. Je možné, že při zvyšování počtu dětí v mateřských školách vlivem začleňování dětí ukrajinských uprchlíků vyvstala větší potřeba asistentů pedagoga pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Počet dětí na jednu třídu se sice mezi posledními dvěma školními roky zvýšil jen nepatrně (z 21,5 na 21,6 dítěte na jednu třídu), nicméně začlenění cizojazyčných dětí do školek si žádá více pozornosti, obzvláště je-li ve třídě ještě dítě či více dětí se zdravotním postižením. To pak mohlo motivovat vyšší podíl učitelů a potažmo rodičů dětí s postižením, aby nechalo uznat diagnózu dítěte a nárok na asistenta odborníkem v pedagogicko-psychologické poradně.

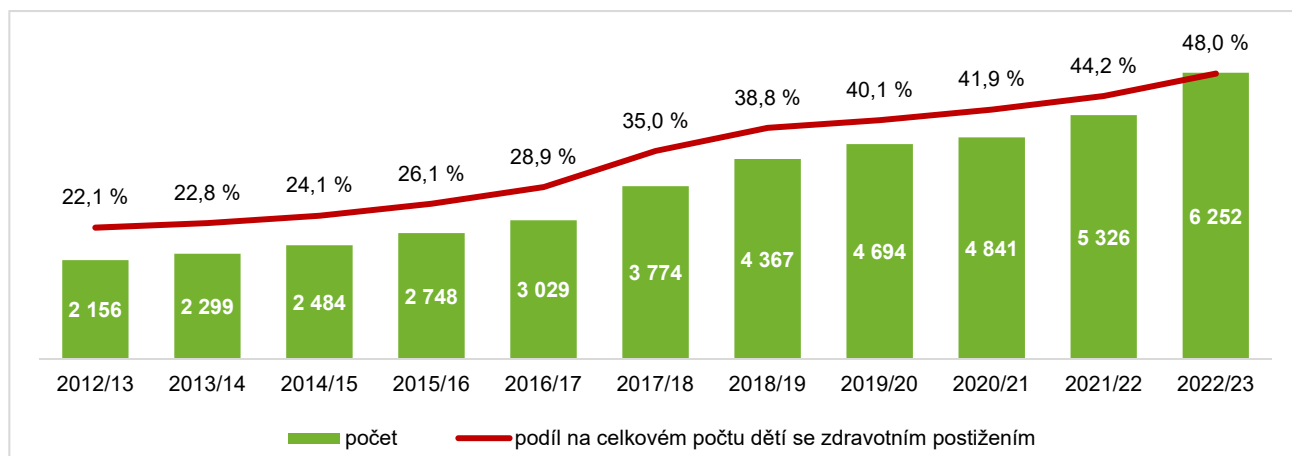

Graf 1.20 Děti se zdravotním postižením v mateřských školách

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíl dětí **se zdravotním postižením** v mateřských školách **veřejného zřizovatele** byl přítom ve školním roce 2022/23 nižší (3,5 %) než ve školách zřizovatele **soukromého** (3,7 %) a především **církevního** (8,0 %).

Ve školním roce 2022/23 navštěvovalo 48 % zdravotně postižených dětí v mateřských školách běžné třídy. Jde o více než dvojnásobný podíl oproti situaci před deseti lety, kdy bylo do **běžných tříd mateřských škol integrováno** „pouze“ 22,1 % dětí se zdravotním postižením. Běžné třídy mateřských škol navštěvovalo ve školním roce 2022/23 celkem 6 252 dětí se zdravotním postižením v porovnání s 2 156 dětmi ve školním roce 2012/13 – viz graf 1.21.

Graf 1.21 Děti se zdravotním postižením integrované v běžných třídách mateřských škol

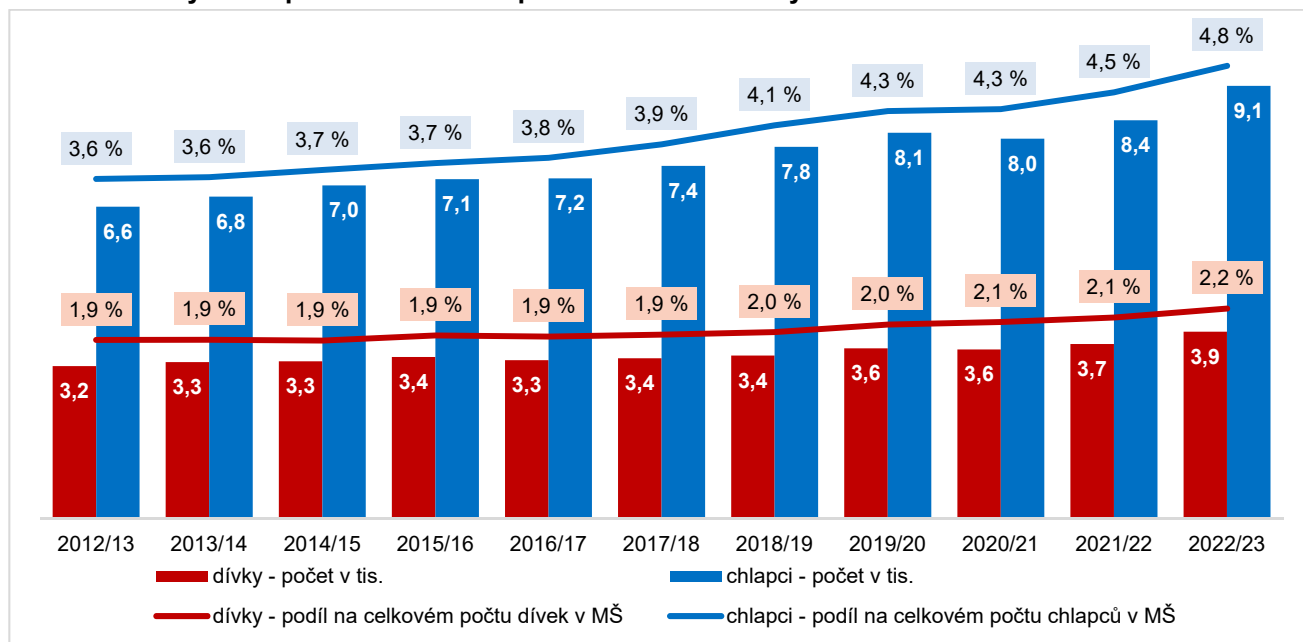
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Lze konstatovat, že podíl dětí s postižením integrovaných do běžných tříd v posledních 10 letech trvale rostl, a sice z 22,1 % na 48,0 %. Absolutní počet dětí se zdravotním postižením v běžných třídách se v posledních deseti letech soustavně zvyšoval a celkem se téměř ztrojnásobil, tj. narostl podstatně více než počet všech dětí se zdravotním postižením bez ohledu na integraci (tj. nárůst o 33,4 %). Naopak počet žáků ve speciálních třídách se snížil o 10,9 %.

Mezi dětmi s diagnostikovaným zdravotním postižením je dlouhodobě cca dvakrát **více chlapců než dívek**. Ve školním roce 2022/23 to bylo 9 098 chlapců oproti 3 933 dívkám. Je však také možné, že se chlapcům ve větší míře než dívkám v případě postižení doporučuje návštěva odborníka, který by dané postižení potvrdil a uznal tím nárok škoie na podporu. Ať tak či onak, dle vykazovaných statistik chlapci tvořili 69,8 % dětí se

zdravotním postižením navštěvujících mateřské školy. Na tisíc chlapců v mateřských školách připadlo v minulém školním roce 48 chlapců se zdravotním postižením, v případě dívek to bylo 22. Více viz graf 1.22.

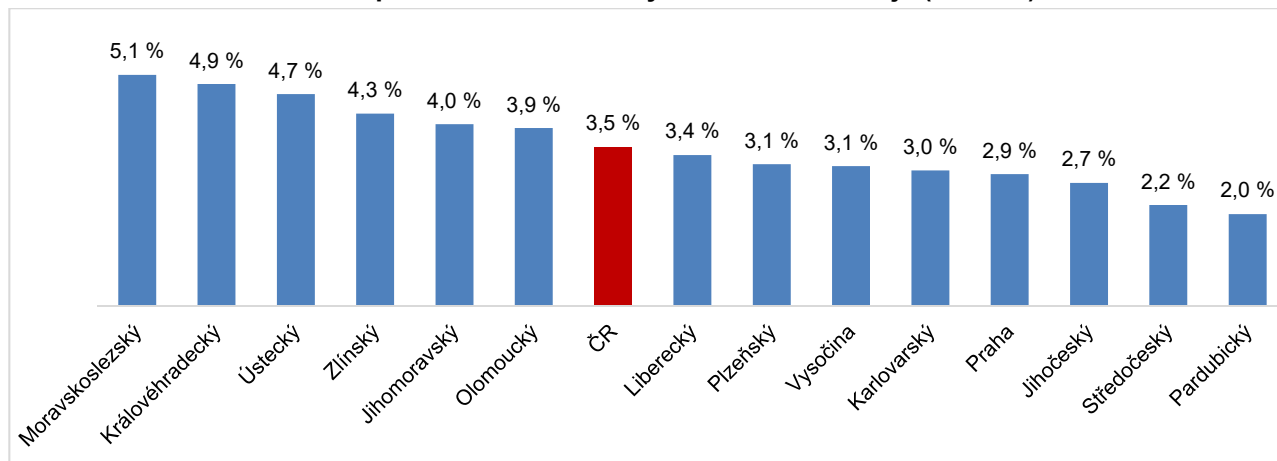
Graf 1.22 Dívky a chlapci se zdravotním postižením v mateřských školách

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíl dětí se zdravotním postižením ve školách byl ve školním roce 2022/23 napříč **kraji ČR** různý. Nejmenší byl v Pardubickém a Středočeském kraji (2,0 %, resp. 2,2 %) a největší naopak v kraji Moravskoslezském (5,1 %), Královéhradeckém (4,9 %) a Ústeckém (4,7 %). V ostatních krajích se pohyboval mezi 2,7 % a 4,3 % - viz graf 1.23.

Graf 1.23 Děti se zdravotním postižením v mateřských školách dle kraje (2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Z tabulky 1.5 je patrné, že ve školním roce 2022/23, jakož i před pěti lety, byly u poloviny dětí se zdravotním postižením zjištěny závažné vady řeči (49,5 %, resp. 50,5 %). Za deset let však podíl dětí s vadou řeči ze všech dětí se zdravotním postižením klesl (tj. z 56,1 % ve školním roce 2012/13). Snížil se i podíl dětí se zrakovými a sluchovými vadami. Naopak největší nárůst zaznamenal podíl dětí s poruchami autistického spektra (ze 7,4 % ve školním roce 2012/13 na 11,7 % v uplynulém školním roce) a se závažnými vývojovými poruchami učení či chování (ze 5,5 % na 10,4 %). To souvisí s nástupem nového systému diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb a nároku na podpůrná opatření pro děti s těmito potřebami.

Tab. 1.5 Děti se zdravotním postižením v mateřských školách podle druhu postižení

	2012/13		2017/18		2022/23	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Celkem	9 767	100,0	10 788	100,0	13 031	100,0
se závažnými vadami řeči	5 476	56,1	5 450	50,5	6 454	49,5
s poruchami autistického spektra	720	7,4	1 112	10,3	1 529	11,7
se závažnými vývojovými poruchami učení či chování	541	5,5	901	8,4	1 360	10,4
mentálně postižené	508	5,2	630	5,8	869	6,7
tělesně postižené	371	3,8	353	3,3	603	4,6
zrakově postižené	535	5,5	494	4,6	427	3,3
sluchově postižené	272	2,8	270	2,5	302	2,3
<i>postižené více vadami¹⁾</i>	<i>1 344</i>	<i>13,8</i>	<i>1 578</i>	<i>14,6</i>	<i>1 487</i>	<i>11,4</i>

¹⁾ za postižené více vadami se považuje dítě se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpůrných opatření ve vyšších stupních podpory

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V porovnání s dívkami u chlapců ve školním roce 2022/23 výrazněji převažovaly závažné vývojové poruchy učení či chování (11,6 % u chlapců a 7,8 % u dívek) a poruchy autistického spektra (13,2 % u chlapců a 8,3 % u dívek) nad ostatními druhy postižení. Celkově však lze říci, že ve všech sledovaných druzích zdravotního postižení vykázali větší četnost chlapci než dívky.

Tab. 1.6 Mateřské školy - počet a podíl chlapců a dívek s uvedeným druhem postižení (2022/23)

druh postižení	dívky - počet	chlapci - počet	dívky - podíl na celkovém počtu dívek se zdravotním postižením	chlapci - podíl na celkovém počtu chlapců se zdravotním postižením
závažné vady řeči	1 961	4 493	49,9%	49,4%
více vad	436	1 051	11,1%	11,6%
poruchy autistického spektra	325	1 204	8,3%	13,2%
vývojové poruchy	306	1 054	7,8%	11,6%
mentální	301	568	7,7%	6,2%
tělesné	263	340	6,7%	3,7%
zrakové	203	224	5,2%	2,5%
sluchové	138	164	3,5%	1,8%

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

1.5 Předškolní vzdělávání na základních školách

Po dosažení šesti let většina dětí přechází v září z mateřské školy do 1. třídy základní školy. Některým dětem je však doporučen odklad nástupu o rok, během kterého se má vyrovnat jejich vývoj. Takové děti mohou zůstat ještě rok v mateřské škole, nebo začít chodit do **přípravné třídy běžné základní školy**, příp. navštěvovat **přípravný stupeň základní školy speciální**. V přípravných třídách a na přípravném stupni přitom probíhá výuka, která se již více podobá výuce na základní škole, a děti mají možnost zapojit se do života školy včetně navštěvování družiny a zájmových kroužků. Maximální počet dětí ve třídě je navíc v přípravné třídě 15 dětí, v mateřské škole 28 dětí.

Ve školním roce 2022/23 bylo u nás **418 základních škol běžných se zřízenými přípravnými třídami**, což je o 15,5 % více než v předchozím školním roce. Přípravných tříd bylo 507 a chodilo do nich **6 463 dětí**. Více než tři pětiny z nich byli chlapci (62,4 %). V přípravných třídách vyučovali učitelé na 500,7 plného úvazku. **Na**

jednoho učitele působícího v přípravné třídě i **na jednu přípravnou třídu** tak připadlo v průměru shodně cca 13 dětí (12,9, resp. 12,7). Tyto poznatky lze srovnat se situací v mateřských školách. Počet dětí na učitele byl ve školním roce 2022/23 v mateřských školách o něco nižší, a sice 10,7, naopak počet dětí ve třídě byl podstatně vyšší, tj. 21,6.

Jak ukazuje tabulka 1.7, v Praze disponovala ve školním roce 2022/23 přípravnou třídou necelá třetina základních škol běžných (30,6 %), v Karlovarském kraji čtvrtina a v Ústeckém kraji 23,9 %. V ostatních krajích byl podíl takových škol v rozmezí od 1,5 % (v kraji Jihočeském) do 11,8 % (v kraji Jihomoravském).

Zde je dobré připomenout zjištění uvedená v grafu 1.16 výše v této analýze. Z něj lze vyčíst, že v Praze a v kraji Karlovarském byl mezi dětmi v mateřských školách ze všech krajů nejmenší podíl dětí 6letých a starších (4,7 %), podobného výsledku dosáhl ještě kraj Ústecký (5 %). Rodiče těchto dětí tak častěji volí místo opakování posledního ročníku mateřské školy přechod do přípravné třídy základní školy. Oproti tomu v kraji Královéhradeckém a Jihočeském byly ve školním roce 2022/23 přípravné třídy jen na 1,8 %, resp. 1,2 %, základních škol běžných a v kraji Olomouckém jen na 2,7 %. V kraji Královéhradeckém a Olomouckém zaujímaly přitom v mateřských školách ze všech krajů nejvyšší podíl dětí ve věku 6 let a více (7,4, resp. 7,8 %).

Tab. 1.7 Základní školy s přípravnými třídami v jednotlivých krajích (2022/23)

Území	Školy			Třídy			Děti v těchto třídách			
	Abs.	%	% ¹⁾	Abs.	%	% ²⁾	celkem		dívky	chlapci
							Abs.	%	Abs.	Abs.
Česká republika	418	100,0	9,8	507	100,0	1,0	6 463	100,0	2 429	4 034
Hlavní město Praha	89	21,3	30,6	106	20,9	1,9	1 357	21,0	502	855
Středočeský kraj	58	13,9	10,0	71	14,0	1,0	889	13,8	328	561
Jihočeský kraj	4	1,0	1,5	4	0,8	0,1	49	0,8	22	27
Plzeňský kraj	17	4,1	7,5	23	4,5	0,9	291	4,5	110	181
Karlovarský kraj	27	6,5	25,0	38	7,5	2,8	460	7,1	173	287
Ústecký kraj	68	16,3	23,9	93	18,3	2,3	1196	18,5	450	746
Liberecký kraj	11	2,6	5,4	13	2,6	0,6	171	2,6	69	102
Královéhradecký kraj	5	1,2	1,8	5	1,0	0,2	66	1,0	29	37
Pardubický kraj	15	3,6	6,0	17	3,4	0,7	223	3,5	84	139
Kraj Vysočina	11	2,6	4,0	11	2,2	0,4	155	2,4	57	98
Jihomoravský kraj	58	13,9	11,8	68	13,4	1,2	862	13,3	321	541
Olomoucký kraj	8	1,9	2,7	9	1,8	0,3	116	1,8	45	71
Zlínský kraj	13	3,1	4,9	13	2,6	0,5	157	2,4	59	98
Moravskoslezský kraj	34	8,1	7,6	36	7,1	0,6	471	7,3	180	291

¹⁾ Podíl na celkovém počtu základních škol běžných v daném kraji

²⁾ Podíl na celkovém počtu tříd v základních školách běžných v daném kraji

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Přípravné třídy byly ve školním roce 2022/23 častěji zřízeny v základních školách veřejného zřizovatele (disponovalo jimi 11,1 % běžných škol) než ve školách s církevním zřizovatelem (na 7,5 % běžných škol) a zejména zřizovatelem soukromým (na 4,5 % běžných škol).

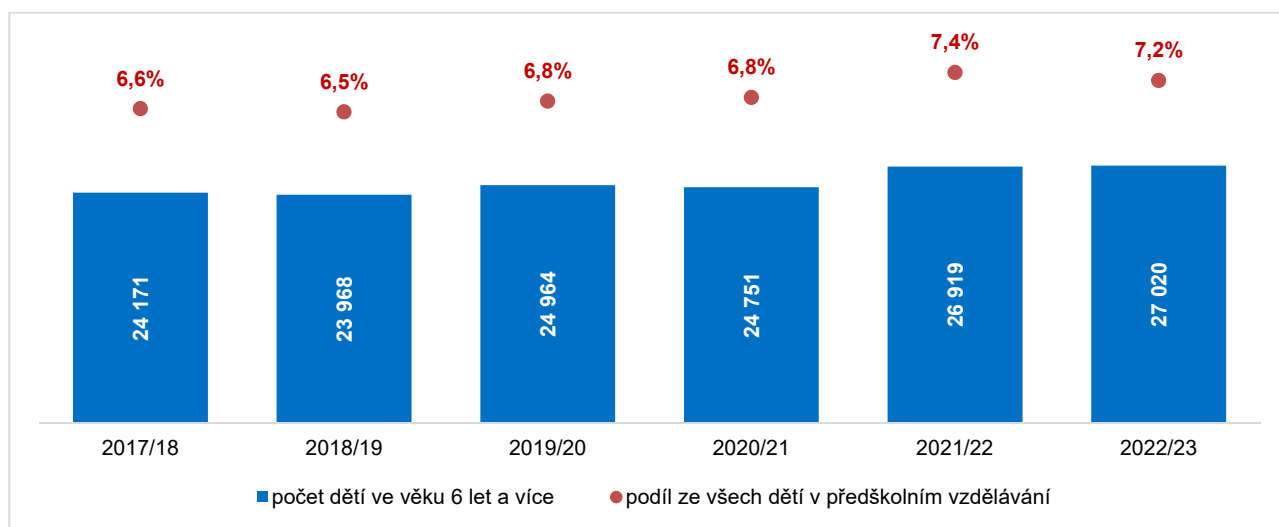
Jak bylo již zmíněno, v **základních školách speciálních** je žákům k dispozici tzv. **přípravný stupeň**. Ten připravuje na povinnou školní docházku děti se středně těžkým a těžkým mentálním postižením, se souběžným postižením více vadami nebo s poruchami autistického spektra. Dítě může být přijato nejdříve ve věku pěti let, a to i v průběhu školního roku. Na přípravném stupni setrvává až do zahájení povinné školní docházky, přičemž jeho docházka do přípravného stupně nesmí přesáhnout tři školní roky. Vzdělávání v přípravném stupni základních škol speciálních se ve školním roce 2022/23 účastnilo celkem **268 dětí** a z toho 67,9 % chlapců. Na jednoho učitele zde v průměru připadalo pět dětí. Přípravným stupněm disponovalo 36 z 320 základních škol určených výhradně pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Z podskupiny škol s veřejným zřizovatelem je to 9,2 %, neboli 26 z 282. Ze škol pro žáky se SVP se soukromým zřizovatelem

přípravné třídy zahrnovaly čtyři školy z 29, tj. 13,8 % a ze škol pro žáky se SVP s církevním zřizovatelem pak 6 škol z 9, tj. dvě třetiny.

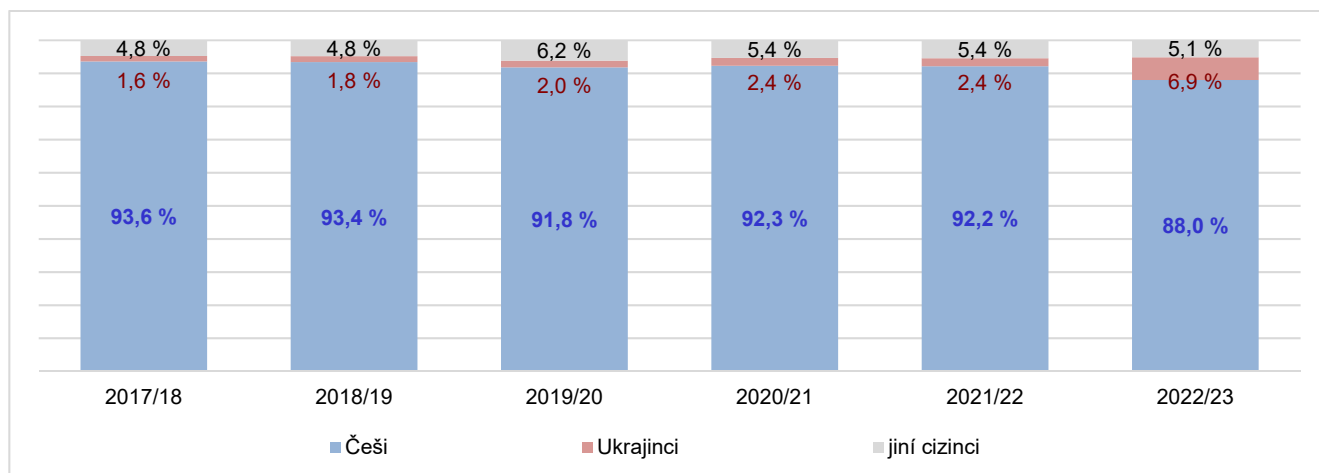
Graf 1.24 představuje vývoj počtu a podílu šestiletých a starších dětí z celkového počtu dětí v předškolním vzdělávání, a to ať už jsou zapsáni v mateřské škole, v přípravné třídě na běžné základní škole, nebo v přípravném stupni základní školy speciální. Jak je patrné, mezi školními roky 2018/19 a 2021/22 měl tento podíl tendenci mírně narůstat a celkově se zvýšil z 6,5 % na 7,4 %. Přitom nejvýraznější nárůst zaznamenal mezi školními roky 2020/21 a 2021/22. Je možné, že během pandemie byla u žáků mateřských škol větší absence a i díky uzavírkám škol se nestihli dobře připravit na nástup do základní školy. Řada rodičů se navíc mohla obávat dalšího uzavírání škol a úskalí distanční výuky v prvním ročníku. Mezi školními roky 2021/22 a 2022/23 se počet dětí s odkladem v předškolním vzdělávání nepatrně zvýšil, ovšem podíl žáků s odkladem naopak mírně poklesl na 7,2 %. A to přesto, že došlo k významnému zvýšení počtu cizinců v mateřských i základních školách (zejména ukrajinské státní příslušnosti), kteří se mohou potýkat s jazykovou bariérou.

Graf 1.24 Počet a podíl šestiletých a starších dětí v předškolním vzdělávání (tj. v mateřských školách, na přípravném stupni či v přípravných třídách)

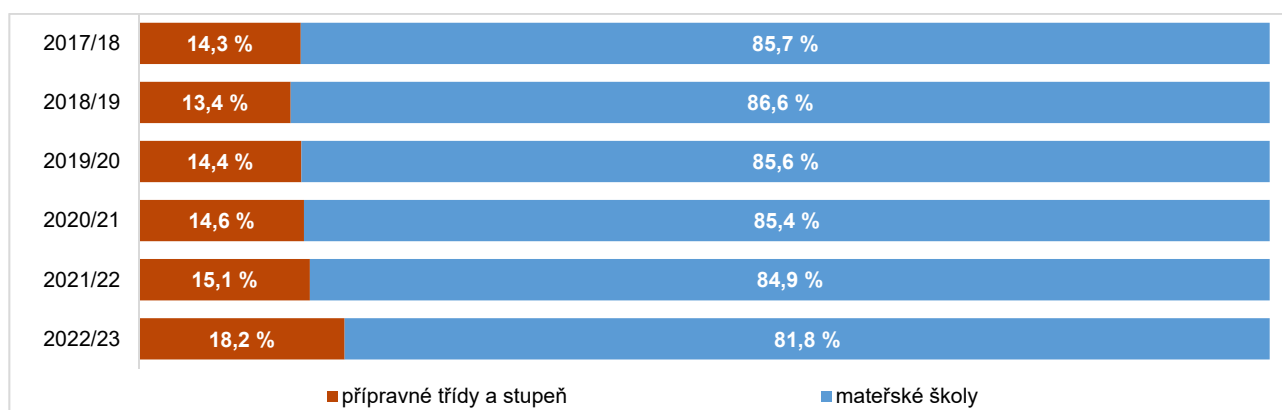
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 1.25 ukazuje vývoj podílu Čechů, Ukrajinců a jiných cizinců v přípravných třídách či v přípravném stupni základní školy a dokládá, že se podíl cizinců v tomto předškolním vzdělávání skutečně zvýšil. Členění cizinců a Čechů v mateřských školách dle věku není v době prezentování této zprávy k dispozici. I v mateřských školách však došlo ke značnému nárůstu počtu Ukrajinců (viz výše) a lze předpokládat, že i ve skupině šestiletých a starších dětí jich bylo v mateřských školách v uplynulém školním roce více než v letech jemu předcházejících.

Graf 1.25 Podíl Čechů, Ukrajinců a příslušníků jiných států v přípravných třídách a na přípravném stupni

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

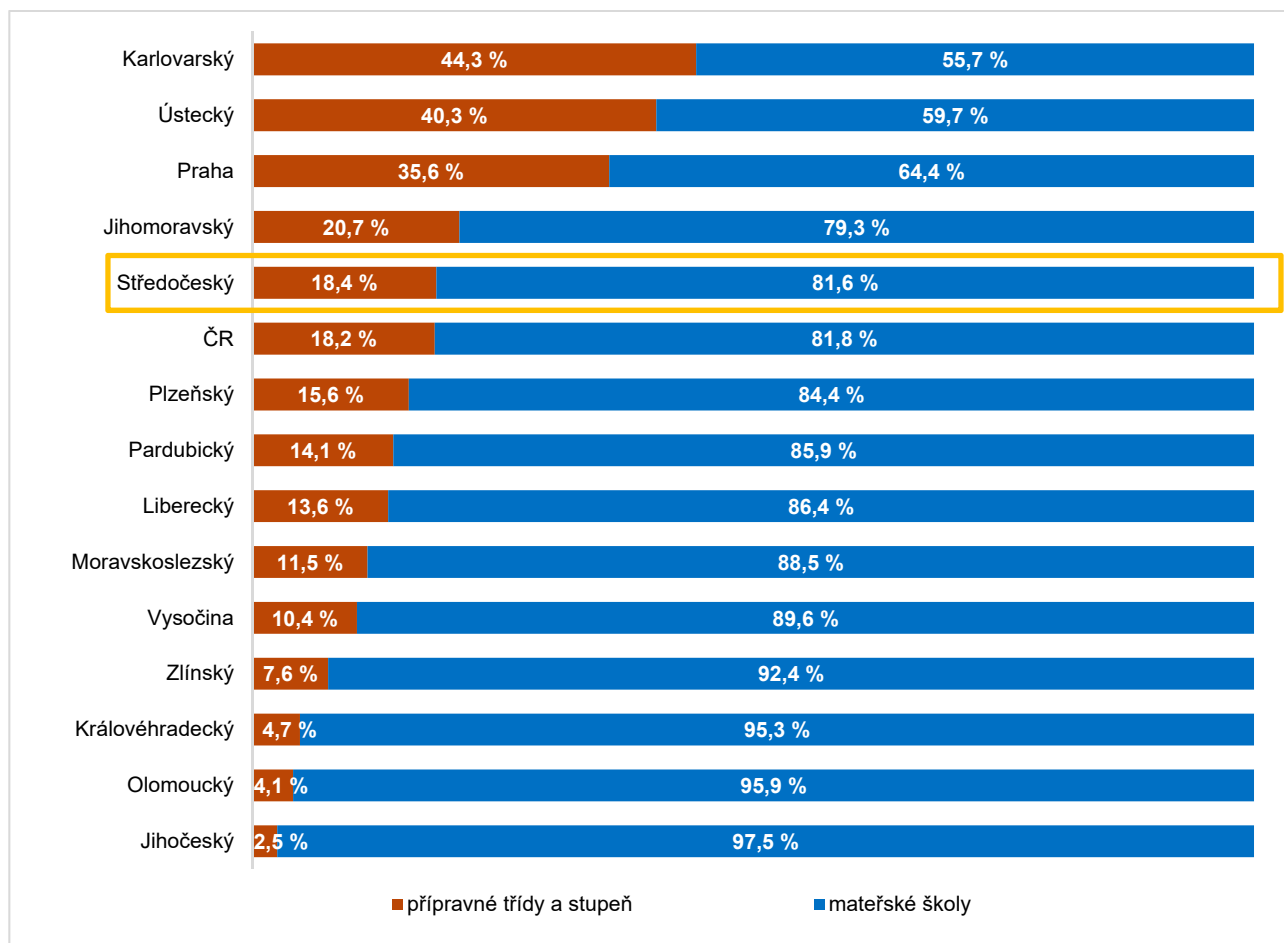
Další graf (1.26) ukazuje, jaký podíl dětí ve věku 6 a více let, které nenastoupily do první třídy základní školy, docházel v uvedených letech do mateřských škol a jaký do přípravných tříd běžné základní školy či do přípravného stupně základní školy speciální. Jak je patrné, podíl dětí v přípravných třídách či v přípravném stupni se za pět let zvýšil ze 14,3 % na 18,2 %, přičemž největší nárůst ve prospěch přípravných tříd a stupně byl zaznamenán mezi posledními dvěma školními roky. Celkem od minulého školního roku přibylo o 90 přípravných tříd běžné základní školy (tj. o 21,6 %) a o 11 tříd přípravného stupně na základních školách speciálních (tj. o 30,6 %). O 10 a více tříd (přípravných tříd a tříd přípravného stupně dohromady) přibylo v kraji Středočeském (o 18), Ústeckém (15), Karlovarském (13), Jihomoravském (13), v Praze (11) a v kraji Plzeňském (10), naopak v Pardubickém kraji byl počet přípravných tříd shodný s rokem předchozím a v kraji Olomouckém přibylo jen o jednu třídu. V žádném kraji nedošlo k úbytku počtu přípravných tříd.

Graf 1.26 Podíl dětí předškolního vzdělávání ve věku 6 let a více navštěvujících přípravné třídy ZŠ běžné či přípravný stupeň ZŠ speciální a docházejících do mateřských škol (2017/18-2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Z pohledu na dělení dle sídla školy je také patrné, že v kraji Karlovarském, Ústeckém a v Praze dochází 25,6 % až 44,3 % dětí s odkladem školní docházky do přípravné třídy či přípravného stupně. Oproti tomu v kraji Jihočeském je podíl žáků s odkladem v přípravných třídách či v přípravném stupni zanedbatelný a tvoří jen 2,5 %. Ještě před rokem však zaznamenal Jihočeský kraj jen 1,8 % takových dětí. Méně než 5 % takových žáků zaznamenal ve školním roce 2022/23 též kraj Královéhradecký (4,7 %) a Olomoucký (4,1 %) – viz graf 1.27.

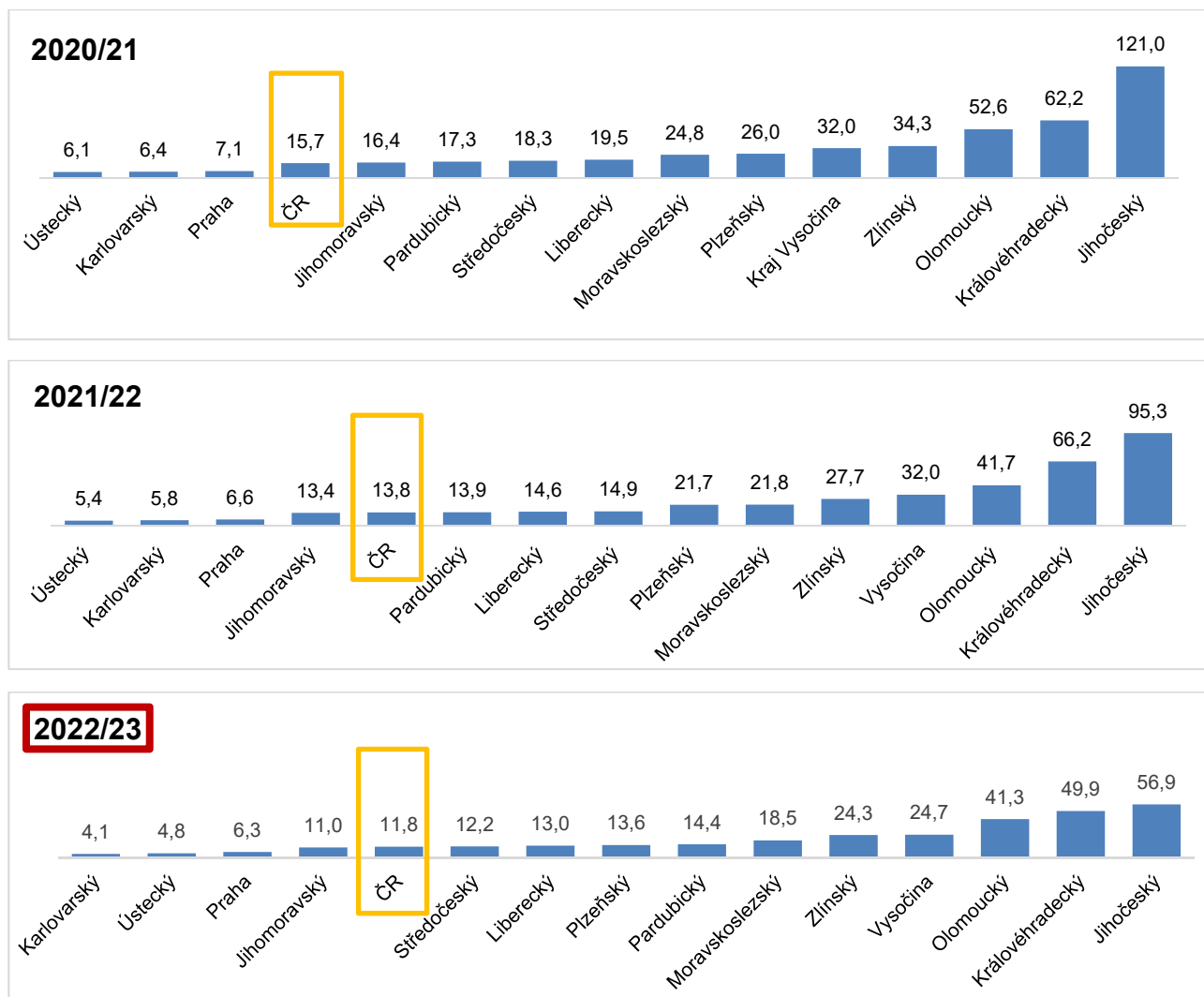

Graf 1.27 Podíl dětí předškolního vzdělávání ve věku 6 let a více navštěvujících přípravné třídy či přípravný stupeň a docházejících do mateřských škol – dle kraje (2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Z výše uvedeného je patrné, že kraje se mezi sebou liší v míře, do jaké dávají rodičům dětí s odkladem možnost vybrat si mezi mateřskou školou a přípravnou třídou či stupněm. Zde doplňme, že na jednu přípravnou třídu na základní škole či třídu přípravného stupně základní školy speciální připadal ve školním roce 2022/23 nejnížší počet prvních tříd základních škol v kraji Karlovarském, Ústeckém a v Praze (4,1; 4,8, resp. 6,3). V těchto třech krajích si tedy rodiče častěji mohli zvolit, zda dítě s odkladem nechají v mateřské škole, nebo jej zapíší do přípravné třídy. Naopak v Jihočeském kraji dosáhl počet 1. tříd na jednu přípravnou třídu hodnoty 56,9, v Královéhradeckém kraji 49,9 a v Olomouckém 41,3. Oproti předchozímu školnímu roku se přitom ve všech krajích i celkově tento poměr snížil, pouze s výjimkou kraje Pardubického, ve kterém došlo ke zvýšení o půl procentního bodu. K nejvýraznějšímu snížení došlo v krajích Jihočeském (o 40,3 %, tj. z 95,3 na 56,9) a Plzeňském (o 37,6 %, tj. z 21,7 na 13,6) – viz graf 1.28.

Graf 1.28 Počet 1. tříd základních škol na jednu třídu přípravnou či třídu přípravného stupně

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

2. Základní vzdělávání

Shrnutí

Povinné školní docházky se ve školním roce 2022/23 účastnilo celkem **1 049 723 žáků**, což je o čtvrtinu více než před deseti lety, o 8,5 % více než před pěti lety a o 4,3 % více než v předchozím školním roce. Do základních škol bylo celkově zapsáno 1 007 778 žáků, tj. nejvíce od školního roku 2005/06. Kromě toho si 41 659 žáků povinnou školní docházku plnilo v nižších ročnících **víceletých gymnáziích** a 286 na **osmiletých konzervatořích**. Oproti předchozímu školnímu roku přibýlo o 4,5 % žáků v základních školách, což je nejvýraznější nárůst za posledních 10 let a přispěla k němu imigrace dětí z Ukrajiny a jejich začlenění do našich škol. V nižších ročnících víceletých gymnáziích se počet žáků zvýšil jen o 0,2 %.

Žáků, kteří si ve školním roce 2022/23 plnili povinnou školní docházku v **zahraničí či na zahraniční škole**, bylo 9 517 (0,9 % z celku; započtení jsou pouze ti, kteří byli zapsáni do kmenové školy v ČR) a **formu individuálního vzdělávání** využilo 6 311 žáků (0,6 % z celku). Zde lze poznamenat, že zájem o individuální vzdělávání trvale roste. Oproti situaci před pěti lety byl ve školním roce 2022/23 celkem 2,4krát vyšší a desetinásobný v porovnání se školním rokem 2012/13. Za poslední školní rok se zvýšil o 8,5 %. Ač se jedná o znatelný nárůst, mezi 30. 9. 2020 a 30. 9. 2021, tedy v době pandemie, se počet individuálně vzdělávaných žáků zvýšil podstatně více, a sice o 27,5 %.

Též počet **žáků na základních školách** v posledních deseti letech rok od roku stoupá a celkově se zvýšil o čtvrtinu (24,7 %). Za posledních deset let procentuálně nejvíce vzrostl počet žáků v základních školách v Praze, tj. o 53,1 %, a dále v kraji Středočeském, tj. o 46,4 %. Ostatní kraje zaznamenaly méně než 30% nárůst, nejmenší byl v kraji Moravskoslezském (o 9,2 %). V Praze a Středočeském kraji bylo také nejvíce škol soukromého zřizovatele (nacházelo se zde 36,2 % ze všech soukromých škol). Celkově lze přitom říci, že počet žáků soukromých škol roste mnohem rychleji než počet žáků škol veřejných a církevních.

Počet učitelů v základních školách se za deset let zvýšil o 27,8 %. Zejména v posledních pěti letech tak **rostl počet učitelů rychleji** (celkově o 17 %) než počet žáků (o 8,8 %). Učitelky ženy tvořily v uplynulém školním roce 83,7 % všech plných pracovních úvazků učitelů. Podíl **úvazků mužů** se první čtyři roky od školního roku 2012/13 postupně mírně snižoval z 15,8 % na 15,2 %, poté začal naopak mírně růst až na 16,3 % ve školním roce 2022/23. Lze doplnit, že v uplynulých čtyřech letech také stoupl **počet vysokoškolských studentů skupiny oborů Vzdělávání a výchova** (o 22 %), zatímco celkový počet vysokoškolských studentů se zvýšil jen o 5,1 %. Mezi roky 2017 a 2021 **narostl i podíl studentů – mužů** poprvé zapsaných do vzdělávacích oborů vysokoškolského vzdělávání, a sice z 15,1 % na 24,0 %. V roce 2022 činil tento podíl 23,4 %.

Ve školním roce 2022/23 připadla v základních školách na **učitele bez kvalifikace** desetina pracovních úvazků. Nejvyšší podíl vyučujících bez kvalifikace zaznamenal kraj Karlovarský (21,5 %). Následuje kraj Středočeský (17,1 %) a Praha (15,2 %), tedy regiony s relativně lepší nabídkou dobře placené práce. Naopak méně než pětiprocentní byl v kraji Zlínském (4,4 %), na Vysočině (4,7 %) a v kraji Jihočeském (4,8 %).

V posledních letech výrazně vzrostl na základních školách počet **asistentů pedagoga**. V roce 2022 připadlo na 100 plných úvazků učitelů v průměru 22,4 plného úvazku asistenta pedagoga, v roce 2016 to bylo 9,3.

Ve školním roce 2022/23 bylo do prvních tříd základních škol **nově přijato** celkem 117 607 žáků, tedy o 8,8 % žáků více než ve školním roce 2021/22. Jedná se o nevyšší nárůst za posledních deset let a také o vyšší nárůst, než jaký byl zaznamenán v celkovém počtu všech žáků základních škol (tj. o 4,5 %). Přitom za období posledních deseti let došlo k největšímu nárůstu v Praze a v kraji Středočeském (cca o čtvrtinu); naopak v Karlovarském kraji došlo ve srovnání se školním rokem 2012/13 ke snížení počtu nově přijatých žáků do prvního ročníku o 4,5 %, v kraji Moravskoslezském o 2,3 % a v kraji Ústeckém o 0,2 %.

Podíl sedmiletých či starších dětí ze všech dětí nově přijatých do prvního ročníku byl čtvrtinový. Podíl sedmiletých či starších dívek z těch, které ve školním roce 2022/23 nastoupily do první třídy, činil 18,5 %, podíl

takových chlapců byl bezmála třetinový (31 %). Ve srovnání jednotlivých krajů byl podíl sedmiletých a starších žáků ze všech žáků nově přijatých do první třídy nejvyšší v kraji Ústeckém (28,0 %), Karlovarském (27,2 %) a Olomouckém (27,2 %) a nejnižší na Vysočině (23,2 %), v Praze (23,5 %) a v kraji Středočeském (23,7 %).

Ve školním roce 2022/23 muselo celkem 6 558 žáků základních škol **opakovat ročník**. Jedná se o podobný počet opakujících, jaký byl zaznamenán ve školním roce 2018/19 (tj. 6 624 žáků). Ve školním roce 2019/20 se mírně zvýšil na 6 795 žáků, o rok později následoval hluboký propad na 3 205 žáků kompenzovaný nárůstem na 8 204 žáků ve školním roce 2021/22. Celkový počet žáků k 30. 9. 2022 byl však navýšen počtem žáků uprchlých z Ukrajiny, kteří naše školy dříve nenavštěvovali, a tudíž ani nemohli opakovat ročník. Nejvyšší podíl žáků opakujících ročník byl v Ústeckém kraji (1,7 % ze všech žáků), nejnižší naopak v Praze (0,4 %).

Z celkového počtu žáků v 5. a 7. ročníku **přešlo v uplynulém školním roce na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře** 4,6 %. Přitom z 5. ročníku jich bylo více (7,3 % z celkového počtu žáků) než těch z ročníku sedmého (2,0 %). Kapacita víceletých gymnázií se zcela nepřizpůsobuje rostoucímu počtu obyvatel daných věkových kategorií. Proto v době, kdy se počet žáků daného ročníku snižuje, se naopak podíl těch odcházejících na víceletá gymnázia zvyšuje a naopak.

Nejvyšší podíl žáků, kteří přestoupili na střední školy v průběhu povinné školní docházky, byl v Praze, a to jak v 5., tak i v 7. ročníku. Z těchto dvou ročníků celkem přešlo na střední školy v Praze 7,9 % dětí, z pátého 11,0 % a ze sedmého 4,4 %. Naopak kraje Liberecký a Ústecký zaznamenaly nejmenší podíl takových žáků.

Ze žáků, kteří po školním roce 2021/22 **ukončili povinnou školní docházku**, jich 4,1 % nevychodilo všech devět ročníků spadajících do základního vzdělávání. Přitom předčasně ukončují povinné vzdělávání na základních školách častěji chlapci než dívky - chlapci zaujímali tři pětiny z celkového počtu takových žáků. Absolutně i procentuálně nejvíce žáků, kteří ve školním roce 2021/22 předčasně ukončili povinné vzdělávání na základních školách, bylo v kraji Ústeckém (8,8 %) a Karlovarském (6,6 %). Na opačném konci žebříčku stojí Praha s 1,7% podílem, následuje kraj Zlínský (2,0 %), Jihomoravský (2,4 %) a Vysočina (2,4 %).

Ve školním roce 2022/23 bylo ve školách v České republice 72 748 žáků **cizí státní příslušnosti** a z toho 69,9 % tvořili Ukrajinci. Za poslední školní rok se počet cizinců na základních školách zvýšil o 138,2 %, tedy z 3,2 % na 7,2 % cizinců mezi všemi žáky základních škol. V uplynulých deseti letech se přitom počet cizinců celkově zpětinasobil. Ze všech krajů je dlouhodobě podíl žáků s jiným než českým občanstvím nejvyšší v Praze. Ve školním roce 2022/23 tvořili žáci s cizím státním občanstvím 16,1 % všech žáků základních škol v hlavním městě. S velkým odstupem pak byla Praha v žebříčku následována krajem Karlovarským (10,7 %) a Plzeňským (10,1 %). Nejnižší byl v kraji Olomouckém, Moravskoslezském a Zlínském, tj. menší než 4 %.

Mezi posledními dvěma školními roky přibýlo cizinců v absolutních počtech nejvíce v Praze (o 8 737 žáků) a v kraji Středočeském (o 6 260 žáků). Z celkového přírůstku žáků cizí státní příslušnosti v ČR (tj. o 42 205) jich 35,5 % připadlo právě na tyto dva kraje. Protože však v těchto dvou krajích byl již před zařazením dětí ukrajinských uprchlíků do našich škol nejvyšší počet cizinců, v relativním vyjádření zaznamenal Středočeský kraj cca průměrný nárůst počtu cizinců (tj. o 137,6 %) a Praha nejnižší nárůst ze všech krajů (tj. o 80,5 %).

Mezi žáky základních škol s jiným než českým státním občanstvím dlouhodobě převažují **Ukrajinci, Vietnamci, Slovinci a Rusové**. Dohromady se tyto země podílely z 88,7 % na všech žácích s cizím státním občanstvím, kteří se ve školním roce 2022/23 vzdělávali v základních školách. Ukrajinci zaujímali 69,9 %, Vietnamci 8,3 %, Slovinci 8,0 % a Rusové 2,5 %. Přitom cca čtvrtina žáků slovenské státní příslušnosti (25,9 %), jakož i ukrajinské (24 %) a vietnamské (26 %) se vzdělávala v Praze, zbytek v jiných krajích České republiky. Ze žáků s ruskou státní příslušností se jich pak v Praze vzdělávaly téměř dvě třetiny (65,4 %).

Ve všech uplynulých 10 letech bylo mezi žáky s cizí státní příslušností na základních školách nejvíce dívek a chlapců **ukrajinského státního občanství**. Vzhledem k aktuálně probíhající válce na Ukrajině jich přitom nejvíce přibýlo mezi posledními dvěma sledovanými školními roky. Před deseti lety činil podíl Ukrajinců ze všech žáků cizí státní příslušnosti 23,5 %, o pět let později 26,8 %, ve školním roce 2021/22 tvořil necelou třetinu (31,6 %) a v uplynulém školním roce více než dvě třetiny (69,9 %). Počet Ukrajinců se tak ve školním roce 2022/23 oproti předchozímu více než zpětinasobil (vzrostl o 427,2 %), zatímco mezi školními roky 2017/18 a 2021/22 rostl v průměru o 13,1 % za rok.

Úvod

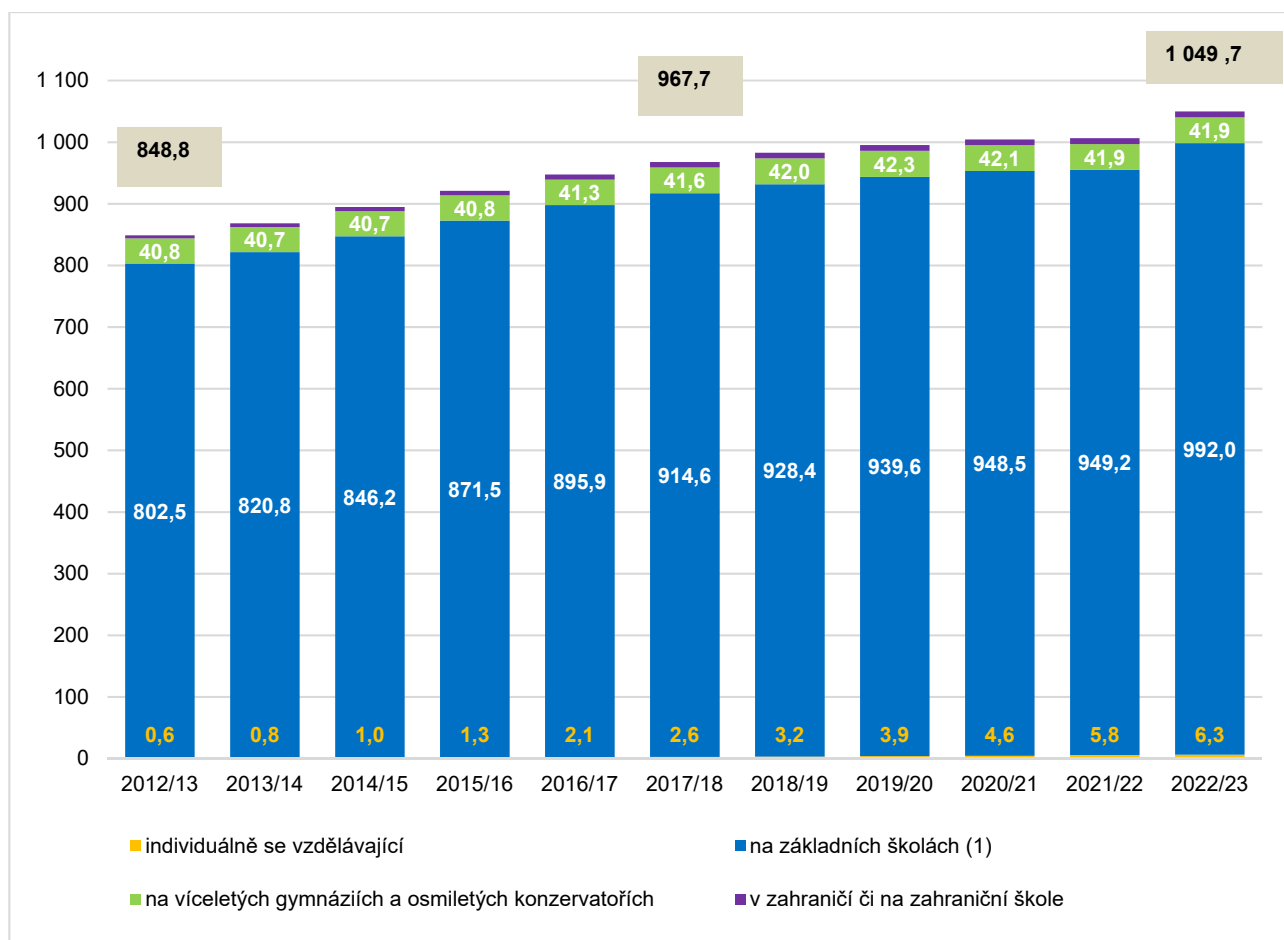
Základní vzdělávání vede dle § 44 školského zákona k tomu, aby si žáci osvojili potřebné strategie učení a na jejich základě byli motivováni k celoživotnímu učení, aby se učili tvořivě myslet a řešit přiměřené problémy, účinně komunikovat a spolupracovat, chránit své fyzické i duševní zdraví, vytvořené hodnoty a životní prostředí, být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění. Základní vzdělávání je povinné pro všechny děti v České republice. Uskutečňuje se na **základní škole, na nižším stupni víceletých gymnázií a konzervatořích v osmiletém oboru vzdělání tanec**. Základní vzdělávání lze na prvním i na druhém stupni uskutečňovat také formou **individuálního vzdělávání**.

Základní vzdělávání **má devět ročníků** a člení se na první a druhý stupeň. **První stupeň** je tvořen prvním až pátým ročníkem a **druhý stupeň** šestým až devátým ročníkem základní školy, příp. odpovídajícími ročníky víceletých gymnázií či osmiletých konzervatořích. Výjimku tvoří vzdělávání v základní škole speciální, kde první stupeň je tvořen 1. až 6. ročníkem a druhý stupeň 7. až 10. ročníkem. Plnění povinné školní docházky na víceletém gymnáziu nabízí osmileté studium po ukončení 5. třídy, resp. šestileté studium po ukončení 7. třídy základní školy. Přestup na gymnázium je podmíněn přijímacími zkouškami. Přejít na osmiletou konzervatoř taneční je podmíněn talentovými zkouškami.

2.1 Základní vzdělávání dle druhu školy a formy

Základního vzdělávání se ve školním roce 2022/23 účastnilo celkem **1 049 723 žáků**, tj. nejvíce za posledních deset let. Za deset let se zvýšil počet žáků v základním vzdělávání téměř o čtvrtinu (23,7 %), z toho v posledních pěti letech o 8,5 %. Výraznější byl tedy růst v období mezi školními roky 2012/12 až 2017/18. Mezi jednotlivými školními roky v tomto období přibýlo žáků základního vzdělávání vždy o více než 2 % (v rozmezí od 2,1% nárůstu do 3,1% nárůstu). Od školního roku 2017/18 se tento růst postupně zpomaloval a mezi školními roky 2020/21 a 2021/22 se počet žáků základního vzdělávání zvýšil již jen o 0,2 %. Mezi 30. 9. 2021 a 30. 9. 2022, kdy se do škol v České republice přišli vzdělávat žáci z Ukrajiny, se však zvýšil o 4,3 %, což je za posledních deset let nejvyšší nárůst. Jak dále uvidíme, populační vlna se nyní přelévá ze základních škol na střední školy, které v posledních čtyřech letech již zaznamenávají růst počtu žáků.

Kromě základních škol, do kterých bylo zapsáno celkem 1 007 778 žáků, si 41 659 žáků povinnou školní docházku plnilo v nižších ročnících **víceletých gymnázií** a 286 na **osmiletých konzervatořích**. Oproti předchozímu školnímu roku přibýlo o 4,5 % žáků v základních školách. V nižších ročnících víceletých gymnázií se počet žáků zvýšil jen zcela nepatrně (o 0,2 %) a v nižších ročnících osmileté taneční konzervatoře se dokonce snížil o 10,1 %. Je patrné, že počet míst v nižších ročnících středních škol odpovídajících povinné školní docházce se nárůstu počtu dětí nepřizpůsobil (celkově studujících přibýlo jen o 0,1 %) a zvyšujícímu se počtu dětí se musely přizpůsobit základní školy.

Graf 2.1 Počet žáků v základním vzdělávání (v tis.)

1) bez žáků plnících povinnou školní docházku v zahraničí nebo na zahraniční škole v ČR či formou individuálního vzdělávání podle § 38 a § 41 Školského zákona, kteří jsou také zapsáni do kmenové základní školy

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Zatímco celkový počet žáků na druhém stupni základních škol a v odpovídajících ročnících u gymnázií a konzervatoří (dohromady) od školního roku 2012/13 trvale stoupá, počet žáků prvního stupně se po soustavném růstu v prvních pěti letech posledního desetiletí začal postupně snižovat. Mezi 30. 9. 2021 a 30. 9. 2022 se však zvýšil o 4,4 %, což je dokonce nepatrně vyšší nárůst, než jaký byl zaznamenán u žáků druhého stupně (tj. o 4,1 %).

Žáků, kteří si ve školním roce 2022/23 plnili povinnou školní docházku v **zahraničí či na zahraniční škole**, bylo 9 517 (započtení jsou pouze ti, kteří byli zapsáni do kmenové školy v ČR) a **formu individuálního vzdělávání** využilo 6 311 dětí. Zde lze poznamenat, že zájem o individuální vzdělávání trvale roste. Oproti školnímu roku 2017/18 (tj. před pěti lety) byl ve školním roce 2022/23 celkem 2,4krát vyšší a oproti školnímu roku 2012/13 desetinásobný. Za poslední školní rok se přitom zvýšil o 8,5 %. Ač se jedná o značný nárůst, mezi 30. 9. 2020 a 30. 9. 2021, tedy v době pandemie, se počet individuálně vzdělávaných žáků zvýšil podstatně více, a sice o 27,5 %.

Žáků vzdělávaných se v zahraničí či na zahraniční škole také v posledních deseti letech přibývalo, ovšem s výjimkou období mezi 30. 9. 2019 a 30. 9. 2020, kdy se jejich počet snížil o 2,5 % (zde mohly hrát svou roli opatření proti šíření epidemie onemocnění covid-19), a mezi 30. 9. 2021 a 30. 9. 2022, kdy se jejich počet téměř nezměnil (došlo k poklesu pouze o 0,3 %). Celkově se za posledních deset let počet žáků zapsaných v našich školách, kteří se vzdělávají v zahraničí či na zahraniční škole, zdvojnásobil, přičemž v prvních pěti letech posledního desetiletí stoupl o 83,2 % a za posledních 5 školních roků již jen o 5,5 %.

Podrobnější informace k těmto dvěma způsobům vzdělávání jsou uvedeny v kapitole 2.8.

2.2 Základní školy – klíčové údaje za školní rok 2022/2023

K 30. září 2022 bylo v České republice **4 261 základních škol¹⁰** s **51 190 třídami** a na nich působilo celkem 92 791 učitelů na plný či částečný pracovní úvazek. Při jejich přepočtení na plné pracovní úvazky (plně zaměstnané) to představovalo **73 726 učitelů**. *Dále v této publikaci budeme pracovat, pokud není uvedeno jinak, pouze s počtem učitelů přepočteným na plné pracovní úvazky.* Tito učitelé na základních školách vzdělávali celkem **1 007 778 žáků**.

Výuka na **1. stupni** byla zajišťována na 4 241 školách. V nich se nacházelo 29 924 tříd, do kterých chodilo 569 927 žáků a vzdělávalo je 35 352 učitelů přepočtených na plné úvazky. Na **2. stupni** byli učitelé zaměstnaní na 38 374 plných úvazků a vzdělávali 437 851 žáků ve 21 266 třídách na 2 866 školách.

Tab. 2.1 Základní školy - počet škol, tříd, dětí a učitelů na 1. a 2. stupni (2022/23)

	Školy ¹⁾		Třídy		Žáci		Učitelé ²⁾		Žáci na 1:	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	třídu	učitele
1. stupeň	4 241	99,5	29 924	58,5	569 927	56,6	35 352,1	48,0	19,0	16,1
2. stupeň	2 866	67,3	21 266	41,5	437 851	43,4	38 373,7	52,0	20,6	11,4
Celkem	4 261	100,0	51 190	100,0	1 007 778	100,0	73 725,8	100,0	19,7	13,7

1) Jedna škola může poskytovat vzdělávání na prvním i druhém stupni.

2) přepočtení na plně zaměstnané

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Na jednu třídu na základních školách připadalo v minulém školním roce v průměru 19,7 žáka a na jednoho přepočteného učitele 13,7 žáka.

Pokud se jedná o průměrný počet žáků **na jeden plný úvazek učitele** v posledních deseti letech, od školního roku 2012/13 do školního roku 2016/17 postupně rostl a celkově se zvýšil z 14,0 žáků na 14,7 žáka na jeden plný úvazek učitele. Poté naopak postupně klesal až na 13,5 žáka na jeden plný úvazek učitele ve školním roce 2021/22. V posledním roce se (patrně přílivem ukrajinských žáků na naše školy) naopak mírně zvýšil na 13,7 žáků na jeden úvazek učitele. Průměrný počet žáků **na jednu třídu** v prvních pěti letech poslední dekády stoupal (z 19,4 žáka na třídu ve školním roce 2012/13 na 20,1 žáka na třídu ve školním roce 2017/18). Mezi roky 2018/19 a 2021/22 počet žáků na třídu naopak klesal (z 20,1 na 19,3 žáka na třídu) a zvýšil se až v roce 2022/23, a sice na 19,7 žáka na třídu. Lze doplnit, že na zvýšení počtu žáků na učitele a na třídu měl především vliv zařazení dětí ukrajinských uprchlíků do našich škol.

Srovnajme nyní počet žáků na 1 třídu a na 1 učitele na prvním a druhém stupni základních škol. Počet žáků na jednu třídu byl ve školním roce 2022/23 na 2. stupni o 1,6 žáka vyšší než v případě 1. stupně. Zde je třeba vzít v úvahu, že poté, co nezanedbatelná část žáků odejde z 5. ročníku na víceletá gymnázia, přistupují některé školy ke slučování tříd toho samého ročníku. Navíc je řada škol v méně zalidněných oblastech, které mají jen první stupeň (viz rozdíl škol s 1. a 2. stupněm v tabulce 2.1 výše), zatímco velké školy s 1. i 2. stupněm bývají v místech hustěji zalidněných a i díky dojíždějícím žákům s větší pravděpodobností naplní svoji kapacitu. Naopak, na 2. stupni připadá na jeden plný úvazek učitele výrazně méně žáků (11,4) než je tomu v případě 1. stupně (16,1). Zde může sehrát roli využívání dělení žáků do skupin, např. dle pokročilosti v cizím jazyce či v případě volitelných předmětů a měnící se počet žáků 2. stupně dle odchodů do víceletých gymnázií, čemuž se nemusí vždy počty úvazků učitelů přizpůsobit. Učební plán pro žáky na 2. stupni navíc zahrnuje v porovnání s učebním plánem pro žáky na 1. stupni více hodin výuky.

Poměrně velké rozdíly v počtu žáků na jednu třídu a na jednoho učitele najdeme i v závislosti na **typu zřizovatele** základních škol. Ve školním roce 2022/23 byl např. nejvyšší počet žáků v jedné třídě v průměru

¹⁰ Školou je myšlen právní subjekt s jedním ředitelstvím, které může zahrnovat více odloučených pracovišť, jakož i více úrovní a druhů vzdělávání.

na veřejných základních školách, a to 20,1 žáka. Pro porovnání, ve stejném roce v církevních základních školách připadlo v průměru na jednu třídu 16,3 žáka a v případě soukromých škol do třídy v průměru chodilo dokonce o 8,5 žáka méně než do základních škol s veřejným zřizovatelem.¹¹ Při pohledu na počet žáků na jednoho učitele lze opět konstatovat, že na veřejných základních školách byl vyšší (13,8) než ve školách církevních (12,2) či soukromých (9,4). Ve školním roce 2022/23 připadalo na jednoho učitele v soukromých školách o 4,4 žáka méně než ve školách veřejných. Více viz tabulku 2.2.

Tab. 2.2 Základní školy - počet škol, tříd, dětí a učitelů podle zřizovatele školy (2022/23)

Zřizovatel	Školy		Třídy		Žáci		Učitelé ¹⁾		Žáci na 1:	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	třídu	učitele
veřejný	3 914	91,9	48 531	94,8	974 808	96,7	70 411	95,5	20,1	13,8
soukromý	298	7,0	2 186	4,3	25 278	2,5	2 682	3,6	11,6	9,4
církevní	49	1,1	473	0,9	7 692	0,8	632,7	0,9	16,3	12,2
celkem	4 261	100,0	51 190	100	1 007 778	100,0	73 726	100,0	19,7	13,7

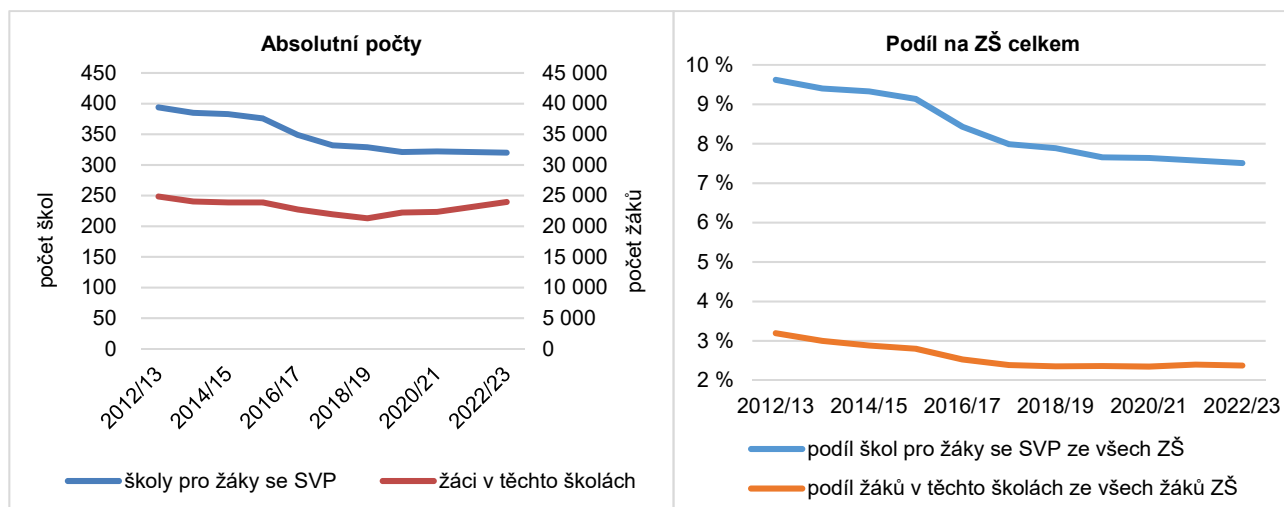
¹⁾ přepočtení na plně zaměstnané

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

2.3 Základní školy podle typu a zřizovatele – školy a třídy

Z výše uvedených 4 261 škol bylo 92,5 % (3 941) běžných škol a zbylých 320 škol tvořily školy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (SVP). Těm se věnuje graf 2.2.

Graf 2.2 Základní školy určené výhradně pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Počet škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami v posledních deseti letech postupně klesal, pouze ve školním roce 2020/21 bylo o jednu takovou školu více (322) než v předchozím školním roce (321). Před deseti lety, tj. ve školním roce 2012/13, však bylo o 18,8 % takových škol více (celkem 394) než ve školním roce 2022/23. Podíl žáků ve školách určených výhradně pro žáky se SVP ze všech žáků základních škol mezi školními roky 2012/13 a 2020/21 postupně klesal, a sice z 3,20 % na 2,35 %. K 30. 9. 2021 však již činil opět

¹¹ Menší počet dětí ve třídě je veřejností brán jako jeden ze základních nadstandardů, proto jsou rodiče dětí ochotní si za něj v soukromém školství připlatit. Některé pedagogické výzkumy však vysledovaly, že tento faktor nemá rozhodující vliv na kvalitu učení dítěte, zásadním je především kvalita učitele a podoba jím vedené výuky.

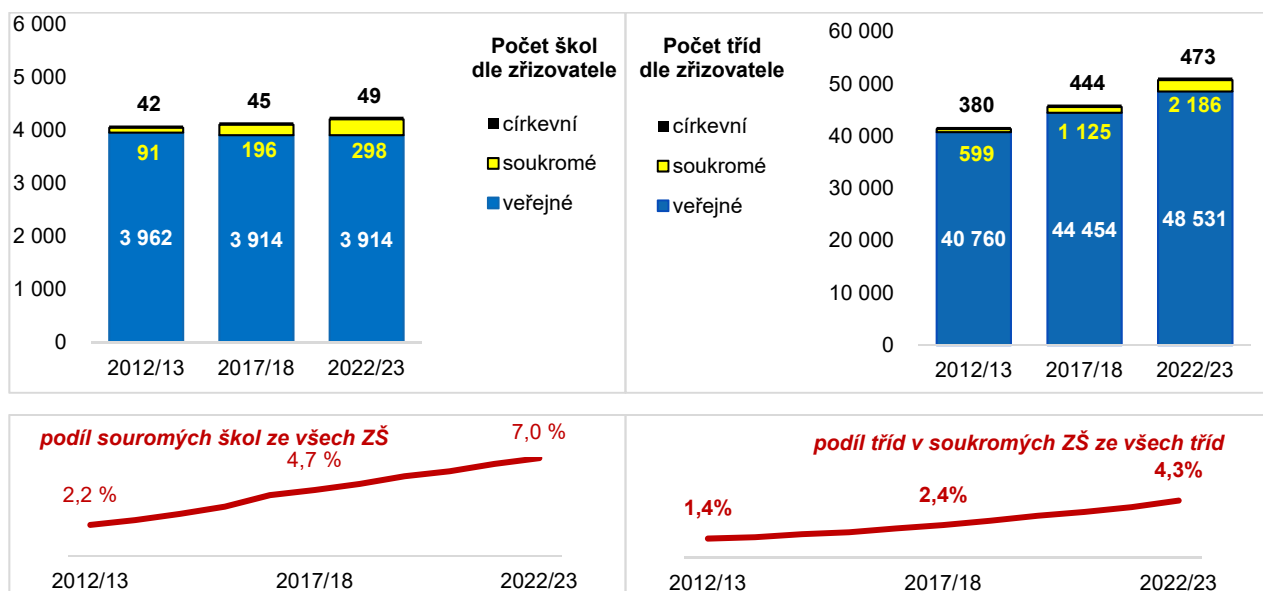

2,40 % a v roce 2022 obdobně 2,38 %. Podrobněji se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich integrací do běžných škol zabýváme v kapitole 2.13.

Většina základních škol v České republice má **veřejného zřizovatele**. Ve školním roce 2022/23 bylo těchto škol 3 914, tj. 91,9 % všech základních škol. Jedná se převážně o školy, kde je jejich zřizovatelem **obec či její místní část** (např. Praha 10). Takových škol je 3 625. V Česku existuje i 243 základních škol, jejichž zřizovatelem jsou jednotlivé **kraje** a 46 škol spadajících přímo pod **MŠMT**. Počet veřejných základních škol se mezi školními roky 2012/13 a 2019/20 každoročně nepatrně snižoval, přestože počet žáků v nich rostl. Mohlo to být dáno též slučováním více škol pod jedno ředitelství s více odloučenými pracovišti. V posledních třech letech však začal počet veřejných škol nepatrně růst, a to přesto, že počet žáků ve veřejných základních školách byl ve školním roce 2021/22 o 202 nižší než ve školním roce 2020/21. V roce 2022/23 naopak zaznamenal počet žáků veřejných škol v posledních deseti letech zdaleka nejvyšší nárůst, a sice o 39 956 žáků, tedy 4,3 %, patrně zejména vlivem zařazení dětí ukrajinských uprchlíků do našich škol. Počet tříd ve veřejných školách se v posledních desíti letech neustále zvyšoval.

Kromě veřejných škol se mohou děti vzdělávat i v **soukromých a církevních** základních školách. Ty již tvoří poměrně malý podíl z celkového počtu základních škol, nicméně zejména počet soukromých se v posledních deseti letech neustále zvyšoval a celkem vzrostl z 91 škol na 298 škol. Jinými slovy, ve školním roce 2022/23 se soukromé základní školy podílely ze 7,0 % na celkovém počtu základních škol v České republice a jejich počet dosáhl více než trojnásobku počtu ve školním roce 2012/13 – viz graf 2.3.

Graf 2.3 Počet základních škol a tříd v nich podle zřizovatele

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Nejvíce soukromých základních škol se nachází v **Praze a ve Středočeském kraji**. Ve školním roce 2022/23 se v hlavním městě nacházelo 56 těchto škol a v kraji Středočeském 52, tj. v každém z těchto krajů téměř pětina ze všech soukromých základních škol v České republice. V Praze se tyto soukromé školy podílely 19,2 % na celkovém počtu pražských základních škol a chodilo do nich 5,1 % ze všech žáků pražských základních škol. Naopak v Libereckém kraji tvořily soukromé školy jen 3,0 % všech základních škol a chodily do nich 1,4 % žáků a na Vysočině tvořily tyto školy 4,8 % všech základních škol a žáků, kteří je navštěvují, byly 1,2 %.¹²

¹² Krajské dlouhodobé záměry obvykle přepokládají vznik nových škol pouze z kapacitních důvodů. Je-li stávajících škol dostatek, nové (soukromé) školy zpravidla nejsou zapisovány do rejstříku škol. Viz strategie rozvoje vzdělávací soustavy (<https://www.msmt.cz/file/51673/>) a nález Ústavního soudu (https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Publikovane_nalezky/2019/PI_US_34_17_vc_disentu.pdf).

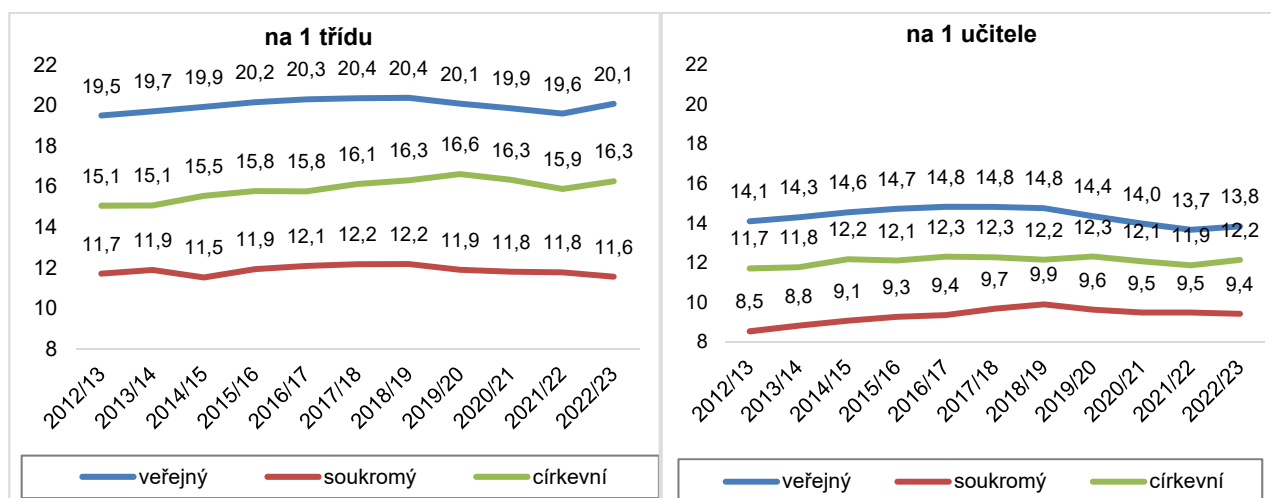
Vyšší vypovídající hodnotu než vývoj počtu základních škol v čase mají údaje o tom, jak se mění počet tříd a především do nich docházejících žáků. V minulém školním roce bylo v Česku na základních školách v provozu celkem **51 190 tříd**, z toho 2 186 tříd bylo v soukromých školách a 473 v církevních školách. Od školního roku 2012/13 každoročně přibývalo tříd na základních školách a celkově jich ve školním roce 2022/23 bylo o 22,6 % více než před deseti lety. Mezi školními roky 2012/13 a 2016/17 vznikaly nové třídy zejména na prvním stupni (jejich počet se zvýšil o 12 % oproti 2,1% navýšení počtu tříd na druhém stupni). V dalších šesti letech tomu bylo naopak (počet tříd prvního stupně vzrostl jen o 6 % oproti 25,9% nárůstu počtu tříd druhého stupně).

Růst počtu tříd není nijak překvapivý, neboť počet žáků na základních školách v posledních deseti letech rok od roku stoupá. Celkový počet tříd se za posledních deset let zvýšil o 22,6 % a počet žáků o čtvrtinu (24,7 %). Oproti tomu počet základních škol celkově vzrostl jen o 4,1 %, přičemž v případě veřejných základních škol dokonce o 1,2 % poklesl. Lze tedy konstatovat, že v případě **veřejných škol** se zvyšující kapacitní nároky řešily zejména zřizováním nových tříd na stávajících školách. Počet tříd ve veřejných školách se za deset let zvýšil o 19,1 % a žáků v těchto školách přibýlo o 22,6 %. Pokud se jedná o **soukromé školy**, pak se jejich počet i počet tříd, kterými disponují, za posledních deset let více než ztrojnásobil (3,3násobek, resp. 3,6násobek). To zhruba odpovídá růstu počtu žáků (zvýšil se na 3,6 násobek). Počet žáků **církevních** škol se za posledních deset let zvýšil o 34,4 %, počet tříd o 24,5 % a škol o 16,7 %. Z hlediska **regionálního** má v Praze v průměru jedna základní škola 19,1 třídy, naopak na Vysočině je to 9,0 tříd, což je nejméně ze všech krajů.

Počet žáků na jednu třídu se v posledních pěti letech výrazně neměnil a v průměru připadalo na jednu třídu cca 20 žáků. Na prvním stupni se mezi školními roky 2016/17 a 2021/22 průměrný počet žáků na jednu třídu postupně mírně snižoval, a sice z 20,2 žáka na 18,6 žáka, v posledním školním roce však stoupl na 19,0 žáků. Na druhém stupni průměrný počet žáků na jednu třídu od školního roku 2011/12 postupně narůstal z 19 žáků na třídu až na 20,4 žáka na třídu ve školním roce 2019/20, poté se mírně snížil na 20,2 žáka ve školním roce 2021/22 a v posledním školním roce opět zvýšil na 20,6 žáka. Mírný nárůst počtu žáků na jednu třídu lze přičítat zařazování dětí ukrajinských uprchlíků do našich škol.

Graf 2.4 uvádí, jak se počet žáků na jednu třídu a na jednoho učitele vyvíjel v posledních deseti letech ve školách, jejichž zřizovatel je **veřejný, soukromý a církevní**. Jak je zřejmé, ve všech sledovaných školních rocích připadalo na jednu třídu i na jednoho učitele ve školách veřejných zřetelně více žáků než ve školách ostatních zřizovatelů, zejména pak ve školách zřizovatele soukromého. Pokud jde o vývoj v čase, lze zmínit, že zatímco ve školách veřejných i církevních došlo v posledním roce ke zvýšení počtu žáků na třídu i na učitele, ve školách soukromých se tyto podílové hodnoty nepatrně snížily. Mezi školními roky 2016/17 a 2021/22 se přitom počet žáků na jednu třídu i na jednoho učitele snižoval nejvýrazněji ve školách veřejných.

Graf 2.4 Průměrný počet žáků na 1 třídu a na 1 učitele v základních školách dle zřizovatele

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V **krajském srovnání** připadalo ve školním roce 2022/23 nejvíce žáků na jednu třídu v hlavním městě Praze, a sice 21,8 žáka, následuje kraj Středočeský s 20,8 žáka připadajícími na jednu třídu. Naopak, v průměru o 3,5 žáka méně než v Praze připadalo na jednu třídu v kraji Zlínském (18,3).

2.4 Učitelé a asistenti pedagogů na základních školách

Počet učitelů podle stupně a zřizovatele škol

Pokud jde o počet učitelů ve **fyzických osobách**, tj. nikoliv přepočtené na plně zaměstnané, k 30. 9. 2022 jich na základních školách na plný či částečný pracovní úvazek pracovalo celkem 92 791, z toho 76 625 žen a 16 166 mužů. Ti byli **celkově zaměstnaní** na 73 725,8 pracovního úvazku, z čehož 61 710,5 úvazku připadlo ženám a 12 015,3 mužům. Lepším měřítkem než počet učitelů ve fyzických osobách je však počet plných úvazků učitelů, neboť lépe ukazuje např. poměr žáků a učitelů, ale také počet obsazených pracovních míst na školách. Dále tedy budeme počet učitelů vyjadřovat v počtech plných pracovních úvazků.

Výše jsme uvedli, že v čase docházelo k růstu počtu žáků i tříd na základních školách (viz graf 2.1, resp. 2.3). V souladu s tím také za posledních pět let vzrostl počet plných úvazků učitelů o 17,0 % (tj. 10 721 úvazků). Jedná se o rychlejší růst, než jaký byl za dané období zaznamenán ve vývoji počtu všech žáků (jen o 8,8 %) ¹³. V prvních pěti letech posledního desetiletí tomu bylo naopak – počet plných úvazků učitelů vzrostl o 9,3 % a počet žáků o 14,6 %. Počet žáků na jeden plný úvazek učitele tak byl ve školním roce 2012/13 jen nepatrně vyšší (14,0) než ve školním roce 2022/23 (13,7). Ve školních rocích 2016/17 a 2017/18 však připadalo na jeden učitelův úvazek 14,7 dítěte. Počet žáků na jednu třídu v prvních pěti letech poslední dekády vzrostl z 19,4 na 20,1 žáka, do školního roku 2021/22 klesl na 19,3 a ve školním roce 2022/23 tvořil 19,7 žáka.

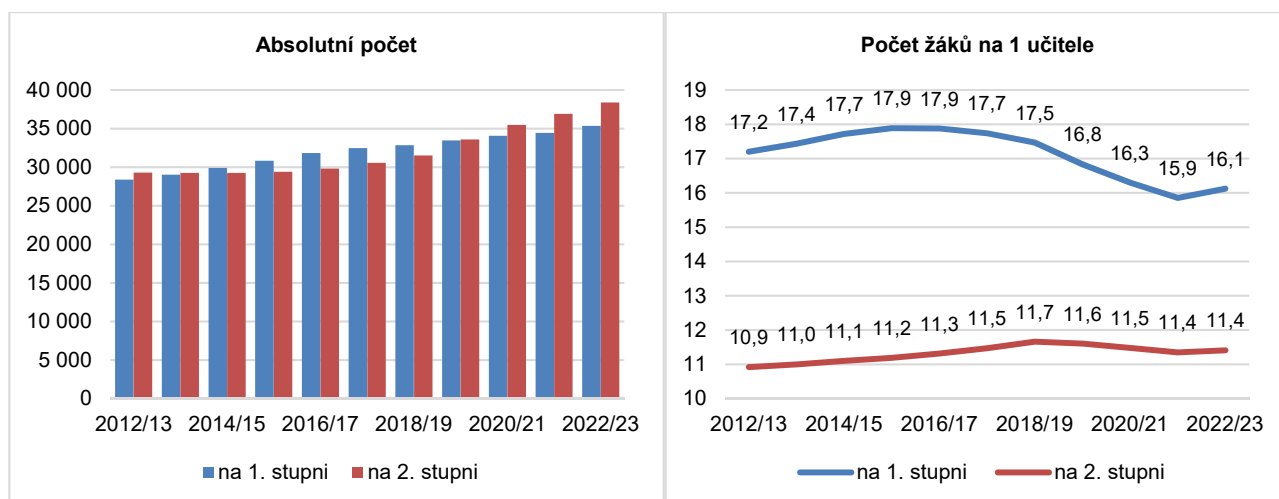
Pokud se jedná o **začínající učitele v 1. roce adaptačního období**, ve školním roce 2022/23 jich působilo na školách v České republice 4 239 (3 361 žen a 878 mužů) a celkově byli zaměstnaní na 2 862,9 plných úvazků. Téměř třetina z těchto úvazků začínajících učitelů připadlo na Prahu a Středočeský kraj (32,7 %). V Praze a Středočeském kraji zároveň tvořily úvazky začínajících učitelů v 1. roce adaptačního období nejvyšší podíl ze všech úvazků učitelů (5,8 %, resp. 4,2 %). Naopak nejmenší podíl zaznamenala Vysočina (2,5 %).

Zajímavé je též srovnat počet žáků na jednoho učitele na 1. a 2. stupni. Ve školním roce 2022/23 bylo na druhém stupni o tři tisíce více učitelů přepočtených na plně zaměstnané než na prvním stupni. Zde je třeba přihlídnout ke skutečnosti, že první stupeň čítá o jeden ročník více a že část žáků si povinnou docházku druhého stupně plní ve víceletých středních školách. Též počet žáků na jeden plný úvazek učitele byl tak na 1. stupni o poznání vyšší (16,1) než na 2. stupni (11,4).

Jak již bylo řečeno, na druhém stupni je méně žáků též z důvodu přechodů na víceletá gymnázia po pátém a sedmém ročníku, čemuž se úvazky učitelů nemusí vždy přizpůsobit. Na daný poměr může mít také vliv dělení žáků do skupin, např. dle pokročilosti v cizím jazyce či v případech volitelných předmětů. Podíváme-li se na vývoj v čase, pak se počet žáků na jeden úvazek učitele na 1. stupni mezi školními roky 2012/13 a 2015/16 zvýšil z 16,9 na 17,9, mezi školními roky 2016/17 a 2021/22 poklesl na 15,9 a v posledním školním roce se mírně zvýšil na 16,1. Počet žáků na 2. stupni na učitele měl pozvolnější průběh. Mezi školními roky 2012/13 a 2018/19 se postupně zvyšoval z 10,9 žáka až na 11,7 žáka, poté každý rok o desetinu poklesl a mezi školními roky 2021/22 a 2022/23 se zastavil na 11,4 žáka. Více viz graf 2.5.

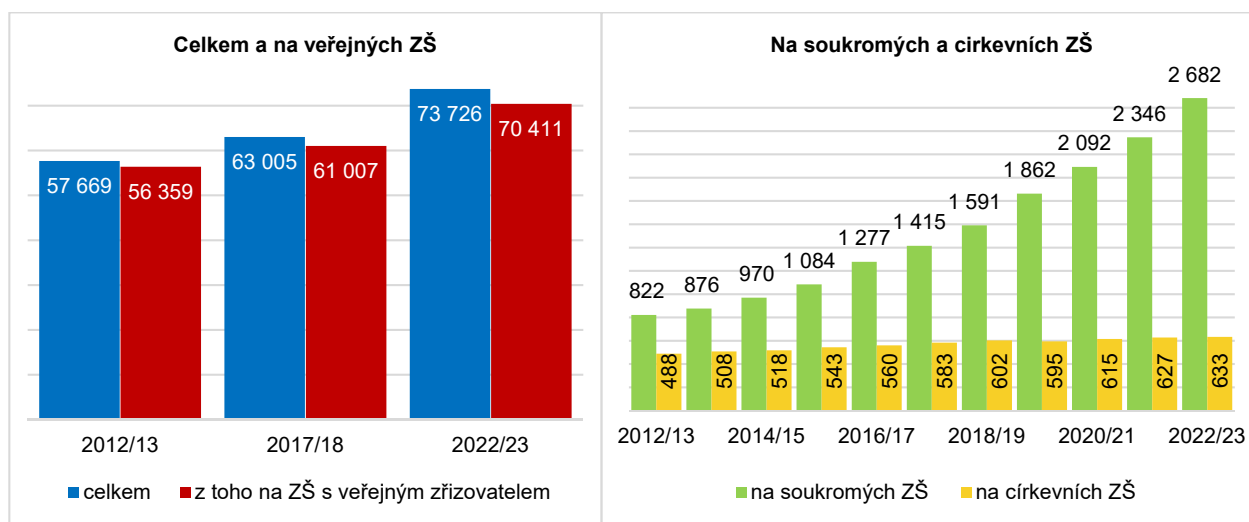
¹³ Dne 1. 1. 2020 byla spuštěna reforma financování regionálního školství. Od zjišťování normativu/počtu žáků se přešlo ke sledování stanoveného maximálního rozsahu vzdělávání (PHmaxu). Ministerstvo posuzuje, zda definovaný nárok školy nepřekračuje nárok vyplývající z PHmaxu. Není-li PHmax překročen, je škole/školskému zařízení přiznán objem tarifních platů (včetně příslušenství) ve výši definovaného nároku. Pokud definovaný nárok překračuje nárok vyplývající pro školu/školské zařízení ze stanoveného PHmax, je škole/školskému zařízení přiznán objem tarifních platů (včetně příslušenství) ve výši odpovídající PHmax. Tato změna umožnila ředitelům nabírat nové učitele, a to zpravidla od září 2020 pro další školní rok.

Více o reformě viz www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/ekonomika-skolstvi/reforma-financovani-regionalniho-skolstvi

Graf 2.5 Počet učitelů na 1. a 2. stupni základních škol (přečtené počty)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Učitelé v **soukromých školách** se ve školním roce 2022/23 podíleli 3,6 % na všech učitelích v základních školách. Přitom za posledních deset let se zvýšil počet žáků v soukromých základních školách o 260 % a počet učitelů o 226,5 %. Počet učitelů se tak zvyšoval o něco pomaleji.¹⁴ Rostl též podíl učitelů i žáků v soukromých školách ze všech učitelů/žáků, a sice z 0,9 % na 2,5 % u žáků, resp. z 1,4 % na 3,6 % u učitelů. K úvazkům učitelů více viz graf 2.6.

Graf 2.6 Počet učitelů na základních školách podle zřizovatele školy (přečtené počty)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Počet žáků na jeden plný úvazek učitele byl ve školním roce 2022/23 vyšší v případě škol veřejného **zřizovatele** (13,8 žáků) než zejména na soukromých základních školách (9,4), méně výrazně též v porovnání se školami církevního zřizovatele (12,2). V případě veřejného zřizovatele se počet žáků na jednoho učitele mezi školními roky 2017/18 a 2022/23 postupně snižoval, a sice ze 14,8 na 13,7 žáka, v posledním školním roce se mírně zvýšil na 13,8 žáka. V případě soukromého zřizovatele se počet žáků na jeden učitelův úvazek

¹⁴ Zde je dobré poznamenat, že v posledních letech docházelo k masivnímu zvyšování platů ve veřejném školství, které se promítá do normativů soukromých škol až s ročním zpožděním. Aby soukromé školy mohly učitelům nabídnout odpovídající plat a udržet si je, musely být při přijímání nových pedagogů opatrnější. Ve veřejných školách došlo za posledních deset let ke zvýšení počtu učitelů i žáků téměř o čtvrtinu (o 24,9 %, resp. 22,6 %).

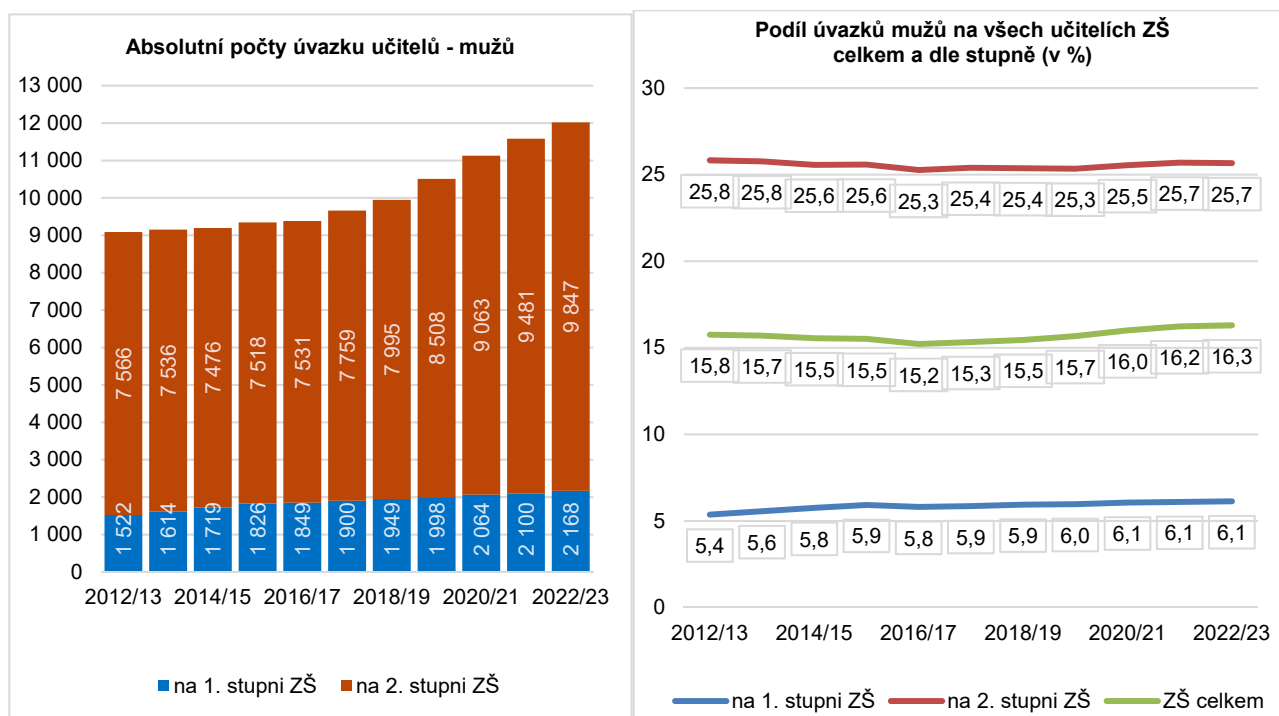

od školního roku 2012/13 do školního roku 2018/19 postupně zvyšoval až na 9,9 a během dalších čtyř let poklesl na 9,4.

Učitelé na základních školách dle pohlaví

Regionální školství je u nás spíše **doménou žen**. Toto konstatování platí i pro základní školy, a to především pro jejich první stupeň. Ve školním roce 2022/23 tvořily ženy na základních školách 83,7 % všech plných pracovních úvazků učitelů. Na prvním stupni dokonce 93,9 %, na druhém stupni téměř tři čtvrtiny (74,3 %). Jinak řečeno, zatímco na prvním stupni činil **podíl mužů** mezi učiteli přepočtenými na plné úvazky pouhých 6,1 %, na druhém stupni tvořili muži čtvrtinu (25,7 %). Na druhém stupni byl podíl mužů v uplynulých 10 letech stabilně cca čtvrtinový (pohyboval se mezi 25,3 % a 25,8 %). Na 1. stupni byl podíl mužů ve školním roce 2012/13 nejnižší (5,4 %), do roku 2015/16 vzrostl na 5,9 %, další rok poklesl na 5,8 %, do školního roku 2020/21 se zvýšil na 6,1% a na této úrovni se držel až do školního roku 2022/23.

Graf 2.7 Počet učitelů mužů na základních školách (přepočteno na plné úvazky)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V **absolutním vyjádření počet mužů** na základních školách za posledních 5 let vzrostl o 2 357 plných pracovních úvazků na hodnotu 12 015 učitelů mužů ve školním roce 2022/23. Podíl úvazků mužů mezi učiteli na základních školách (bez ohledu na stupeň) se první čtyři roky od školního roku 2012/13 postupně mírně snižoval z 15,8 % na 15,2 %, poté začal naopak mírně růst až na 16,3 % ve školním roce 2022/23.

Na podíl mužů mezi učiteli může mít vliv finanční ohodnocení učitelů. Muži jsou v České republice zpravidla ti, kdo ve větší míře finančně zajišťují rodinu s malými dětmi, zatímco ženy častěji odcházejí na mateřskou či rodičovskou dovolenou. Platy mužů jsou navíc ve společnosti obecně vyšší než platy žen. K tomu lze obecně poznamenat, že v posledních letech se finanční ohodnocení učitelů výrazně zlepšilo. V roce 2018 překročil poměr mezd učitelů v regionálním školství ke všem mzdám v národním hospodářství 100 % a do roku 2021 se ještě navýšil na 114,8 %. V roce 2022 se však vlivem inflace reálná mzda jak učitelů, tak všech zaměstnanců celkem výrazně propadla a poměr mezd učitelů v regionálním školství ke všem mzdám v národním hospodářství činil 109,9 %. Poměr průměrné mzdy učitelů v regionálním školství k průměrné mzdě vysokoškolsky vzdělaných osob v národním hospodářství se mezi lety 2018 a 2021 zvýšil ze 66,4 % na 76,6 %, v roce 2022 pak činil 73,5 %. V uplynulých čtyřech letech také stoupl počet vysokoškolských studentů skupiny oborů Vzdělávání a výchova o 22 %, zatímco celkový počet vysokoškolských studentů všech skupin

oborů se zvýšil jen o 5,1 %. Přitom mezi roky 2017 a 2021 také narostl podíl studentů – mužů poprvé zapsaných do vzdělávacích oborů vysokoškolského vzdělávání, a sice z 15,1 % na 24,0 %. V roce 2022 činil tento podíl 23,4 %. Je tedy možné, že (vedle dalších možných faktorů) vyšší finanční ohodnocení přispívá k motivaci uchazečů o vysokoškolské studium vzdělávacích oborů a zároveň přitahuje do této oblasti více studentů – mužů.

Srovnajme ještě genderové složení učitelů základních a mateřských škol. V mateřských školách tvořily ve školním roce 2022/23 úvazky žen 99,3 % z celkového počtu plných úvazků, zatímco na prvním stupni základních škol to bylo 93,9 % a na druhém stupni 74,3 %. Se zvyšující se úrovní vzdělávání tedy mužů mezi učiteli přibývá (viz též kapitolu o středních školách - podíl úvazků žen mezi úvazky všech učitelů činil tři pětiny).

Z hlediska **zřizovatele jednotlivých základních škol** lze říci, že ve školním roce 2022/23 připadalo ze všech úvazků mužů v rámci pedagogického sboru **na prvním stupni** 89,6 % veřejným školám. Tento podíl se však spolu s přibýváním soukromých škol v čase snižuje a za posledních deset let poklesl o téměř šest procentních bodů (ve školním roce 2012/13 činil 95,3 %). Též **na druhém stupni** základních škol docházelo v čase k postupnému snižování podílu úvazků učitelů ve veřejných školách ze všech úvazků učitelů mužů, a sice z 97,8 % ve školním roce 2012/13 na 95,9 % ve školním roce 2022/23. **Za oba stupně** základní školy pak podíl plných úvazků učitelů – mužů ve veřejných školách ze všech úvazků učitelů - mužů postupně klesal z hodnoty 97,4 % ve školním roce 2012/13 na 94,8 % ve školním roce 2022/23.

Co se týče žen, ve školním roce 2022/23 připadalo ze všech úvazků žen v rámci pedagogického sboru **na prvním stupni** 94,9 % veřejným školám, ve školním roce 2012/13 činil tento podíl 97,5 %. **Na druhém stupni** připadalo ve školním roce 2012/13 ze všech úvazků žen učitelek v základních školách 97,8 % školám veřejným, ve školním roce 2022/23 to bylo 96,5 %. **Za oba stupně** základní školy pak podíl plných úvazků učitelek – žen ve veřejných školách ze všech úvazků učitelek - žen postupně klesal z hodnoty 97,8 % ve školním roce 2012/13 na 96,6 % ve školním roce 2022/23.

Celkový podíl úvazků mužů i žen ve veřejných školách byl přitom ve školním roce 2012/13 celkem 97,2 %, poté postupně mírně klesal až na 95,5 % ve školním roce 2022/23.

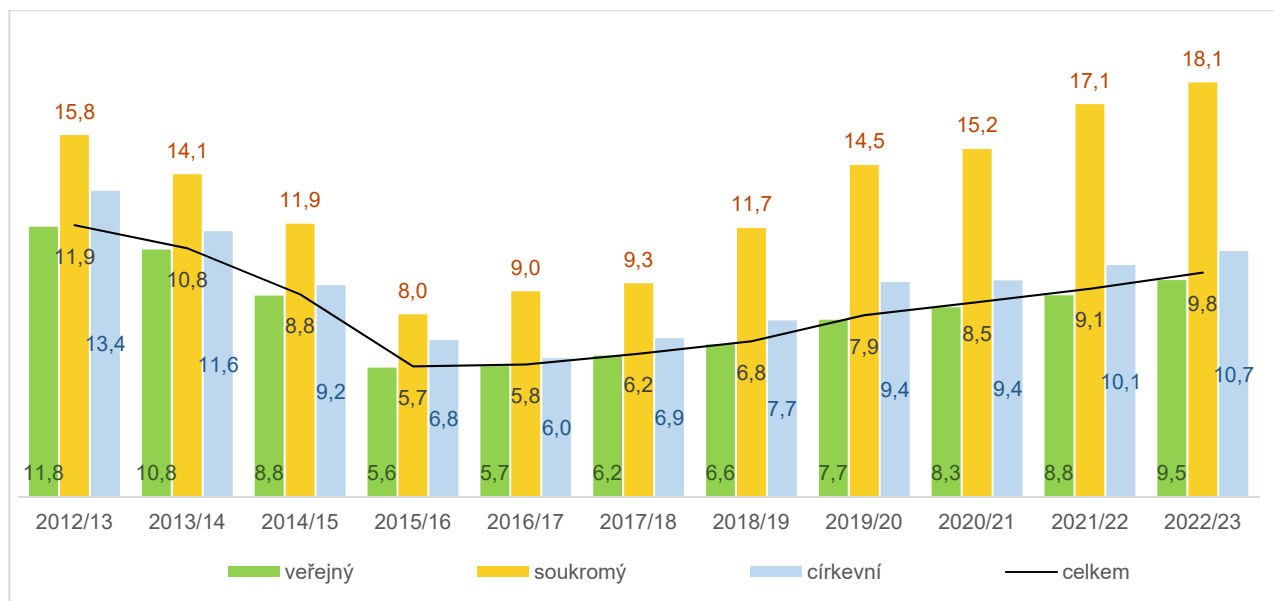
Z výše uvedeného vyplývá, že zejména z učitelů na prvním stupni se muži o něco častěji než ženy rozhodují pro výuku ve školách neveřejného zřizovatele. Ve školním roce 2022/23 připadalo ze všech úvazků učitelů v základních školách veřejného zřizovatele 16,2 % mužům, u soukromého zřizovatele to bylo 19 % a u církevního 18,7 %.

V **krajském srovnání** byl ve školním roce 2022/23 podíl mužů mezi učitelskými úvazky základních škol nejvyšší v Praze, a sice 18,8 %. Naopak nejnižší zastoupení mužů bylo zaznamenáno ve Středočeském kraji (14,3 %). V absolutním vyjádření bylo nejvíce učitelských úvazků připadajících mužům v Praze (1 556,7), v kraji Středočeském (1 429,3), Jihomoravském (1 401,5) a Moravskoslezském (1 340,4). Ostatní kraje zaznamenaly méně než 909 plných učitelských úvazků mužů v základních, nejméně kraj Karlovarský (327,2), který je zároveň nejméně lidnatým krajem.

Učitelé na základních školách dle kvalifikace

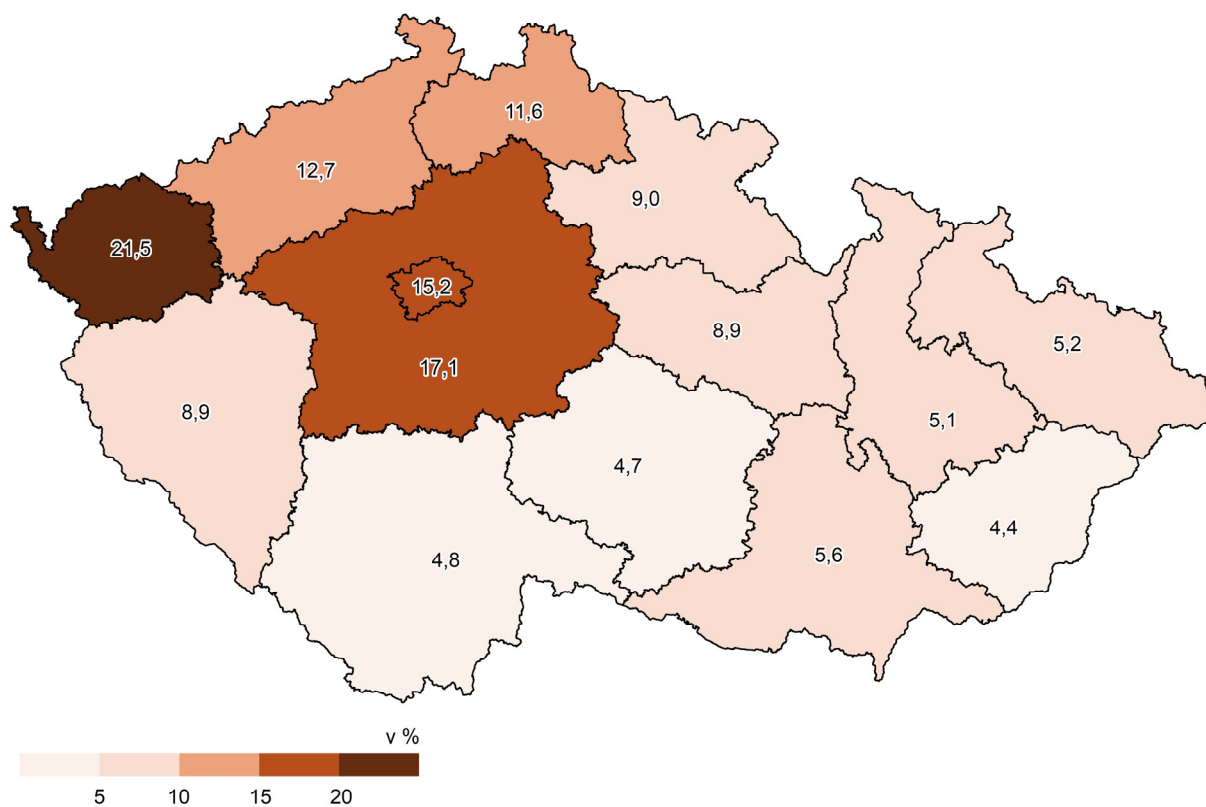
Grafy 2.8 a 2.9 ukazují podíl úvazků učitelů, kteří nesplňují kvalifikační požadavky stanovené zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů, a příslušných výjimek. Jak je patrné, od školního roku 2012/13 do školního roku 2015/16 poklesl podíl takových učitelů z 11,9 % na 5,7 % jako důsledek legislativní úpravy. Zákon o pedagogických pracovnících z roku 2004 vyžadoval magisterské vzdělání pro učitele (nejen) základních škol. Učitelům, kteří této podmínce nevyhovovali a nezahájili studium ke splnění zákonem stanoveného předpokladu, byla udělena pětiletá lhůta pro setrvání v práci pedagoga. Ta byla později prodloužena na 10 let. Novela zákona z roku 2014 za určitých okolností udělila výjimku např. učitelům starším 55 let s dostatečnou praxí nebo v případě, že na dané místo nebylo možné sehnat kvalifikovaného pracovníka. Podíl učitelů bez kvalifikace tak začal stoupat a ve školním roce 2022/23 již učilo na základních školách 7 209 pedagogů bez kvalifikace (v přepočtení na plně zaměstnané), což představuje 9,8% podíl ze všech plných úvazků vyučujících.

Graf 2.8 Podíl učitelů bez požadované kvalifikace na ZŠ celkem a dle zřizovatele (vývoj v čase; v %)

Z grafu 2.8 je také možné vyčíst, že ve školách veřejných je podíl nekvalifikovaných učitelů nižší než ve školách s církevním a zejména pak ve školách se soukromým zřizovatelem. Zároveň lze říci, že se v čase prohloubil rozdíl mezi školami soukromými a veřejnými či církevními. Ve školním roce 2022/23 vyučovala v soukromých školách téměř pětina nekvalifikovaných učitelů (18,1 %) oproti cca desetině takových učitelů ve školách veřejných (9,5 %) a církevních (10,7 %).

Graf 2.9 dále ukazuje podíl nekvalifikovaných učitelů mezi učiteli vyučujícími ve školním roce 2022/23 v krajském členění.

Graf 2.9 Podíl učitelů ZŠ bez požadované kvalifikace na ZŠ v krajském srovnání (2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Nejvyšší podíl vyučujících bez kvalifikace zaznamenal kraj Karlovarský, a sice více než pětinový (21,5 %)¹⁵. Následuje kraj Středočeský (17,1 %) a Praha (15,2 %), tedy regiony s relativně lepší nabídkou dobře placené práce. Nadprůměrný podíl nekvalifikovaných učitelů zaznamenal též kraj Ústecký (12,7 %) a Liberecký (11,6 %). Naopak méně než pětiprocentní byl v kraji Zlínském (4,4 %), na Vysočině (4,7 %) a v kraji Jihočeském (4,8 %).

Pro srovnání učitelů základních škol s vyučujícími v mateřských, středních a vyšších odborných školách odkazujeme na tabulkovou část této publikace.

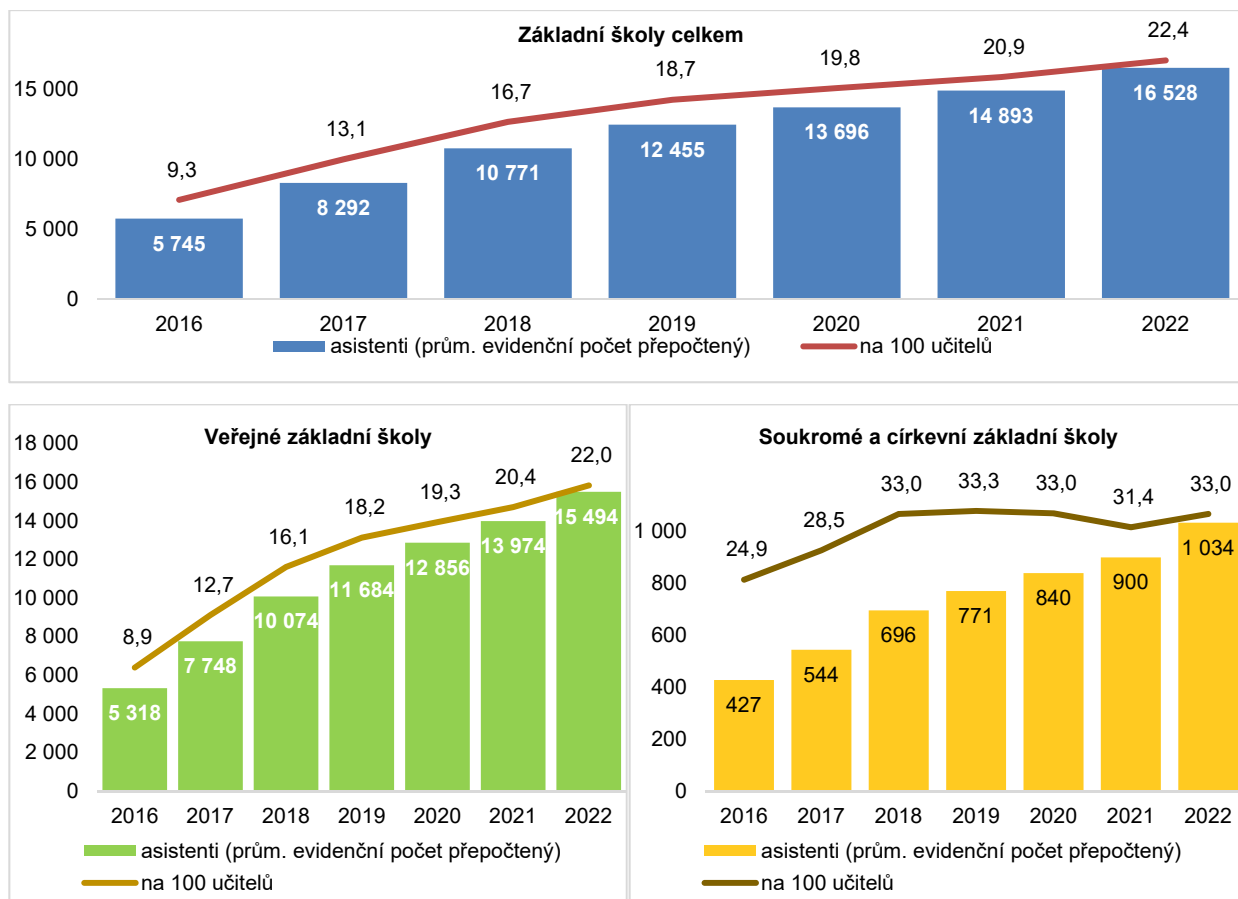
Počet asistentů pedagoga na základních školách

V posledních letech výrazně vzrostl na základních školách počet **asistentů pedagoga**. V kalendářním roce 2022 připadlo na 100 plných úvazků učitelů (v průměrném evidenčním počtu za daný rok) v průměru 22,4 plného úvazku asistenta pedagoga, v roce 2016 to bylo 9,3. Vyšší poměr asistentů pedagoga k počtu úvazků učitelů najdeme ve školách neveřejného zřizovatele než ve školách veřejných. V roce 2022 připadalo v soukromých a církevních základních školách na 100 plných úvazků učitelů 33 úvazků asistenta pedagoga oproti 22 úvazkům ve školách veřejných. To souvisí s nástupem nového systému společného vzdělávání a podpůrných opatření.¹⁶ Zároveň si lze všimnout, že zatímco počet úvazků asistenta pedagoga na 100 úvazků učitelů ve školách veřejného zřizovatele v uplynulých pěti letech trvale stoupal, u soukromých a církevních škol nabyl vrcholu v roce 2019 (33,3 úvazků asistenta pedagoga na 100 úvazků učitelů) a poté se začal snižovat. V posledním sledovaném roce, tj. 2022, však se však zvýšil na 33 úvazků – viz graf 2.10.

¹⁵ Zde je dobré poznamenat, že Karlovarský kraj nemá vlastní učitelskou fakultu, pouze v Chebu byla otevřena pobočka Západočeské univerzity s programem pro výuku učitelů prvního stupně. Mnozí vysokoškoláci přitom zůstávají po absolutoriu v místě studia a do svého rodného kraje se nevrací. MŠMT však v současnosti ve svém opatření nabízí cílenou finanční podporu nástupu čerstvých absolventů do pedagogické praxe ve školách v Karlovarském a Ústeckém kraji. Viz zde: <https://www.edu.cz/strategie-msmt/s2030/implementacni-karta-disparity/#disparity-4>

¹⁶ Novela vyhlášky č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných stanovuje personální stropy podpůrného opatření (viz zde: www.zakonyprolidi.cz/cs/2019-248, část první, bod 17). V době vydání publikace je v připomínkovém řízení novela školského zákona, v níž je navržena změna financování asistentů pedagoga, viz zde: <https://www.msmt.cz/zmena-financovani-asistentu-pedagoga>, popř. zde: <https://medium.seznam.cz/clanek/eduin-sofa-cosiv-spolecne-vyjadreni-k-institucionalizaci-pozice-asistent-pedagoga-ve-skolach-3394>.

Graf 2.10 Počet asistentů pedagoga celkem a dle zřizovatele (průměrný evidenční počet)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

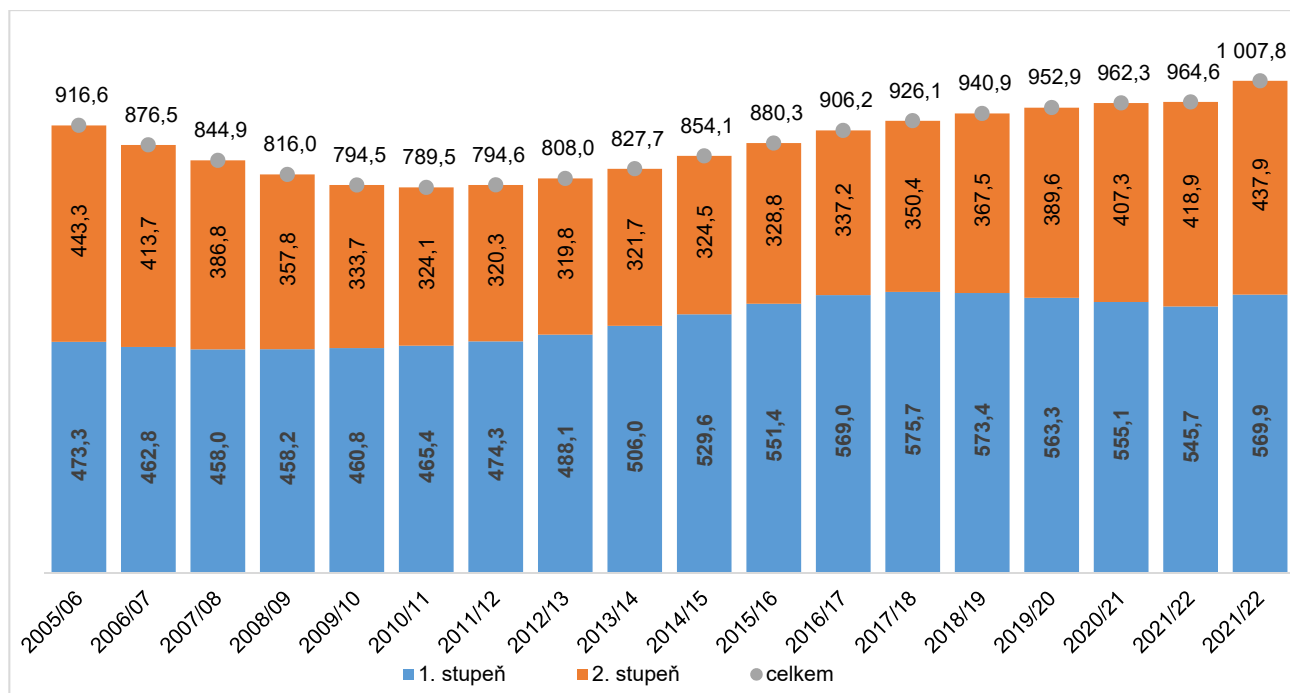
Kromě asistentů pedagoga působili v roce 2022 v základních školách i speciální pedagogové, a sice na 742,6 plného úvazku, a speciální psychologové, a sice na 433 plných úvazků.

2.5 Žáci v základních školách – základní ukazatele

Počet žáků podle stupně a zřizovatele škol

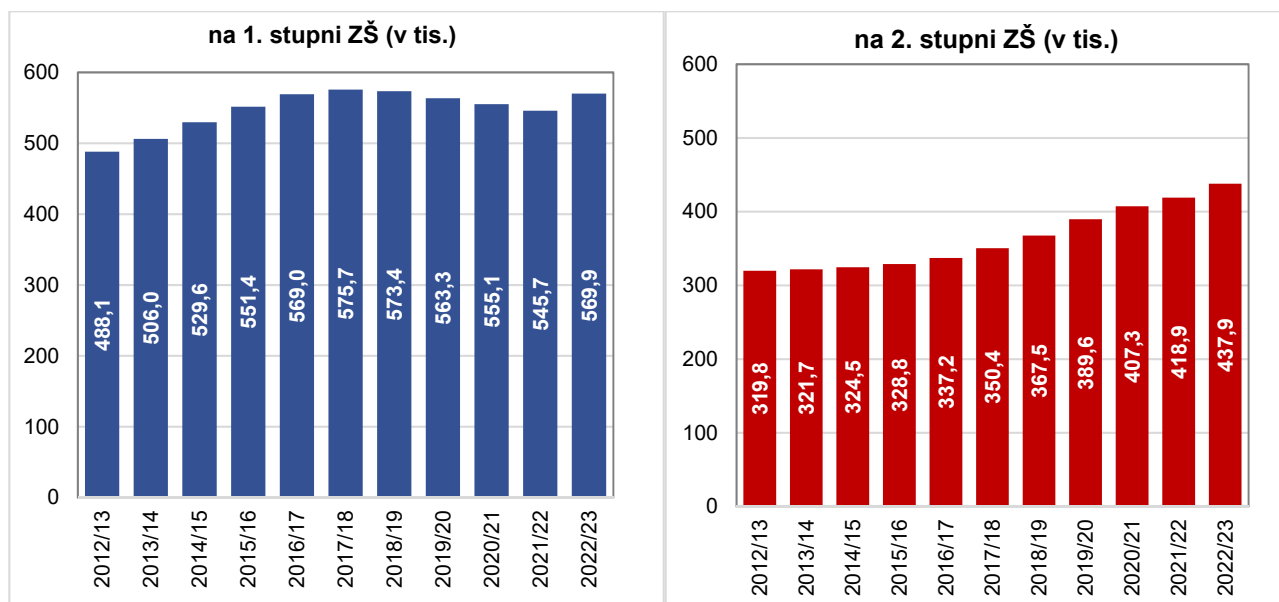
Počet žáků základních škol přímo souvisí s měnícím se počtem narozených dětí v předchozím období a tím s počtem dětí ve věku povinné školní docházky v populaci. Děti nejčastěji nastoupí do základní školy v šesti a ukončí ji v patnácti letech. Tato doba se však může posunout, je-li dítěti odložen začátek školní docházky, příp. prodloužit, pokud žák opakuje některý ročník či více ročníků základní školy. Faktorů, které ovlivňují počet žáků na základních školách, je však více. V malé míře dochází k odlivu žáků druhého stupně na víceletá gymnázia, vliv má i migrace cizinců ze zahraničí. Aktuální je zejména zařazování dětí ukrajinských uprchlíků do českých škol. Na úrovni obcí a krajů pak počet žáků na základních školách ovlivňuje též stěhování v rámci republiky.

Celkový počet žáků na základních školách ve školním roce 2022/23 dosáhl nejvyšší hodnoty za posledních 18 let a poprvé přesáhl hranici jednoho milionu. V září 2022 bylo v základních školách 1 007 778 zapsaných dětí, což je o čtvrtinu více v porovnání se situací před deseti lety. V porovnání s minulým školním rokem se ve školním roce 2022/23 v základních školách vzdělávalo o 43 207 žáků více (tj. o 4,4 %), což je nejvýraznější nárůst za posledních 10 let a přispěla k němu imigrace dětí z Ukrajiny a jejich začlenění do našich škol.

Graf 2.11 Základní školy – počet žáků celkem, na 1. stupni a na 2. stupni (v tis. žáků)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Mezi školními roky 2017/18 a 2021/22 se počet žáků základních škol zvyšoval díky přibývajícimu počtu žáků druhého stupně a žáků prvního stupně naopak pozvolna ubývalo. V letošním roce však došlo v porovnání s předchozím školním rokem k nárůstu počtu dětí prvního (o 4,4 %) i druhého stupně (o 4,5 %). Růst počtu žáků druhého stupně od školního roku 2012/13 je ovlivněn skutečností, že na druhý stupeň nastupovaly populačně silné ročníky dětí¹⁷. Za posledních pět let pak vzrostl počet žáků na 2. stupni o čtvrtinu (tj. o 87 442 žáků). Na 1. stupni se naopak počet žáků o jedno procento snížil (tj. o 5 772 žáků).

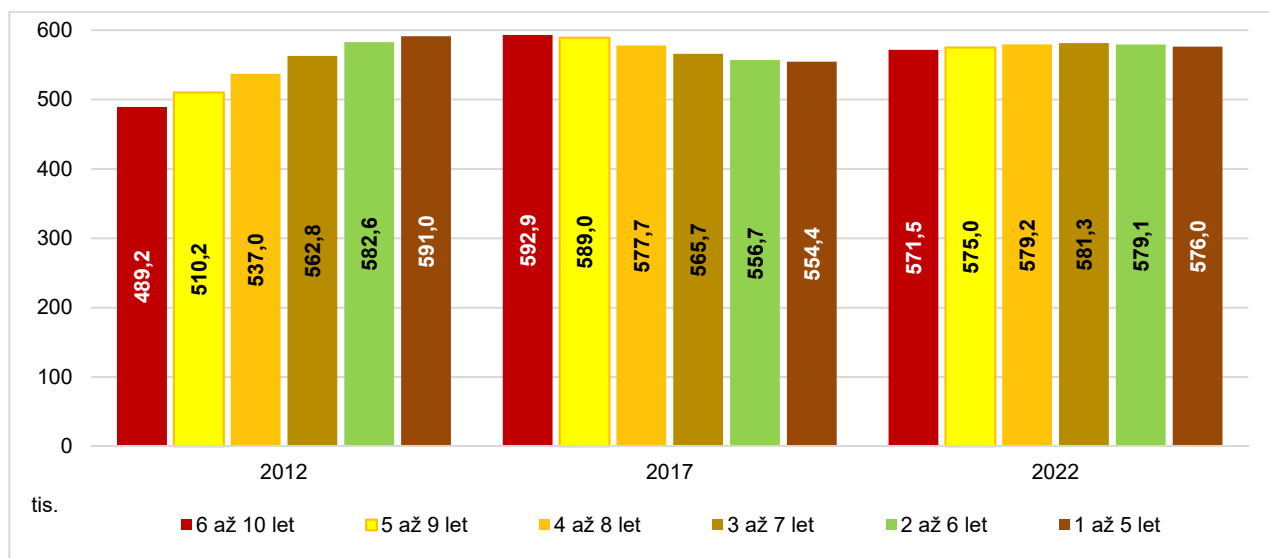
Graf 2.12 Vývoj počtu žáků na základních školách dle stupně

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

¹⁷ Více o vývoji počtu živě narozených viz zde: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/pohyb-obyvatelstva-rok-2022>

Jak již bylo řečeno, vývoj počtu žáků základních škol souvisí s vývojem populace ČR ve věku povinné školní docházky, a to zejména na 1. stupni základních škol, který je povinný pro všechny obyvatele ČR¹⁸. Na druhém stupni si již mohou děti volit mezi vzděláváním v základní škole, na víceletém gymnáziu a na osmileté konzervatoři. Graf 2.13 proto ukazuje počet obyvatel ČR ve věku 6-10 let ke dni 1. 7. v letech 2012, 2017 a 2022. Jde tedy o věkové rozmezí, ve kterém děti, pokud jim nebyl udělen odklad, navštěvovaly v nastávajícím školním roce 1. stupeň, a pět mladších věkových kohort, podle kterých lze odhadnout, kolik žáků se bude na 1. stupni základní školy vzdělávat za 1-5 let.

Graf 2.13 Populační vývoj - počet obyvatel ČR uvedeného věku k 1. červenci vybraných roků

Zdroj: ČSÚ

Jak je patrné, k 1. červenci 2012 (tedy krátce před zahájením školního roku 2012/13) bylo žáků ve věku 6-10 let méně než v mladších věkových kohortách. Následující školní roky (2012/13 až 2017/18) proto počet žáků 1. stupně stoupal. K 1. červenci roku 2017 bylo dětí ve věku 6-10 let naopak více než těch v mladších sledovaných věkových skupinách. Mezi školními roky 2017/18 a 2021/22 tak docházelo k úbytku počtu dětí na 1. stupni. Podle počtu dětí v populaci ve věku 1 až 5 let k 1. červenci 2017 by bylo možné usuzovat, že počet žáků na 1. stupni ve školním roce 2021/22 oproti předchozímu školnímu roku se nezmění, nebo nepatrně poklesne. To se však nestalo díky přílivu dětí ukrajinských uprchlíků na naše školy. Nakonec, pokud se podíváme na výhled do budoucna, který znázorňují věkové kohorty 5-9 let až 1-5 let k 1. 7. 2022, pak lze očekávat, že do školního roku 2025/26 ještě počet žáků prvního stupně mírně poroste, další rok naopak mírně klesne. Nutno však dodat, že záleží také na počtu udělených odkladů, počtu žáků opakujících ročník, ale také míře migrace, aktuálně zejména na počtu žáků z Ukrajiny v českých školách. Díky němu se počet žáků na našich školách ve školním roce 2022/23 neočekávaně navýšil a i dále se dle politické situace může počet Ukrajinců na našich školách v budoucnu měnit.

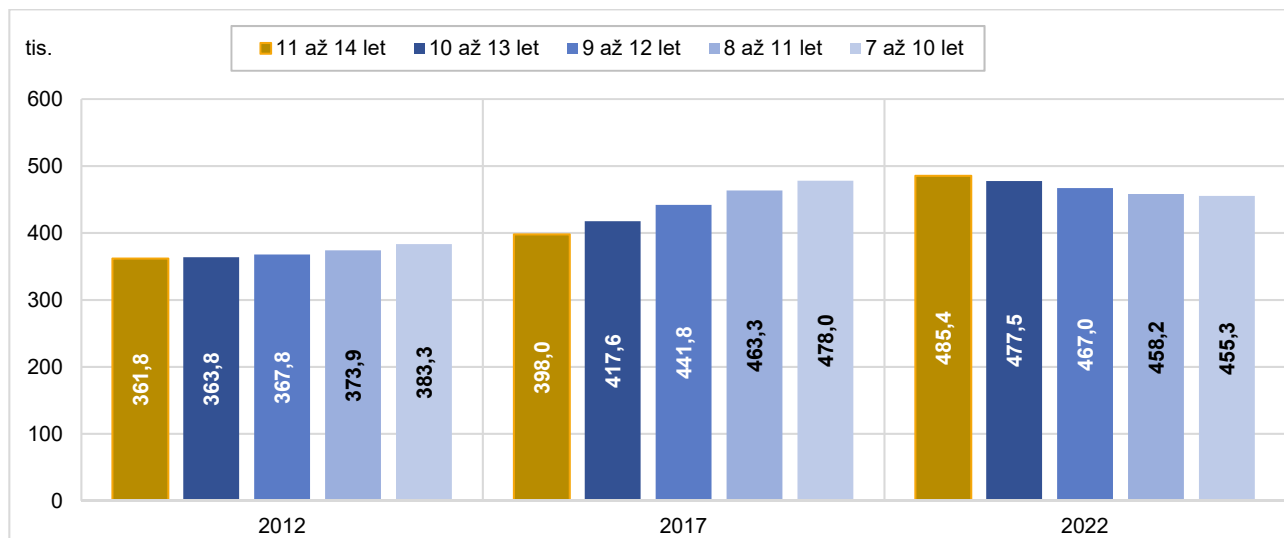
Graf 2.14 níže ukazuje tentýž vývoj počtu dětí v populaci, a sice těch ve věku obvyklé docházky do 2. stupně základních škol (tj. kteří před začátkem školního roku dosáhli 11 až 14 let).

Jak je patrné, od roku 2012 až do roku 2022 počet dětí v této věkové kohortě rostl, přestože v letech 2012 až 2015 jen velmi pozvolna. Nejintenzivnější růst lze zaznamenat v letech 2016 až 2021 (o cca 3 až 6 % ročně). Podle vývoje populace by však v dalších čtyřech letech mohlo žáků 2. stupně postupně mírně ubývat. Zde je však třeba opět připomenout, že predikce dle populačního vývoje obyvatel ČR nezohledňuje další faktory ovlivňující počet žáků ve školách, např. míru odkladů, počty žáků opakujících ročník a míru migrace (aktuálně

¹⁸ Zde je třeba poznamenat, že na počet žáků v základních školách má vliv i míra migrace – do základních škol povinně docházejí též cizinci, kteří jsou oprávněni pobývat na území České republiky trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů, a účastníci řízení o udělení mezinárodní ochrany.

zejména z Ukrajiny). U vývoje počtu žáků na 2. stupni základních škol hraje svou roli také podíl žáků, kteří v průběhu povinné školní docházky odejdou do víceletých gymnázií, případně do osmileté konzervatoře. To je zase závislé na kapacitě gymnázií, která dosti pružně nereagují na vývoj počtu žáků (viz dále v této publikaci).

Graf 2.14 Populační vývoj - počet obyvatel ČR uvedeného věku k 1. červenci vybraných roků

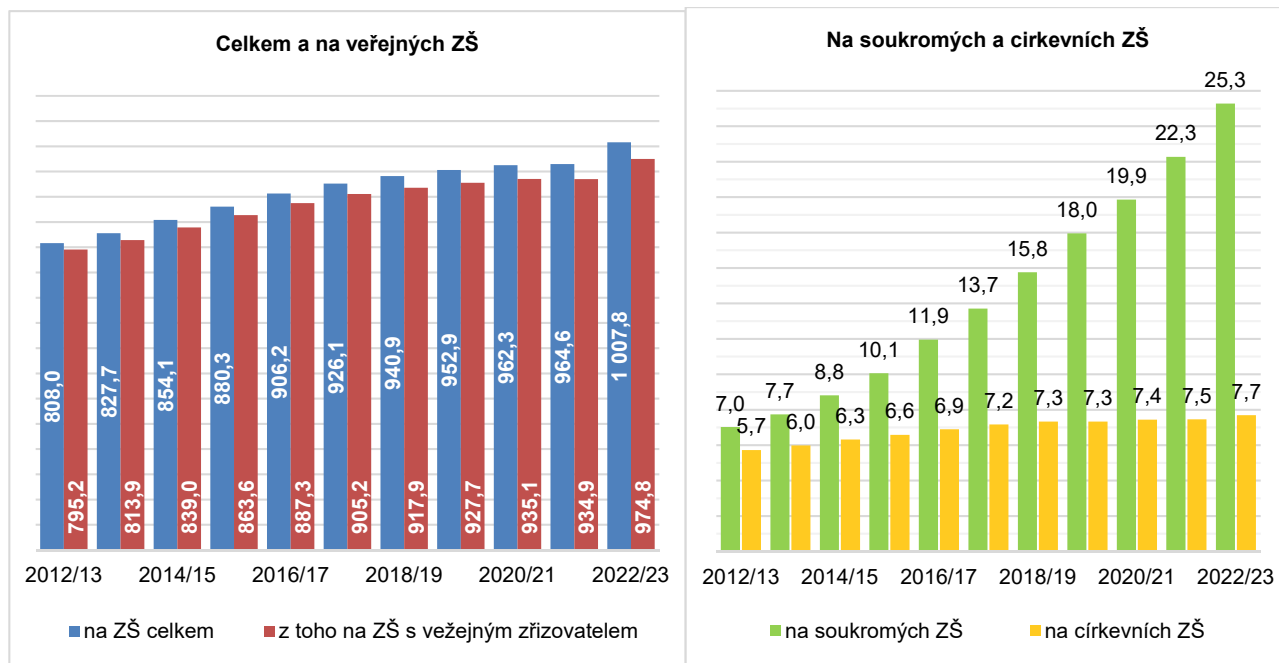

Zdroj: ČSÚ

Pokud se jedná o zřizovatele školy, velká většina žáků základních škol navštěvuje **školy veřejného zřizovatele**, přičemž nejčastěji je jím příslušná obec nebo městská část. Ve školním roce 2022/23 se ve školách veřejného zřizovatele vzdělávalo 96,7 % ze všech žáků základních škol. V absolutním vyjádření se jedná o 974 808 žáků.

Oproti tomu do **soukromých** základních škol ve stejném roce chodilo „jen“ 25 278 žáků. Jejich počet se však od školního roku 2012/13 zvýšil o 227 % a za posledních pět let o 52 %. Ve školním roce 2022/23 zaujímali žáci soukromých škol 2,5 % všech žáků základních škol, ve školním roce 2012/13 to přitom bylo jen 0,9 %. Na rozdíl od veřejných základních škol zde přitom počet žáků na prvním stupni rostl i mezi školními roky 2017/18 a 2021/22, kdy celkový počet dětí prvního stupně klesal, a celkově se zvýšil z 11 754 žáků prvního stupně ve školním roce 2018/19 na 15 571 žáků prvního stupně ve školním roce 2021/22 (ve veřejných školách ubylo žáků prvního stupně v tomto období o 5,7 %). V souladu s celkovým růstem počtu žáků mezi posledními dvěma školními roky se pak i počet žáků 1. stupně v soukromých školách za poslední rok opět zvýšil, a sice na 17 266 žáků.

Na **církevních** základních školách se ve školním roce 2022/23 vzdělávalo (na 1. a 2. stupni dohromady) 7 692 žáků, z toho 4 290 na druhém stupni. Ve školním roce 2012/13 navštěvovalo církevní základní školy 5 723 žáků, tedy o více než třetinu méně. Viz graf 2.15.

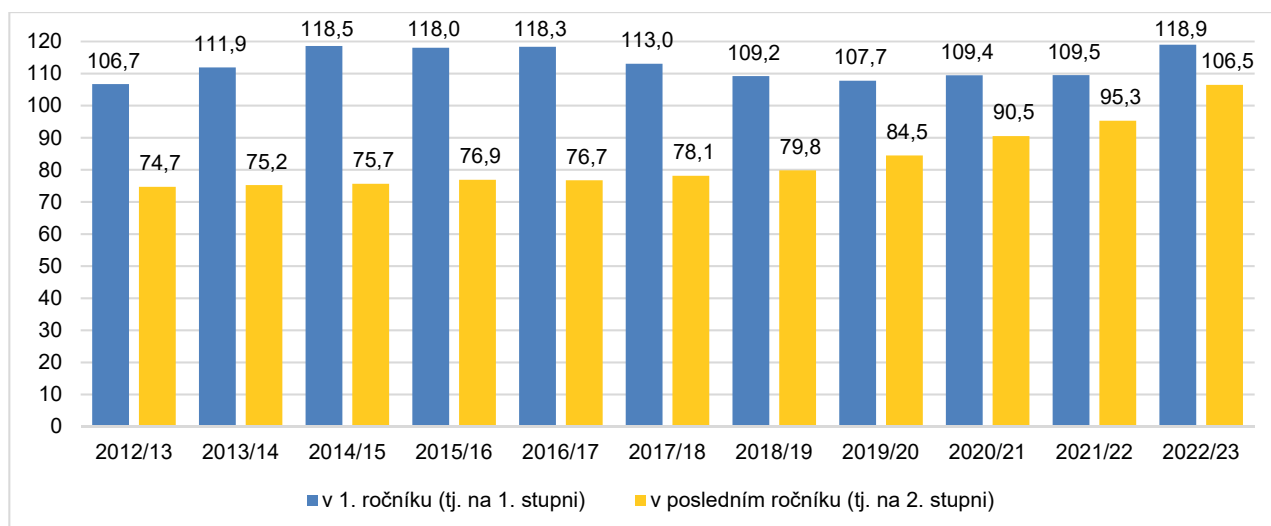
Graf 2.15 Počet žáků na základních školách podle jejich zřizovatele (v tis.)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Počet žáků v prvním a posledním ročníku základních škol

Do prvního ročníku základních škol nastupují všichni žáci školou povinní. Oproti tomu v průběhu druhého stupně základní školy někteří žáci odcházejí na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře (podrobněji kapitola 2.10). Posledním ročníkem základních škol pak bývá zpravidla ročník devátý. V některých případech speciálního vzdělávání však může být délka vzdělávání o rok prodloužena a posledním ročníkem je pak ročník desátý.

Jak již bylo zmíněno, vývoj na prvním stupni základních škol je zásadně ovlivněn předchozím demografickým vývojem. Mezi roky 2010 až 2013 se počet narozených dětí u nás každoročně snižoval. Následkem toho docházelo ve školních rocích 2016/17 až 2019/20 ke snižování počtu žáků prvního ročníku. Naopak počet žáků v posledním ročníku v tomto období rostl. Počet žáků v posledním ročníku rostl i mezi školními roky 2019/20 až 2022/23, kdy začal růst též počet žáků v prvním ročníku (v reakci na růst počtu živě narozených v ČR a na imigraci, zejména v posledním školním roce z Ukrajiny). Přitom ve všech sledovaných školních rocích převyšuje počet žáků v prvním ročníku počet žáků v posledním ročníku základních škol, kdy již někteří školou povinní vrstevníci chodí do středních škol. Viz graf 2.16.

Graf 2.16 Počet žáků na základních školách v prvním a posledním ročníku (v tis.)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

2.6 Základní školy v regionálním srovnání – základní ukazatele

Z **regionálního pohledu** se nejvíce základních škol a tříd nachází v kraji největším, tj. ve Středočeském kraji. Ve školním roce 2022/23 zde bylo 579 (13,6 %) základních škol se 7 062 třídami, které navštěvovalo 146 883 žáků. Naopak jen 108 (2,5 %) základních škol najdeme v nejméně lidnatém Karlovarském kraji, kde bylo celkem 1 366 tříd a v nich se vzdělávalo 26 090 žáků.

V **krajském srovnání** byl ve školním roce 2022/23 nejvyšší **průměrný počet žáků na školu** v Praze, a sice 417,2 žáka. Naopak nejméně žáků na školu připadá v kraji Vysočina, a sice 172,8. Pokud jde o průměrný počet žáků ve třídě, tak i ten byl ve školním roce 2022/23 nejvyšší v Praze (21,8). V tomto ukazateli však rozdíly mezi jednotlivými kraji nebyly nijak výrazné. Nejnižší hodnoty bylo dosaženo ve Zlínském kraji, a sice 18,3 žáka na jednu třídu.

Tab. 2.3 Základní školy - počet škol, tříd, žáků a učitelů dle sídla školy (2022/23)

Území, kraj	Školy		Třídy		Žáci		Učitelé ¹⁾		počet žáků na 1:	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	třídu	učitele
Česká republika	4 261	100,0	51 190	100,0	1 007 778	100,0	73 725,8	100,0	19,7	13,7
Praha	291	6,8	5 568	10,9	121 401	12,0	8 298,4	11,3	21,8	14,6
Středočeský	579	13,6	7 062	13,8	146 883	14,6	10 011,7	13,6	20,8	14,7
Jihočeský	271	6,4	3 158	6,2	60 610	6,0	4 440,1	6,0	19,2	13,7
Plzeňský	226	5,3	2 701	5,3	55 392	5,5	3 863,4	5,2	20,5	14,3
Karlovarský	108	2,5	1 366	2,7	26 090	2,6	2 001,7	2,7	19,1	13,0
Ústecký	284	6,7	3 964	7,7	77 219	7,7	5 692,8	7,7	19,5	13,6
Liberecký	202	4,7	2 236	4,4	43 662	4,3	3 246,1	4,4	19,5	13,5
Královéhradecký	272	6,4	2 734	5,3	51 513	5,1	3 923,1	5,3	18,8	13,1
Pardubický	252	5,9	2 546	5,0	49 451	4,9	3 637,9	4,9	19,4	13,6
Vysočina	273	6,4	2 468	4,8	47 175	4,7	3 553,4	4,8	19,1	13,3
Jihomoravský	491	11,5	5 776	11,3	112 842	11,2	8 414,7	11,4	19,5	13,4
Olomoucký	300	7,0	3 097	6,1	57 178	5,7	4 438,9	6,0	18,5	12,9
Zlínský	264	6,2	2 858	5,6	52 305	5,2	4 038,4	5,5	18,3	13,0
Moravskoslezský	448	10,5	5 656	11,0	106 057	10,5	8 165,2	11,1	18,8	13,0

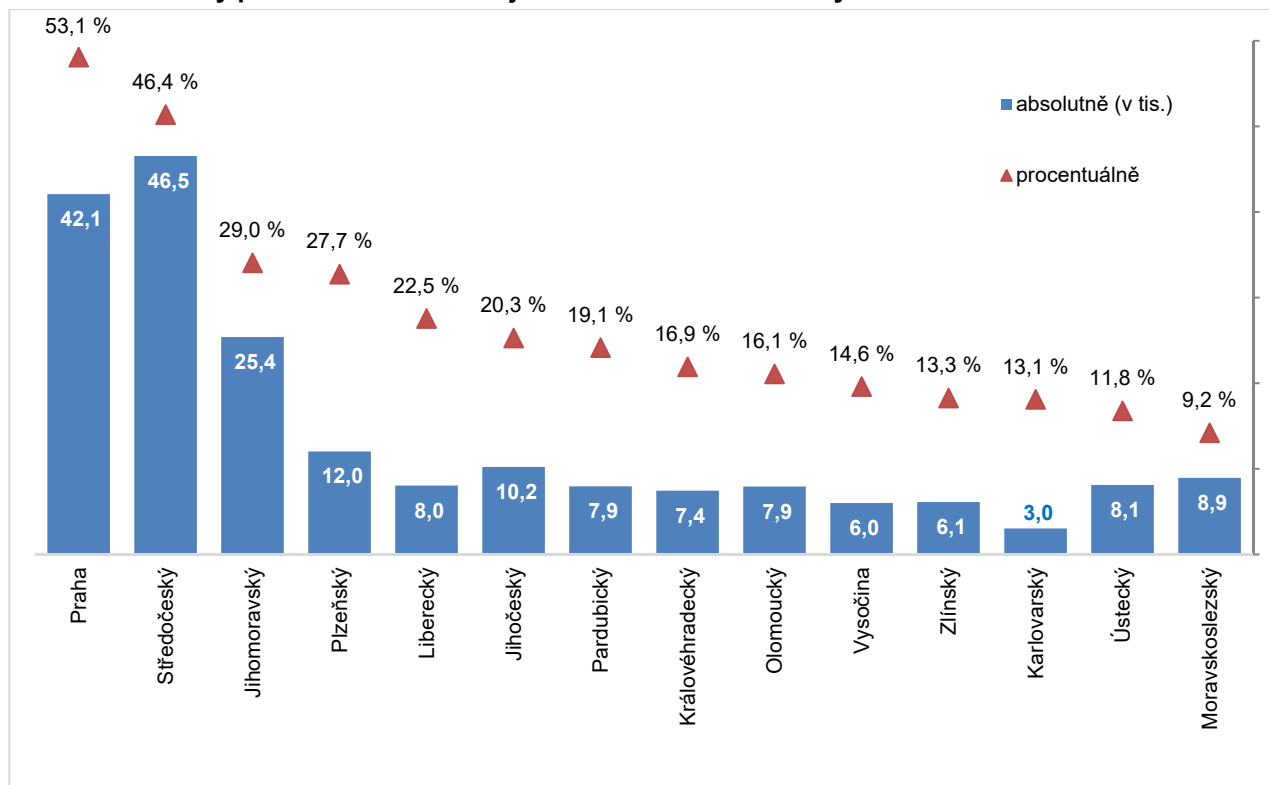
1) přepočtení na plně zaměstnané

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

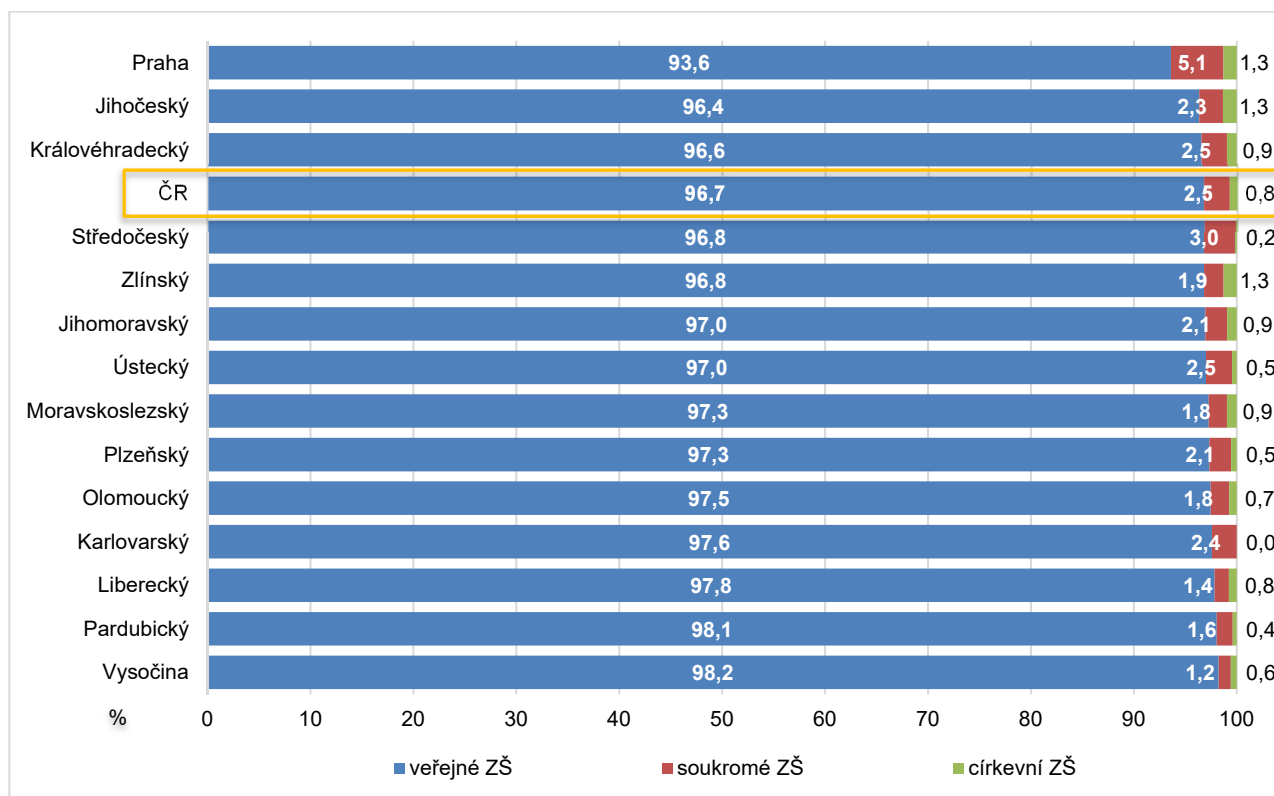
Vývoj počtu žáků na základních školách představený výše nebyl ve všech krajích stejný a i do budoucna lze předpokládat výrazné regionální rozdíly. Za posledních deset let procentuálně nejvíce vzrostl počet žáků v základních školách v Praze, tj. o více než polovinu (o 53,1 %, konkrétně ze 79 310 na 121 401), a dále v kraji Středočeském, tj. o 46,4 % (ze 100 349 na 146 883 žáků). Ostatní kraje zaznamenaly méně než 30% nárůst, nejmenší byl v kraji Moravskoslezském, a sice o 9,2 %.

Graf 2.17 Nárůsty počtu žáků v ZŠ v krajích ČR mezi školními roky 20012/13 a 2022/23

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Pokud se jedná o dělení dle druhu **zřizovatele** školy, soukromé školy navštěvoval ve školním roce 2022/23 nejvyšší podíl žáků vzdělávajících se v Praze (5,1 % ze všech žáků základních škol v tomto kraji) a dále v kraji Středočeském (3 %). Naopak na Vysočině docházely do soukromých základních škol jen 1,2 % všech žáků základních škol. Nejvyšší podíl žáků vzdělávajících se v církevních základních školách zaznamenaly kraje Jihočeský, Praha a Zlínský (shodně 1,3 %), naopak v kraji Karlovarském nebyla ani jedna církevní základní škola a církevní školy v kraji Středočeském navštěvovaly jen 0,2 % z tamních žáků základních škol.

Graf 2.18 Podíly žáků v základních školách veřejných, soukromých a církevních dle sídla školy (2022/23)

2.7 Žáci nově přijatí do 1. ročníků základních škol

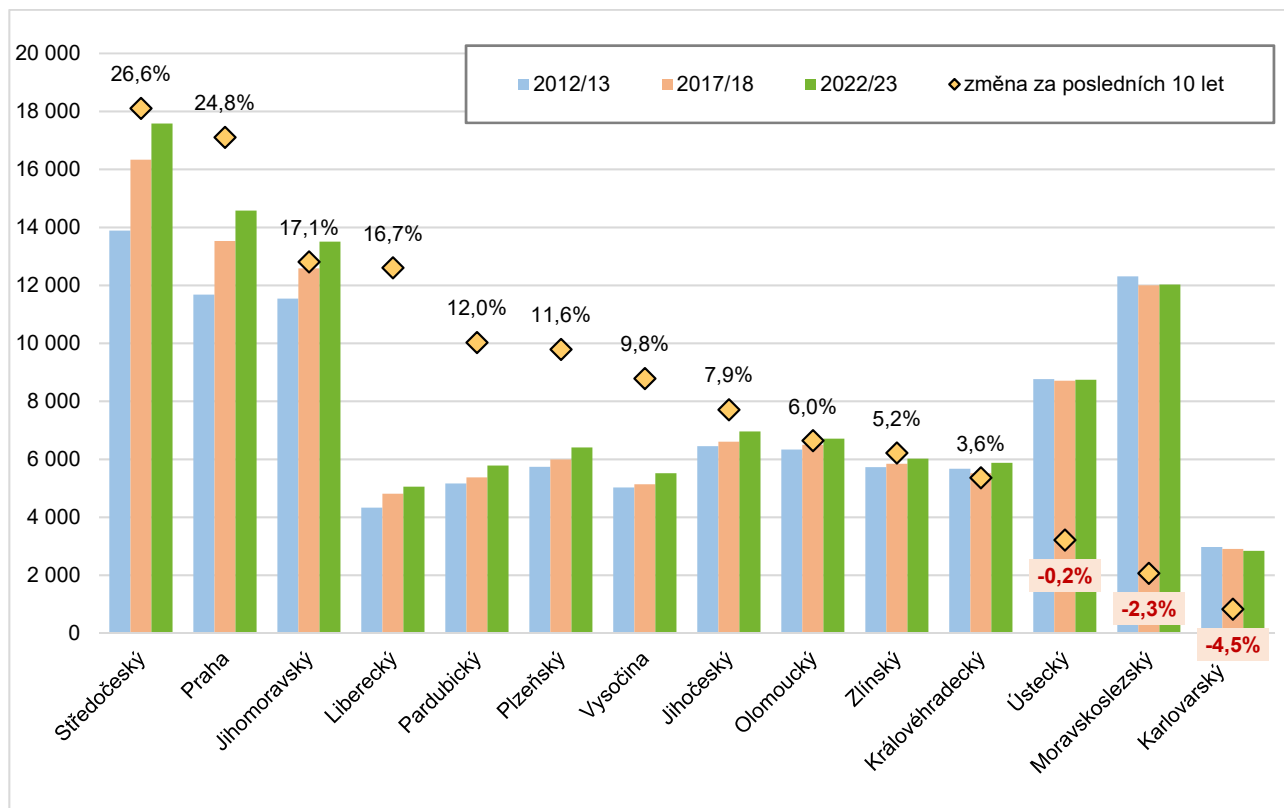
Ve školním roce 2022/23 bylo do prvních tříd základních škol přijato celkem 117 607 žáků, tedy o 8,8 %, neboli o 9 464 žáků více než ve školním roce 2021/22. Jedná se o nevyšší nárůst za posledních deset let a také o vyšší nárůst, než jaký byl zaznamenán v celkovém počtu všech žáků základních škol – ten se zvýšil o 4,5 %. Lze konstatovat, že počet nově přijatých žáků se snižoval mezi školními roky 2016/17 a 2017/18 (o 4,6 %), 2017/18 a 2018/19 (o 3,4 %) a mezi školními roky 2018/19 a 2019/20 (o 1,3 %). V ostatních školních rocích posledního desetiletí, vyjma školního roku 2022/23 (o něm viz výše), počet nově přijatých žáků buď jen nepatrně poklesl (o 0,4 %, resp. 0,6 %), nebo vzrostl, a sice o 1,9 % až 6 %. Ve výsledku byl pak počet nově přijatých žáků v uplynulém školním roce o 5,2 % vyšší než ve školním roce 2017/18 a o 11,4 % vyšší v porovnání se školním rokem 2012/13.

Z hlediska **regionálního srovnání** bylo ve školním roce 2022/23 nejvíce nově přijatých žáků do prvního ročníku v kraji Středočeském (17 579), v Praze (14 575), v kraji Jihomoravském (13 508) a Moravskoslezském (12 025). Logicky se jedná o nejlidnatější kraje. Oproti minulému školnímu roku se počet nově přijatých žáků do 1. ročníku v relativním vyjádření nejvýrazněji zvýšil v Libereckém kraji (o 15,1 %), v Praze (o 11,6%) a v kraji Plzeňském (o 11 %). Oproti tomu v kraji Jihočeském se počet nově přijatých žáků do 1. ročníku zvýšil jen o 4,2 %. V ostatních krajích došlo ke zvýšení o 6 % až 10 % (viz tabulku 2.2.17 v tabulkové příloze). Pokud budeme sledovat nárůst počtu nově přijatých do prvního ročníku za období posledních pěti a deseti let, pak k největšímu nárůstu došlo v Praze a v kraji Středočeském. Naopak Karlovarský kraj je jediný, který zaznamenal ve školním roce 2022/23 méně nově přijatých žáků do prvního ročníku než ve školním roce 2017/18 (o 2,2 %). Ve srovnání se školním rokem 2012/13 pak ke snížení počtu nově přijatých žáků do prvního ročníku došlo nejen v kraji Karlovarském (o 4,5 %), ale též v kraji Moravskoslezském (o 2,3 %) a nepatrně i v kraji Ústeckém (o 0,2 %).

Vývoj počtu žáků přijatých do 1. ročníku mezi školními roky 2012/13, 2017/18 a 2022/23 znázorňuje graf 2.19. Kromě toho ukazuje procentuální vývoj za posledních deset let. Jak již bylo zmíněno, v desetiletém časovém intervalu došlo k poklesu počtu žáků přijatých do 1. ročníku v kraji Ústeckém, Moravskoslezském a Karlovarském. Ostatní kraje zaznamenaly naopak nárůst, v největší míře kraj Středočeský (o 26,6 %) a Praha (o čtvrtinu).

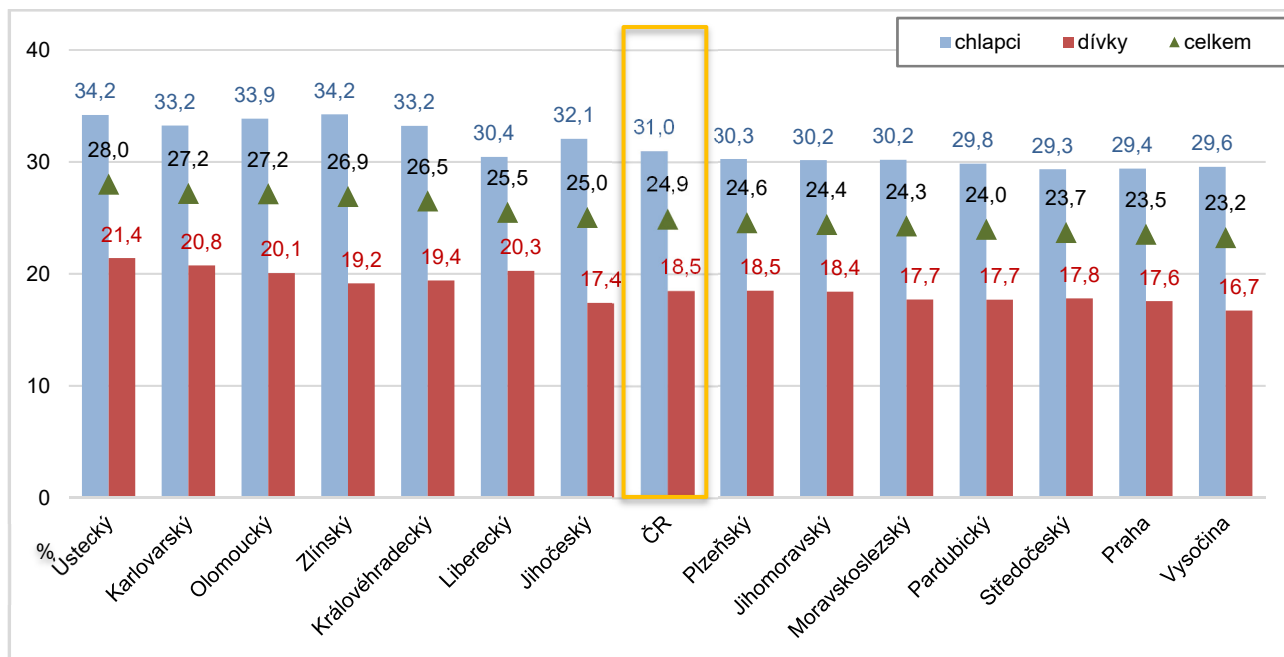
Graf 2.19 Počet nově přijatých žáků do 1. ročníku základních škol v jednotlivých krajích
(kraje jsou seřazeny dle procentuálního nárůstu za posledních 10 let)

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Největší podíl žáků, kteří byli přijati do 1. ročníku, tvoří žáci **ve věku 6 let**. Ve školním roce 2022/23 jich do prvních tříd nastoupilo 87 596. Ve školním roce 2014/2015 představovali šestiletí žáci přesně čtvrtinu nově přijatých žáků, poté jejich podíl mírně klesal až na současných 74,5 % (tedy cca tři čtvrtiny). Žáků **sedmiletých a starších** (jedná se o žáky, kteří nastoupili po odkladu povinné školní docházky) nastoupilo ve školním roce 2022/23 nově do první třídy 29 311. Jejich podíl ze všech nově přijatých žáků se v posledních deseti letech pohyboval mezi necelou pětinou (19,3 %) ve školním roce 2014/15 a čtvrtinou (24,9 %) ve školním roce 2022/23. Podíl nově přijatých žáků do první třídy mladších než 6 let se v posledních deseti letech pohyboval mezi 0,5 % a 0,7 %.

Jak dále dokládá graf 2.20, značné rozdíly jsou mezi dívkami a chlapci. Podíl sedmiletých či starších dívek z těch, které ve školním roce 2022/23 nastoupily do první třídy, činil téměř pětinu (18,5 %). Podíl takových chlapců byl ve srovnání s tím bezmála třetinový (31 %). Ve srovnání jednotlivých krajů byl podíl sedmiletých a starších dětí nově přijatých do první třídy nejvyšší v kraji Ústeckém (28 %), Karlovarském (27,2 %) a Olomouckém (27,2 %) a nejnižší naopak na Vysočině (23,2 %), v Praze (23,5 %) a v kraji Středočeském (23,7 %). Nejvyšší podíl chlapců s odloženým nástupem do základní školy zaznamenal kraj Ústecký (34,2 %) a Zlínský (34,2 %) a nejvyšší podíl takových dívek pak kraj Ústecký (21,4 %).

Graf 2.20 Podíl dívek a chlapců ve věku 7 let a více z nově přijatých do 1. ročníku ZŠ celkem a dle kraje ČR (2022/23)

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

2.8 Žáci s individuálním vzděláváním a vzdělávající se v zahraničí

Individuálně vzdělávaný žák je podle § 41 Školského zákona žák přijatý do školy k plnění povinné školní docházky, který se však vzdělává mimo instituci školy. Za každé pololetí vykonává ve škole, do níž byl přijat k plnění povinné školní docházky, zkoušky z příslušného učiva. Až do roku 2015/16 šlo individuální vzdělávání povolit pouze žákovi prvního stupně základní školy.

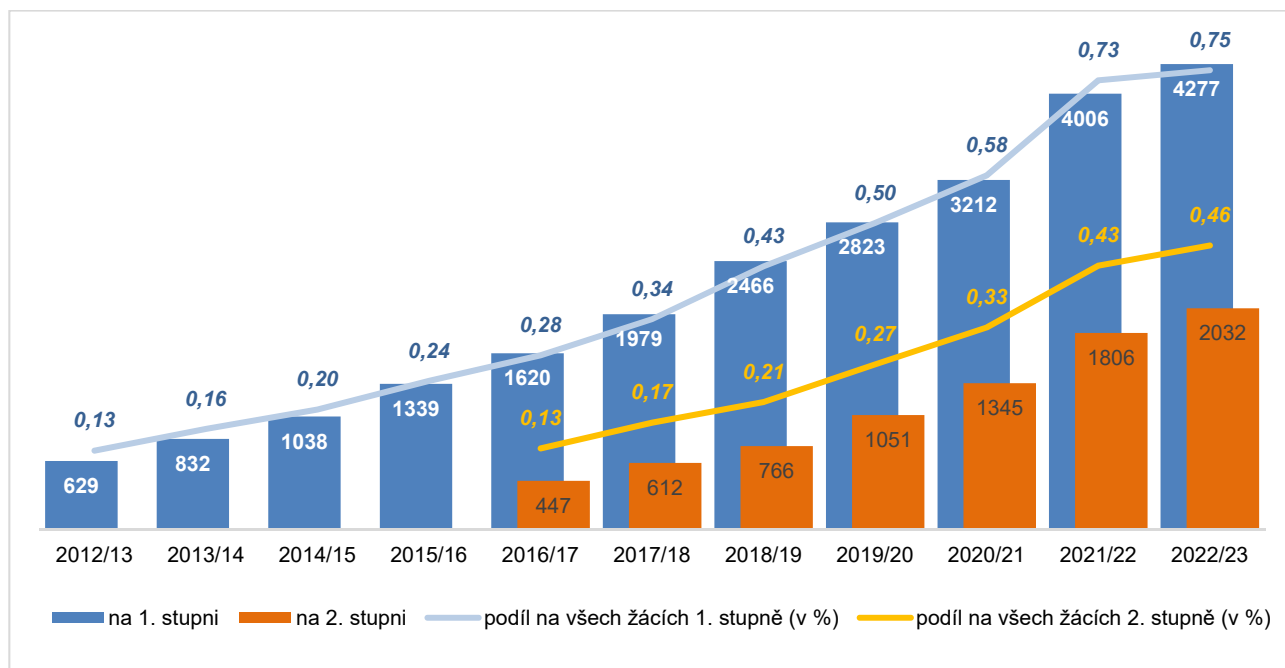
I když jde o formu, která se v Česku využívá stále spíše okrajově, počet žáků, kterým bylo povoleno individuální vzdělávání, rychle přibývá. Ve školním roce 2022/23 se účastnilo individuálního vzdělávání celkem 6 309 žáků základních škol¹⁹. Z toho 67,8 % bylo účastno vzdělávání na úrovni 1. stupně základních škol, 32,2 % pak vzdělávání druhostupňového. Ve školním roce 2016/17 tuto možnost na 1. stupni využívalo 'pouze' 1 620 žáků a na druhém stupni jen 447 žáků. Individuální vzdělávání na druhém stupni však bylo legislativně umožněno od roku 2016/17 poprvé. Do školního roku 2022/23 se počet druhostupňových žáků vzdělávaných individuálně zvýšil na 2 032.

Podíl individuálně vzdělávaných žáků základních škol za posledních šest let tak vzrostl na prvním stupni z 0,28 % na 0,75 % a na druhém stupni z 0,13 % ve školním roce 2016/17 na 0,46 % ve školním roce 2022/23. Celkově bylo ve školním roce 2022/2023 individuálně vzdělávaných 0,6 % žáků základních škol. Z grafu 2.21 je přitom patrné, že nárůst počtu těchto žáků mezi školními roky 2020/21 a 2021/22 byl nejvýraznější, což mohlo mít souvislost s větší aktuálností a zkušeností se vzděláváním na dálku v době pandemie onemocnění covid-19.²⁰ Zejména na prvním stupni je pak patrné, že mezi posledními dvěma školními roky, tj. 2021/22 a 2022/23, se podíl individuálně vzdělávaných žáků zvýšil naopak nejméně výrazně z celé poslední dekády a celkově za oba stupně (tj. o 6,8 %; na druhém stupni o 12,5 %).

¹⁹ Kromě nich se individuálního vzdělávání ve školním roce 2022/23 účastnili dva žáci plnící si povinnou školní docházku na středních školách, jeden v Praze a jeden v Jihomoravském kraji (celková čísla viz tabulky 2.1.1. a 2.1.2 v příloze).

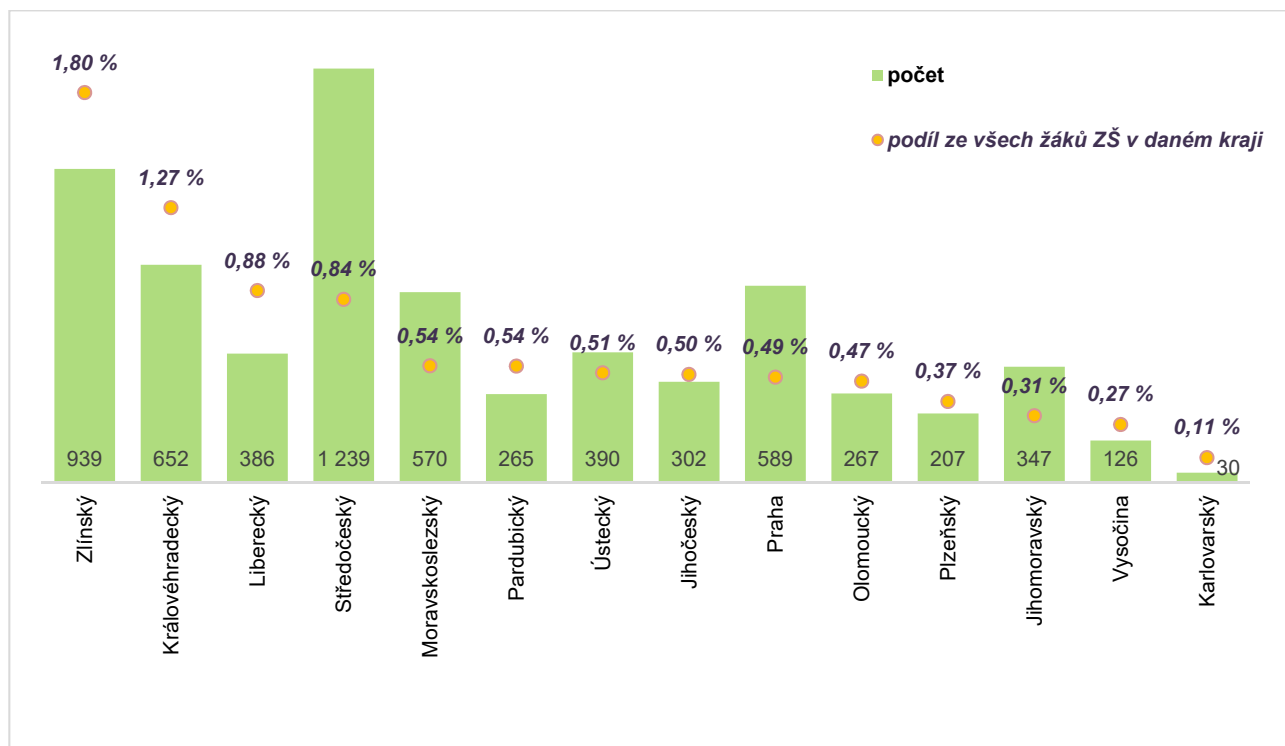
²⁰ Psychologové upozorňují na zvýšení psychických problémů dětí po distanční výuce a omezeních spojených s pandemií covid-19.

Graf 2.21 Žáci 1. a 2. stupně základních škol v individuálním vzdělávání

Zdroj: MŠMT a vlastní dpočty ČSÚ

Pokud se jedná o rozdíly mezi kraji, pak nejvyšší podíl žáků vzdělávajících se individuálně byl ve školním roce 2022/23 zaznamenán v kraji Zlínském (1,8 %) a Královéhradeckém (1,27 %), s odstupem pak následuje kraj Liberecký (0,88 %) a Středočeský (0,84 %). Naopak nejméně byl tento způsob vzdělávání využíván v kraji Karlovarském (0,11 % žáků) a na Vysočině (0,27 % žáků). V ostatních krajích se podíl takových žáků pohyboval mezi 0,3 % a 0,9 %.

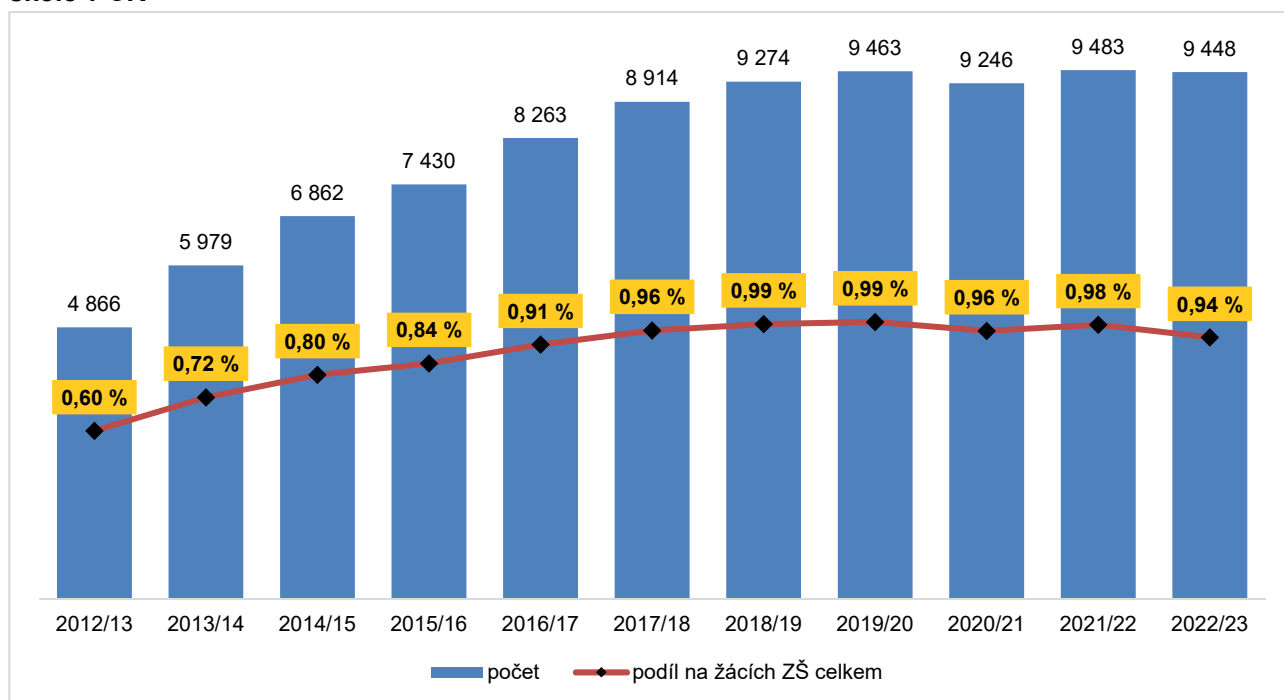
Graf 2.21 Žáci základních škol v individuálním vzdělávání v krajském členění (2022/23)

Zdroj: MŠMT a vlastní dpočty ČSÚ

Žáci s povinností školní docházky se mohou vzdělávat i **v zahraničí či na zahraniční škole v České republice**, a sice podle § 38 Školského zákona. Plněním povinné školní docházky v zahraničí se rozumí, že se žák vzdělává ve škole zřízené při diplomatické misi nebo konzulárním úřadu České republiky, v evropské škole působící na základě Úmluvy o statutu Evropských škol, nebo formou individuální výuky v zahraničí. Od školního roku 2017/18 přitom není povinností, aby dítě bylo v evidenci kmenové školy v ČR. Vedle zápisu do kmenové školy mohou rodiče také dokládat plnění povinné školní docházky přímo ministerstvu. Vzhledem k tomu, že tato analýza vychází ze statistik sbíraných pomocí výkazů od škol, nejsou žáci vzdělávající se v zahraničí bez přihlášení ke kmenové škole do indikátorů započtení.

Ve školním roce 2022/23 základní školy vykázaly, že se v zahraničí či v zahraniční škole v České republice vzdělávalo 9 448 školou povinných žáků²¹. Po mírném poklesu, který byl poprvé za deset sledovaných let zaznamenán ve školním roce 2020/21 (o 2,29 %; možná vlivem pandemie onemocnění covid-19, která v té době omezila cestování), se ve školním roce 2021/22 počet takových žáků opět zvýšil (o 2,56 %). Ve školním roce 2022/23 pak došlo jen k nepatrnému poklesu (o 0,37 %). Podíl, jaký zaujímali tito žáci na všech žácích základních škol, se meziročně snížil z 0,98 % na 0,94 %. Je to též nižší hodnota, než jaká byla zaznamenána ve školním roce 2020/21 (tj. 0,96 %). Vývoj v tomto podílovém ukazateli mezi posledními dvěma školními roky však ovlivnil příliv ukrajinských dětí na naše školy. K oběma hodnotám je přitom také nutno poznamenat, že pomalejší růst počtu žáků vzdělávajících se v zahraničí či v zahraniční škole od školního roku 2017/18 může mít (alespoň z části) na svědomí skutečnost, že od tohoto školního roku již není povinné přihlásit žáka vzdělávajícího se v zahraniční škole ke kmenové škole v České republice. Tito žáci pak nejsou do statistik zahrnuti (viz výše).

Graf 2.22 Žáci základních škol plnící si povinnou školní docházku v zahraničí nebo na zahraniční škole v ČR

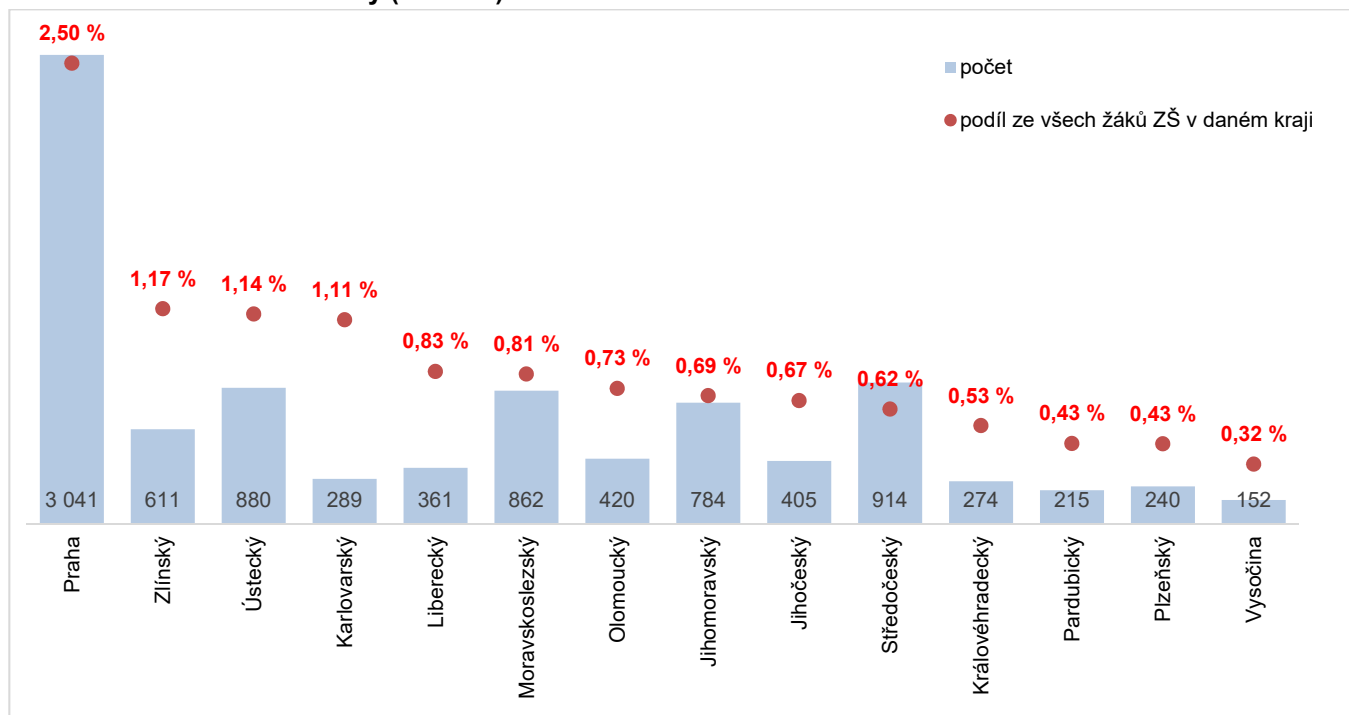
Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Rozdělíme-li žáky dle sídla kmenové školy, pak ve školním roce 2022/23 využívali možnost vzdělávání v zahraničí či na zahraniční škole nejčastěji již tradičně žáci zapsaní do pražských základních škol - tvořili zde 2,5 % z celkového počtu žáků. Nadprůměrný a současně vyšší než 1% byl tento podíl též v kraji Zlínském

²¹ Kromě nich se vzdělávání v zahraničí či v zahraniční škole v ČR účastnilo 69 žáků plnících si povinnou školní docházku na středních školách, z toho 35 v Praze, devět v Jihomoravském kraji sedm ve Středočeském kraji. V ostatních krajích již jen pět a méně žáků (celková čísla a jejich vývoj v čase viz tabulky 2.1.1. a 2.1.2 v příloze).

(1,17 %), Ústeckém (1,14 %) a Karlovarském (1,11 %). Naopak jendoznačně nejmenší podíl žáků využívajících této možnosti najdeme na Vysočině (0,32 %) – viz graf 2.23.

Graf 2.23 Žáci základních škol plnící povinnou školní docházku v zahraničí nebo na zahraniční škole v ČR dle sídla kmenové školy (2022/23)

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

2.9 Žáci opakující ročník

Ve školním roce 2022/23 muselo celkem 6 558 žáků základních škol opakovat ročník. Jedná se o podobný počet opakujících, jaký byl zaznamenán ve školním roce 2018/19 (tj. 6 624 žáků). Ve školním roce 2019/20 se mírně zvýšil na 6 795 žáků, ve školním roce 2020/21 následoval hluboký propad na 3 205 žáků kompenzovaný nárůstem na 8 204 žáků v roce 2021/22.

Je pravděpodobné, že uvedený nárůst měla na svědomí pandemie covid-19 a uzavírání škol. Z důvodu distanční výuky, a tudíž omezeného vlivu školy a nerovným domácím podmínkám, se v roce 2020 ustupovalo od striktní klasifikace, která by mohla vést k opakování ročníku (viz pokyny vydané MŠMT). Pokud však žáci během tohoto školního roku nestihli své opoždění dohnat, do dalšího ročníku již nepostoupili. Ve školním roce 2021/22 proto opakovali ročník nejen ti, kteří si dostatečně neosvojili učivo probírané v daném školním roce, ale i ti, kteří v míře osvojeného učiva a kompetencí zaostávali již v předchozím školním roce.

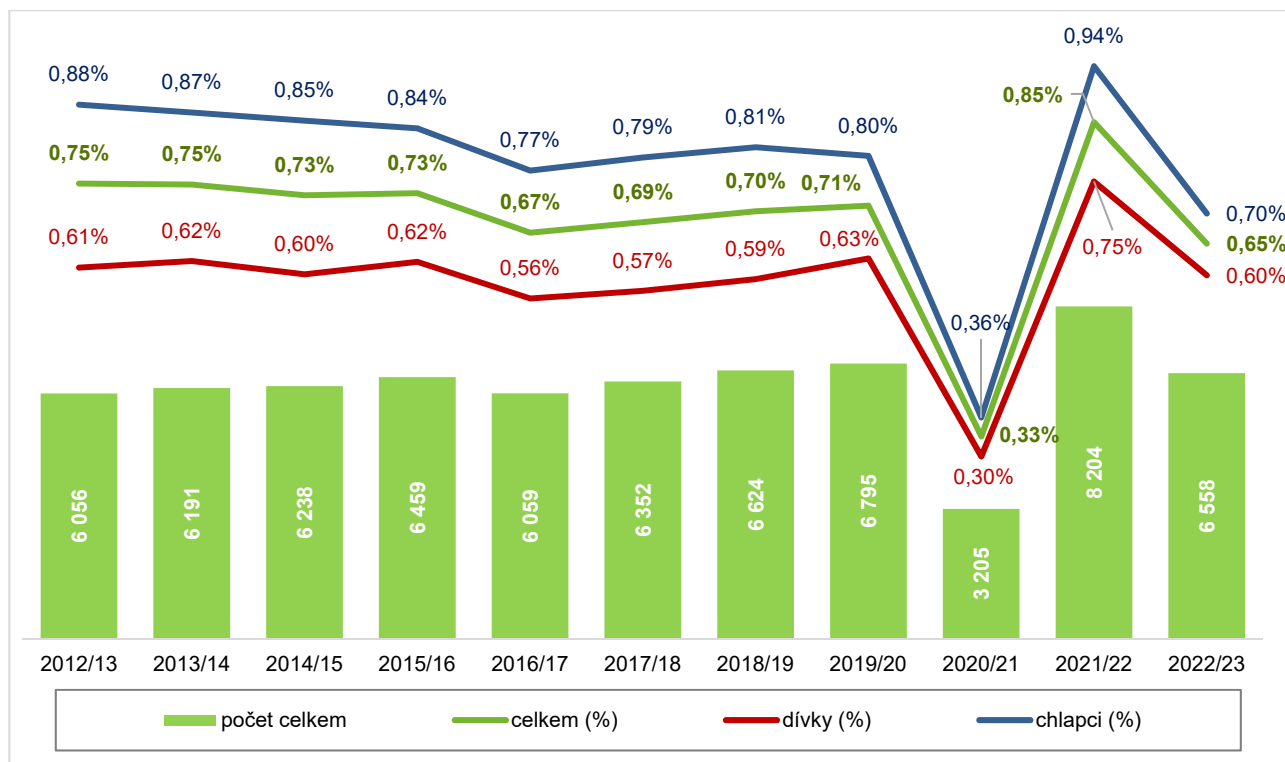
Jak bylo řečeno, v školním roce 2022/23 se počet opakujících vrátil zhruba do situace před pandemií. Pokud bychom sledovali podíl opakujících ze všech žáků, byl za posledních 10 let druhý nejnižší (tj. 0,65 %; ve školním roce 2020/21 to bylo 0,33 % a ve školním roce 2021/22 rekordních 0,85 %). Tato hodnota však vzhledem k politické situaci není zcela vypovídající. Počet žáků byl totiž k 30. 9. 2022 navýšen počtem žáků uprchlých z Ukrajiny, kteří naše školy dříve nenavštěvovali, a tudíž ani nemohli opakovat ročník. Pokud bychom z počtu žáků základních škol odečetli rozdíl v počtu ukrajinských žáků mezi školními roky 2021/22 a 2022/23, pak by byl podíl opakujících žáků zhruba totožný se stavem v letech před pandemií. Co se doby před pandemií týče, lze doplnit, že ve školních rocích 2012/13 až 2015/16 byly žáků opakujících ročník ze všech žáků základních škol cca tři čtvrtiny procenta. Ve školním roce 2016/17 činil jejich podíl dvě třetiny procenta (0,67 %), následně postupně mírně rostl až na 0,71 % ve školním roce 2019/20.

Na prvním stupni žáci opakovali ve školním roce 2022/23 nejčastěji hned 1. třídu (dvě pětiny ze všech dětí opakujících ročník na 1. stupni). Na 2. stupni žáci nejčastěji opakovali 6. ročník (30,8 % ze všech dětí opakujících ročník na 2. stupni).

Dlouhodobě se opakování ročníku týká ve větší míře chlapců než dívek. Ve školním roce 2022/23 tvořili chlapci 55 % všech žáků opakujících ročník. Přitom největší rozdíly mezi chlapci a dívkami byly za posledních deset let zjištěny ve školním roce 2012/13, kdy chlapců opakujících ročník bylo o 53,4 % více než dívek opakujících ročník. Oproti tomu ve školním roce 2022/23 bylo chlapců opakujících ročník již jen cca o necelou čtvrtinu více než dívek (tj. o 23,4%). Více viz graf 2.24.

Graf 2.24 Žáci základních škol opakující ročník celkem a dle pohlaví (vývoj v čase)

(celkový počet a podíly na celkovém počtu žáků, resp. chlapců či dívek na základních školách)

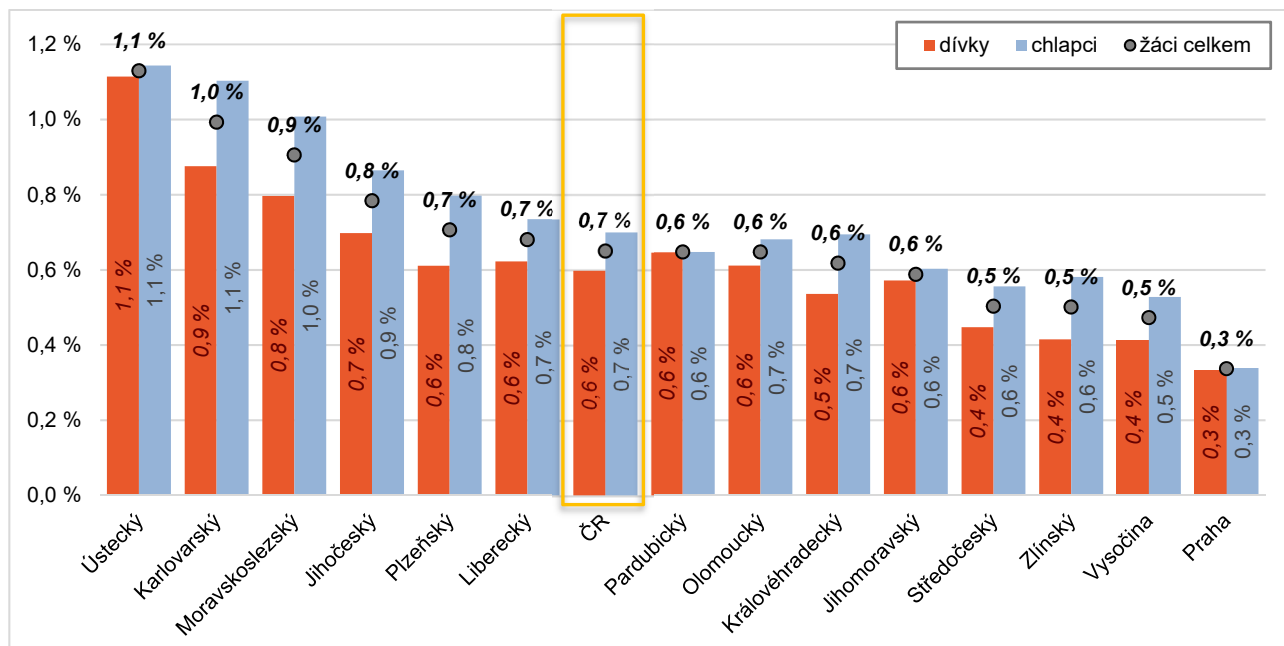
Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

I v tomto ukazateli existují významné **regionální rozdíly**. Nejvyšší podíl žáků opakujících ročník, a to dívek i chlapců, byl ve školním roce 2022/23 zaznamenán v Ústeckém kraji (1,1 % ze všech žáků), nejnižší naopak v Praze (0,3 %)²². Nejvyrovnanější podíl opakujících chlapců a dívek byl v Pardubickém kraji, chlapců bylo jen o 5,1 % více (156 chlapců a 164 dívek). Naopak v kraji Zlínském bylo chlapců o 49,5 % více (105 chlapců a 157 dívek). Více viz graf 2.25.

²² Nejvyšší hodnoty u Ústeckého a Karlovarského kraje potvrzují, že vzdělávací problémy souvisí se sociálními problémy a ekonomickou situací v území. Dokazují to data ČŠI o vzdělávání (https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2022_p%c5%99%c3%adlohy/Dokumenty/Ceske-skolstvi-v-mapach_everze.pdf) a také data PAQ Research o sociálních problémech (<https://www.mapavzdelavani.cz/socialni-problemy>)

Graf 2.25 Žáci základních škol opakující ročník v krajích ČR ve školním roce 2022/23
(podílly na celkovém počtu žáků, resp. chlapců či dívek na základních školách v daném kraji)

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

2.10 Přestupy na víceletá gymnázia nebo osmileté konzervatoře

Po ukončení školního roku 2021/22 přestoupilo na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře celkem 10 537 žáků základních škol. Od školního roku 2022/23 již tak studovali střední školu. Z celkového počtu žáků v 5. a 7. ročníku přešlo na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře 4,6 %. Přitom z 5. ročníku jich bylo více (8 230, neboli 7,3 % z celkového počtu žáků) než těch z ročníku sedmého (2 166, neboli 2,0 %).

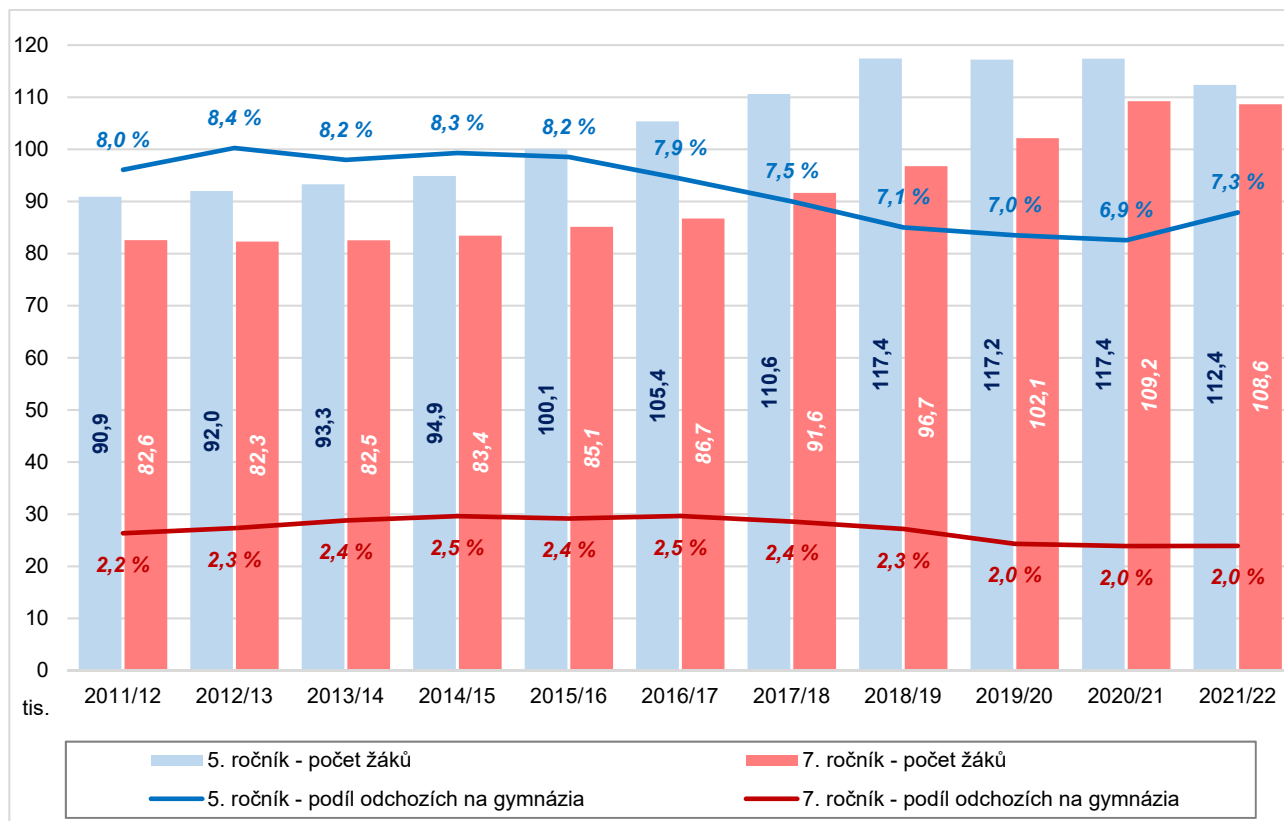
Oproti předchozímu školnímu roku (tj. přechody po ukončení školního roku 2020/21) se zvýšil podíl žáků, kteří na střední školy nastoupili z 5. ročníku, a sice ze 6,9 % na 7,3 % pátáků. Podíl žáků, kteří na střední školy přešli ze 7. ročníku základní školy, se v posledních pěti letech snížil ze 2,5 % přestupujících po ukončeném školním roce 2016/17 na 2,0 % žáků, kteří odešli po školních rocích 2019/20, 2020/21 a 2021/22. Přitom v období mezi školními roky 2013/14 a 2017/18 tento podíl činil 2,4 % až 2,5 %.

Na střední školy před zakončením povinné školní docházky přestupuje více dívek než chlapců. Ze žáků, kteří na střední školy přešli po ukončení školního roku 2021/22, tvořily dívky 53 %, přičemž podíl dívek se v posledních deseti letech pohyboval mezi 53 % a 56 %.

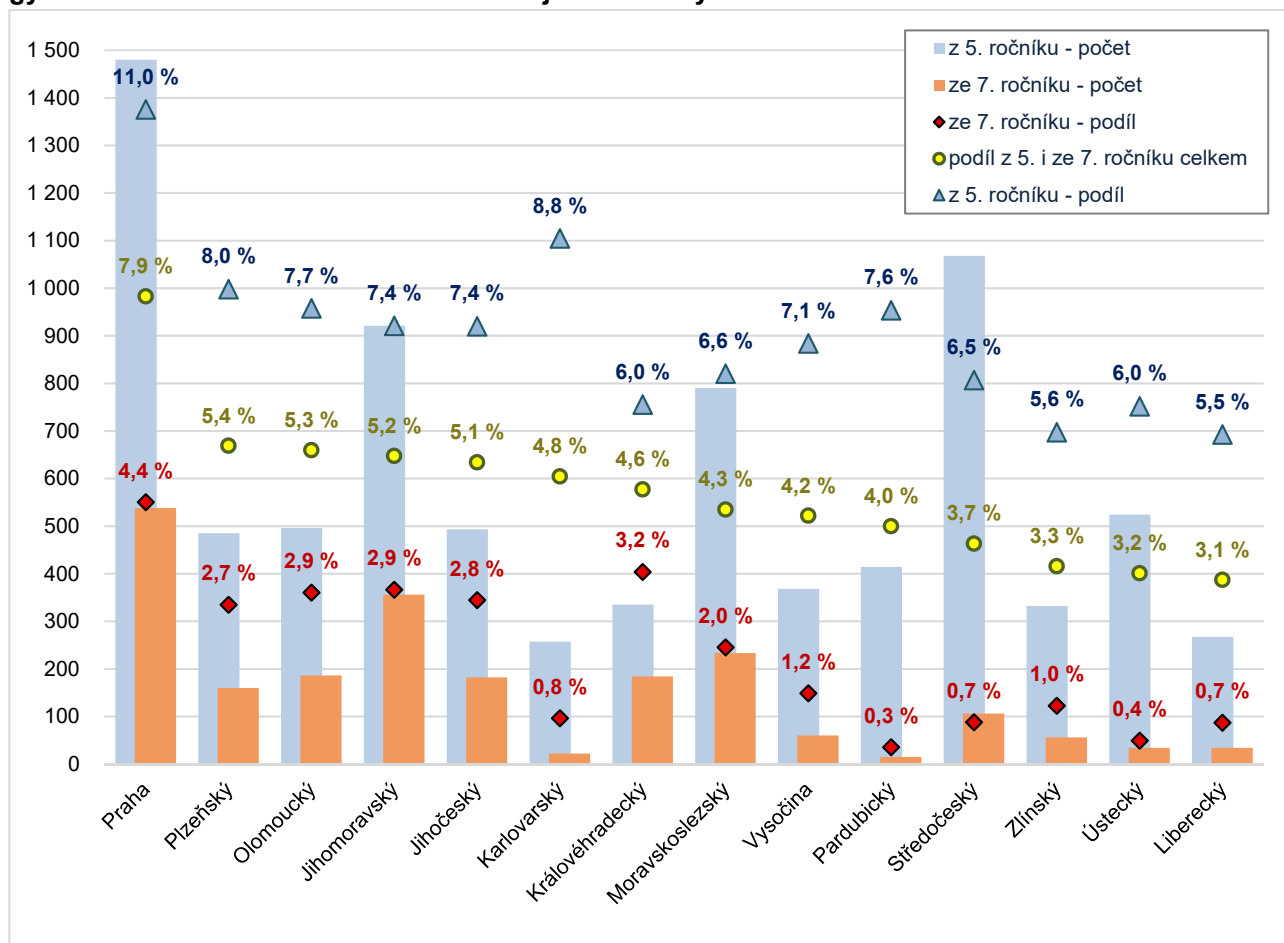
Počet žáků, kteří přešli z 5. ročníku na osmileté gymnázium, mezi ukončenými školními roky 2018/20 a 2020/21 poklesl z 8 322 žáků na 8 077 žáků, po ukončení školního roku 2021/22 činil 8 230 žáků. Počet žáků, kteří přešli na víceletá gymnázia po 7. ročníku, se až do ukončeného školního roku 2018/19 zvyšoval, poté začal kolísat.

Jak je též z grafu 2.26 patrné, kapacita víceletých gymnázií se zcela nepřizpůsobila rostoucímu počtu obyvatel daných věkových kategorií (kapacity gymnázií jsou limitované vládní strategií a dlouhodobými záměry krajských úřadů). Proto v době, kdy se počet žáků daného ročníku snižuje, se naopak podíl těch odcházejících na víceletá gymnázia zvyšuje a naopak.

Graf 2.26 Počty žáků v 5. a 7. ročníku základní školy a podíl těch, kteří po ukončení daného školního roku přestoupili na víceletá gymnázia nebo osmileté konzervatoře

Obrátme pozornost na rozdíly mezi jednotlivými kraji České republiky. Graf 2.27 ukazuje, že ze všech krajů nejvyšší podíl žáků, kteří přestoupili na střední školy v průběhu povinné školní docházky, byl zaznamenán v Praze, a to jak v 5., tak i v 7. ročníku. Z těchto dvou ročníků celkem přešlo na střední školy v Praze 7,9 % dětí, z pátého 11,0 % a ze sedmého 4,4 %. Naopak kraje Liberecký a Ústecký zaznamenaly nejmenší podíl žáků, kteří se v průběhu povinné školní docházky odešli vzdělávat na střední školy (celkový podíl za oba ročníky činí 3,1 %, resp. 3,2 %).

Graf 2.27 Žáci základních škol, kteří po ukončení školního roku 2021/22 přestoupili na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře dle kraje sídla školy

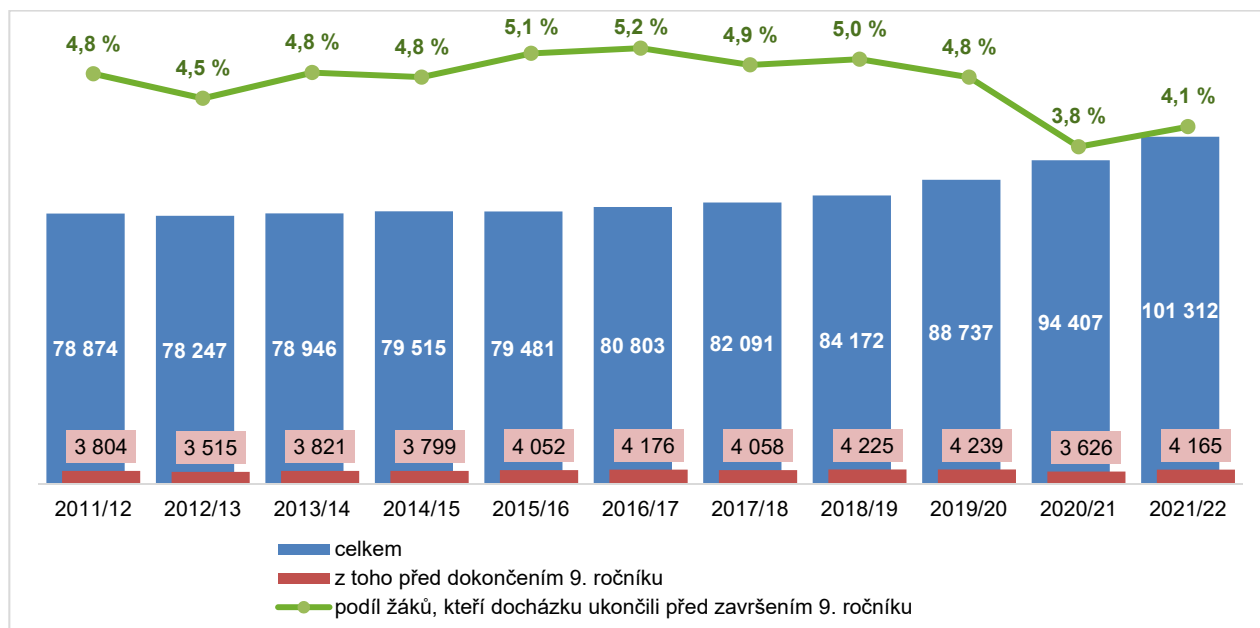
Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

2.11 Žáci, kteří ukončili povinnou školní docházku

Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není udělen odklad. Školní docházka je povinná po dobu devíti školních roků, nejvýše však do konce školního roku, v němž žák dosáhne sedmnáctého roku věku.

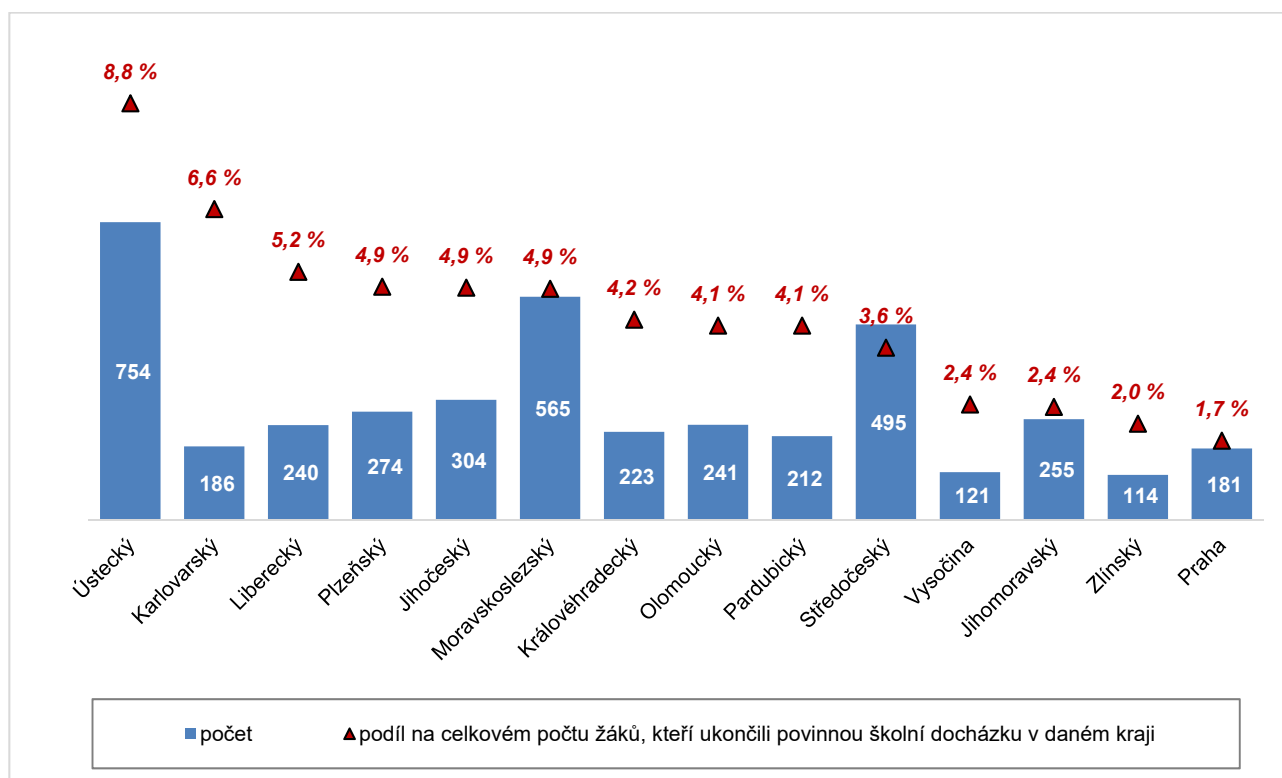
Ve školním roce 2021/22 ukončilo povinnou školní docházku na základních školách celkem 101 312 žáků, tj. o 7,3 % více než v předchozím školním roce. Jak bylo uvedeno výše, dalších 10 537 žáků po ukončení školního roku 2021/22 odešlo ještě před završením povinné školní docházky na víceletá gymnázia či osmileté konzervatoře. Ze žáků, kteří ve školním roce 2021/22 ukončili povinnou školní docházku, jich tak 95,9 % učinilo po 9.-10. ročníku, 3,3 % v 8. ročníku a necelé (0,8 %) procento po 1.-7. ročníku, příp. u nich není ročník, po kterém odešli, vykázan. Z těchto žáků jich tedy v souhrnu 4,1 % nevychovalo všech devět ročníků spadajících do základního vzdělávání. Jedná se o velmi negativní jev spojený často s existencí sociálně vyloučených lokalit a zvýšenou úrovní sociálně patologických jevů. Bez ukončeného základního vzdělání má jedinec na trhu práce velmi špatnou pozici a často stráví většinu produktivního života na sociálních dávkách. V předchozích 9 letech se přitom tento podíl pohyboval kolem 5 %, pouze v předešlém roce poklesl na 3,8% (viz graf 2.28).

I zde platí, že předčasně (tj. dříve než v devátém ročníku) ukončují povinné vzdělávání na základních školách častěji chlapci než dívky. Po školním roce 2021/22 bylo mezi těmito žáky o 47,8 % více chlapců (2 484) než dívek (1 681). Jinými slovy, chlapci zaujímali tři pětiny z celkového počtu takových žáků.

Graf 2.28 Žáci základních škol, kteří ukončili povinnou školní docházku

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

Pokud jde o **regionální srovnání**, bylo po uplynutí školního roku 2021/22 absolutně i procentuálně nejvíce žáků, kteří předčasně (tj. před dokončením 9. ročníku) ukončili povinné vzdělávání na základních školách, v kraji Ústeckém (8,8 %). S odstupem jej pak následuje kraj Karlovarský (6,6 %). Na opačném konci žebříčku stojí hlavní město Praha s 1,7% podílem takovýchto žáků následované krajem Zlínským (2,0 %), Jihomoravským (2,4 %) a Vysočinou (2,4 %). V ostatních krajích se podíl takových žáků pohybuje mezi 3,6 a 5,2 %.

Graf 2.29 Žáci ZŠ, kteří předčasně ukončili povinnou školní docházku, dle sídla školy (2021/22)

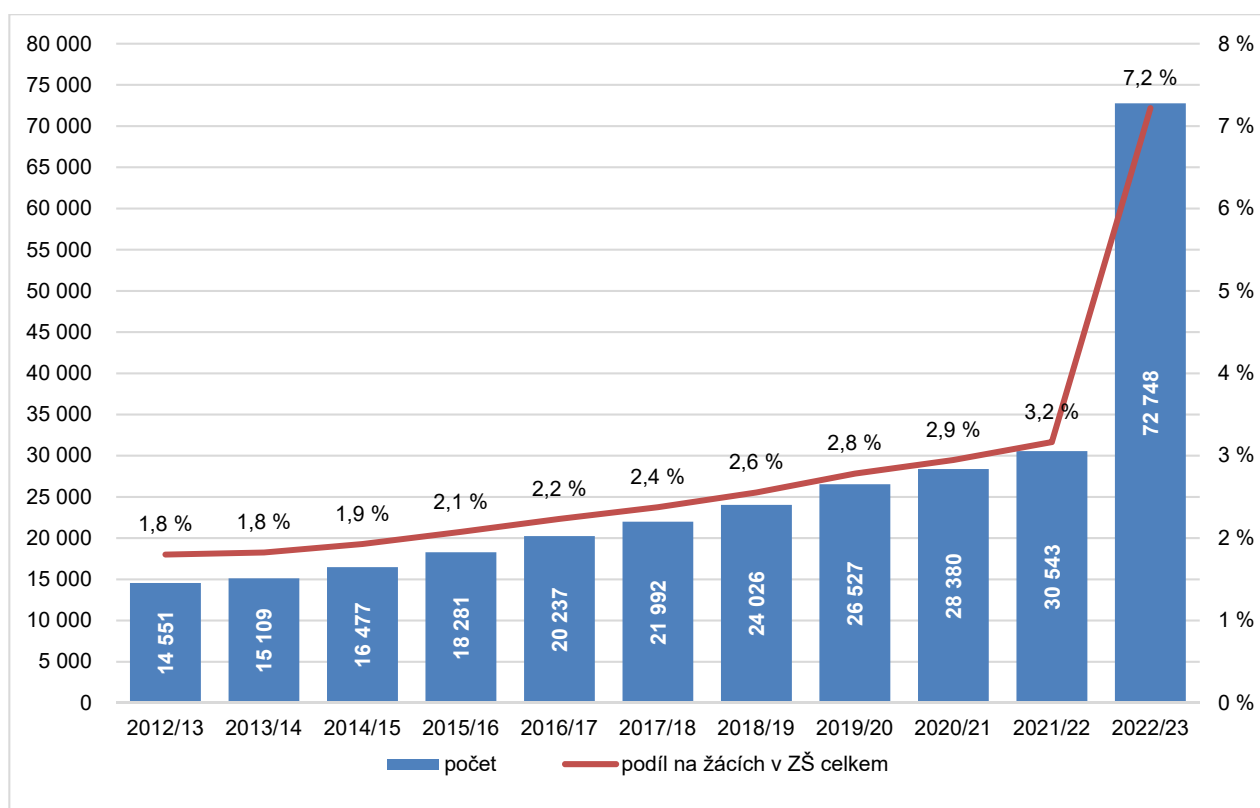
Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

2.12 Žáci s cizím státním občanstvím na základních školách

Povinná školní docházka se vztahuje na občany České republiky a na občany jiného členského státu Evropské unie, kteří na území České republiky pobývají déle než 90 dnů. Dále se povinná školní docházka vztahuje na jiné cizince, kteří jsou oprávněni pobývat na území České republiky trvale nebo přechodně po dobu delší než 90 dnů, a na účastníky řízení o udělení mezinárodní ochrany. Děti cizinců mají přístup k základnímu vzdělání za stejných podmínek jako občané ČR. Mají nárok na bezplatné vzdělávání, přístup ke školnímu stravování a školním zájmovým kroužkům.

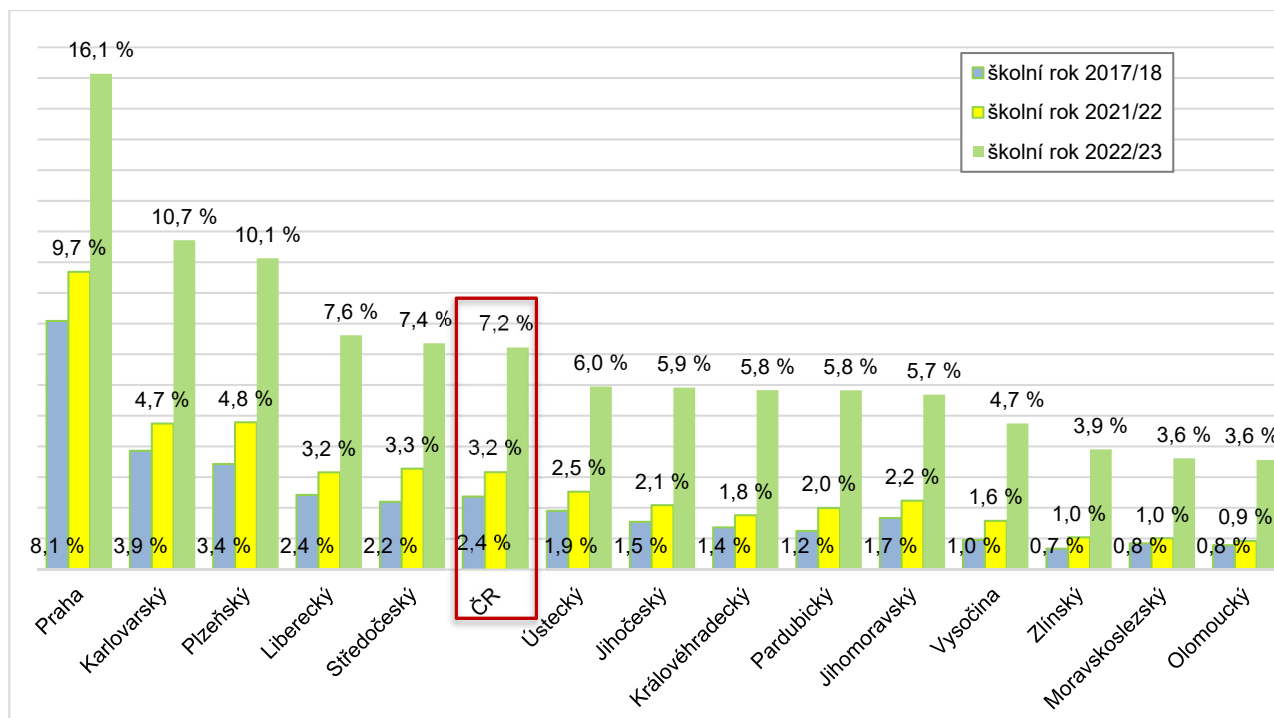
Stejně jako v případě mateřských škol i na základních školách se v uplynulých deseti školních rocích každoročně zvyšoval počet žáků s cizím (tj. jiným než českým) státním občanstvím, přičemž nejvýrazněji vzrostl v uplynulém školním roce, a sice vlivem přijímání dětí ukrajinských uprchlíků do našich škol. Za poslední školní rok se tak zvýšil o 138,2 % a za posledních deset let se celkově zpětinásobil. Ve školním roce 2022/23 bylo ve školách v České republice celkem 72 748 žáků cizí státní příslušnosti (tj. 7,2 % z celkového počtu žáků základních škol) a z toho 69,9 % tvořili Ukrajinci.

Graf 2.30 Žáci s cizím státním občanstvím (jiným než českým) na základních školách (k 30.9.)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Ze všech krajů je dlouhodobě podíl žáků s jiným než českým občanstvím nejvyšší **v Praze**. Ve školním roce 2022/23 tvořili žáci s cizím státním občanstvím 16,1 % všech žáků základních škol v hlavním městě. S velkým odstupem pak byla Praha v žebříčku následována krajem Karlovarským (10,7 %) a Plzeňským (10,1 %). Více než sedmiprocentní byl jejich podíl též v kraji Libereckém (7,6 %) a Středočeském (7,4 %). V ostatních krajích činil podíl cizinců 6 % či méně, což je menší podíl než průměr za celou Českou republiku (ten činil 7,2 %). V kraji Olomouckém, Moravskoslezském a Zlínském byl přítom tento podíl nejnižší, tj. menší než 4 % – viz graf 2.31.

Graf 2.31 Podíl žáků s cizím státním občanstvím na základních školách dle sídla školy (k 30. 9.)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 2.31 také ukazuje, jak se vyvíjel podíl žáků cizí státní příslušnosti v čase. Jak je patrné, za posledních pět let se podíl cizinců nejméně zvýšil mezi posledními dvěma uplynulými školními roky, celkově z 3,2 % na 7,2 %, před pěti lety činil tento podíl 2,4 %. Pokud se jedná o relativní nárůst, byl nejméně v kraji Olomouckém, Zlínském a Moravskoslezském, ve kterých se ve školním roce 2022/23 vzdělávalo téměř čtyřikrát více žáků než v předchozím školním roce. V absolutních počtech však cizinců nejvíce přibýlo v Praze (tj. o 8 737 žáků) a v kraji Středočeském (tj. o 6 260 žáků). Z celkového přírůstku žáků cizí státní příslušnosti v ČR (tj. o 42 205) jich 35,3 % připadalo právě na tyto dva kraje. Protože však v těchto dvou krajích bylo již před zařazením dětí ukrajinských uprchlíků do našich škol nejvíce cizinců, v relativním vyjádření zaznamenal Středočeský kraj velmi lehce podprůměrný a Praha dokonce nejnižší nárůst ze všech krajů (tj. o 80,5 %).

Mezi žáky základních škol s jiným než českým státním občanstvím dlouhodobě převažují na prvních třech místech **Ukrajinci, Vietnamci a občané Slovenska**. Ve všech uplynulých 10 letech bylo mezi žáky s cizí státní příslušností na základních školách nejvíce dívek a chlapců **ukrajinského státního občanství**. Vzhledem k aktuálně probíhající válce na Ukrajině jich přitom nejvíce přibýlo mezi posledními dvěma sledovanými školními roky. Před deseti lety činil podíl Ukrajinců ze všech žáků cizí státní příslušnosti 23,5 %, o pět let později 26,8 %, ve školním roce 2021/22 necelou třetinu (31,6 %) a v uplynulém školním roce 69,9 %. Počet Ukrajinců se tak ve školním roce 2022/23 oproti předchozímu více než zpětinásobil (vzrostl o 427,2 %), zatímco mezi školními roky 2017/18 a 2021/22 rostl průměrně o 13,1 % za rok. Druhé nejčastěji zastoupené cizí státní občanství mezi žáky základních škol je **vietnamské**. Zde je možné naopak říci, že růst počtu vietnamských dětí se od školního roku 2019/20 postupně zpomaluje. Mezi školními roky 2018/19 a 2019/20 přibýlo vietnamských žáků o 488 dívek a chlapců (tj. o 10,5 %). Mezi školními roky 2021/22 a 2022/23 to bylo již jen o 183 žáků (tj. o 3,1 %). Nakonec žáků **slovenského státního občanství** rychleji přibývalo v prvních sedmi letech poslední dekády (v průměru o 7,4 %) než v posledních třech letech (v průměru o 2,5 %). Počet žáků **ruského státního občanství** se mezi posledními dvěma školními roky zvýšil o 3,1 %. O rok dříve (mezi školními roky 2020/21 a 2021/22) bylo zaznamenáno zvýšení o 4,2 % a v průměru jejich počet v posledních deseti letech rostl o 3,8 % ročně.

Dohromady se tyto čtyři země (Ukrajina, Slovensko, Vietnam a Rusko) podílely 88,7 % na všech žácích s cizím státním občanstvím, kteří se ve školním roce 2022/23 vzdělávali v základních školách v České Republice.

Absolutní počty takových žáků uvádí tabulka 2.4, ve které je výčet zemí se 200 a více žáky docházejícími na základní školy v České republice ve školním roce 2022/23 a počty, resp. podíly cizinců z těchto zemí ve školních rocích 2017/18 a 2012/13.

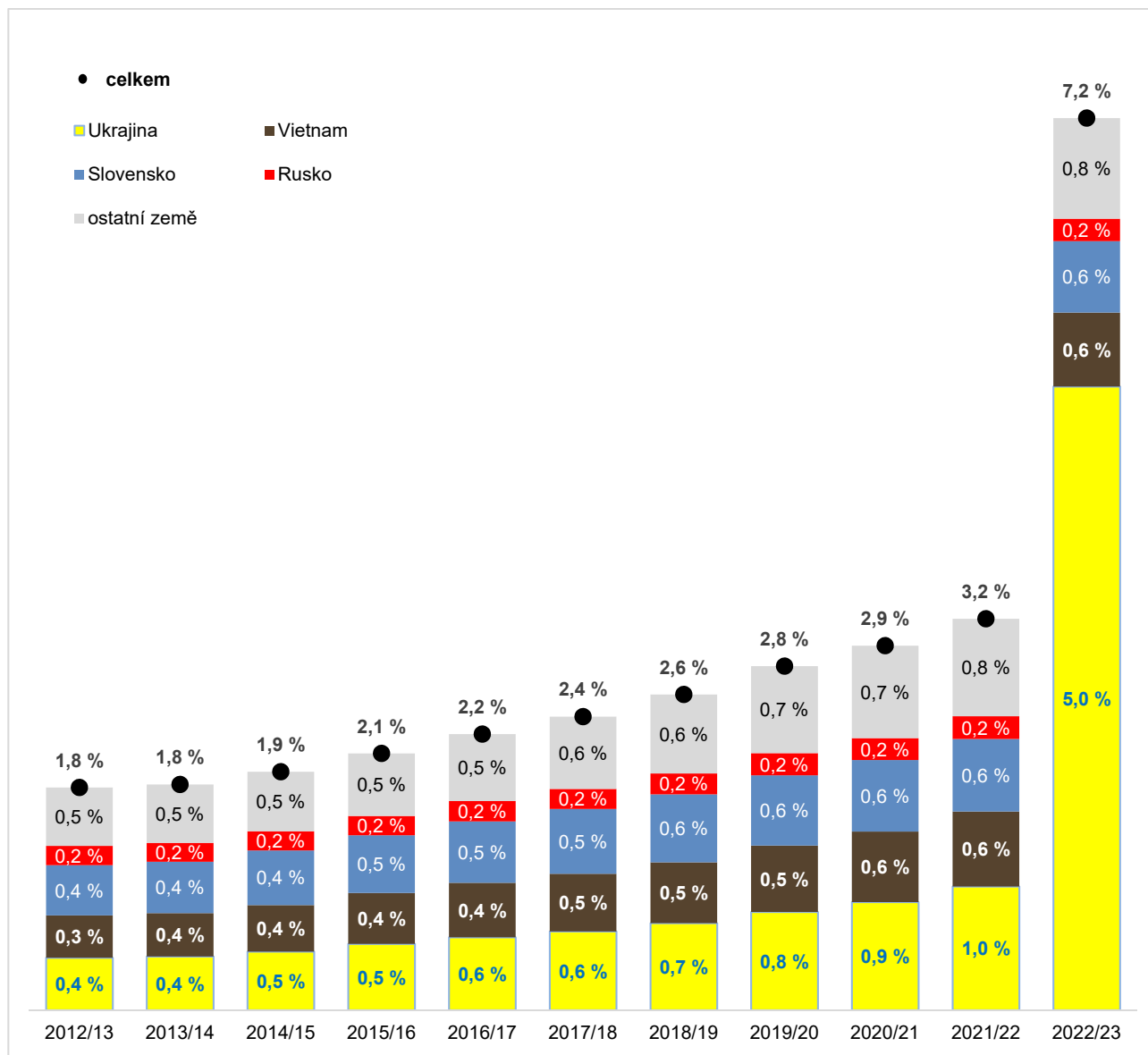
Tab. 2.4 Žáci s jiným než českým státním občanstvím na základních školách v ČR (k 30.9.)

	2012/13		2017/18		2022/23	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Celkem	14 551	100,0	21 992	100,0	72 748	100,0
občané EU (mimo ČR)	4 471	30,7	7 157	32,5	9 015	12,4
občané ostatních států	10 080	69,3	14 835	67,5	63 733	87,6
Občané zemí (země s více než 200 žáky u nás a zbytek):						
Ukrajina ²³	3 422	23,5	5 893	26,8	50 849	69,9
Vietnam	2 763	19,0	4 318	19,6	6 031	8,3
Slovensko	3 285	22,6	4 861	22,1	5 828	8,0
Rusko	1 266	8,7	1 500	6,8	1 830	2,5
Mongolsko	411	2,8	413	1,9	1 213	1,7
Rumunsko	174	1,2	399	1,8	812	1,1
Bulharsko	298	2,0	598	2,7	645	0,9
Moldavsko	301	2,1	415	1,9	612	0,8
Polsko	262	1,8	388	1,8	510	0,7
Maďarsko	25	0,2	203	0,9	493	0,7
Čína	281	1,9	378	1,7	410	0,6
Bělorusko	184	1,3	205	0,9	368	0,5
ostatní země	1 879	12,9	2 421	11,0	3 147	4,3

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jiný pohled přináší graf 2.32. Ten ukazuje, že na počátku školního roku 2022/23 tvořili žáci ukrajinské státní příslušnosti 5 % ze všech žáků základních škol, přičemž ještě před rokem to bylo jen 1 %. Oproti tomu žáků z Vietnamu i ze Slovenska bylo shodně 0,6 % a 0,2 % tvořili žáci z Ruska. Za posledních pět let se přitom podíl žáků z Ukrajiny ze všech žáků základních škol zvýšil z 0,6 % na 5 %, zvýšil se i podíl žáků z Vietnamu a ze Slovenska (shodně z 0,5 % na 0,6 %).

²³ V této publikaci používáme údaje k 30. září uvedeného školního roku. Počet Ukrajinských azylantů se však zjišťoval též na jaře 2023. Zde je možné uvést, že mezi podzimním a jarním sběrem se v základních školách počet ukrajinských azylantů snížil o 1 174 osob.

Graf 2.32 Žáci s cizím státním občanstvím na ZŠ k 30. 9. (podíl z celkového počtu žáků ZŠ)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Země původu cizinců vzdělávajících se na základních školách v ČR ve školním roce 2022/23 lze rozdělit na státy EU (12,4 % cizinců), ostatní evropské státy (74,6 % cizinců) a ostatní státy světa, příp. nezjištěná občanství (13,0 %). Každé z této skupiny přitom dominuje jeden stát. **Ze států EU** je to Slovensko, téměř dvě třetiny žáků cizinců původem z EU tvořili právě Slováci (64,6 %). **Ze států Evropy, které nejsou v EU**, silně převažuje Ukrajina, 93,7 % žáků cizinců původem z Evropy mimo EU tvořili Ukrajinci. **Ze států mimo Evropu** je zase nejčetněji zastoupený Vietnam. Téměř dvě třetiny žáků cizinců původem z mimoevropských zemí tvořili Vietnamci (63,9 %).

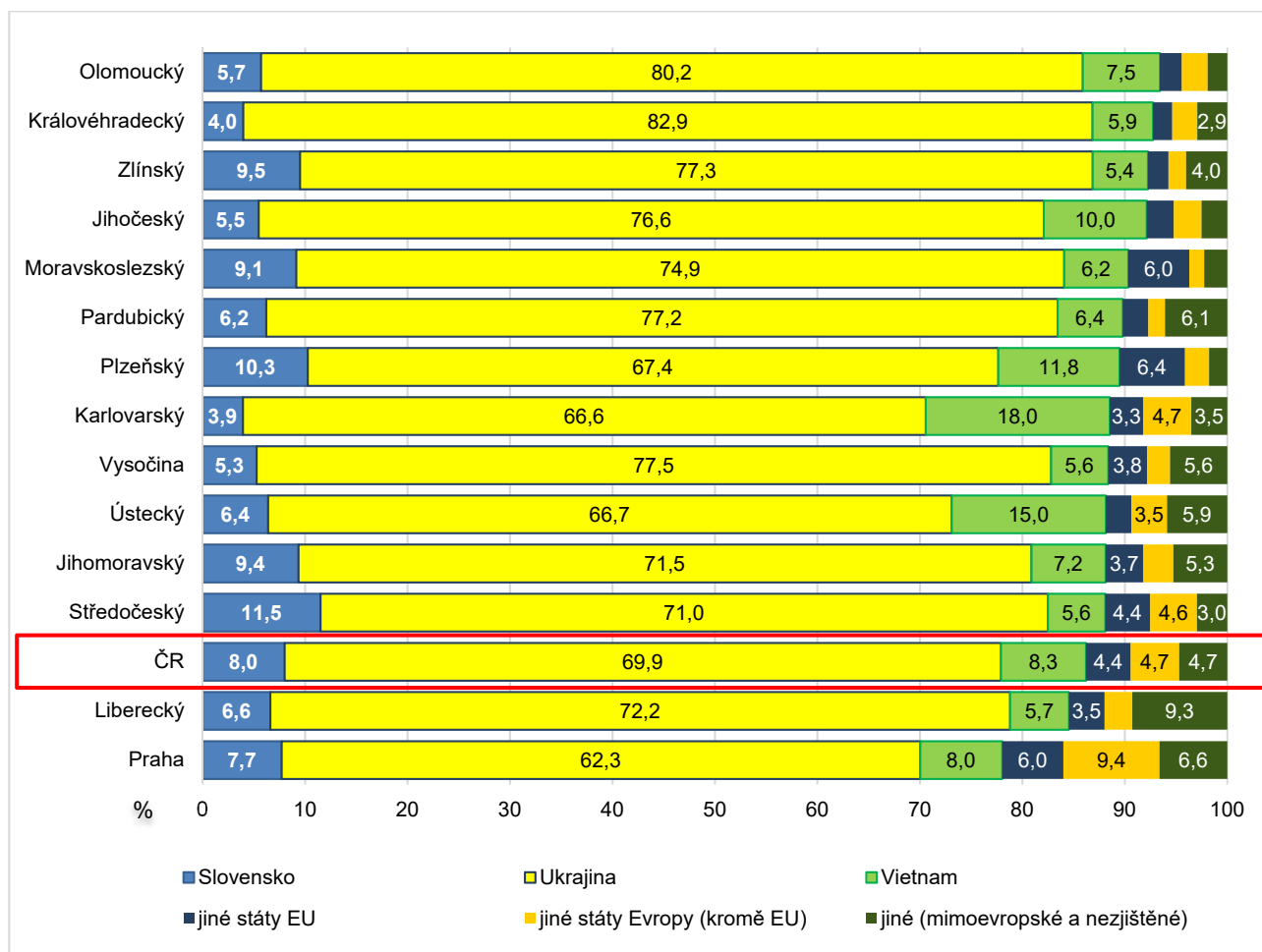
Graf 2.33 níže ukazuje toto rozložení celkem a také v dělení na jednotlivé kraje. Ty jsou řazené dle podílu, jaký tvořili ve školním roce 2022/23 cizinci původem ze Slovenska, Ukrajiny či Vietnamu ze všech cizinců vzdělávajících se na základních školách v České republice. Tato **tři občanství** mělo v České republice celkem 86,2 % ze žáků základních škol cizí státní příslušnosti. Přitom v Olomouckém kraji tvořili žáci těchto tří občanství v základních školách 93,4 %. Naopak menší podíl, než je celorepublikový průměr, zaujímaly tyto skupiny cizinců mezi cizinci obecně v Praze (78,0 %) a v Libereckém kraji (84,5 %).

Pokud se jedná o žáky **slovenské státní příslušnosti**, tvořili mezi všemi žáky cizí státní příslušnosti nejvyšší podíl v kraji Středočeském (11,5 %) a Plzeňském (10,3 %) a nejmenší naopak v kraji Karlovarském (3,9 %) a Královéhradeckém (4,0 %). V kraji Karlovarském a Ústeckém pak mezi cizinci tvořili oproti jiným krajům

výraznější podíl **Vietnamci** (18,0 %, resp. 15,0 %). Nejmenší podíl ze všech cizinců pak Vietnamci představovali v kraji Zlínském (5,4 %). Pokud se jedná o Ukrajince, po začlenění mnohých dětí ukrajinských uprchlíků do českých škol tvořili nejvyšší podíl mezi žáky cizí státní příslušnosti v kraji Královéhradeckém (82,9 %) a Olomouckém (80,2 %) a nejmenší naopak v Praze (62,3 %).

Graf 2.33 Rozložení žáků-cizinců na základních školách dle země původu celkem a v dělení na kraje (2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Odhlédneme-li od relativních ukazatelů, pak byl ze všech krajů **nejvyšší počet** Slováků, Vietnamců i Ukrajinců **v Praze** (1 512, resp. 1 567, resp. 12 211). Lze konstatovat, že cca čtvrtina žáků slovenské státní příslušnosti (25,9 %), jakož i ukrajinské (24 %) a vietnamské (26 %) se vzdělávalo v Praze, zbytek v jiných krajích České republiky. Ze žáků s ruskou státní příslušností se jich v Praze vzdělávaly téměř dvě třetiny (65,4 %). Naopak **nejmenší počet** ukrajinských a vietnamských žáků základních škol byl v kraji Zlínském (1 577, resp. 110), nejméně žáků Slováků bylo v kraji Karlovarském (110) a nejméně žáků z Ruska pak na Vysočině (pouze pět).

Co se týče **jiných (tj. méně častých) státních občanství**, v Plzeňském kraji zaujímali mezi cizinci v základních školách 6,4 % příslušníci jiných států Evropské unie, než je Slovensko, více než pětiprocentní podíl byl zaznamenán též v kraji Moravskoslezském a v Praze (6,0 %). Naopak v kraji Královéhradeckém bylo mezi cizinci takových žáků jen 1,9 %. Žáci z jiných států Evropy mimo EU, než je Ukrajina, zaujímali mezi cizinci nejvyšší podíl v Praze (9,4 %). V ostatních krajích činil jejich podíl již méně než pět procent, nejméně v kraji Moravskoslezském (1,5 %). Nakonec žáci z mimoevropských států kromě Vietnamu tvořili mezi cizinci nejvyšší podíl v kraji Libereckém (9,3 %), více než šestiprocentní podíl byl zaznamenán též v Praze (6,6 %) a v kraji Pardubickém (6,1 %). Naopak méně než dvouprocentní podíl takových žáků se nacházel v kraji Plzeňském (1,8 %) a Olomouckém (1,9 %).

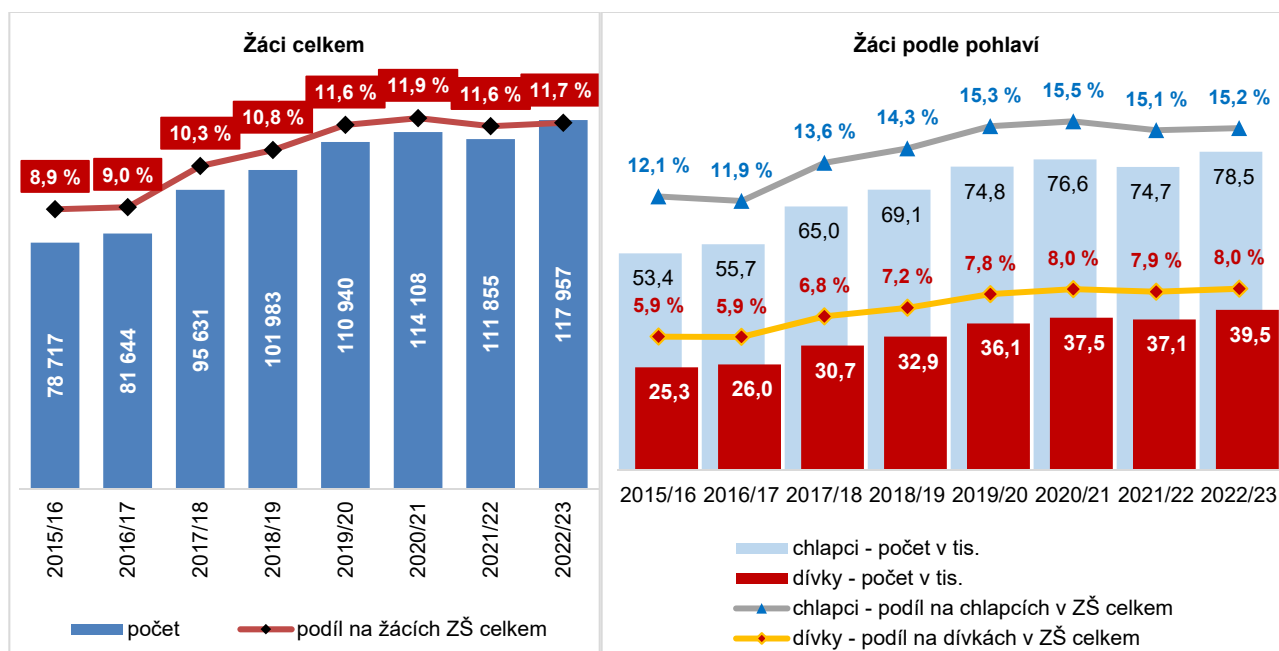
2.13 Žáci na základních školách se zdravotním postižením

V oblasti vzdělávání se používá pojem „žáci se speciálními vzdělávacími potřebami“. Tam se vedle žáků se zdravotním postižením řadí též žáci se zdravotním znevýhodněním (tj. se zdravotním oslabením, dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování) a se sociálním znevýhodněním (tj. žáci z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, žáci ohrožení sociálně patologickými jevy, žáci s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou a žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu) - viz § 16 školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.). Vzhledem k dostupnosti dat v časové řadě se však v této analýze omezíme na kategorii žáků se zdravotním postižením.

Ve školních rocích 2012/13 až 2016/17 bylo mezi všemi žáky stabilně 8,9 % až 9 % žáků s postižením. Mezi školními roky 2016/2017 a 2020/21 se pak počet žáků s postižením zvýšil o dvě pětiny.²⁴ Ve školním roce 2021/22 byl oproti předchozímu roku zaznamenán mírný úbytek počtu i podílu žáků s postižením (o 2,0 %), který byl následně kompenzován nárůstem počtu postižených o 5,5 % ve školním roce 2022/23. Vzhledem k nárůstu celkového počtu žáků základních škol se však tento přírůstek promítl do podílu postižených jen nepatrně (zvýšil se o jednu desetinu procentního bodu) - viz graf 2.34.

K 30. 9. 2022 se na základních školách vzdělávalo celkem 117 957 žáků se zdravotním postižením, z nichž dvě třetiny tvořili chlapci (78 495). Zde je třeba poznamenat, že ve statistikách jsou sledované pouze případy, kdy bylo postižení potvrzeno, a to zpravidla za účelem uplatnění podpůrného opatření. U chlapců a dívek přitom nemusí k tomuto kroku učitelé a rodiče přistupovat ve stejné míře. Na celkovém počtu žáků ve školním roce 2022/23 se děti s postižením (chlapci i dívky) podílely 11,7 %. Vyšší byl tento podíl u chlapců (15,2 %) než u dívek (8 %).

Graf 2.34 Žáci se zdravotním postižením na základních školách

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

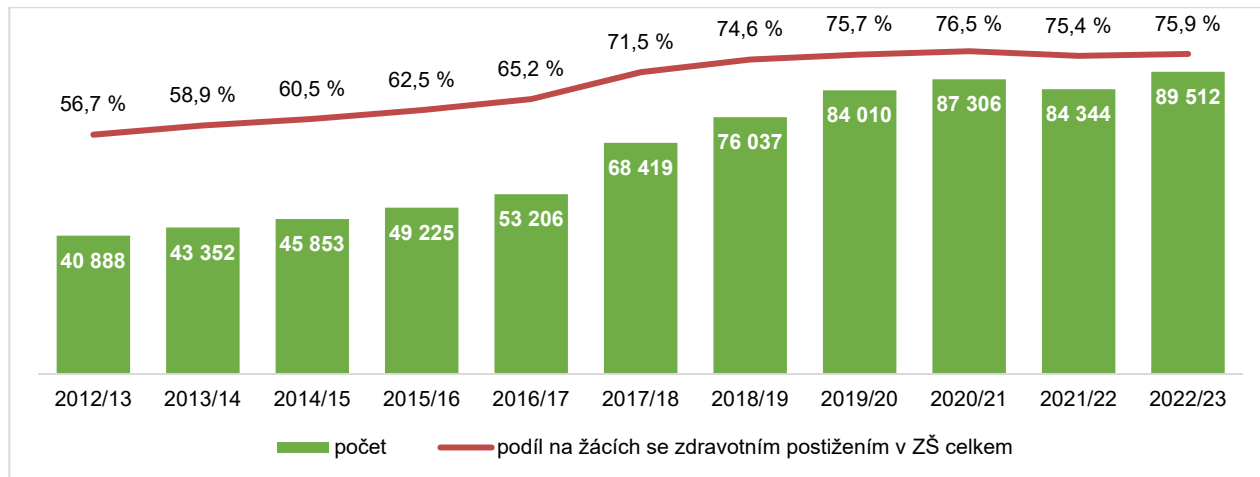
²⁴ Tento výrazný nárůst může částečně souviset s postupným rozšiřováním diagnostických kritérií, díky kterým lze přesněji a lépe žáky s postižením kategorizovat a poskytnout jim potřebnou podporu. Kromě toho se v čase zvyšovala informovanost odborníků i laiků, zejména co se poruch autistického spektra a vývojových poruch týče, které jsou tak častěji podchycovány. Navíc je rozeznání speciálních vzdělávacích potřeb více než dříve podpořeno nároky na podpůrná opatření (např. možnost získat asistenta pedagoga). V dlouhodobější perspektivě může být vzestup podílu žáků se zdravotním postižením v čase zapříčiněn též zvyšujícím se věkem rodičů při narození dítěte.

Podíl žáků se zdravotním postižením ve školách veřejného zřizovatele byl ve školním roce 2022/23 přitom nižší (11,6 %) než ve školách zřizovatele soukromého (13,6 %) a církevního (20,0 %).

Podíl žáků se zdravotním postižením **integrováný do běžných tříd základní školy** od školního roku 2012/13 do školního roku 2020/21 rostl, a sice z 56,7 % na 76,5 %. Poté se ve školním roce 2021/22 mírně snížil na 75,4 %, ve školním roce 2022/23 mírně vzrostl na 75,9 %.²⁵

Graf 2.35 Žáci se zdravotním postižením integrováni v běžných třídách základních škol

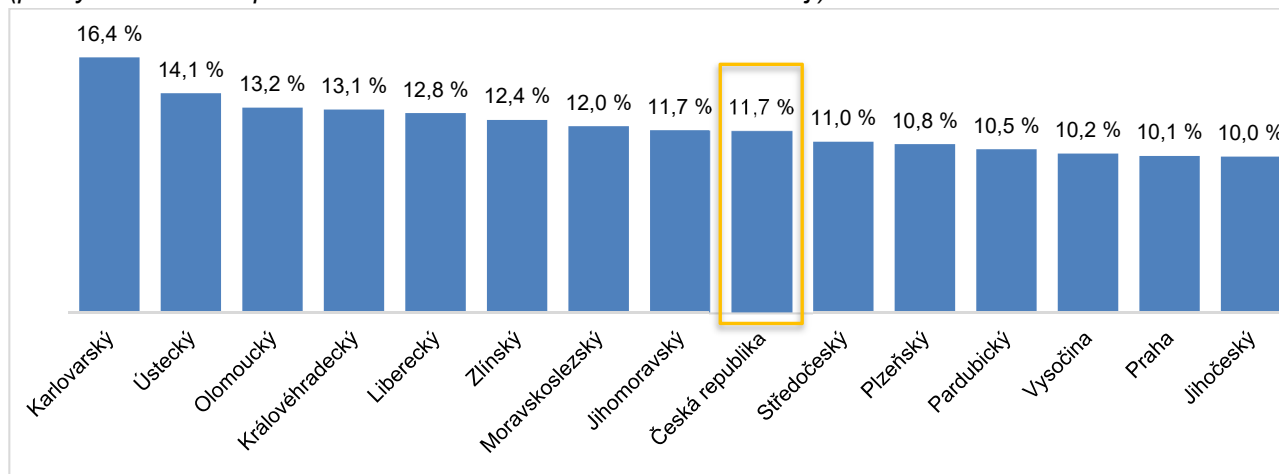

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V podílu žáků se zdravotním postižením ze všech žáků základních škol se od sebe jednotlivé kraje ČR liší. To může souviset i s odlišným výkladem metodiky klasifikace postižení a odlišným přístupem poradenských zařízení spadající pod jednotlivé kraje. Zatímco v Jihočeském kraji, v Praze a na Vysočině tvořili žáci s postižením jen 10 % až 10,2 % všech žáků základních škol, v kraji Karlovarském byl jejich podíl 16,4 % a o něco vyšší než osminový podíl těchto žáků byl též v kraji Ústeckém (14,1 %), Olomouckém (13,2 %), v Královéhradeckém (13,1 %), a v Libereckém (12,8 %). V ostatních krajích se pohyboval mezi 10,5 % a 12,4 %. Ve všech krajích pak platí, že podíl chlapců s diagnostikovaným zdravotním postižením ze všech chlapců zapsaných v základních školách byl výrazně vyšší, než jak tomu bylo u dívek.

Graf 2.36 Žáci se zdravotním postižením na základních školách - dle sídla školy (2022/23)

(podíl na celkovém počtu žáků na základních školách v daném kraji)

Zdroj: MŠMT a vlastní dopočty ČSÚ

²⁵ Přes poměrně vysokou míru integrace bývají však dle výzkumu společnosti PAQ research někteří rodiče žáků se speciálními vzdělávacími vystavováni tlaku k přestupu na jinou školu či jiným neoprávněným požadavkům, viz zde: www.paqresearch.cz/post/zkusenosti-rodicu-deti-se-svp

Tabulka 2.5 uvádí kromě celkového počtu žáků s diagnostikovaným postižením ve školních rocích 2012/13, 2017/18 a 2022/23 i podíl žáků s různými druhy postižení z tohoto celku. Jak je patrné, nejčastějším postižením jsou závažné poruchy učení. Zde lze konstatovat, že ač se počet takových žáků za posledních deset let zvýšil o 44,5 %, podíl, který tyto žáci zaujímají z celkového počtu všech žáků se zdravotním postižením, klesl o 5,6 procentního bodu, neboli z necelé poloviny (47,9 %) až téměř na dvě pětiny (42,3 %). Ve školním roce 2012/13 dále tvořili 25,6 % žáci s mentálním postižením. Tento podíl pak v čase klesal až na 13,4 % ve školním roce 2022/23. Ve školním roce 2022/23 proto zaujímali větší podíl žáků s postižením žáci se závažnými vývojovými poruchami chování (17,3 %), kteří ve školním roce 2012/13 tvořili pouze 6,2 %. Více než desetinový podíl žáků s postižením zaujímali ve školním roce 2022/23 také žáci se závažnými vadami řeči (11,6 %), jejichž počet se za posledních deset let zčtyřnásobil (z 3 367 žáků ve školním roce 2012/13 na 13 629 žáků ve školním roce 2022/23). Žáci s jinými druhy postižení (s výjimkou kategorie postižených více vadami) již zaujímali méně než pětiprocentní podíl.

Tab. 2.5 Žáci se zdravotním postižením v základních školách podle druhu postižení

	2012/13		2017/18		2022/23	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Celkem	71 791	100,0 %	81 644	100 %	111 855	100 %
se závažnými vývojovými poruchami učení	34 521	47,9 %	44 053	46,1 %	49 889	42,3 %
se závažnými vývojovými poruchami chování	4 437	6,2 %	12 900	13,5 %	20 386	17,3 %
mentálně postižení	18 475	25,6 %	13 869	14,5 %	15 753	13,4 %
se závažnými vadami řeči	3 367	4,7 %	7 202	7,5 %	13 629	11,6 %
s poruchami autistického spektra	3 034	4,2 %	3 599	3,8 %	4 390	3,7 %
sluchově postižení	1 113	1,5 %	1 173	1,2 %	1 246	1,1 %
tělesně postižení	1 256	1,7 %	1 108	1,2 %	1 203	1,0 %
zrakově postižení	632	0,9 %	740	0,8 %	926	0,8 %
postižení více vadami ¹⁾	5 275	7,3 %	10 987	11,5 %	10 535	8,9 %

¹⁾ za postiženého více vadami se považuje žák se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpůrných opatření ve vyšších stupních podpory

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Nutno poznamenat, že vlivem metodických změn souvisejících s přijetím „inkluzivní novely“ školského zákona roku 2016 je statistika vykazovaných zdravotních postižení či znevýhodnění od roku 2016/17 hůře srovnatelná se staršími údaji. Výše popsané tendence jsou však výrazné a obdobný vývoj je patrný jak mezi školními roky 2012/13 a 2017/18, tak i mezi školními roky 2017/18 a 2022/23.

Podíváme-li se opět na **rozdíly mezi chlapci a dívkami**, lze poznamenat, že u všech druhů postižení byly ve školním roce 2022/23 vyšší počty chlapců s uvedenou diagnostikou než dívek. V největší míře to platí pro postižení **poruchami autistického spektra** a **vývojovými poruchami chování**. Počet chlapců s diagnostikovanými poruchami autistického spektra na základních školách byl 4,7krát vyšší než počet dívek a počet chlapců s vývojovými poruchami chování byl na základních školách 3,4krát vyšší než počet dívek. Více než dvojnásobný počet chlapců oproti dívkám byl shledán též s diagnostikou **závažných vad řeči** (2,5krát vyšší) a s postižením **více vadami** (2,3krát vyšší). O 71,5 % vyšší byl též počet chlapců s **vývojovými poruchami učení**.

Z celkového počtu postižených chlapců i dívek pak cca tři pětiny (59,8 % u chlapců a 58,2 % u dívek) měly diagnostikované vývojové poruchy učení (46,6% dívek a 42,7 % chlapců) či chování (11,6 % dívek a 17 % chlapců). U dívek tak bylo častější než vývojové poruchy chování mentální postižení (17,8 %), které mezi chlapci s postižením zaujímalo 13,6% podíl. Kromě toho tvořili mezi chlapci s postižením též vyšší podíl jedinci s poruchou autistického spektra (3,8 % oproti 1,9 % dívek s postižením) a o něco vyšší podíl jich také měl diagnostikovanou závažnou poruchu řeči (10,9 % oproti 10,0 % dívek). Více viz tabulku č. 2.6.

Tab. 2.6 Podíl žáků se zdravotním postižením v základních školách podle druhu postižení a pohlaví (2022/23)

	celkem	chlapci	dívky
Celkem	100 %	100 %	100 %
se závažnými vývojovými poruchami učení	42,3 %	42,7 %	46,6 %
se závažnými vývojovými poruchami chování	17,3 %	17,0 %	11,6 %
mentálně postižení	13,4 %	13,6 %	17,8 %
se závažnými vadami řeči	11,6 %	10,9 %	10,0 %
s poruchami autistického spektra	3,7 %	3,8 %	1,9 %
sluchově postižení	1,1 %	1,1 %	1,4 %
tělesně postižení	1,0 %	1,0 %	1,4 %
zrakově postižení	0,8 %	0,8 %	1,0 %
postižení více vadami ¹⁾	8,9 %	9,1 %	8,2 %

¹⁾ za postižené více vadami se považuje žák se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpůrných opatření ve vyšších stupních podpory

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

3. Střední školy

Shrnutí

Počet žáků středních škol od školního roku 2012/13 do školního roku 2018/19 neustále klesal, a sice ze 470 754 žáků až na 420 814 žáků. Poté začal stoupat a ve školním roce 2022/23 bylo v našich středních školách 463 200 žáků. Růst počtu žáků byl ovlivněn zejména tím, že se demografická vlna v posledních letech přelévala ze základních škol na střední. S ohledem na demografický vývoj by bylo možné očekávat, že i v dalších minimálně třech školních rocích počet žáků středních škol poroste. Je však třeba upozornit, že kromě demografického vývoje ovlivňují počet žáků na školách v České republice i další faktory, obzvláště míra migrace. V posledním školním roce přibyly na našich školách v první řadě děti ukrajinských uprchlíků, což se promítlo ve větší míře do počtu žáků základních škol než středních. Zatímco na základních školách bylo v uplynulém školním roce 5,3krát více ukrajinských žáků než ve školním roce 2021/22 a v mateřských školách 3,5krát více, ve středních školách stoupl počet ukrajinských žáků 2,3krát. Budoucí míra migrace a její vliv na počet dětí/žáků ve školách se přitom přirozeně odhaduje hůře než populační vývoj.

Na jeden plný úvazek učitele připadalo v průměru 10,9 žáka a v jedné třídě bylo v průměru 22,7 žáka. Pro srovnání lze uvést, že počet žáků na jednu třídu byl v základních školách o něco nižší (19,7 žáka), naopak počet žáků na jednoho učitele o něco vyšší (13,7 žáka).

Ve školním roce 2022/23 se **nejvyšší podíl žáků vzdělával v oborech** odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (46,4 %), dále pak v gymnáziích (29,3 %) a pětina žáků se také účastnila odborného vzdělávání s výučním listem (20,5 %). Nástavbové studium se týkalo již jen 3,1 % žáků a střední vzdělávání bez výučního listu a bez maturity 0,6 % žáků. Přitom počet žáků gymnázií bývá v čase poměrně stabilní, zatímco počet žáků ve středních školách s výučním listem a v odborně zaměřených školách s maturitní zkouškou v době zvyšování počtu středoškoláků stoupá a naopak.

Mezi žáky gymnázií tvořily ve školním roce 2022/23 **dívky** bezmála tři pětiny (56,6 %). Přitom mezi žáky v nižších ročnících víceletých gymnázií spadajících do povinné školní docházky bylo ve školním roce 2022/23 53,1 % dívek, zatímco ve vyšším stupni gymnázia již dívky tvořily tři pětiny z celku (59,1 %). Po ukončení povinné školní docházky na základní škole tak do gymnázií odcházejí ve větší míře dívky než chlapci. Mírně nadpoloviční podíl dívek byl i mezi žáky odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (51,7 %). Naproti tomu mezi žáky odborného vzdělávání s výučním listem byla dívek jen cca třetina (35,0 %) a mezi žáky nástavbového studia tvořily dívky 43,9 %. Z uvedených podílů je zároveň zřejmé, že pakliže se dívky rozhodnou vzdělávat v některém oboru s výučním listem, tak si poté častěji než chlapci doplňují vzdělání do maturitní zkoušky v rámci nástavbového studia.

V regionálním srovnání zaznamenal nejvyšší podíl žáků ve středním vzdělávání bez **maturitní zkoušky** (tj. max. s výučním listem) kraj Ústecký (26,5 %) a Karlovarský (26,1 %). Naopak v Praze byl tento podíl nejnižší (13,1 %). V Praze byl mezi středoškoláky naopak ze všech krajů nejvyšší podíl žáků **gymnázií** (37,0 %) a nadprůměrný byl i v Jihomoravském kraji (32,6 %) a kraji Středočeském (29,6 %). Nejnižší podíl žáků gymnázií zaznamenal kraj Ústecký (24,1 %) a Liberecký (23,8 %). Doplňme, že srovnání je činěno dle sídla školy, přičemž např. v Praze se vzdělává též spousta žáků s trvalým pobytem ve Středočeském kraji.

Pokud jde o **střední školy s výučním listem**, ze všech skupin oborů s více než 1 000 žáků vedly v počtu žáků ve školních rocích 2017/18 i 2022/23 **skupiny oborů** z oblasti **strojírenství a strojírenské výroby** (se 17 832 žáky ve školním roce 2022/23) a dále **gastronomie, hotelnictví a turismus** (s 13 573 žáky ve školním roce 2022/23). Obě tyto skupiny oborů přitom zaznamenaly za posledních pět let **úbytek počtu žáků** (o 12,2 %, resp. o 9,5 %), přestože mezi posledními dvěma školními roky se již počet žáků strojírenských oborů nepatrně zvýšil (o 0,7 %). V ostatních skupinách oborů s více než 1 000 žáků ve školním roce 2022/23 se naopak počet žáků za posledních pět let zvýšil. **Pokud sledujeme nárůst v procentech, pak nejvýrazněji vzrostl počet žáků** v oborech **zdravotnických** (o 43,1 %), zpracování dřeva a výrobě hudebních nástrojů

(o 38,3 %) a v oborech z oblasti elektrotechniky, telekomunikační a výpočetní techniky (o 37,8 %), následuje stavebnictví, geodézie a kartografie (o 29,1 %). Počet žáků ve skupinách oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika se přitom v absolutním vyjádření zvýšil o 3 253 žáků, což je výrazně nejvíce. Následuje skupina oborů stavebnictví, geodézie a kartografie, ve které se počet žáků zvýšil o 1 906.

Ze skupin oborů **středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou** s více než 5 000 žáky se mezi pět nejnavštěvovanějších **skupin oborů** řadila v uplynulém školním roce ekonomika a administrativa (32 421 žáků), s velkým propadem pak informatické obory (17 841 žáků), obecně odborná příprava (17 778 žáků), zdravotnictví (16 730 žáků) a elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (15 898 žáků). Oproti školnímu roku 2017/18 se přitom **v absolutním vyjádření nejvíce zvýšil počet žáků v oborech z oblasti ekonomiky a administrativy** (o 4 854), které zároveň v uplynulém školním roce studoval **nejvyšší počet žáků**. V relativním vyjádření se nejvíce navýšil počet žáků speciálních a interdisciplinárních oborů (o 35,8 %), ve kterých se naopak vzdělával nejmenší počet žáků (z těch s více než 5 tisíci žáky). **Druhou příčku, a to až už dle absolutního či relativního přírůstku počtu žáků, obsadily zdravotnické obory** (počet žáků se zvýšil o 4 289, neboli o 34,5 %). Více než pětinový přírůstek pak zaznamenaly obory z oblasti stavebnictví, geodézie a kartografie (o 29,4 %), informatické obory (o 26,9 %), obory z oblasti elektrotechniky, telekomunikační a výpočetní techniky (23 %) a z oblasti umění (20,8 %). Naopak **jedinou skupinou oborů** s více než 5 000 žáky, **kde došlo k poklesu počtu žáků, je strojírenství a strojírenská výroba**, a sice o 3 085 žáků, neboli o 17,9 %. Počet žáků těchto oborů klesá od školního roku 2017/18 soustavně, a to v průměru o 3,8 % ročně. Naopak počet žáků zdravotnických oborů stoupá již od školního roku 2015/16, a sice v průměru o 5,2 % ročně.

Není bez zajímavosti, že v obou druhách odborného vzdělávání (tj. s výučním listem i s maturitní zkouškou) se v posledních době výrazně zvyšoval počet žáků ve skupině oborů zdravotnických. Stejně tomu bylo i u vyšších odborných škol (je jednou z pěti skupin oborů, kde došlo ke zvýšení počtu žáků, podrobněji viz dále v této publikaci), ale též vysokých škol. Lze si také všimnout, že v obou druhách vzdělávání zaznamenala relativně výrazné snížení počtu žáků v čase skupina oborů strojírenství a strojírenské výroby.

Podíl žáků se zdravotním postižením byl ve školním roce 2022/23 ve středních školách oproti školám základním o poznání nižší (5,8 % oproti 11,7 %). Za pozitivní lze označit, že mezi školními roky 2012/13 a 2020/21 se výrazně zvýšil podíl žáků se zdravotním postižením integrovaných do běžných tříd, a sice ze 40,7 % na 68,7 %. Ve školním roce 2021/22 došlo k mírnému poklesu na 67 %, ve školním roce 2022/23 však dosáhl bez tří desetín procentního bodu 70 %, což je za uplynulých 10 let nejvyšší podíl. Obdobný vývoj zaznamenaly i základní školy, v mateřských školách byl podíl integrovaných dětí s postižením trvale rostoucí. Ve všech úrovních vzdělávání přitom platí, že potvrzenou diagnózu mívají častěji chlapci než dívky.

Do středních škol docházelo ve školním roce 2022/23 celkem 14 128 žáků **s jiným než českým státním občanstvím**, což je 3,1 % ze všech žáků středních škol a zároveň nejvyšší podíl za uplynulých deset let - v předešlých letech se tento podíl postupně zvyšoval z 1,9 % ve školním roce 2012/13 na 2,3 % ve školním roce 2021/22. Podíl cizinců mezi žáky byl tradičně nejvyšší ve středních školách Praze (6,3 %), dále v kraji Karlovarském (5,2 %) a Plzeňském (4,3 %). Nejnižších hodnot dosahoval v kraji Olomouckém, Moravskoslezském, Zlínském a na Vysočině (1,4 %, resp. 1,6 %).

Země původu cizinců vzdělávajících se ve středních školách v ČR ve školním roce 2022/23 lze rozdělit na státy EU (21,1 % cizinců), ostatní evropské státy (58,9 % cizinců) a ostatní státy světa, příp. nejištěná občanství (20,0 %). Každé z této skupiny přitom dominuje jeden stát. **Ze států EU** je to Slovensko, 69,3 % žáků cizinců původem z EU tvořili právě Slováci. **Ze států Evropy, které nejsou v EU**, silně převažuje Ukrajina – 84,9 % žáků cizinců původem z Evropy mimo EU tvořili Ukrajinci. **Ze států mimo Evropu** je zase nejčetněji zastoupený Vietnam. Dvě třetiny žáků cizinců z mimoevropských zemí tvořili Vietnamci (66,8 %).

Celkem 83,9 % ze žáků středních škol cizí státní příslušnosti mělo občanství Ukrajinské (50 %), Slovenské (14,6 %), Vietnamské (13,4 %) či Ruské (5,9 %). Ze všech krajů se **nejvyšší počet** Slováků, Vietnamců, Ukrajinců i Rusů vzdělával na středních školách **v Praze**. Ze středoškoláků slovenské státní příslušnosti vzdělávajících se v České republice se jich na středních školách v Praze vzdělávalo 29,1 %, ze žáků ukrajinské státní příslušnosti 28,4 % a ze žáků vietnamské státní příslušnosti 28,8 %. Ze žáků ruské státní příslušnosti se jich pak v Praze vzdělávaly téměř dvě třetiny (66,0 %).

Úvod

Střední vzdělávání rozvíjí v návaznosti na základní vzdělávání vědomosti, dovednosti a kompetence žáka a připravuje ho na další studium na vysokých a vyšších odborných školách, nebo na kvalifikovaný výkon povolání a pracovních činností. Střední vzdělávání má všeobecný nebo odborný charakter a je ukončeno maturitní zkouškou, výučním listem, nebo závěrečnou zkouškou. Uskutečňuje se v gymnáziu, ve středních odborných školách, středních odborných učilištích a v konzervatořích (více viz [zde](#)).

V této kapitole se budeme věnovat středním školám, do kterých nezahrnujeme konzervatoře. V těch lze získat středoškolské vzdělání s maturitou, ovšem završením celkové doby vzdělávání a složením absolutoria získává žák vyšší odborné vzdělání s titulem diplomovaný specialista (DiS.). Konzervatořím proto budeme věnovat samostatnou kapitolu 4. Na rozdíl od toho jsou do středních škol zahrnuta všechna gymnázia, tedy i s šestiletým a osmiletým oborem vzdělávání. Zde je třeba vzít na vědomí, že nižší ročníky víceletých gymnázií (konkrétně 1.-4. ročník osmiletého gymnázia a 1.-2. ročník šestiletého gymnázia) spadají ještě do povinné školní docházky²⁶.

3.1 Školy, žáci a učitelé celkem

Ve školním roce 2022/23 zajišťovalo středoškolské vzdělávání celkem **1 294 škol**.²⁷ Z těchto škol jich bylo 953 zřízeno veřejným zřizovatelem, dalších 296 soukromým a zbylých 45 škol církevním zřizovatelem. Téměř všechny nabízely denní formu vzdělávání (99,2 %) a 16,1 % (také) jinou formu vzdělávání. Ze soukromých škol nabízelo 30,7 % vzdělávání (i) v jiné formě než denní. Mezi církevními školami bylo takových škol 15,6 % a mezi veřejnými 11,5 %.

Školy může navštěvovat různý počet žáků a jedno ředitelství může spravovat i více než jedno pracoviště, více úrovní vzdělávání, resp. více druhů vzdělávání apod. Zajímavějším ukazatelem než počet škol proto většinou bývá **počet žáků**. Těch bylo ve školním roce 2022/23 celkem 463 200, podíl chlapců a dívek byl takřka vyrovnaný (49,5 % dívek a 50,5 % chlapců).

Naprostá většina žáků středních škol se vzdělávala v denní formě vzdělávání (96,7 %). Zároveň 82,4 % žáků středních škol navštěvovalo školy veřejného zřizovatele, 15,2 % žáků soukromé školy a 2,4 % církevní²⁸. Zde je typické, že zatímco ve veřejných školách se vzdělávalo jinou než denní formou vzdělávání jen 1,5 % žáků, v soukromých školách to bylo 13,3 % a v církevních 3,2 %.

Pokud se jedná o **učitele** středních škol, pro účely této publikace uvádíme jejich přepočtené počty neboli počet plných úvazků učitelů. Těch bylo ve školním roce 2022/23 celkem 42 488,4. Z toho 9,1 % bylo odučených na nižším stupni víceletých gymnázií spadajících do povinné školní docházky. Poznamenejme, že celkový počet učitelů jakožto fyzických osob byl 50 528, což svědčí o tom, že řada učitelů měla zkrácený úvazek (např. na některé specifické předměty či praktickou výuku).

Z celkového počtu úvazků učitelů pak tři pětiny tvořily úvazky žen – učitelek (59,9 %). Jedná se již o nižší podíl, než jaký byl mezi úvazky učitelů škol mateřských (99,3 %) a základních (83,7 %).

Na jeden plný úvazek učitele přitom připadalo v průměru 10,9 žáka a v jedné třídě bylo průměrně 22,7 žáků. Srovnáme-li tyto počty se situací v základních školách, pak počet žáků na jednu třídu byl v základních školách o něco nižší (19,7 žáka), naopak počet žáků na jednoho učitele o něco vyšší (13,7 žáka).

²⁶ Podle mezinárodní klasifikace ISCED se takové vzdělávání nazývá nižší sekundární a v České republice se do něj započítává i 2. stupeň základních škol a 1.-4. ročník osmileté konzervatoře. Vyšší ročníky gymnázií a osmileté konzervatoře se řadí do vyššího sekundárního vzdělávání. To zahrnuje i veškeré střední vzdělávání, které již nespadá do povinné školní docházky (více viz zde: www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011)

²⁷ Školou je myšlen právní subjekt s jedním ředitelstvím, které může zahrnovat více odloučených pracovišť, jakož i více úrovní a druhů vzdělávání.

²⁸ Připomeňme, že 96,7 % žáků základních škol navštěvovaly školy veřejného zřizovatele. U středních škol tak hrají soukromé školy mnohem větší úlohu než u škol základních.

Ve středních školách s veřejným zřizovatelem připadalo na jednu třídu o něco více žáků (23,5), než jak tomu bylo ve školách se soukromým zřizovatelem (19,1). Ve středních školách s církevním zřizovatelem však byl počet žáků na jednu třídu ještě vyšší (24,4). Počet žáků na jednoho učitele byl ve středních školách veřejného zřizovatele 10,6 žáka oproti 12,8 žáka ve školách se soukromým zřizovatelem a 12,0 žákům ve školách církevních. Vybraná výše uvedená zjištění uvádí tabulka 3.1.

Tab. 3.1 Střední školy - počet škol, žáků a učitelů celkem a dle zřizovatele školy (2022/23)

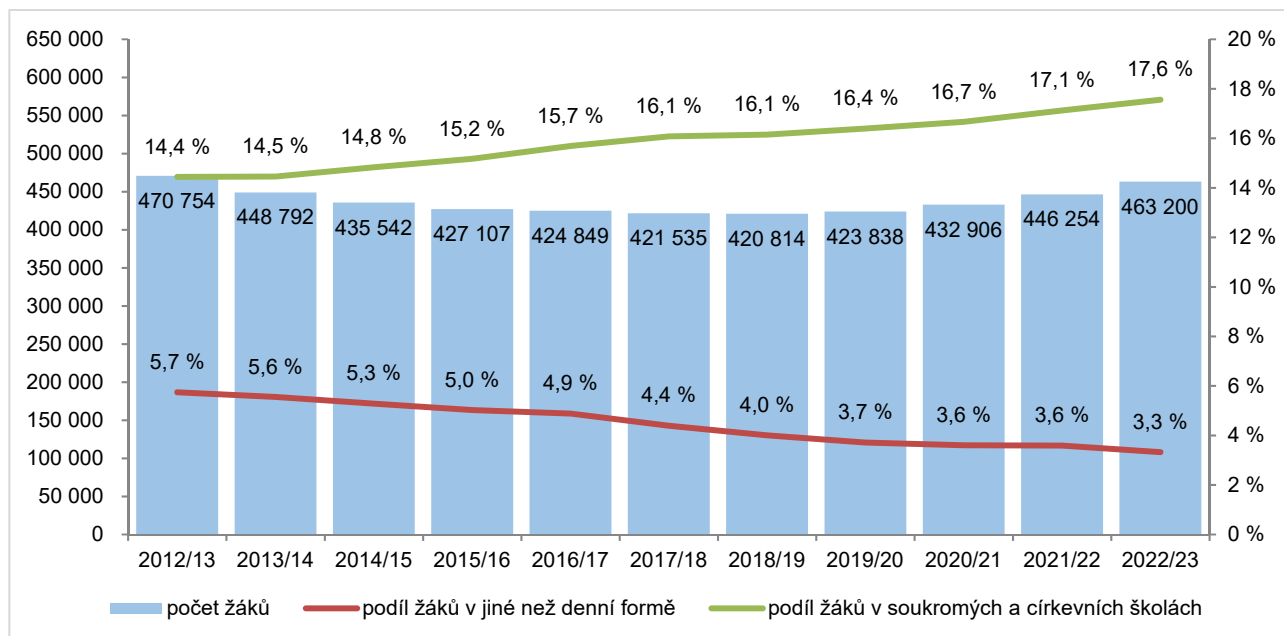
zřizovatel	školy		žáci		učitelé ¹⁾		žáků na 1 třídu	žáků na 1 učitele
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%		
veřejný	953	73,6	381 860	82,4	36 084,3	84,9	23,5	10,6
soukromý	296	22,9	70 232	15,2	5 478,4	12,9	19,1	12,8
církevní	45	3,5	11 108	2,4	925,7	2,2	24,4	12,0
celkem	1 294	100,0	463 200	100,0	42 488,4	100,0	22,7	10,9

¹⁾ Učitelé jsou přepočtení na plně zaměstnané, neboli na počet plných úvazků.

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podívejme se nyní na **vývoj počtu žáků středních škol v čase** a připomeňme, že počet žáků v základních školách měl v posledních deseti letech vzestupnou tendenci. Zde lze poznamenat, že počet žáků středních škol naopak od školního roku 2012/13 do školního roku 2018/19 neustále klesal, a sice ze 470 754 žáků až na 420 814 žáků. Poté začal počet žáků středních škol stoupat a ve školním roce 2022/23 bylo v našich středních školách 463 200 žáků – viz graf 3.1. Růst počtu žáků byl ovlivněn tím, že se demografická vlna přelévala ze základních škol na střední. V posledním školním roce také na školách v České republice přibýly děti ukrajinských uprchlíků, což se však projevilo ve větší míře v počtu žáků základních škol než středních. Zatímco na základních školách bylo v uplynulém školním roce 5,3krát více ukrajinských žáků než ve školním roce 2021/22 a v mateřských školách 3,5krát více, ve středních školách stoupl počet ukrajinských žáků 2,3krát.

Graf 3.1 Střední školy – vývoj počtu žáků, podílu žáků v jiné než denní formě a podílu žáků ve školách s jiným než veřejným zřizovatelem

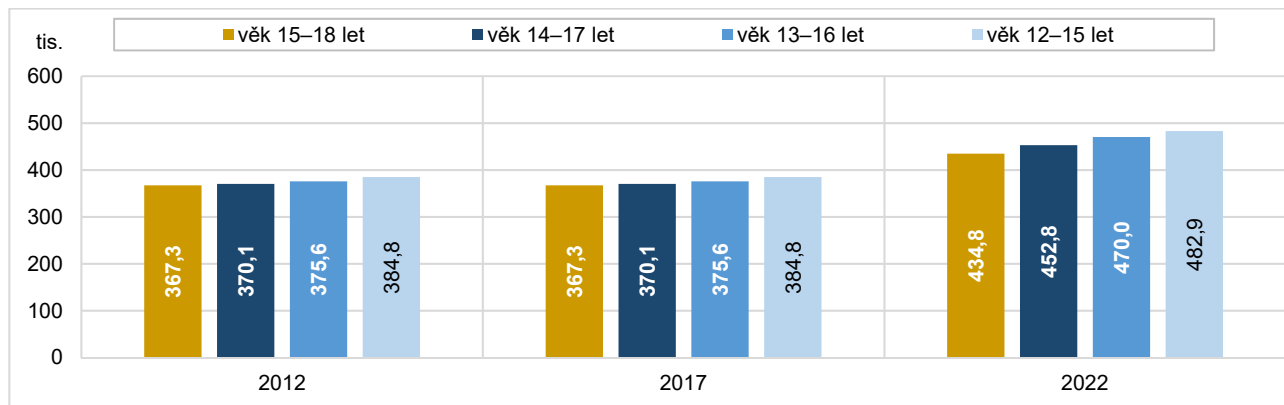

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Vzhledem k demografickému vývoji lze očekávat, že i v dalších letech počet žáků středních škol poroste – viz graf 3.2, kde oranžový sloupec značí počet obyvatel ČR ve věku obvyklém pro denní studium střední školy a následující tři modré sloupce počet obyvatel ČR o rok až tři mladších, kteří budou střední školy pravděpodobně

navštěvovat v nejbližších letech.²⁹ Modré sloupce s údaji k 1. 7. 2022 tedy poukazují na očekávaný postupný růst žáků ve věku obvyklém pro studium střední školy ve školních rocích 2023/24 až 2025/26. Záleží však i na jiných faktorech, např. na míře migrace (aktuálně zejména mezi naší zemí a Ukrajinou).

Graf 3.2 Populační vývoj - počet obyvatel ČR uvedeného věku k 1. červenci vybraných roků

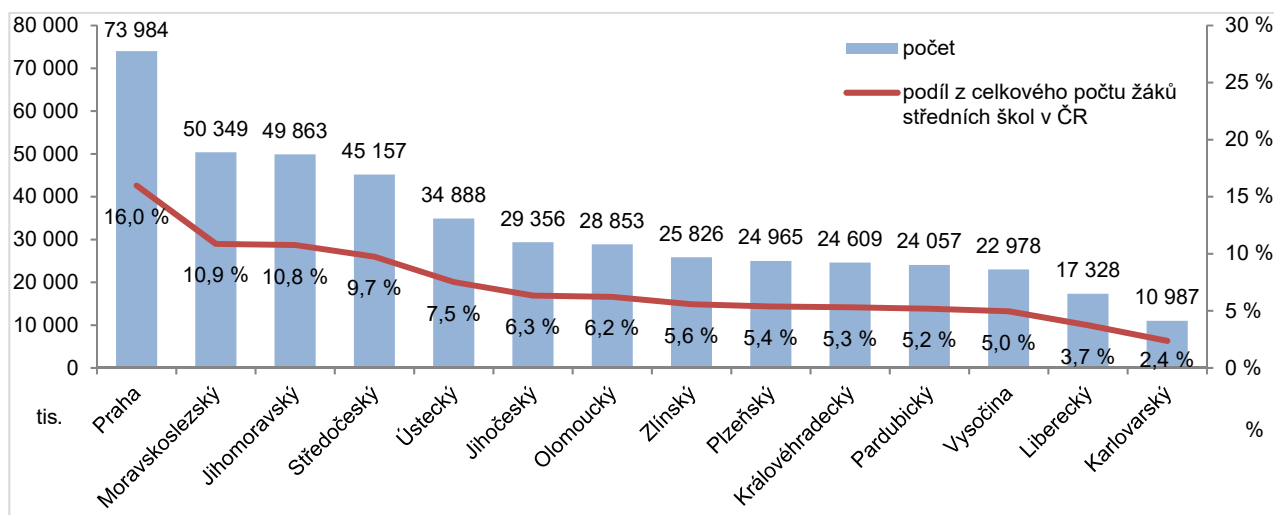

Zdroj: ČSÚ

Graf 3.1 výše také dokládá, že se za posledních devět let mírně zvýšil podíl žáků v soukromých a církevních školách, a sice ze 14,4 % na 17,6 %. Podíl žáků v jiné než denní formě vzdělávání se naopak snížil z 5,7 % ve školním roce 2012/13 na 3,3 % ve školním roce 2022/23.

Graf 3.3 pro doplnění uvádí, jaký počet žáků docházel ve školním roce 2022/23 do středních škol v jednotlivých krajích. Nejvyšší počet žáků se vzdělával ve středních školách v Praze (16 % z celku), více než desetina ze všech žáků také navštěvovala střední školy v kraji Moravskoslezském (10,9 %) a Jihomoravském (10,8 %), následuje kraj Středočeský (9,7 %). Naopak méně než 5 % ze všech žáků docházelo do středních škol v Karlovarském kraji (2,4 %) a v kraji Libereckém (3,7 %). V ostatních krajích se vzdělávalo mezi 5 % a 7,5 % z celkového počtu žáků středních škol v České republice.

Graf 3.3 Střední školy – počet a podíl žáků dle sídla školy (2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jelikož střední školy navštěvují také žáci v povinné školní docházce, týká se i jich možnost plnit si ji formou individuální výuky či v zahraničí či v zahraniční škole. Jedná se však spíše o okrajovou záležitost. **V zahraničí či v zahraniční škole** si ve školním roce 2022/23 plnilo povinnou školní docházku 66 žáků nižších ročníků

²⁹ Doplníme, že kromě žáků s trvalým pobytem v ČR mohou střední školy navštěvovat i cizinci bez trvalého pobytu v ČR. Do počtu žáků středních škol se tedy též promítá míra migrace, kterou graf 3.2 nezachycuje.

gymnázií, což je 0,16 %. Z toho 38 jich bylo z pražských gymnázií. **Individuální vzdělávání** pak využili jen dva žáci, jeden z pražského gymnázia a jeden z gymnázia v Jihomoravském kraji.

3.2 Žáci středních škol dle druhů a oborů vzdělávání

Střední vzdělání se dělí na několik druhů. **Střední vzdělávání** označuje (v denní formě) dvouleté vzdělávací programy ukončené závěrečnou zkouškou (bez získání výučního listu či maturitního vysvědčení). **Střední vzdělávání s výučním listem** zahrnuje (v denní formě) dvouleté nebo tříleté vzdělávací programy, jejichž úspěšným ukončením absolvent získává výuční list. **Středním vzděláváním s maturitní zkouškou** jsou označovány maturitní obory, ve kterých absolvent získává maturitní vysvědčení. Toto vzdělávání je realizováno ve dvou variantách. **Všeobecné** vzdělávání s maturitní zkouškou má neprofesní charakter vzdělávání a je určeno pro přípravu na další studium. Jedná se zpravidla o obory gymnázií. V současné době mají obory gymnázií dvojí podobu, a sice čtyřletou, do které odcházejí absolventi základních škol po úspěšném dokončení 9. ročníku, a víceletou (osmiletou a šestiletou) pro žáky z nižších ročníků základních škol (z 5., resp. 7. ročníku). Oproti tomu **odborné** vzdělávání s maturitní zkouškou má profesní charakter vzdělávání, je v délce čtyř let a ukončené maturitní zkouškou. Do středního vzdělávání dále zahrnujeme **nástavbové studium**, které trvá v denní formě dva roky a je zakončené maturitní zkouškou. Je určeno pro uchazeče, kteří získali střední vzdělání s výučním listem v délce tři let denní formy vzdělávání v oboru příbuzném tomu, v jakém chtějí složit maturitní zkoušku.

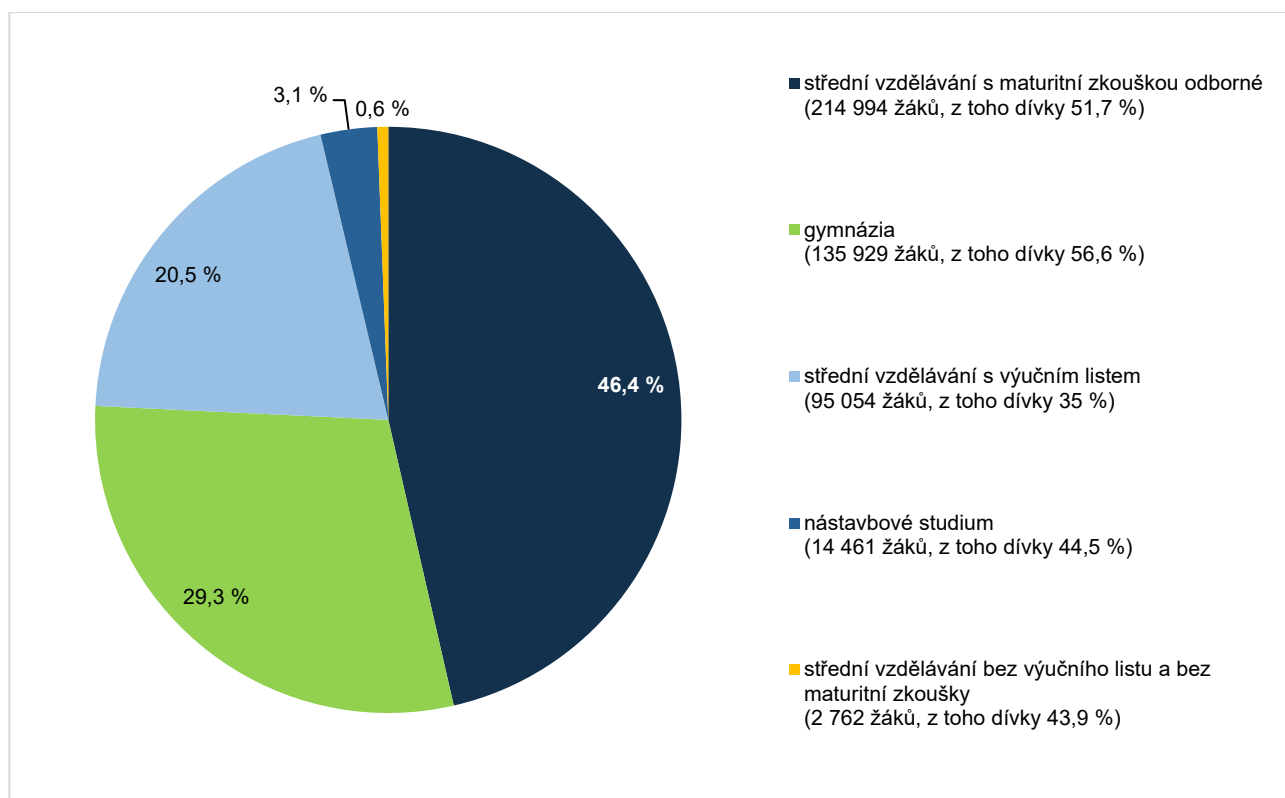
Kromě výše uvedeného spadá do středního vzdělávání též **zkrácené studium pro získání středního vzdělání s výučním listem**. Toto studium, které v denní formě trvá jeden až dva roky, je určeno pro uchazeče, kteří získali střední vzdělání s maturitní zkouškou nebo střední vzdělání s výučním listem v jiném oboru vzdělání. Obdobně je pak žákům k dispozici **zkrácené studium pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou**, které v denní formě trvá taktéž jeden až dva roky a je určené uchazečům, kteří získali střední vzdělání s maturitní zkouškou v jiném oboru. Pokud není uvedené jinak, započítáváme v této analýze i v tabulkách žáky zkráceného studia do celkového počtu žáků určitého druhu vzdělávání.

Z celkového počtu 1 294 škol jich ve školním roce 2022/23 celkem 992 nabízelo žákům **odborné** vzdělávání (bez nástavbového studia): 145 střední vzdělávání bez výučního listu a bez maturitní zkoušky, 505 střední odborné vzdělávání s výučním listem, 781 střední odborné vzdělávání s maturitní zkouškou. Celkem 259 škol nabízelo **nástavbové** studium a 370 **všeobecné** vzdělávání na gymnáziích. Řada škol tak nabízela více druhů vzdělávání.

V jiném pohledu lze říci, že počet škol nabízejících střední odborné vzdělávání s výučním listem čítal dohromady 505 škol a počet škol se vzděláváním vedoucím k **maturitní zkoušce** (bez nástavbového) zahrnoval 1 086 škol.

Přejdeme k **počtu žáků vzdělávajících se v jednotlivých druzích vzdělávání**. Ve školním roce 2022/23 se nejvyšší podíl žáků vzdělával v oborech odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (46,4 %), dále pak v gymnáziích (29,3 %) a pětina žáků se také účastnila odborného vzdělávání s výučním listem (20,5 %). Nástavbové studium se týkalo již jen 3,1 % žáků a střední vzdělávání bez výučního listu a bez maturity 0,6 % žáků – viz graf 3.4.³⁰

³⁰ Česká republika má ve srovnání s jinými zeměmi EU jeden z nejvyšších podílů žáků v odborném vzdělávání. Zejména však učňovské obory nejsou příliš atraktivní a vzdělává se v nich velký podíl žáků z horších socioekonomických poměrů (viz <https://idea.cerge-ei.cz/zpravy/spolecansky-status-ucnovskeho-vzdelavani-v-ceske-republice>). Tito žáci si pak mohou doplnit maturitu v nástavbovém studiu. Nástavbové studium však zaznamenává dle dat Cermatu ze všech druhů vzdělávání nejnižší úspěšnost složení závěrečné zkoušky, viz zde: https://data.ceremat.cz/files/files/2022/MZ/MZ13-22_DIDAKTICKE_TESTY_signalni_vysledky.pdf. Odborníci tak vedou debatu o tom, jak zajistit rovné šance pro všechny a v jakém věku by mělo docházet k selekci vzdělávací (a potažmo profesní) dráhy žáků.

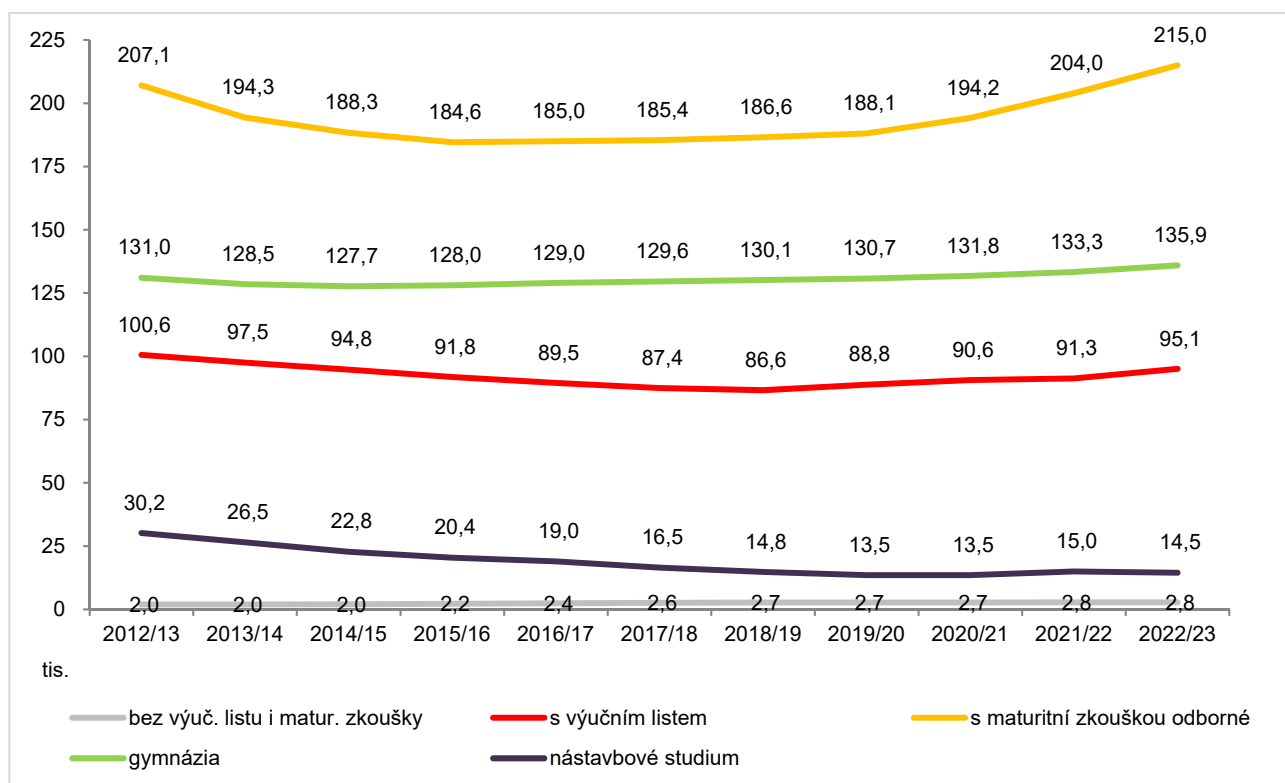
Graf 3.4 Střední školy – podíly žáků v jednotlivých druzích vzdělávání (2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

V grafu 3.4 je také uveden podíl dívek mezi žáky jednotlivých druhů vzdělávání. Zde si lze všimnout, že mezi žáky gymnázií tvořily ve školním roce 2022/23 dívky bezmála tři pětiny (56,6 %) a nadpoloviční byl jejich podíl i mezi žáky odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (51,7 %). Naproti tomu mezi žáky odborného vzdělávání s výučním listem byla dívek jen cca třetina (35,0 %) a mezi žáky nástavbového studia tvořily dívky 43,9 %. Z uvedených podílů je zároveň zřejmé, že pakliže se dívky rozhodnou vzdělávat v některém oboru s výučním listem, tak si poté častěji než chlapci doplňují vzdělání do maturitní zkoušky v rámci nástavbového studia.

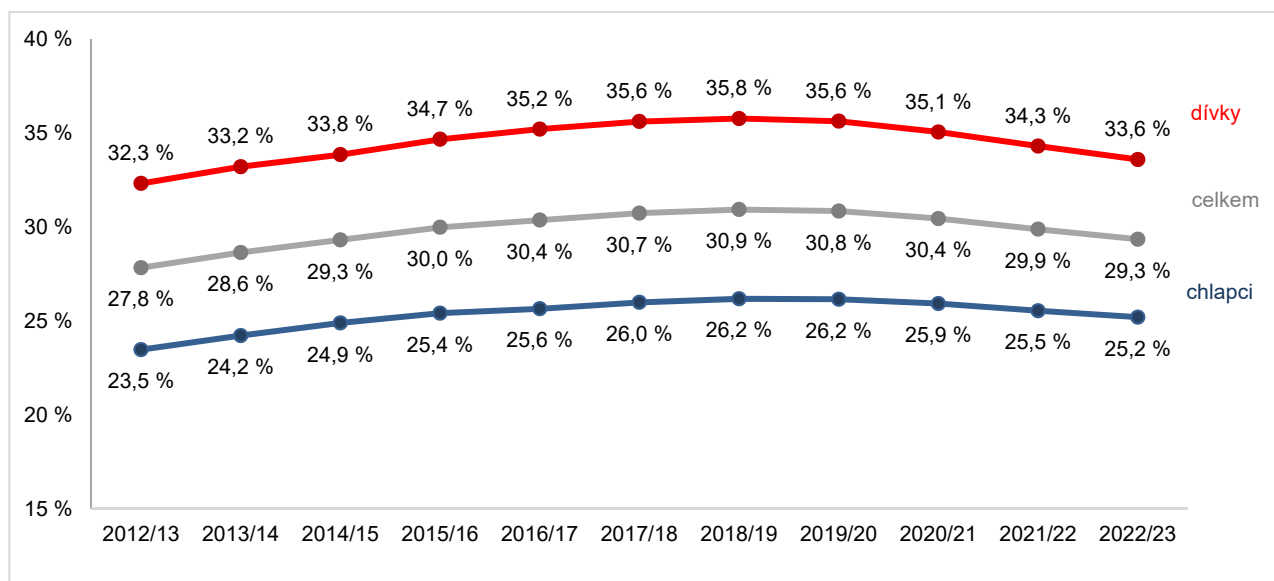
Pokud se jedná o **vývoj v čase**, spolu s celkovým počtem žáků ve středních školách klesal v období mezi školními roky 2012/13 a 2018/19 též počet žáků odborného vzdělávání s výučním listem (o 13,9 %) a mezi školními roky 2012/13 až 2015/16 též počet žáků odborného vzdělávání s maturitní zkouškou (o 10,9 %). V následujících letech poslední dekády naopak zaznamenaly tyto druhy vzdělávání růst počtu žáků. Počet žáků středního odborného vzdělávání s výučním listem se mezi školními roky 2018/19 a 2022/23 zvýšil o 9,8 % a počet žáků středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou se mezi školními roky 2015/16 a 2022/23 zvýšil o 16,5 %. Počet žáků nástavbového studia naopak klesal až do školního roku 2019/20 (celkem se snížil o 55,2 %), poté osciloval mezi 13,5 a 15,0 tisíci žáky. Počet žáků ve vzdělávání vedoucí pouze k závěrečné zkoušce (tedy bez udělení výučního listu či maturitního vysvědčení) téměř setrvale stoupal a celkově se za 10 let zvýšil o 40,6 %, a sice z 1 965 žáků na 2 763 žáků. Nejstabilnější v čase byl počet žáků gymnázií, který se v prvních třech letech uplynulého desetiletí snížil o 2,6 % a v následujících sedmi letech naopak zvýšil o 6,5 %. Jak již však bylo v této publikaci uvedeno, kapacity gymnázií jsou limitované vládní strategií a dlouhodobými záměry krajských úřadů. Proto se z populačně silných ročníků dostává na gymnázia menší podíl dětí než z těch populačně slabších. Více viz graf 3.5.

Graf 3.5 Střední školy – vývoj počtu žáků v různých druzích vzdělávání (2012/13 – 2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

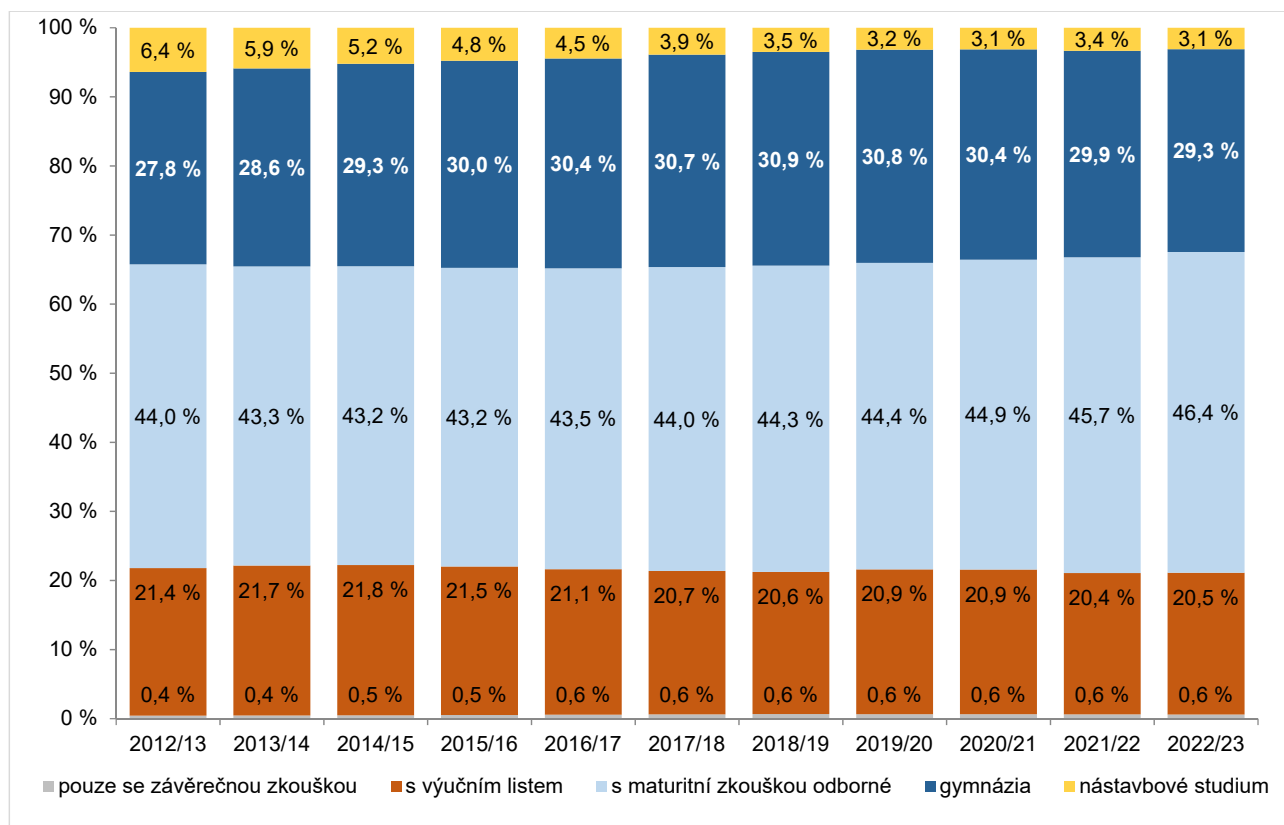
V jiném pohledu lze konstatovat, že podíl žáků gymnázií ze všech žáků středních škol v prvních šesti letech posledního desetiletí postupně stoupal (z 27,8 % na 30,9 %), v následujících čtyřech školních rocích naopak mírně poklesl (z 30,9 % na 29,3 %). Mezi chlapci - středoškoláky byl přitom podíl žáků gymnázií ve všech sledovaných rocích o cca 10 procentních bodů nižší, než jak tomu bylo mezi dívkami. Všechny tři kategorie však vykazují stejný rostoucí trend v prvních šesti letech poslední dekády s mírným poklesem v posledních čtyřech školních rocích. Ve srovnání s grafem 3.1 výše lze konstatovat, že podíl žáků v gymnáziích rostl v době, kdy celkový počet žáků na středních školách klesal, a naopak klesal v době, kdy celkový počet žáků na středních školách rostl – viz graf 3.6.

Graf 3.6 Střední školy – podíl žáků gymnázií ze všech žáků středních škol celkem a dle pohlaví (2012/13 – 2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

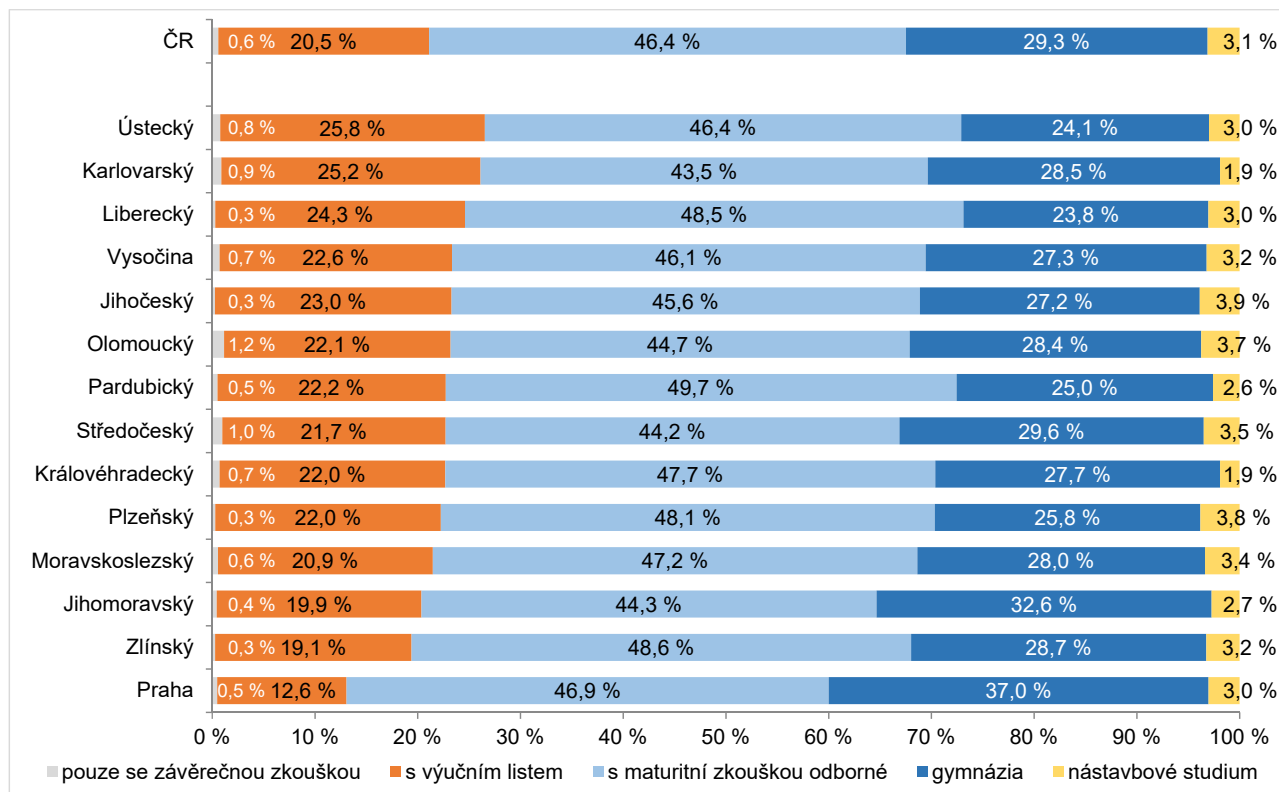
Podíl žáků v odborném vzdělávání s výučním listem se mezi školními roky 2012/13 a 2022/23 držel na cca pětinové úrovni (tj. mezi 20,4 % a 21,8 %). Podíl žáků odborného vzdělávání s maturitní zkouškou v prvních dvou školních rocích v posledním desetiletí mírně klesal (celkově ze 44 % na 43,2 %), poté až do uplynulého školního roku naopak mírně stoupal (celkově ze 43,2 % na 46,4 %). Podíl žáků nástavbového studia postupně klesal, a sice z 6,4 % ve školním roce 2012/13 na 3,1 % ve školním roce 2020/21, do školního roku 2021/22 se mírně zvýšil na 3,4 % a ve školním roce 2022/23 již opět činil 3,1 %. Nakonec podíl žáků ve vzdělávání zakončeném pouze vysvědčením bez získání výučního listu či maturitní zkoušky v prvních šesti letech posledního desetiletí mírně stoupal (z 0,42 % na 0,65 %), v dalších čtyřech letech naopak postupně nepatrně klesal (z 0,65 % na 0,60 %).

Graf 3.7 Střední školy – podíl žáků středních škol v jednotlivých druzích vzdělávání (2012/13 – 2022/23)

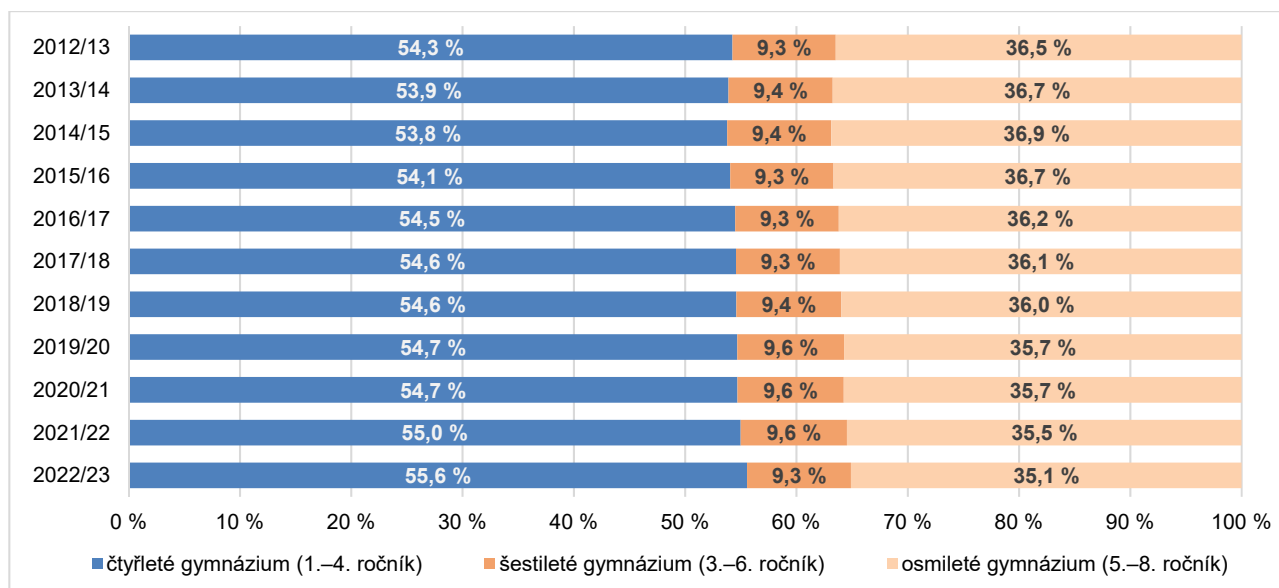
Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Srovnáme-li situaci ve školním roce 2022/23 v jednotlivých krajích, pak lze konstatovat, že nejvyšší podíl žáků ve středním vzdělávání bez maturitní zkoušky (tj. max. s výučním listem) zaznamenal kraj Ústecký (26,5 %) a Karlovarský (26,1 %). Naopak v Praze byl tento podíl nejnižší (13,1 %). V Praze byl mezi středoškoláky naopak ze všech krajů nejvyšší podíl žáků gymnázií (37,0 %) a nadprůměrný byl i v Jihomoravském kraji (32,6 %) a kraji Středočeském (29,6 %). Nejnižší podíl žáků gymnázií zaznamenal kraj Ústecký (24,1 %) a Liberecký (23,8 %). Doplňme, že srovnání je činěno dle sídla školy a nikoliv dle bydliště studentů. Např. v Praze se vzdělává též spousta žáků s trvalým pobytem ve Středočeském kraji.

Graf 3.8 Střední školy – podíl žáků různého druhu vzdělávání v ČR celkem a dle kraje, ve kterém školy sídlí (2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak bylo uvedeno v úvodu této kapitoly, gymnázia je možné studovat v rámci osmiletého, šestiletého či čtyřletého programu. Pokud odhlédneme od žáků plnících si na gymnáziích povinnou školní docházku, pak ze žáků ve vyšším stupni gymnázia (tj. ve čtyřech ročnících před složením maturitní zkoušky) bylo ve školním roce 2022/23 celkem 55,6 % zapsáno ve čtyřletém gymnáziu, 9,3 % v šestiletém a 35,1 % v osmiletém. Jak je dále z grafu 3.9 zřejmé, podíl žáků, kteří navštěvují víceletá gymnázia, ze všech žáků vyššího stupně gymnázia (tj. včetně čtyřletého), se v čase příliš nemění.

Graf 3.9 Gymnázia – rozložení žáků vyššího stupně gymnázia dle oboru

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Mezi žáky v nižších ročnících víceletých gymnázií spadajících do povinné školní docházky bylo ve školním roce 2022/23 přítom 53,1 % dívek. Genderové složení bylo tedy poměrně vyrovnané. Ve vyšším stupni gymnázia však již dívky tvořily tři pětiny z celku (59,1 %). Po ukončení povinné školní docházky na základní škole tak do gymnázií odcházejí ve větší míře dívky než chlapci.

V rámci středního odborného vzdělávání s výučním listem, s maturitní zkouškou či nástavbového studia se mohou navíc žáci vzdělávat **v různých oborech**, které jsou pro účely statistik uspořádány do skupin dle Klasifikace kmenových oborů vzdělávání (KKOV)³¹. Zde je dobré upozornit, že dne 30. června 2010 bylo ve Sbírce zákonů zveřejněno nařízení vlády č. 211/2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, které nahradilo původní nařízení vlády č. 689/2004 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Školský zákon zakotvil zásadní změnu v oblasti vzdělávacích programů, kdy byl postupně zredukován počet původních oborů vzdělání a pro nově koncipované, komplexnější obory vzdělání, byly Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy postupně vydány rámcové vzdělávací programy, podle kterých si jednotlivé školy zpracovávají své školní vzdělávací programy.³²

V tabulkové části této publikace jsou k dispozici údaje o počtech žáků jednotlivých skupin oborů vzdělávání v desetileté časové řadě, tedy od školního roku 2012/13. Pro nastínění vývoje počtu žáků v různých skupinách oborů jsme však zvolili porovnání se stavem před pěti lety, nikoliv před deseti.

Graf 3.10 uvádí počty žáků (v tisících), kteří se vzdělávali v různých oborech **středního odborného vzdělávání s výučním listem**. Zahrnuje pouze skupiny oborů, ve kterých se ve školním roce 2022/23 vzdělávalo více než 1 000 žáků.

Graf 3.10 Střední odborné školy s výučním listem – žáci dle skupin oborů vzdělávání
(pouze skupiny oborů s více než 1 000 žáků ve školním roce 2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

³¹ více o této klasifikaci viz zde: www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_kmenovych_oboru_vzdelani_-kkov-

³² Nové nařízení vlády č. 211/2010 Sb. nahrazuje dosavadní právní úpravu, obsaženou v nařízení vlády č. 689/2004 Sb., a současně zohledňuje změny v soustavě oborů vzdělání vyvolané realizací čtvrté, závěrečné etapy kurikulární reformy vzdělávací soustavy.

V počtu žáků vedly ve školních rocích 2017/18 i 2022/23 skupiny oborů z oblasti **strojírenství a strojírenské výroby** (s 20 306 žáky ve školním roce 2017/18 a 17 832 žáky ve školním roce 2022/23) a dále **gastronomie, hotelnictví a turismus** (se 14 997 žáky ve školním roce 2017/18 a 13 573 žáky ve školním roce 2022/23). Obě tyto skupiny oborů přitom zaznamenaly za posledních pět let úbytek počtu žáků (o 12,2 %, resp. o 9,5)³³, přestože mezi posledními dvěma školními roky se již počet žáků strojírenských oborů nepatrně zvýšil (o 0,7 %). V ostatních skupinách oborů uvedených v grafu se naopak počet žáků zvýšil. Pokud sledujeme nárůst v procentech, pak nejvýrazněji vzrostl počet žáků v oborech **zdravotnických** (o 43,1 %), **zpracování dřeva a výrobě hudebních nástrojů** (o 38,3 %) a v oborech z oblasti **elektrotechniky, telekomunikační a výpočetní techniky** (o 37,8 %), následuje **stavebnictví, geodézie a kartografie** (o 29,1 %). V ostatních skupinách oborů se počet žáků navýšil již méně než o pětinu (o 11 % až 17,2 %). Počet žáků ve skupinách oborů elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika se přitom v absolutním vyjádření zvýšil o 3 253 žáků, což je ze skupin oborů uvedených v grafu výrazně nejvíce. Následuje skupina oborů stavebnictví, geodézie a kartografie, ve které se počet žáků zvýšil o 1 906.³⁴

Graf 3.11 dále zahrnuje obory **středního odborného vzdělávání s maturitní zkouškou** a porovnává počet žáků těchto oborů ve školních rocích 2017/18 a 2022/23 (uvedeno v tisících). Uvádí pouze skupiny oborů s více než pěti tisíci žáky ve školním roce 2022/23.

Ve školním roce 2022/23 se mezi pět nejnavštěvovanějších skupin oborů řadila ekonomika a administrativa (32 421 žáků), s velkým propadem pak informatické obory (17 841 žáků), obecně odborná příprava (17 778 žáků), zdravotnictví (16 730 žáků), elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (15 898 žáků) a pedagogika, učitelství a sociální práce (15 001). Ostatní obory čítaly 14,2 tisíce žáků a méně.

Ze skupin oborů uvedených v grafu se oproti školnímu roku 2017/18 přitom v absolutním vyjádření nejvíce zvýšil počet žáků v oborech z oblasti ekonomiky a administrativy (o 4 854), které zároveň v uplynulém školním roce studoval nejvyšší počet žáků. V relativním vyjádření se nejvíce navýšil počet žáků speciálních a interdisciplinárních oborů (o 35,8 %), ve kterých se naopak vzdělával nejmenší počet žáků. Druhou příčku, a to ať už dle absolutního či relativního přírůstku počtu žáků, obsadily **zdravotnické obory** (počet žáků se zvýšil o 4 289, neboli o 34,5 %). Více než pětinnový přírůstek pak zaznamenaly obory z oblasti stavebnictví, geodézie a kartografie (o 29,4 %), informatické obory (o 26,9 %), obory z oblasti elektrotechniky, telekomunikační a výpočetní techniky (23 %) a z oblasti umění (20,8 %).

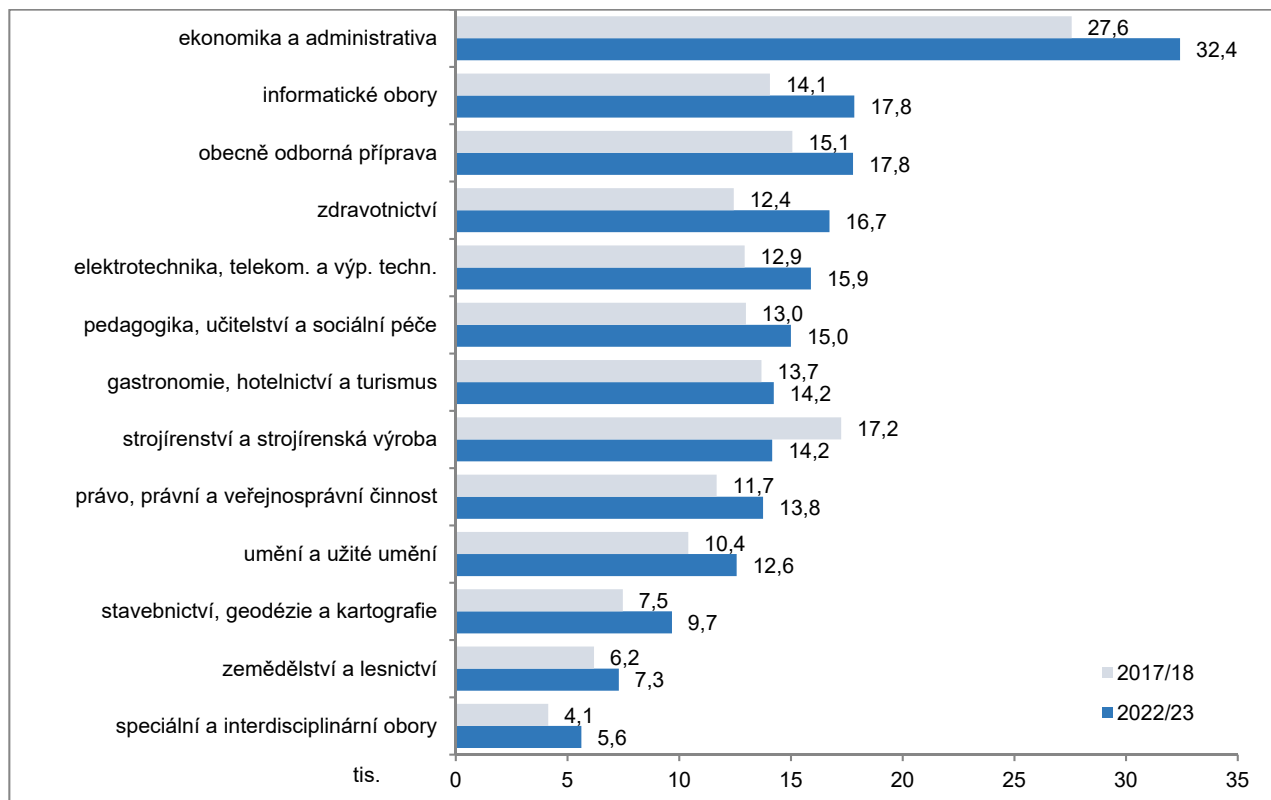
Naopak jedinou skupinou oborů, kde došlo k poklesu počtu žáků, je strojírenství a strojírenská výroba, a sice o 3 085 žáků, neboli o 17,9 %. Počet žáků těchto oborů klesá od školního roku 2017/18 soustavně, a sice v průměru o 3,8 % ročně. Naopak počet žáků zdravotnických oborů soustavně stoupá již od školního roku 2015/16, a sice v průměru o 5,2 % ročně.

³³ V případě skupiny oborů gastronomie, hotelnictví a turismus je dobré poznamenat, že se nejedná o dopad pandemie na zájem o tuto skupinu oborů. Mezi školními roky 2010/11 a 2018/19 počet žáků každoročně klesal, a sice o 6 až 8,3 %. Mezi lety 2018/19 a 2020/21 byl relativně stabilní (činil 14 až 14,1 tisíce žáků), ve školním roce 2021/22 opět poklesl o 715 žáků a ve školním roce 2022/23 se naopak o 253 žáků zvýšil.

³⁴ Možno srovnat s mírou nezaměstnanosti absolventů skupin oborů s výučním listem, viz zde:

<https://infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-178&NazevSeo=Nezamestnanost-absolventu-skol-se-strednim-a->

Graf 3.11 Střední odborné školy s maturitní zkouškou – žáci dle skupin oborů vzdělávání
(pouze skupiny oborů s více než 5 000 žáky ve školním roce 2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

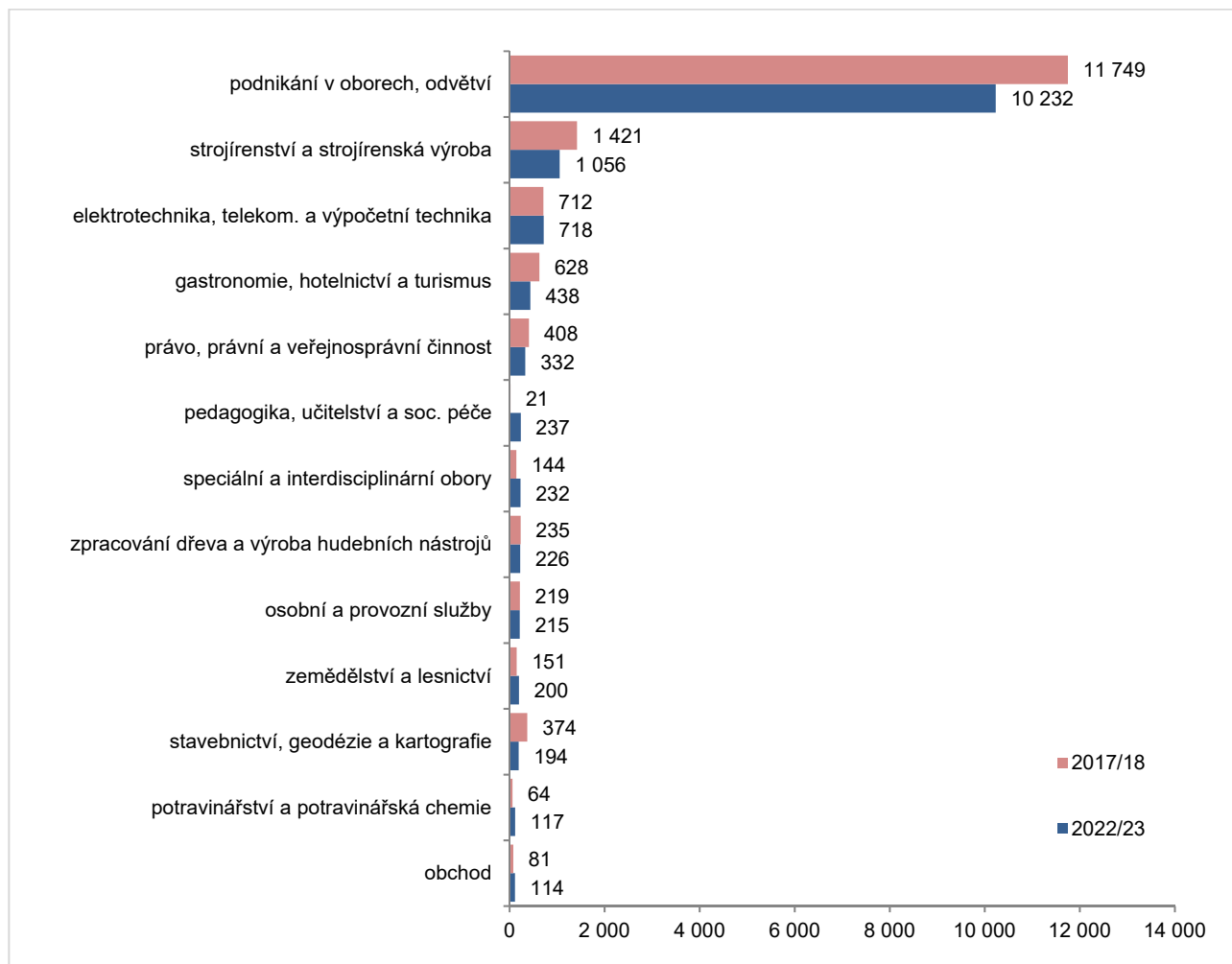
Srovnáme-li nejnavštěvovanější obory vzdělávání s výučním listem a maturitní zkouškou, lze si všimnout, že u obou se ve školním roce 2022/23 mezi pět nejčastěji navštěvovaných skupin oborů řadila elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika (třetí, resp. pátá v žebříčku dle počtu žáků). Jinak se tyto dvě skupiny žáků v preferencích odlišují. Zatímco žáci v učebních oborech dávají přednost strojírenství (nejčastěji navštěvované obory), gastronomii a hotelnictví (druhé nejčastěji navštěvované), zemědělství a lesnictví (čtvrté) a stavebnictví, geodézii a kartografii (páté), u žáků středního odborného vzdělávání s maturitou se gastronomie a hotelnictví řadí na sedmé místo, strojírenství na osmé místo a ještě dále v žebříčku si stojí stavebnictví, geodézii a kartografii (11. místo) a zemědělství a lesnictví (12. místo). Mezi pěti nejčastěji studovanými je však mj. zdravotnictví, které zaujalo u žáků učebních oborů až desáté místo.

Není bez zajímavosti, že v obou druzích vzdělávání se v posledních době výrazně zvyšoval počet žáků ve skupině oborů zdravotnických. Stejně tomu bylo i u vyšších odborných škol (je jednou z pěti skupin oborů, kde došlo ke zvýšení počtu žáků, podrobněji viz dále v této publikaci), ale též vysokých škol (viz publikace [Studenti a absolventi vysokých škol v ČR](#)).

Graf 3.12 nakonec ukazuje počty žáků nástavbového studia dle jednotlivých skupin oborů vzdělávání. Znárodnuje přitom pouze obory, ve kterých se ve školním roce 2022/23 vzdělávalo více než 100 žáků.

Graf 3.12 Nástavbové studium – žáci dle skupin oborů vzdělávání
(pouze skupiny oborů s více než 100 žáků ve školním roce 2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak je patrné, v obou sledovaných školních rocích se s velkým předstihem nejvíce žáků vzdělávalo ve skupinách oborů **podnikání v oborech, odvětví**³⁵ (11 749 ve školním roce 2017/18 a 10 232 ve školním roce 2022/23). Již podstatně méně žáků se ve sledovaných rocích vzdělávalo v oborech **strojírenství a strojírenská výroba** (1 421 žáků ve školním roce 2017/18 a 1 056 ve školním roce 2022/23), **elektrotechnika, telekomunikační a výpočetní technika** (712 žáků ve školním roce 2017/18 a 718 ve školním roce 2022/23), **gastronomie, hotelnictví a turismus** (628 žáků ve školním roce 2017/18 a 438 ve školním roce 2022/23) a **právo, právní a veřejnosprávní činnost** (408 žáků ve školním roce 2017/18 a 332 ve školním roce 2022/23). Ostatní skupiny oborů již ve školním roce 2022/23 zaznamenaly již méně než 240 žáků.

Podíváme-li se na vývoj za pět let, pak jsou obory, u kterých došlo k poměrně výraznému **navýšení** počtu žáků nástavbového studia. Mezi ně patří **pedagogika, učitelství a sociální péče** (počet žáků se zvýšil 11,3krát), **potravinářství a potravinářská chemie** (navýšení o 82,8 %), **speciální a interdisciplinární obory** (o 61,1 %), **obchod** (o 40,7 %) či **zemědělství a lesnictví** (o 32,5 %). Naopak o více než pětinu **poklesl** počet žáků v oborech spadajících pod **strojírenství a strojírenskou výrobu** (pokles o 25,7 %), **gastronomie, hotelnictví a turismus** (o 30,3 %) a **stavebnictví, geodézie a kartografie** (o 48,1 %).

³⁵ Zahrnuje podnikání, administrativu, ekonomiku a management různých odvětví.

3.3 Žáci středních škol dle zdravotního postižení a integrace

V oblasti vzdělávání se používá pojem „žáci se speciálními vzdělávacími potřebami“. Tam se vedle žáků se zdravotním postižením řadí též žáci se zdravotním znevýhodněním (tj. zdravotním oslabením, dlouhodobým onemocněním a lehčími zdravotními poruchami vedoucími k poruchám učení a chování) a se sociálním znevýhodněním (často jimi bývají žáci z rodinného prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy, s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou či žáci v postavení azylantů a účastníků řízení o udělení azylu) - viz § 16 školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb.). Vzhledem k dostupnosti dat v časové řadě se však v této analýze omezíme na kategorii žáků se zdravotním postižením.

Žáci se zdravotním postižením jsou žáci s postižením mentálním, sluchovým, se závažnými vadami řeči, s postižením tělesným, se závažnými vývojovými poruchami učení a chování a s poruchami autistického spektra, příp. žáci s více vadami³⁶. Ti mohou být individuálně integrováni do běžných tříd, zařazeni do speciálních tříd na běžných školách, nebo navštěvovat školy zaměřené primárně na výuku žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (tj. školy pouze se speciálními třídami).

Než přejdeme k prezentaci statistik, je dobré uvést, že sledování vývoje počtu žáků s (daným) postižením má svá úskalí. Ve sledovaném období mohlo kromě změn ve sledování statistik dojít ke změně diagnostiky onemocnění a zejména pak k rozšíření diagnostických kritérií, díky kterým lze přesněji a lépe postižené kategorizovat a poskytnout jim potřebnou podporu. Kromě toho se zvyšuje informovanost odborníků i laiků co se poruch autistického spektra a vývojových poruch týče a zvyšuje se tedy šance, že se žákovi určí diagnóza a nabídne podpora. Dle aktuálně nabízené podpory se také více či méně rodin rozhodne nechat dítě vyšetřit a určit diagnózu. To vše může vykazování žáků s postižením ovlivnit.

Mezi školními roky 2012/13 a 2022/23 přibýlo ve středních školách žáků s diagnostikovaným zdravotním postižením o 40,4 % (žáků středních škol bylo naopak ve školním roce 2012/13 o 1,6 % méně než ve školním roce 2022/23).³⁷ Oproti předchozímu školnímu roku žáků s postižením přitom přibýlo o 10,9 % a nárůst všech žáků středních škol byl o 3,8 %. Ještě větší nárůst počtu žáků s postižením byl v posledních 10 letech zaznamenán mezi školními roky 2018/19 a 2019/20, a sice o 13,5 %, jen k o něco menšímu nárůstu došlo mezi školními roky 2016/17 a 2017/18, a sice o 9,7 %. V ostatních letech posledního desetiletí docházelo ke změně počtu žáků s postižením od -3,7 % do + 3,7 %.

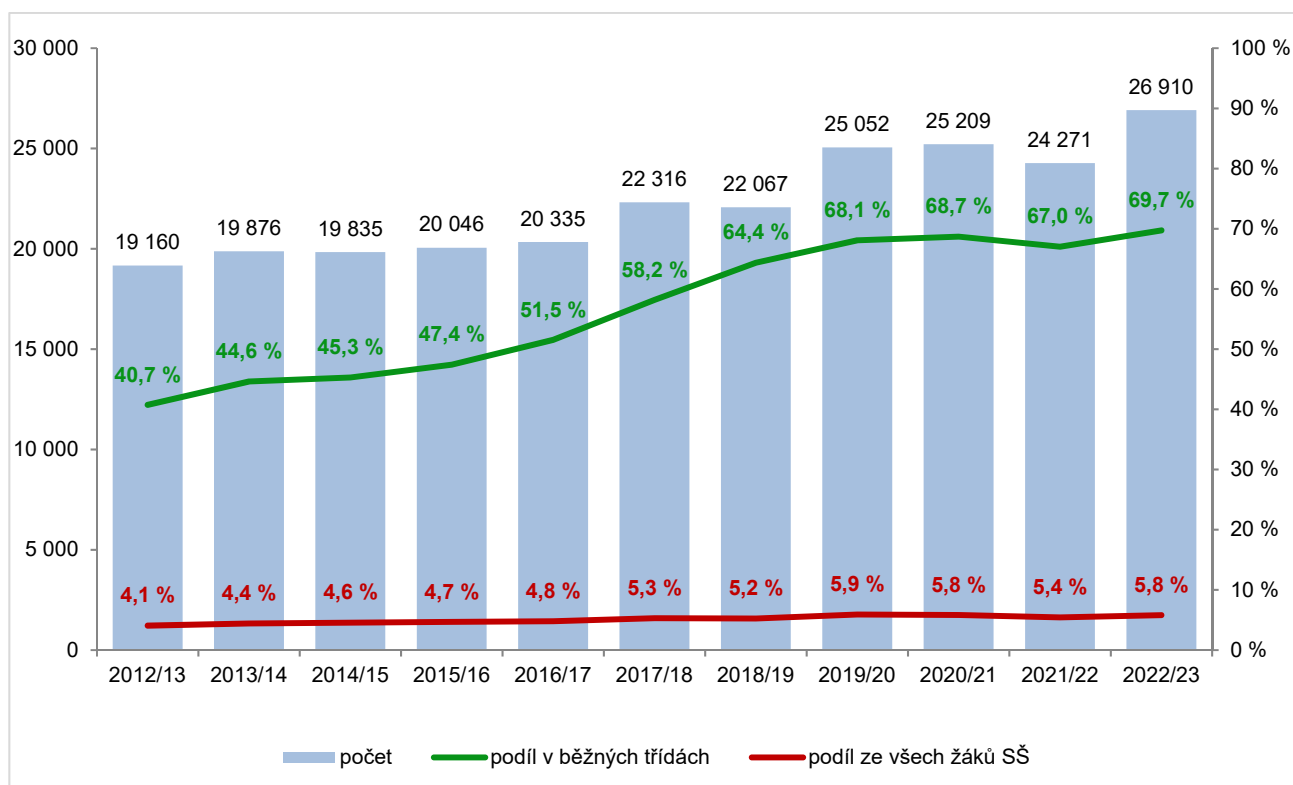
Celkově se za sledované období zvýšil podíl žáků s diagnostikovaným postižením ze všech žáků středních škol ze 4,1 % ve školním roce 2012/13 na 5,8 % ve školním roce 2022/23 – viz graf 3.13. Tento podíl od školního roku 2012/13 do školního roku 2017/18 soustavně stoupal, poté začal kolísat. Nejvyšší byl tento podíl ve školním roce 2019/20, a sice 5,9 %, za další dva školní roky pak poklesl na 5,4 % a ve školním roce 2022/23 se zvýšil na 5,8 %.

Při porovnání se situací v základních školách lze konstatovat, že podíl žáků se zdravotním postižením byl ve školním roce 2022/23 v základních školách výrazně vyšší (11,7 % oproti 5,8 %). To může být ovlivněné skutečností, že základní vzdělávání je na rozdíl od středního povinné pro všechny děti bez rozdílu. Svou úlohu však mohou sehrát i případné rozdíly v nárocích na různé formy podpory na jednotlivých úrovních vzdělávání, příp. jejich kompetence a subjektivně vnímaná potřeba je využívat.

³⁶ Za postižené více vadami se považuje dítě se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpůrných opatření ve vyšších stupních podpory.

³⁷ Stejně jako u nižších úrovní vzdělávání, i zde může velkou lohu hrát míra podpory. Je-li žákům s určitým druhem postižení přiznávána podpora (finanční, personální), pak je větší pravděpodobnost, že se dotyční rozhodnou zajít k odborníkovi a nechají žákům danou diagnózu potvrdit.

Graf 3.13 Střední školy – počet a podíl žáků se zdravotním postižením, integrace do běžných tříd

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Mezi školními roky 2012/13 a 2020/21 se výrazně zvýšil podíl žáků se zdravotním postižením **integrováných do běžných tříd**, a sice ze 40,7 % na 68,7 %. Ve školním roce 2021/22 došlo k mírnému poklesu na 67 %, ve školním roce 2022/23 však dosáhl bez tří desetín procentního bodu 70 %, což je za uplynulých 10 let nejvyšší podíl. Obdobný vývoj zaznamenaly i základní školy, v mateřských školách byl podíl integrováných dětí s postižením v čase trvale rostoucí (tj. bez přerušení).

Zároveň lze říci, že v **soukromých** středních školách byl ve školním roce 2022/23 podíl žáků s postižením nižší (5,3 %) než ve školách **veřejných** (5,9 %) a zejména **církevních** (6,3 %). V souhrnu byl tak podíl žáků s diagnostikovaným postižením mírně vyšší ve školách veřejného zřizovatele (5,9 %) než zřizovatele neveřejného (5,4 %).

Připomeňme, že v mateřských a základních školách tomu přitom bylo naopak – podíl žáků s postižením ve školách neveřejného zřizovatele byl vyšší než ve školách zřizovatele veřejného. Též u mateřských a základních škol byl dále podíl žáků s postižením vyšší u církevního zřizovatele (8,0 %, resp. 20,0 %) než zřizovatele soukromého (3,7 %, 13,6 %).

Podíl žáků integrováných do běžných tříd byl u veřejného zřizovatele 69,7 %, u soukromého 69,0 % a u církevního 73,1 %.

Tabulka 3.2 uvádí kromě celkového počtu žáků s diagnostikovaným postižením ve školních rocích 2012/13, 2017/18 a 2022/23 i podíl žáků s různými druhy postižení z tohoto celku.

Tab. 3.2 Střední školy - podíl zastoupení jednotlivých druhů postižení na celkovém počtu postižených žáků, podíl dívek s postižením

	2012/13			2017/18			2022/23		
	celkem		z toho dívky ¹⁾	celkem		z toho dívky ¹⁾	celkem		z toho dívky ¹⁾
počet žáků s postižením	19 160	100%	38,1%	22 316	100%	36,3%	26 910	100%	36,7%
<i>dle druhu postižení:</i>	<i>v tom:</i>			<i>v tom:</i>			<i>v tom:</i>		
se závažnými vývojovými poruchami učení	7 687	40,1%	32,6%	10 749	48,2%	32,1%	13 189	49,0%	35,8%
mentálně postižení	8 012	41,8%	42,4%	5 762	25,8%	45,6%	4 599	17,1%	48,3%
se závažnými vývojovými poruchami chování	380	2,0%	34,2%	1 016	4,6%	28,1%	2 657	9,9%	30,5%
s poruchami autistického spektra	416	2,2%	15,4%	780	3,5%	15,9%	1 602	6,0%	16,5%
se závažnými vadami řeči	94	0,5%	43,6%	281	1,3%	29,9%	958	3,6%	31,3%
tělesně postižení	716	3,7%	40,2%	586	2,6%	40,4%	551	2,0%	47,7%
sluchově postižení	486	2,5%	45,5%	443	2,0%	48,3%	465	1,7%	51,4%
zrakově postižení	267	1,4%	41,6%	293	1,3%	42,3%	306	1,1%	48,0%
postižení více vadami ¹⁾	1 102	5,8%	40,7%	2 406	10,8%	39,6%	2 583	9,6%	35,2%

¹⁾ podíl dívek z celkového počtu žáků s postižením a ze žáků s jednotlivými druhy postižení

¹⁾ za postiženého více vadami považujeme žáka se dvěma nebo více druhy postižení, ze kterých by každé opravňovalo k poskytování podpůrných opatření ve vyšších stupních podpory

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Jak je patrné, ve školním roce 2022/23 zaujímali žáci se závažnými vývojovými poruchami učení polovinu všech žáků s postižením (49 %). Ve školním roce 2012/13 tvořili oproti tomu žáci s tímto postižením jen dvě pětiny (40,1 %). Obdobně ve školním roce 2012/13 byla ve středních školách zaznamenána jen 2 % žáků s diagnostikovanou závažnou poruchou chování ze všech žáků s postižením, ve školním roce 2022/23 jich však byla již desetina. Naopak, ve školním roce 2012/13 měly více než dvě pětiny žáků s postižením diagnózu spadající do kategorie mentálního postižení (41,8 %). Jak tomu bylo u základních škol, i u středních škol měl tento podíl v čase tendenci klesat a ve školním roce 2023/23 činil 17,1 %. Vedle žáků se závažnými vývojovými poruchami se za posledních 10 let zvýšil podíl, jaký ze žáků s postižením tvoří žáci s diagnostikovanou poruchou autistického spektra (ze 2,2 % na 6 %) a s vadami řeči (z 0,5 % na 3,6 %).

Nutno poznamenat, že vlivem metodických změn souvisejících s přijetím „inkluzivní novely“ školského zákona roku 2016 je statistika vykazovaných zdravotních postižení či znevýhodnění od roku 2016/17 hůře srovnatelná se staršími údaji.

V tabulce 3.2 výše je také uveden podíl dívek ze všech žáků středních škol se zdravotním postižením ve školních rocích 2012/13 a 2017/18 a dále podíl dívek ze žáků s postižením konkrétního druhu. Zde je patrné, že častěji než dívky mívají potvrzenou diagnózu chlapci. Ti tvořili 61,9 % všech postižených ve školním roce 2012/13 a 63,3 % všech postižených ve školním roce 2022/23. Výrazné rozdíly mezi chlapci a dívkami jsou přitom zejména v četnosti postižení poruchami autistického spektra (ve školním roce 2022/23 tvořily dívky jen 16,5 % takto postižených), v četnosti závažných vývojových poruch chování (s 30,5% podílem dívek), závažných vad řeči (s 31,3% podílem dívek), a závažných vývojových poruch učení (s 35,8% podílem dívek). Oproti tomu mezi žáky s mentálním, sluchovým, zrakovým a tělesným postižením byl ve středních školách podíl dívek a chlapců poměrně vyrovnaný.³⁸

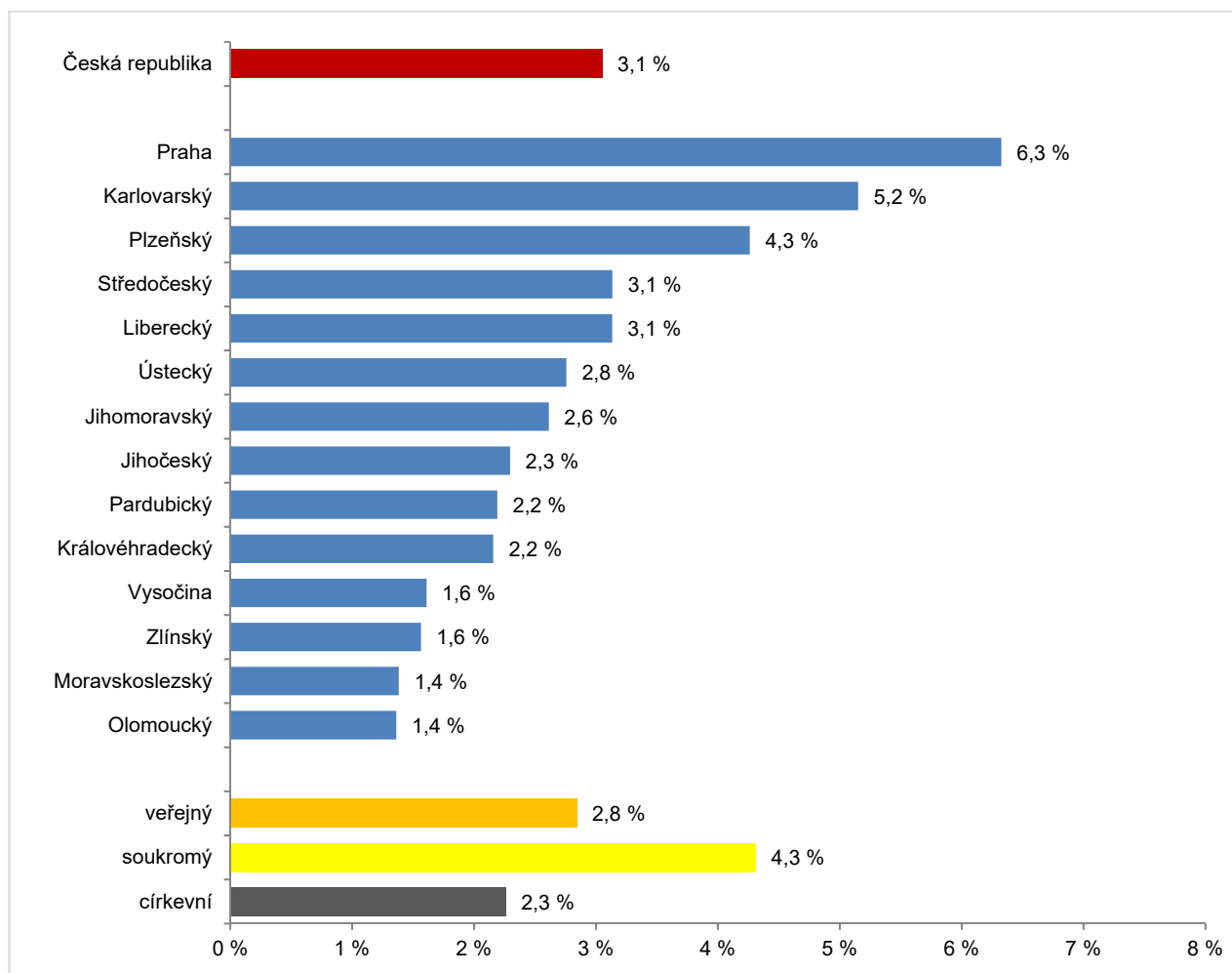
³⁸ V tabulkách této publikace jsou k dispozici i počty dívek a chlapců s jednotlivými druhy postižení a údaj, jaký podíl ze všech chlapců, resp. dívek má diagnostikované uvedené druhy postižení. Viz tabulky 3.1.22 a 3.1.23.

3.4 Žáci středních škol dle státní příslušnosti

Do středních škol docházelo ve školním roce 2022/23 celkem 14 128 žáků s jiným než českým státním občanstvím, což je 3,1 % ze všech žáků středních škol a zároveň nejvyšší podíl za uplynulých deset let - v předešlých devíti letech se tento podíl postupně zvyšoval z 1,9 % na 2,3 %. **Ze všech krajů** byl podíl cizinců mezi žáky tradičně nejvyšší v Praze (6,3 %), dále v kraji Karlovarském (5,2 %) a Plzeňském (4,3 %). Naopak v kraji Olomouckém, Moravskoslezském, Zlínském a na Vysočině dosahoval podíl cizinců nejnižších hodnot (1,4 %, resp. 1,6 %). V ostatních krajích se podíl takových žáků pohyboval mezi 2,2 % až 3,1 % - viz graf 3.14. Ten samý graf také ukazuje, že ve středních školách veřejného zřizovatele byl podstatně nižší podíl žáků cizí státní příslušnosti (2,8 %) než ve středních školách zřizovatele soukromého (4,3 %). Ještě nižší podíl žáků cizí státní příslušnosti však zaznamenaly školy s církevním zřizovatelem (2,3 %).

Graf 3.14 Střední školy - podíl žáků s cizí státní příslušností celkem, dle kraje a dle zřizovatele (2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

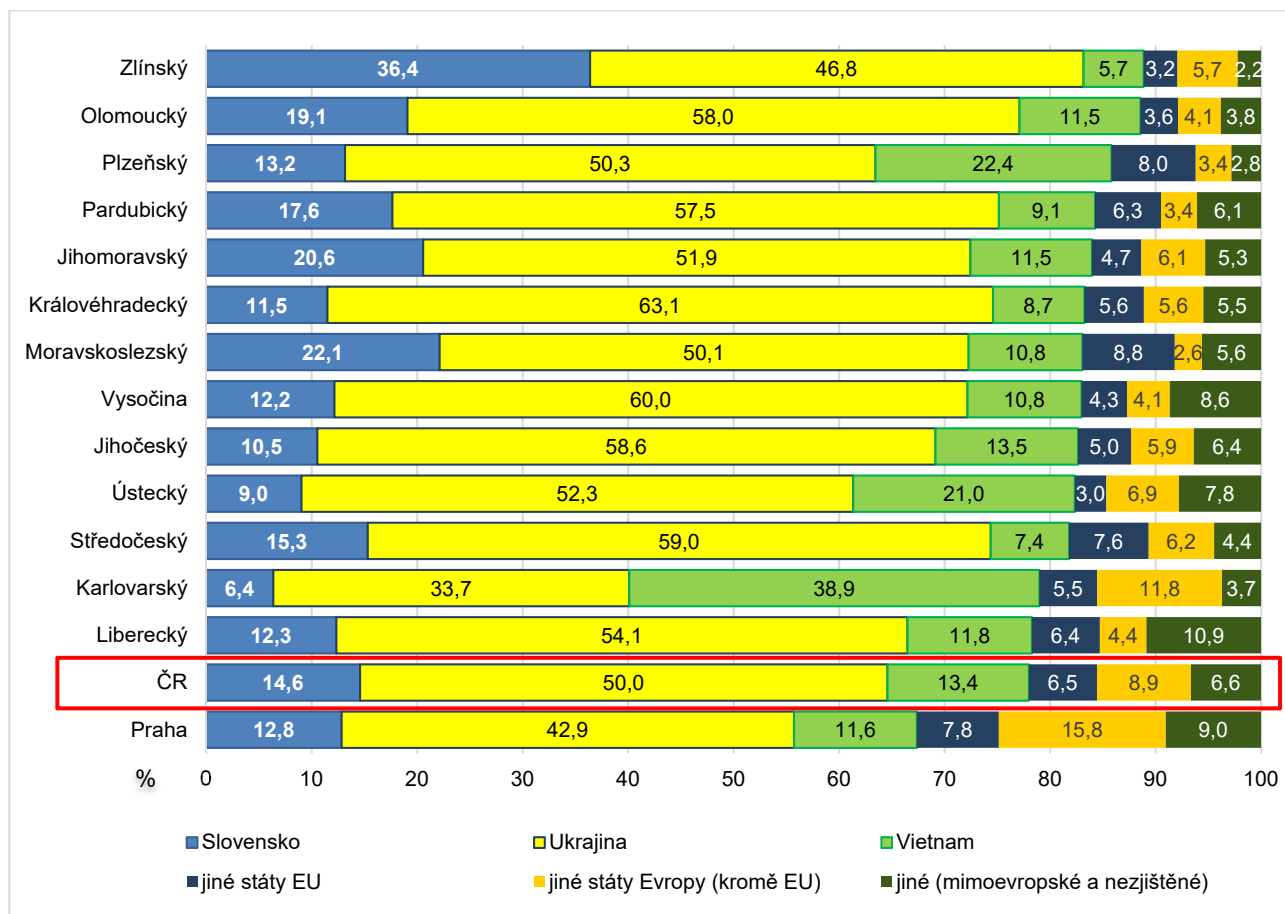
Země původu cizinců vzdělávajících se na středních školách v ČR ve školním roce 2022/23 lze rozdělit na státy EU (21,1 % cizinců), ostatní evropské státy (58,9 % cizinců) a ostatní státy světa, příp. nezjištěná občanství (20,0 %). Každé z této skupiny přitom dominuje jeden stát. **Ze států EU** je to Slovensko, 69,3 % žáků cizinců původem z EU tvořili právě Slováci. **Ze států Evropy, které nejsou v EU**, silně převažuje Ukrajina, 84,9 % žáků cizinců původem z Evropy mimo EU tvořili Ukrajinci. **Ze států mimo Evropu** je zase nejčetněji zastoupený Vietnam. Téměř dvě třetiny žáků cizinců původem z mimoevropských zemí tvořili Vietnamci (66,8 %).

Graf 3.15 níže ukazuje toto rozložení celkem a také v dělení na jednotlivé kraje. Ty jsou řazené dle podílu, jaký tvořili ve školním roce 2022/23 cizinci původem ze Slovenska, Ukrajiny či Vietnamu ze všech cizinců

vzdělávajících se na středních školách v České republice. Tato **tři občanství** mělo v České republice celkem 78,0 % ze žáků středních škol cizí státní příslušnosti. Přitom ve Zlínském kraji tvořili žáci těchto tří občanství ve středních školách 88,9 % a podobné hodnoty dosáhli kraj Olomoucký (88,5 %). Naopak jednoznačně nejnižší a menší podíl, než je celorepublikový průměr, zaznamenali žáci vzdělávající se v Praze (67,4 %).

Pokud se jedná o žáky **slovenské státní příslušnosti**, tvořili mezi všemi žáky cizí státní příslušnosti jednoznačně nejvyšší podíl v kraji Zlínském (36,4 %) a nejmenší naopak v kraji Karlovarském (6,4 %). V kraji Karlovarském zas mezi cizinci tvořili oproti jiným krajům výraznější podíl **Vietnamci** (38,9 %). Nejmenší podíl ze všech cizinců pak Vietnamci představovali v kraji Zlínském (5,7 %). Pokud se jedná o Ukrajince, po začlenění mnohých dětí ukrajinských uprchlíků do českých škol tvořili nejvyšší podíl mezi žáky cizí státní příslušnosti v kraji Královéhradeckém (63,1 %) a nejmenší v kraji Karlovarském (33,7 %).

Graf 3.15 Střední školy – rozložení žáků-cizinců dle země původu celkem a v dělení na kraje (2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Odhlédneme-li od relativních ukazatelů, pak byl ze všech krajů **nejvyšší počet** Slováků, Vietnamců i Ukrajinců na středních školách **v Praze** (601, resp. 545, resp. 2 006 žáků). Ze všech středoškoláků slovenské státní příslušnosti se jich na středních školách v Praze vzdělávalo 29,1%, z žáků ukrajinské státní příslušnosti 28,4 % a ze žáků vietnamské státní příslušnosti 28,8 %. Ze žáků ruské státní příslušnosti se jich pak v Praze vzdělávaly dvě třetiny (66,0 %).

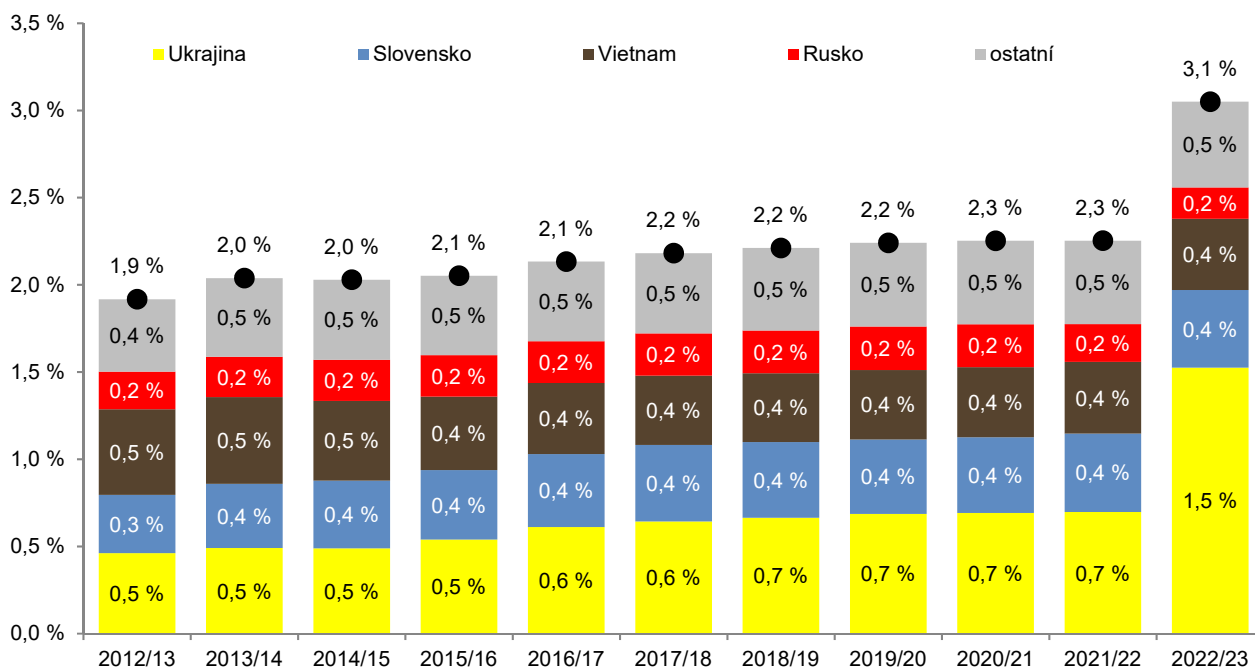
Naopak **nejmenší počet** ukrajinských a vietnamských žáků základních škol byl v kraji Zlínském (189, resp. 23), nejméně žáků Slováků bylo v kraji Karlovarském (36, kde byl zároveň druhý nejnižší počet ukrajinských žáků (191) a nejméně žáků z Ruska pak v kraji Pardubickém (pouze tři).

Co se týče **jiných, méně častých, státních občanství**, v Moravskoslezském kraji zaujímali mezi cizinci na středních školách 8,8 % příslušníci jiných států Evropské unie, než je Slovensko, což je ze všech krajů nejvíce. Naopak v kraji Ústeckém činil tento podíl jen 3,0 %, ve Zlínském 3,2 % a v Olomouckém 3,6 %.

Žáci z jiných států Evropy mimo EU, než je Ukrajina, zaujímali mezi cizinci nejvyšší podíl v Praze (15,8 %) a nejnižší v kraji Moravskoslezském (2,6 %). Nakonec žáci z mimoevropských států kromě Vietnamu tvořili mezi cizinci nejvyšší podíl v kraji Libereckém (10,9 %) a nejnižší v kraji Zlínském (2,2 %) a Plzeňském (2,8 %).

Pokud se jedná o vývoj v čase, mezi školními roky 2012/13 a 2022/23 se zvýšil podíl žáků cizí státní příslušnosti ve středních školách z 1,9 % na 3,1 %. Ještě ve školním roce 2021/22 přitom dosahoval hodnoty 2,3 % - viz graf 3.16.

Graf 3.16 Střední školy - vývoj podílu žáků cizí státní příslušnosti v čase (2012/13 až 2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Kromě celkového podílu žáků cizí státní příslušnosti znázorňuje graf 3.16 také **podíl žáků původem ze Slovenska, Ukrajiny Vietnamu a Ruska**. Tito žáci v čase stabilně tvořili cca čtvrtinu všech cizinců na středních školách (nejméně 77,4 % ve školním roce 2014/15, ve školním roce 2022/23 tento podíl poprvé přesáhl hranici 80 % a činil 83,9 %). Přitom počet cizinců původem z Ukrajiny v uplynulých deseti letech soustavně rostl, pouze s výjimkou období mezi školními roky 2013/14 a 2014/15, kdy se snížil z 2 201 na 2 126. Ve školním roce 2022/23 se oproti předchozímu zvýšil 2,3krát a za 10 let se počet Ukrajinců u nás více než ztrojnásobil (zvýšil se 3,3krát). Podíl Ukrajinců ze všech žáků středních škol za poslední školní rok stoupl z 0,7 % na 1,5 %, před deseti lety činil 0,5 %.

V porovnání s tím lze říci, že podíl žáků původem ze Slovenska, Vietnamu, Ruska i ostatních zemí byl v čase poměrně stabilní.

Absolutní počty žáků středních škol cizí státní příslušnosti ve školním roce 2022/23 uvádí tabulka 3.3, ve které je výčet zemí, které jsou původem více než 100 žáků středních škol. Jak je patrné, z cizinců tvořili ve školním roce 2022/23 nejvyšší podíl žáci z Ukrajiny (50 %) a dále ze Slovenska (14,6 %) a Vietnamu (13,4 %). Podíl žáků cizinců původem z Ruska tvoří dále 5,9 %. Ostatní země zaujímají 0,9 % až 1,5 % z celkového počtu cizinců.

Tabulka 3.3 Střední školy – počet žáků cizí státní příslušnosti dle státního občanství (pouze státy, které jsou původem více než 100 žáků); 2022/23 (k 30. 9.)

země původu	počet žáků	podíl ze všech žáků cizí státní příslušnosti
Ukrajina ³⁹	7 062	50,0%
Slovensko	2 062	14,6%
Vietnam	1 892	13,4%
Rusko	832	5,9%
Bulharsko	206	1,5%
Mongolsko	199	1,4%
Rumunsko	170	1,2%
Moldavsko	151	1,1%
Maďarsko	144	1,0%
Kazachstán	141	1,0%
Polsko	135	1,0%
Čína	125	0,9%

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

³⁹ Údaje v této publikaci jsou dle stavu k 30. září daného školního roku. Údaje o počtech ukrajinských azylantů však byly sbírány též na jaře 2023. Mezi podzimním a jarním sběrem přitom ve středních školách ubylo o 421 ukrajinských azylantů, z toho 285 v maturitních oborech a 136 v nematuritních oborech.

4. Konzervatoře

Shrnutí

V konzervatořích se ve školním roce 2022/23 vzdělávalo celkem **3 837 žáků**, a sice na 18 školách. Téměř čtyři pětiny žáků se vzdělávaly ve školách veřejného zřizovatele (79,1 %), zbytek ve školách soukromých (14,9 %) a církevních (6,0 %). Celkem 84,7 % žáků navštěvovalo šestiletý program vzdělávání a 15,3 % osmiletý. V desetileté časové řadě se počet žáků konzervatoří zvýšil z 3 655 žáků ve školním roce 2012/13 na 3 902 žáků ve školním roce 2020/21, v posledních dvou školních rocích však mírně poklesl na 3 837 žáků. Podíl dívek z těchto žáků se ve sledovaných školních rocích pohyboval mezi 61,5 % ve školním roce 2012/13 a 64,3 % ve školním roce 2017/18.

Učitelé v konzervatořích v uplynulém školním roce působili na 1 092,1 plného pracovního úvazku. Na jednoho učitele (resp. na jeden plný úvazek učitele) připadalo v průměru 3,5 žaka. Pokud se jedná o genderové složení, v konzervatořích byl podíl žen a mužů mezi pedagogy vyrovnaný – ve školním roce 2022/23 tvořily ženy 49,8 % všech plných pracovních úvazků učitelů. Ve srovnání s tím připomeňme, že ve středních školách patřily ženám tři pětiny plných pracovních úvazků.

Velká část žáků se ve školním roce 2022/23 vzdělávala na **pražských konzervatořích** (45,7 %) a větší než desetinový podíl žáků najdeme též v konzervatořích v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji (12,7 %, resp. 12,2 %).

V uplynulém školním roce se nejvyšší podíl žáků ve všech uvedených letech vzdělával ve hře na **hudební nástroj, dirigování či skladbě** (tj. v oboru hudba), tj. 56,0 %, následuje obor **tanec** (18,5 %), **zpěv** (17,4 %) a nakonec **dramatické umění** (8,2 %). V průběhu posledních deseti let se zvýšil počet žáků oboru tanec téměř o dvě pětiny (o 37,7 %) a počet žáků oboru zpěv o více než pětinu (o 22 %). Naopak poklesl počet žáků v oborech hudebních (o 4,1 %) a zejména dramatických (o 11,5 %).

Ve školním roce 2022/23 navštěvovalo konzervatoře v České republice celkem 281 **žáků cizí státní příslušnosti**, což jsou 7,3 % z celkového počtu žáků. V předchozím školním roce to bylo 210 žáků, neboli 5,4 % z celkového počtu žáků konzervatoří. Ze všech cizinců bylo na konzervatořích ve školním roce 2022/23 celkem 136 žáků z Ukrajiny (tj. více než trojnásobný počet oproti předchozímu školnímu roku), 65 žáků ze Slovenska a 27 z Ruska. Z ostatních jednotlivých zemí již bylo v našich konzervatořích zaznamenáno šest a méně žáků. Nejvyšší podíl žáků cizí státní příslušnosti najdeme v pražských konzervatořích (10,5 %), nadprůměrného podílu dosáhl také Jihomoravský kraj (7,6 %) a Plzeňský (7,5 %). Naopak nejmenší podíl cizinců zaznamenala konzervatoř v kraji Ústeckém (2,5 %).

Celkem 94,9 % žáků se vzdělávalo **denní formou studia** a 5,1 % **jinou formou**. Více než desetina žáků navštěvujících vyšší ročníky osmileté konzervatoře nebo šestiletou konzervatoř (tj. studium po splnění povinné školní docházce) byla **ve věku 25 let a více** (10,9 %). Mezi žáky, kteří se vzdělávali jinou než denní formou, zaujímali žáci ve věku 25 let a více dokonce tři pětiny (60,9 %). Z jiného úhlu pohledu lze doplnit, že ze žáků ve věku 25 let a více se jich 68,75 % vzdělávalo denní formou studia a 31,25 % jinou formou.

Analýza

Jak již bylo v kapitole o středních školách zmíněno, konzervatoře jsou školy, kde se uskutečňuje jak střední vzdělávání s maturitní zkouškou, tak i vyšší odborné vzdělávání. Střední vzdělání s maturitní zkouškou lze získat nejdříve po čtyřech letech v denní formě šestiletého vzdělávacího programu (určeného pro absolventy základních škol), nebo po osmi letech v denní formě vzdělávání v osmiletém vzdělávacím programu v oboru tanec (určeném pro žáky po ukončení 5. ročníku základních škol, kteří v prvních čtyřech ročnících konzervatoře plní povinnou školní docházku). Pokud žák absolvuje všechny ročníky konzervatoře a vykoná závěrečné absolutorium, získává vyšší odborné vzdělání v konzervatoři a je mu přiznán titul diplomovaný specialista (DiS.).

V konzervatořích se ve školním roce 2022/23 vzdělávalo celkem 3 837 **žáků**, a sice na 18 školách⁴⁰. Téměř čtyři pětiny žáků se vzdělávaly ve školách veřejného zřizovatele (3 033, tj. 79,0 %), zbytek ve školách soukromých (572, tj. 14,9 %) a církevních (232, tj. 6,0 %) - viz tabulku 4.1. Celkem 3 251 žáků (tj. 84,7 %) se pak vzdělávalo v šestiletém programu a 586 žáků (tj. 15,3 %) v programu osmiletém.

Tab. 4.1 Konzervatoře - počet škol, žáků a učitelů celkem a dle zřizovatele školy (2022/23)

zřizovatel	školy		žáci		učitelé ¹⁾		žáků na 1 učitele
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	
veřejný	13	72,2	3 033	79,0	918,5	84,1	3,3
soukromý	3	16,7	572	14,9	110	10,1	5,2
církevní	2	11,1	232	6,0	63,6	5,6	3,6
celkem	18	100,0	3 837	100,0	1 092,1	100,0	3,5

¹⁾ přepočtení na počet plných úvazků, neboli plně zaměstnané učitele

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

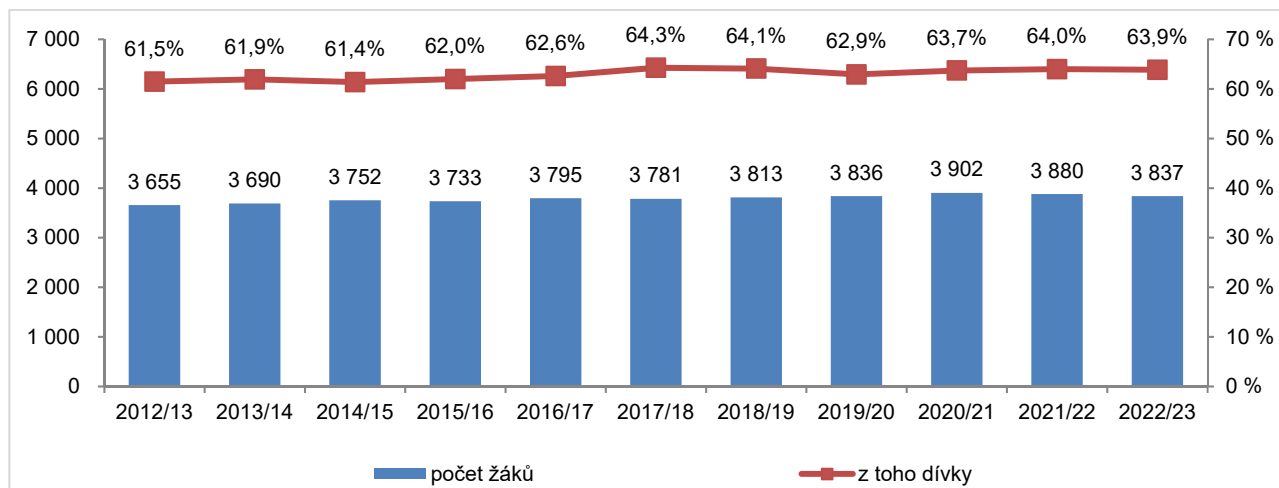
Na jednoho **učitele** (resp. na jeden plný úvazek učitele) připadalo v průměru 3,5 žáka. Přitom ve školách s veřejným zřizovatelem připadalo na jednoho učitele méně žáků (3,3), než jak tomu bylo ve školách se soukromým či církevním zřizovatelem (5,2, resp. 3,6 žáka).

Pokud se jedná o genderové složení, v kapitole věnované středním školám bylo řečeno, že tři pětiny všech středoškolských učitelů přepočtených na plně zaměstnané tvořily ženy. Oproti tomu v konzervatořích byl podíl žen a mužů mezi pedagogy vyrovnaný – ve školním roce 2022/23 tvořily ženy 49,8 % všech učitelů.

Věnujme nyní pozornost **vývoji počtu žáků v čase**. Výše bylo uvedeno, že počet žáků v základních školách měl v posledních deseti letech vzestupnou tendenci. Počet žáků ve středních školách naopak nejprve klesal, po šesti letech klesání však začal stoupat. Pokud se jedná o konzervatoře, počet žáků se v desetileté časové řadě zvýšil z 3 655 žáků ve školním roce 2012/13 na 3 902 žáků ve školním roce 2020/21, v posledních dvou školních rocích však mírně poklesl na 3 837 žáků. Podíl dívek z těchto žáků se ve sledovaných školních rocích pohyboval mezi 61,5 % ve školním roce 2012/13 a 64,3 % ve školním roce 2017/18 – viz graf 4.1. Doplňme, že za posledních deset let zůstal počet konzervatoří celkem, jakož i počet konzervatoří poskytujících šestileté a osmileté vzdělávání neměnný.

⁴⁰ Školou je myšlen právní subjekt s jedním ředitelstvím, které může zahrnovat více odloučených pracovišť, jakož i více úrovní a druhů vzdělávání.

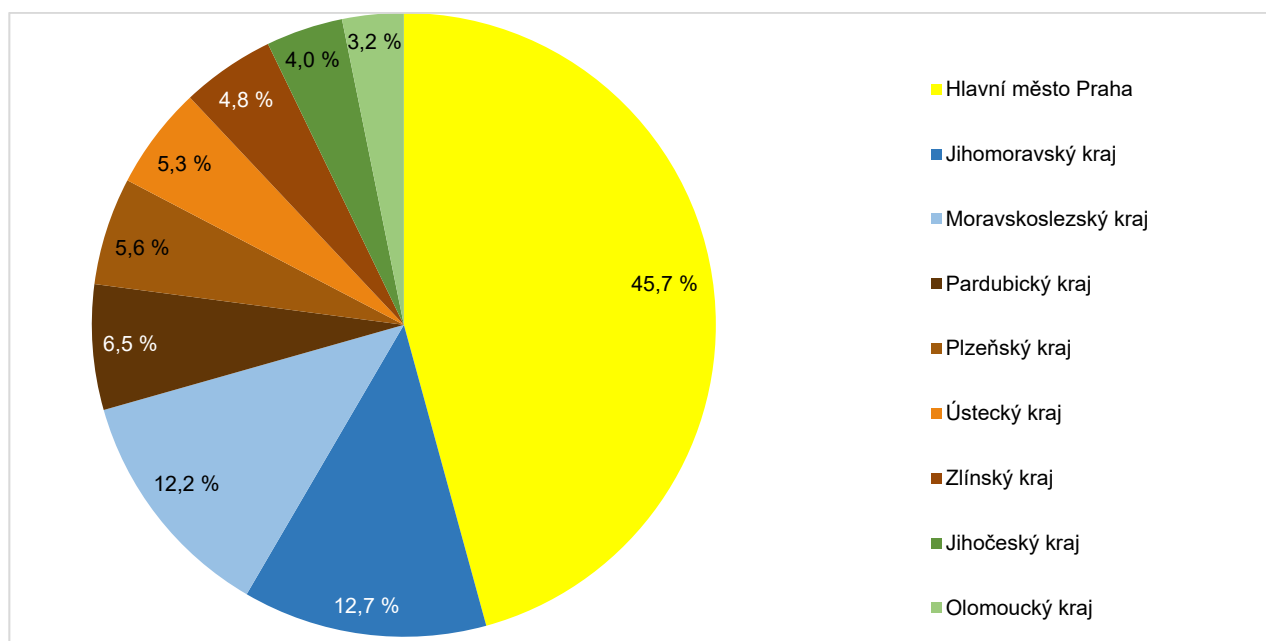

Graf 4.1 Konzervatoře – vývoj počtu žáků a podílu dívek

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Podíváme-li se na **rozložení konzervatoří do krajů v České republice**, pak osm z celkem osmnácti konzervatoří se ve školním roce 2022/23 nacházelo v Praze, po dvou v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji a po jedné konzervatoři v kraji Jihočeském, Plzeňském, Ústeckém, Pardubickém, Olomouckém a Zlínském. Ve všech těchto krajích konzervatoře nabízely vzdělávání v šestiletém programu. Kromě toho v Praze tři konzervatoře nabízely vzdělávání v osmiletém programu a jednu takovou konzervatoř najdeme i v kraji Jihomoravském a Moravskoslezském.

Graf 4.2 znázorňuje, jaký **podíl žáků** konzervatoří se ve školním roce 2022/23 vzdělával **v jednotlivých krajích České republiky**. Jak lze z počtu konzervatoří v jednotlivých krajích odvodit, velká část žáků se ve školním roce 2022/23 vzdělávala na pražských konzervatořích (45,7 %; celkem 1 755 žáků) a větší než desetinový podíl žáků najdeme též v konzervatořích v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji (12,7 %, resp. 12,2 %). V kraji Pardubickém, Plzeňském i Ústeckém se vzdělávalo více než 5 % ze všech žáků konzervatoří (6,5 %, resp. 5,6 %, resp. 5,3 %). Menší než pětiprocentní podíly pak najdeme v krajích Zlínském (4,8 %), Jihočeském (4,0 %) a Olomouckém (3,2 %), kde se vzdělávalo již méně než 200 žáků (nejméně v Olomouckém kraji, konkrétně 122 žáků).

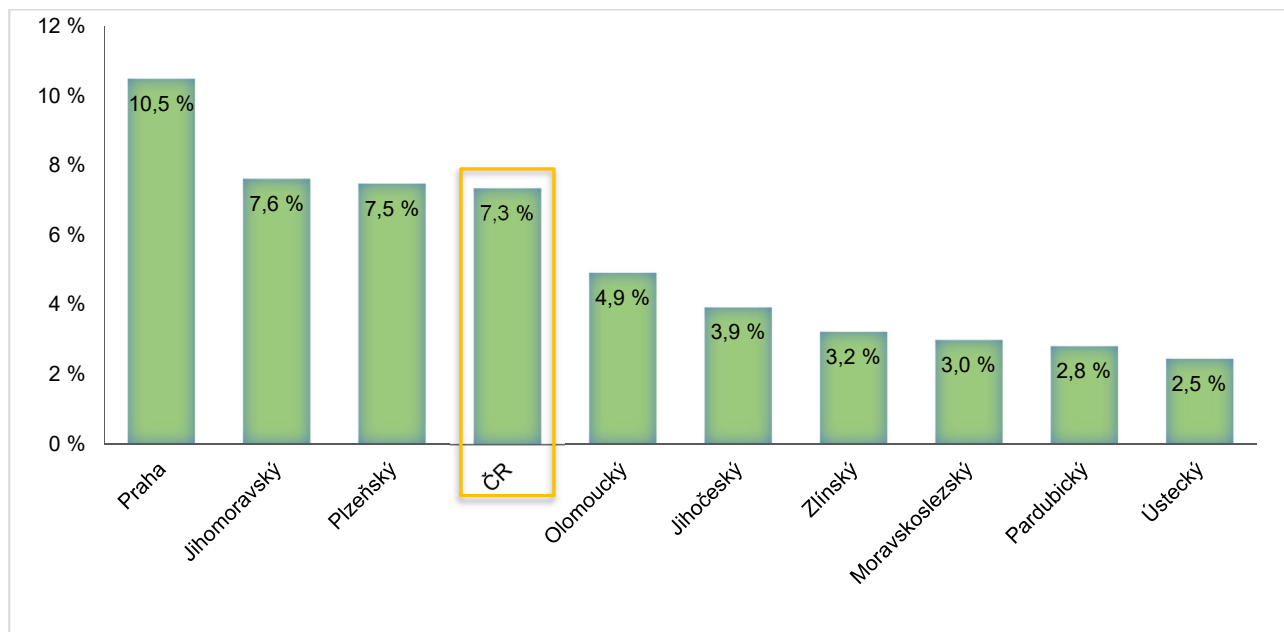
Graf 4.2 Konzervatoře – podíly žáků vzdělávajících se v jednotlivých krajích (2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Ve školním roce 2022/23 navštěvovalo konzervatoře v České republice celkem 281 **žáků cizí státní příslušnosti**, což jsou 7,4 % z celkového počtu žáků. V minulém školním roce to bylo 210 žáků, neboli 5,4 % z celkového počtu žáků konzervatoří. Počet žáků konzervatoří s cizím státním občanstvím se tedy zvýšil o třetinu (33,8 %) a podíl z celku o dva procentní body. Ze všech cizinců bylo na konzervatořích ve školním roce 2022/23 celkem 136 žáků z Ukrajiny (tj. více než trojnásobný počet oproti minulému školnímu roku), 65 žáků ze Slovenska a 27 z Ruska. Z ostatních jednotlivých cizích zemí již bylo v našich konzervatořích zaznamenáno 6 a méně žáků.

Graf 4.3 uvádí podíly **žáků cizí státní příslušnosti** vzdělávajících se v konzervatořích v jednotlivých krajích ve školním roce 2022/23. Není překvapivé, že nejvyšší podíl žáků cizí státní příslušnosti najdeme v pražských konzervatořích (10,5 %). Nadprůměrného podílu cizinců dosáhl také Jihomoravský kraj (7,6 %) a kraj Plzeňský (7,5 %). Naopak nejmenší podíl cizinců zaznamenala konzervatoř v kraji Ústeckém (2,5 %). V ostatních krajích bylo v konzervatořích od 2,8 % do 5,0 % cizinců.

Graf 4.3 Konzervatoře – podíly žáků cizí státní příslušnosti vzdělávajících se v jednotlivých krajích ze všech žáků v těchto krajích (2022/23)

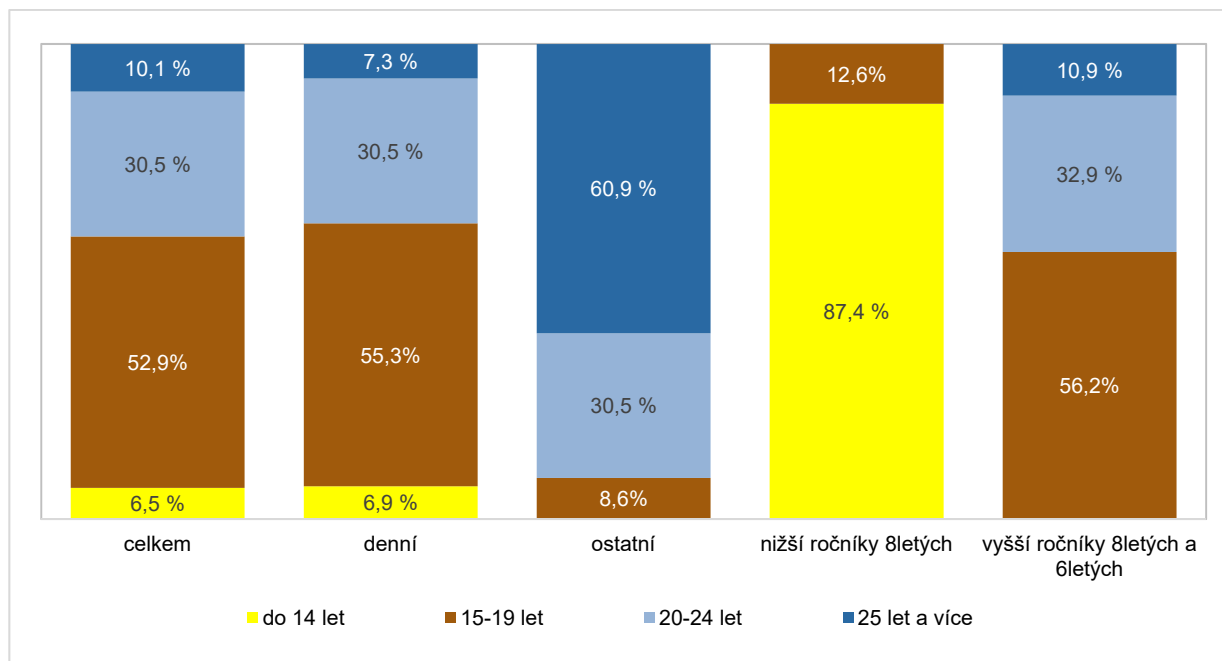

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Můžeme doplnit, že v konzervatořích v České republice se ve školním roce 2022/23 vzdělávalo celkem 88 žáků **se zdravotním postižením**, z čehož 37 žáků tvořily dívky. Téměř polovina těchto žáků (celkem 46) se vzdělávala v pražských konzervatořích, dalších 21 žáků v konzervatořích v Moravskoslezském kraji. Již méně než deset jich bylo v konzervatořích v kraji Olomouckém (6), Pardubickém (6), Jihomoravském (4), Ústeckém (4) a Zlínském (1).

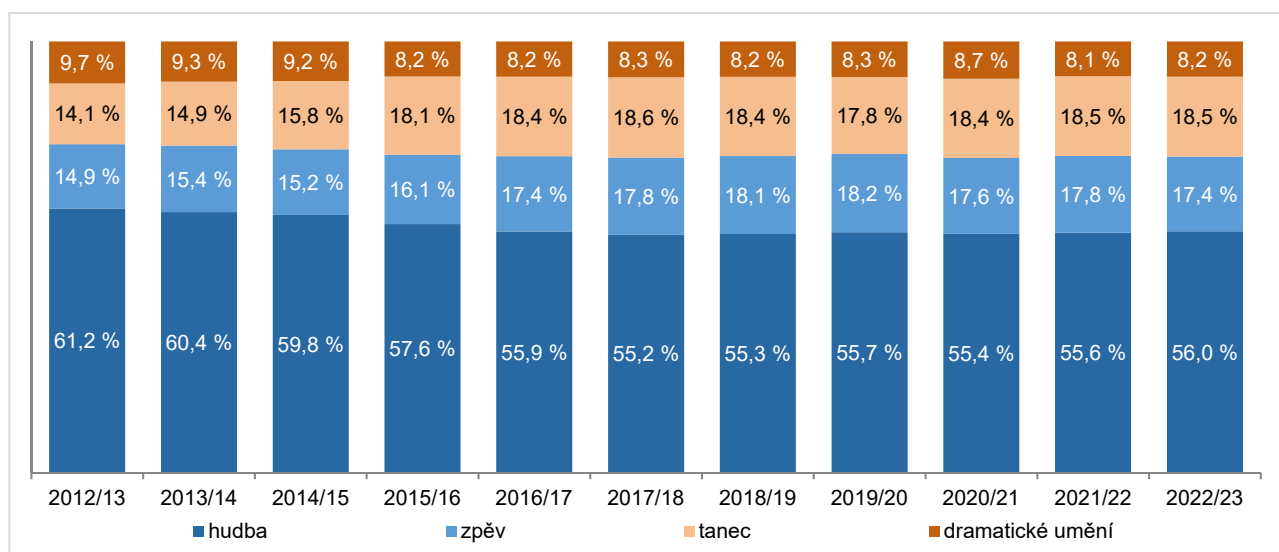
Ve školním roce 2022/23 se na konzervatořích vzdělávalo 94,9 % žáků **denní formou studia** a 5,1 % **jinou formou**. Celkem 7,5 % žáků navštěvovaly **nižší ročníky** osmiletých konzervatoří spadající do povinné školní docházky a 92,6 % pak vyšší ročníky osmiletých konzervatoří a šestileté konzervatoře.

Z délky vzdělávání na konzervatořích a možnosti vzdělávat se i v pozdějším věku (např. při zaměstnání) je zřejmé, že v konzervatořích najdeme žáky spadající do **širokého věkového rozpětí**. Graf 4.4 ukazuje rozložení žáků konzervatoří dle věku celkem, v dělení na denní a ostatní formy vzdělávání a na nižší ročníky konzervatoře spadající do povinné školní docházky a vyšší ročníky. Jak je patrné, více než desetina žáků navštěvujících vyšší ročníky osmileté konzervatoře nebo šestiletou konzervatoř byla ve věku 25 let a více (10,9 %). Mezi žáky, kteří se vzdělávali jinou než denní formou, zaujímali žáci ve věku 25 let a více dokonce tři pětiny (60,9 %). Z jiného úhlu pohledu lze doplnit, že ze žáků ve věku 25 let a více se jich 68,8 % vzdělávalo denní formou studia a 31,3 % jinou formou.

Graf 4.4 Konzervatoře – rozdělení žáků dle věku celkem a dle formy a úrovně vzdělávání (2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 4.5 dále ukazuje, jaký podíl žáků konzervatoří studoval ten který **obor** v letech 2012/13 až 2022/23. Jak je patrné, nejvyšší podíl žáků se ve všech uvedených letech vzdělával ve hře na hudební nástroj, dirigování či skladbě (tj. v oboru hudba). Ve školním roce 2012/13 činil podíl takových žáků 61,2 %, pak se pozvolna snižoval až na 55,2 % ve školním roce 2017/18. Poté kolísal kolem 55,5 % a ve školním roce 2022/23 tvořil 56,0 %. Téměř trvalý růst podílu žáků zaznamenal ve školních rocích 2012/13 až 2019/20 obor zpěv. Ve školním roce 2012/13 jej studovalo 14,9 % žáků konzervatoří, ve školním roce 2019/20 pak 18,2 % žáků. Poté se podíl žáků v tomto oboru mírně snížil a ve školním roce 2022/23 činil 17,4 %. Od školního roku 2012/13 do roku 2017/18 také rostl podíl žáků vzdělávajících se v oboru tanec (z 14,1 % na 18,6 %). V následujících dvou školních rocích o necelý procentní bod poklesl a následně zase zvýšil. V posledních dvou školních rocích tak činil 18,5 %. Nakonec, podíl žáků vzdělávajících se v oboru dramatické umění v čase kolísal, a sice mezi 8,1 % (ve školním roce 2021/22) a 9,7 % (ve školním roce 2012/13).

Graf 4.5 Konzervatoře – podíl žáků vzdělávajících se v různých oborech (2012/13 až 2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

5. Vyšší odborné školy

Shrnutí

Ve vyšších odborných školách se ve školním roce 2022/23 vzdělávalo celkem **20 639 studentů**, a sice ve **150 školách**. Nejvíce vyšších odborných škol bylo ve školním roce 2022/23 v Praze (34), dále v kraji Středočeském (14), Jihočeském (14) a Moravskoslezském (13); nejméně naopak v kraji Karlovarském (4). Tři pětiny studentů (60,0 %) se vzdělávaly ve školách veřejného zřizovatele, necelá třetina ve školách soukromých (31,6 %) a 7,3 % ve školách církevních. Zhruba tři pětiny studentů (61,9 %) se vzdělávaly denní formou vzdělávání a dvě pětiny jinou formou (38,1 %).

Výše bylo uvedeno, že počet žáků v základních školách měl v posledních deseti letech vzestupnou tendenci. Počet žáků ve středních školách naopak nejprve klesal, po šesti letech klesání však začal stoupat. Zde lze poznamenat, že ještě výrazněji než počet žáků středních škol **klesal počet studentů vyšších odborných škol**, a sice z 28 980 studentů ve školním roce 2012/13 na 17 954 studentů ve školním roce 2019/20 a teprve v posledních třech školních rocích byl zaznamenán nárůst, celkově o 15,0 % studentů.

Ve školním roce 2022/23 (jakož i před pěti lety), byl nejvyšší počet studentů vyššího odborného vzdělávání zapsaný ve skupině oborů **zdravotnictví** (6 461) a dále ve skupině oborů **pedagogiky, učitelství a sociální péče** (6 235). Tyto dvě skupiny oborů spolu se skupinou oborů umění a užité umění také jako jediné ze skupin oborů s více než 100 studentů zaznamenaly za posledních pět let zvýšení počtu studentů - pedagogické obory o 37,6 %, zdravotnické o 11,2 % a umělecké o 35,6 %. Kromě toho se celkem 483 studentů ve školním roce 2022/23 vzdělávalo v oborech spadajících do veterinářství a veterinářské prevence, které ještě před pěti lety nestudoval žádný student vyšší odborné školy. Naopak největší propad z oborů s více než 100 studentů zaznamenaly obory, které se týkají publicistiky, knihovnictví a informatiky (o 52,1 %), ekonomiky a administrativy (o 46,2 %) strojírenství a strojírenské výroby (34,8 %).

Vzhledem k převaze studentů oborů ze skupiny zdravotnictví a ze skupiny pedagogiky, učitelství a sociální péče není překvapivé, že mezi studenty vyšších odborných škol **převažovaly ženy nad muži**. Ve školním roce 2022/23 tvořily více než tři čtvrtiny všech studentů (77,2 %). Podíl žen mezi studenty přitom v posledních deseti letech téměř soustavně mírně stoupal, a sice ze 71,2 % ve školním roce 2012/13.

Rovněž **mezi učiteli** vyšších odborných škol převažovaly ženy nad muži (tvořily 67,5 %), a to ve větší míře, než jak tomu bylo u středních škol (zde tvořily tři pětiny). Podíl žen mezi učiteli má přitom se zvyšující se úrovní vzdělávání tendenci spíše klesat. Nejen u genderového složení studentů, ale též učitelů tak pravděpodobně hraje roli relativně větší zastoupení oborů typických pro ženy ve vyšších odborných školách.

Celkově působili ve vyšších odborných školách ve školním roce 2022/23 **učitelé** na 1 280,9 plného pracovního úvazku a na jeden z nich připadalo ve školním roce 2022/23 v průměru 16,1 studenta.

Podíl **cizinců** mezi studenty vyšších odborných škol v čase stoupal ze 1,8 % ve školním roce 2012/13 na 4,1 % ve školním roce 2019/20, během dalších dvou školních roků o půl procentního bodu klesl na 3,6 % a v posledním školním roce se nepatrně zvýšil na 3,7%. Ze všech cizinců tvořili ve školním roce 2022/23 dvě pětiny Slováci (38,7 %), dalších 28,2 % Ukrajinci a 16,3 % Rusové. Vietnamců byla mezi studenty cizí státní příslušnosti na vyšších odborných školách 3,1 %.

Pokud jde o **věkové složení** studentů vyšších odborných škol, bylo poměrně pestré a zahrnuje 32 studentů (0,2 %), kterým bylo 18 let a méně (tedy ve věku, který není typický pro osoby s ukončeným středoškolským vzděláním) a naopak 32,4 % studentů ve věkové skupině 25 let a více, která již není pro účast v bakalářské a jí odpovídající úrovni studia tak obvyklá. Desetina studentů byla dokonce ve věku 40 let a více. Lze předpokládat, že starší studenti již pracují a potřebují si dodělat potřebnou kvalifikaci, zejména je-li dána zákonem, popř. se rekvalifikují před změnou profese. S tím souvisí i zjištění, že zatímco mezi studenty v denní formě vzdělávání bylo zahrnuto 92,6 % studentů ve věku do 24 let, mezi studujícími jinou formou vzdělávání činil tento podíl jen 26,9 % a téměř tři čtvrtiny (73,1 %) těchto studentů již byly ve věku 25 let a více.

Analyza

Vyšší odborné školy patří spolu s vysokými školami do tzv. terciárního vzdělávání a v mezinárodní klasifikaci ISCED 2011 spadají do úrovně 6 (bakalářská a jí odpovídající úroveň)⁴¹. Předpokladem pro vstup do terciárního vzdělávání je úspěšné složení maturitní zkoušky na střední škole. Absolventi vyššího odborného vzdělávání získávají titul diplomovaný specialista (DiS.)

Ve vyšších odborných školách se ve školním roce 2022/23 vzdělávalo celkem 20 639 studentů, a sice ve 150 školách⁴². Tři pětiny (61,0 %) se jich vzdělávaly ve školách veřejného zřizovatele, necelá třetina ve školách soukromých (31,6 %) a 7,3 % ve školách církevních. Zhruba tři pětiny studentů (61,9 %) se vzdělávaly denní formou vzdělávání a dvě pětiny jinou formou (38,1 %).

Na jeden plný úvazek učitele připadalo ve školním roce 2022/23 v průměru 16,1 studenta. Přitom ve školách s veřejným zřizovatelem připadalo na jednoho učitele méně studentů (v průměru 15,0), než jak tomu bylo ve školách s církevním zřizovatelem (18,9 studenta) i ve školách se soukromým zřizovatelem (18,2) – viz tabulku 5.1. Pokud se jedná o genderové složení, 67,5 % ze všech plných úvazků učitelů zaujímaly ženy. Jedná se o vyšší podíl, než jaký byl zjištěn u konzervatoří (49,8 %) i středních škol (59,9 %). V základních a mateřských školách byl však ještě vyšší (83,7%, resp. 99,3 %).

Tab. 5.1 Vyšší odborné školy - počet škol, studentů a učitelů celkem a dle zřizovatele školy (2022/23)

zřizovatel	školy		studenti		učitelé ¹⁾		studentů na 1 učitele
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	
veřejný	100	66,7	12 600	61,0	842,7	65,8	15,0
soukromý	41	27,3	6 523	31,6	357,9	27,9	18,2
církevní	9	6,0	1 516	7,3	80,3	6,3	18,9
celkem	150	100,0	20 639	100,0	1 280,9	100,0	16,1

¹⁾ přepočtení na počet plných úvazků, neboli plně zaměstnané učitele

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Výše bylo uvedeno, že počet žáků v základních školách měl v posledních deseti letech vzestupnou tendenci. Počet žáků ve středních školách naopak nejprve klesal, po šesti letech klesání však začal stoupat. Zde lze poznamenat, že ještě výrazněji než počet žáků středních škol **klesal počet studentů vyšších odborných škol**, a sice z 28 980 studentů ve školním roce 2012/13 na 17 954 studentů ve školním roce 2019/20 a teprve v posledních třech školních rocích byl zaznamenán nárůst, celkově o 15,0 % studentů. Doplňme, že samotný počet škol však v posledních deseti letech zaznamenal klesající tendenci. Ve školním roce 2012/13 jich bylo 178, ve školním roce 2017/18 bylo vyšších odborných škol 166 a v uplynulém školním roce 150.

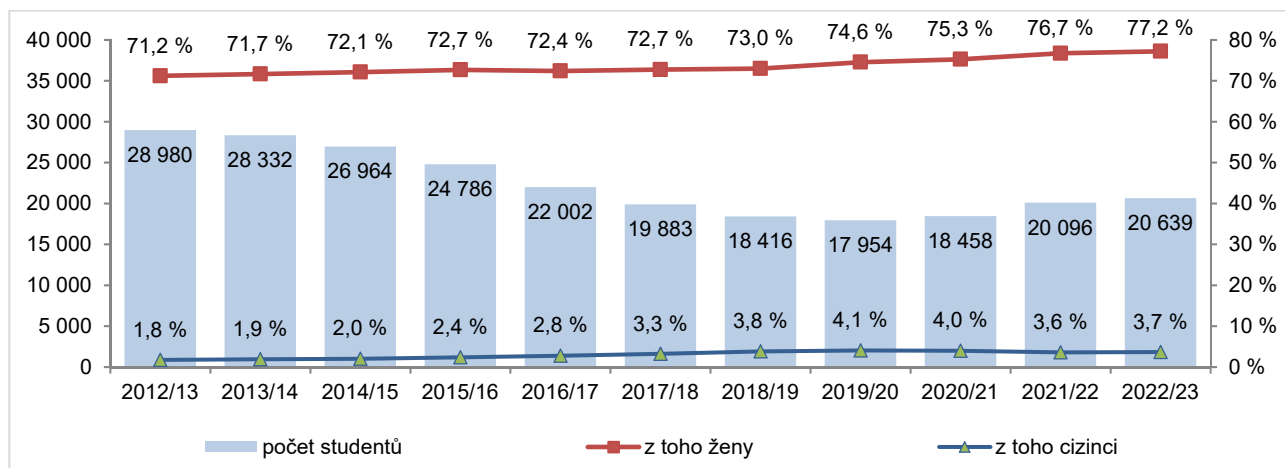
Vzhledem k tomu, že vyšší odborné školy nabízejí v první řadě obory zdravotnické a pedagogické, jsou mezi studenty stabilně ve vysoké míře zastoupeny **ženy**. Podíl žen přitom od školního roku 2012/13 téměř soustavně mírně stoupal, a sice ze 71,2 % na 77,2 % ve školním roce 2022/23. Pokud se jedná o podíl **cizinců** mezi studenty vyšších odborných škol, v čase stoupal ze 1,8 % ve školním roce 2012/13 na 4,1 % ve školním

⁴¹ Podle klasifikace ISCED se vzdělávání na mezinárodní úrovni dělí na vzdělávání v raném dětství (ISCED 0), primární vzdělávání (ISCED 1), nižší sekundární vzdělávání (ISCED 2), vyšší sekundární vzdělávání (ISCED 3), postsekundární neterciární vzdělávání (ISCED 4), krátký cyklus terciárního vzdělávání (ISCED 5) a terciární vzdělávání (ISCED 6–8). Více viz zde: https://www.czso.cz/csu/czso/klasifikace_vzdelani_cz_isced_2011. V současné době však probíhá na základě podnětu OECD debata o zpřesnění definici úrovně ISCED 6 kvůli rozdílnému pojetí "bakalářských" programů v různých zemích, viz zde: www.oecd-ilibrary.org/sites/a81152f4-en/1/3/1/index.html?itemId=/content/publication/a81152f4-en&csp=6b3f27abfd94c3159a3215a6acc9141b&itemGO=oe.cd&itemContentType=book#section-d1e3848

⁴² Školou je myšlen právní subjekt s jedním ředitelstvím, které může zahrnovat více odloučených pracovišť, jakož i více úrovní a druhů vzdělávání.

roce 2019/20, během dalších dvou školních roků o půl procentního bodu klesl na 3,6 % a v posledním školním roce se nepatrně zvýšil na 3,7% – viz graf 5.1.

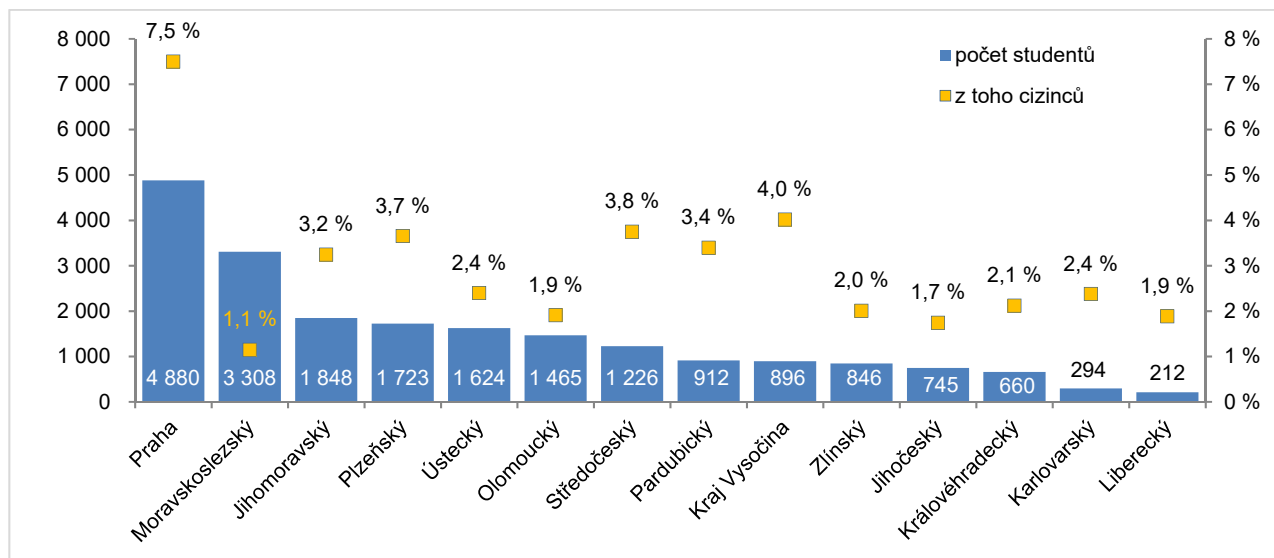
Graf 5.1 Vyšší odborné školy – vývoj počtu žáků a z toho podílu dívek a cizinců (2012/13 – 2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Vyšší odborné školy je možné studovat ve všech krajích České republiky⁴³. Nejvíce jich ve školním roce 2022/23 bylo v Praze (34), dále v kraji Středočeském (14), Jihočeském (14) a Moravskoslezském (13); nejméně naopak v kraji Karlovarském (4). V Praze bylo také pochopitelně nejvíce studentů vyšších odborných škol (4 880) i nejvyšší podíl cizinců z těchto studentů (7,5 %). Nejmenší počet studentů vyšších odborných škol zaznamenal kraj Liberecký (212) a Karlovarský (294), v ostatních krajích bylo studentů vyšších odborných škol 660 a více. Nejnižší podíl cizinců mezi studenty vyšších odborných škol pak zaznamenal kraj Moravskoslezský (1,1 %), kde bylo hned po Praze nejvíce studentů vyšších odborných škol (3 308) – viz graf 5.2. Doplňme, že celkem bylo ve vyšších odborných školách v České republice 762 studentů cizí státní příslušnosti, což je 3,7 % ze všech studentů vyšších odborných škol.

Graf 5.2 Vyšší odborné školy – počet studentů a podíl cizinců dle kraje sídla školy (2022/23)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

⁴³ V budoucnu se může objevit trend redukce počtu VOŠ a jejich převedení na bakalářské obory vysokých škol, jak se v minulém roce například dělo na Vysočině kvůli sníženému zájmu studentů. Viz zde:

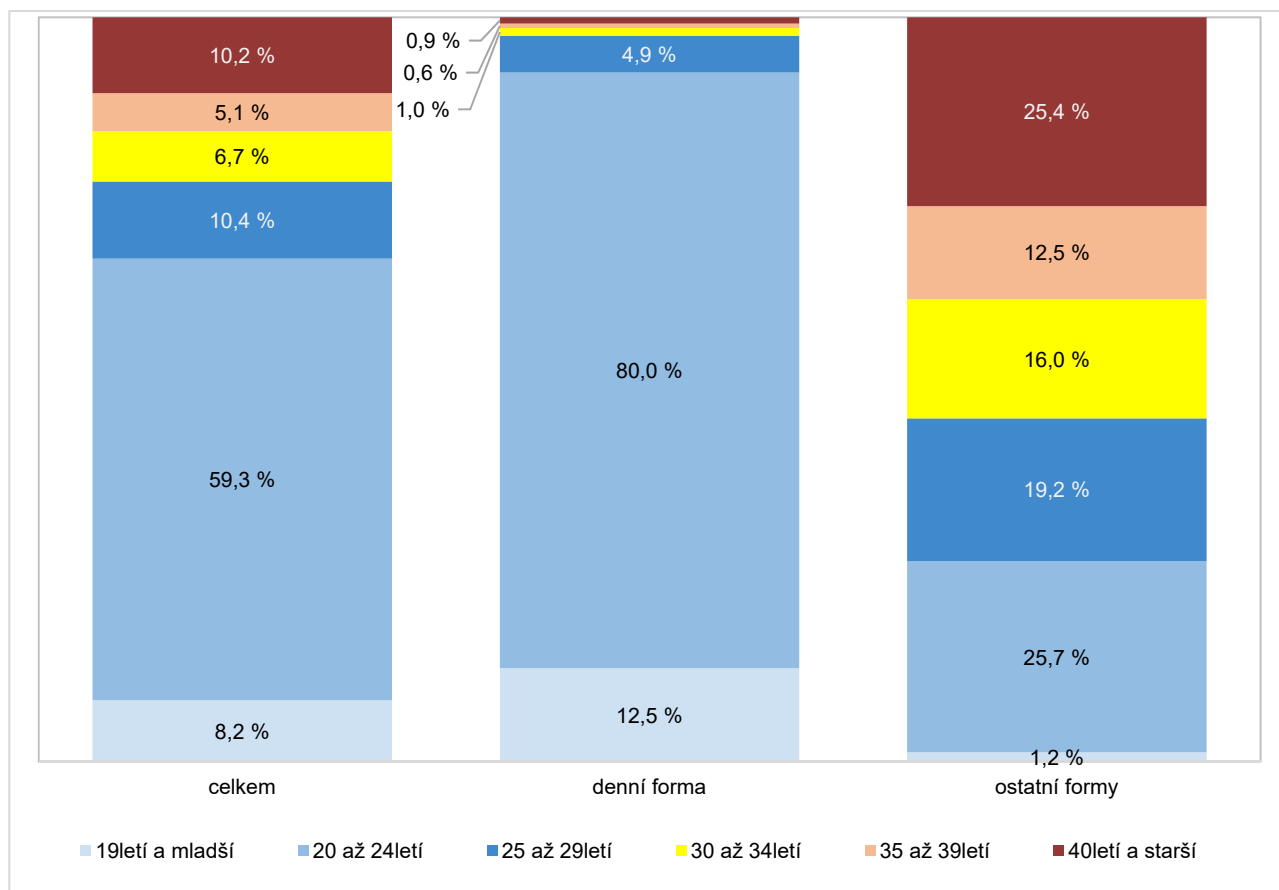
www.idnes.cz/jihlava/zpravy/skola-vyssii-odborna-vysocina-vzdelavani-studium-podpora.A220428_662245_jihlava-zpravy_mv

Mezi studenty vyšších odborných škol bylo ve školním roce 2022/23 celkem jen 45 studentů se **zdravotním postižením**. Ti sice z celkového počtu studentů vyšších odborných škol tvoří jen 0,2 %, od předchozího školního roku se však jejich počet zvýšil o dvě třetiny, zatímco celkový počet žáků narostl jen o 2,7 %. Všichni tito studenti byli přitom integrováni do běžných vzdělávacích skupin.

Graf 5.3 ukazuje rozložení studentů vyšších odborných škol ve školním roce 2022/23 **dle věku** celkem a v dělení na denní a ostatní formy vzdělávání. Jak je patrné, věkové složení studentů vyšších odborných škol bylo poměrně pestré a zahrnuje 32 studentů, kterým bylo 18 let a méně (tedy ve věku, který není typický pro osoby s ukončeným středoškolským vzděláním) a naopak 32,4 % studentů ve věkové skupině 25 let a více, která již není pro účast v bakalářské a jí odpovídající úrovni studia tak obvyklá. Desetina studentů byla dokonce ve věku 40 let a více. Lze předpokládat, že starší studenti již pracují a potřebují si dodělat potřebnou kvalifikaci, zejména je-li dána zákonem, popř. se rekvalifikují před změnou profese. S tím souvisí i zjištění, že zatímco mezi studenty v denní formě vzdělávání bylo zahrnuto 92,6 % studentů ve věku do 24 let, mezi studujícími jinou formou vzdělávání činil tento podíl jen 26,9 % a téměř tři čtvrtiny (73,1 %) těchto studentů již byly ve věku 25 let a více.

Graf 5.3 Vyšší odborné školy – rozdělení studentů dle věku celkem, v denní formě vzdělávání a v ostatních formách vzdělávání (2022/23)

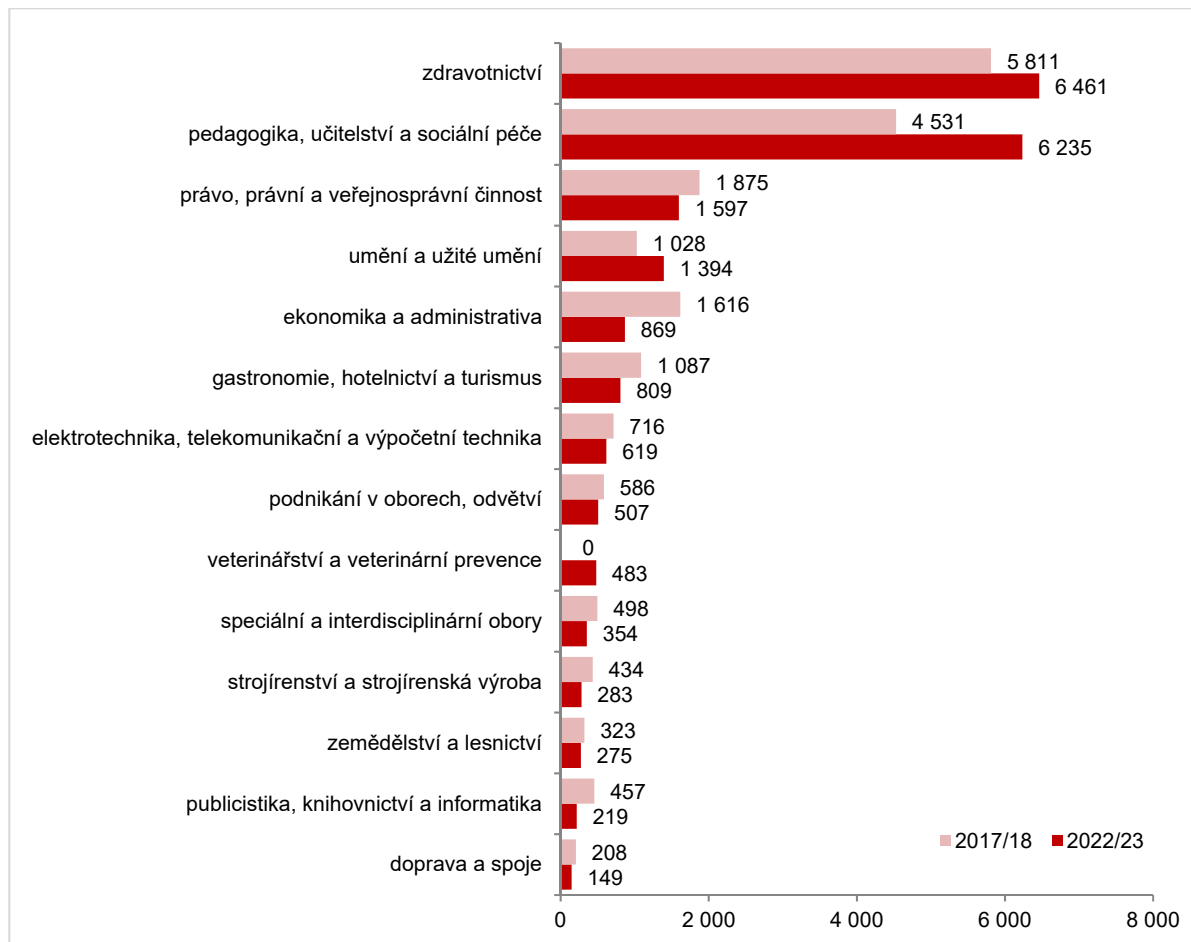

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Graf 5.4 uvádí počty studentů vyššího odborného vzdělávání ve školních rocích 2017/18 a 2022/23 dle skupin oborů vzdělávání. Zahrnuje pouze obory s více než 100 studentů ve školním roce 2022/23. Jak je patrné, v obou školních rocích byl nejvyšší počet studentů vyššího odborného vzdělávání zapsaný ve skupině oborů **zdravotnictví** a dále ve skupině oborů **pedagogiky, učitelství a sociální péče**. Tyto dvě skupiny oborů spolu se skupinou oborů umění a užité umění také jako jediné z oborů uvedených v grafu zaznamenaly za posledních pět let zvýšení počtu studentů - pedagogické obory o 37,6 %, zdravotnické o 11,2 % a umělecké o 35,6 %. Kromě toho se celkem 483 studentů ve školním roce 2022/23 vzdělávalo v oborech spadajících do veterinářství a veterinářské prevence, které ještě před pěti lety nestudoval žádný student vyšší odborné školy. Naopak největší propad zaznamenaly ze skupin oborů uvedených v grafu ty, které se týkají publicistiky,

knihovnictví a informatiky (o 52,1 %), ekonomiky a administrativy (o 46,2 %) a strojírenství a strojírenské výroby (34,8 %).⁴⁴

Graf 5.4 Vyšší odborné školy – počet studentů dle oboru vzdělávání (pouze obory s více než 100 žáků)

Zdroj: ČSÚ podle údajů MŠMT

Vzhledem k převaze studentů oborů ze skupiny zdravotnictví a ze skupiny pedagogiky, učitelství a sociální péče není překvapivé, že celkově mezi studenty vyšších odborných škol **převažovaly ženy nad muži**. Jak je výše uvedeno, ve školním roce 2022/23 tvořily více než tři čtvrtiny všech studentů (77,2 %). Rovněž **mezi učiteli** vyšších odborných škol převažovaly ženy nad muži (tvořily dvě třetiny, tedy 67,5 %), a to ve větší míře, než jak tomu bylo u středních škol (zde tvořily tři pětiny). Podíl žen mezi učiteli má přitom se zvyšující se úrovní vzdělávání tendenci spíše klesat. Nejen u genderového složení studentů, ale též učitelů tak pravděpodobně hraje roli relativně větší zastoupení oborů typických pro ženy ve vyšších odborných školách.

⁴⁴ Možno srovnat s mírou nezaměstnanosti absolventů skupin oborů vyučovaných na vyšších odborných školách, viz zde: <https://infoabsolvent.cz/Temata/PublikaceAbsolventi?Stranka=9-0-178&NazevSeo=Nezamestnanost-absolventu-skol-se-strednim-a->

